# ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳು

೫, ೬

ಶ್ರೀನಿವಾಸ

ಜೀವನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ
ಬೆಂಗಳೂರು

**ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳು ೫**

ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ ೧೯೩೬

ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ ೧೯೪೫

**ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳು ೬**

ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ ೧೯೪೦

ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ ೧೯೪೬

ಎರಡು ರೂಪಾಯಿ

ಮೂರನೆಯ ಮುದ್ರಣ



ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರೆಸ್

ಮೈಸೂರು ರೋಡು, ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ

೧೯೫೯

# ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳು ೫

# ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣದ ಮುನ್ನುಡಿ

ಈ ಪುಸ್ತಕದ ನಾಲ್ಕು ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು "ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ" ದಲ್ಲಿ, ಒಂದು "ಜಯಕರ್ನಾಟಕ" ದಲ್ಲಿ, ಒಂದು "ಕಥಾಕುಂಜ" ದಲ್ಲಿ ಈ ಮೊದಲೇ ಪ್ರಕಟವಾದುವು. ತಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ವನ್ನು ಕೊಟ್ಟದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಕರ್ತರಿಗೆ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಪ್ಯಾದೇಮಾತಿನ ರಾಮಣ್ಣ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ಸುಬೇದಾರರ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದಾರೆಂದಾಗಲಿ ಡೂಬಾಯಿ ಪಾದ್ರಿಯ ಪತ್ರ ಆ ಮಹನೀಯನ ನಿಜವಾದ ಒಂದು ಲೇಖನವೆಂದಾಗಲಿ ಯಾರೂ ಭಾವಿಸಲಾರರೆಂದು ನಾನು ನಂಬಿದೇನೆ. ಇಂಥ ಭ್ರಮೆ, ಚಿತ್ರದ ಹುಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ತುಪಾಕಿಯನ್ನು ಎತ್ತುವ ಬೇಟೆಕಾರನ ಉದ್ಯಮದಂತೆ, ಕತೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಮಾತ್ರವಾದೀತು. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಕತೆಗಳ ಮಾತುಗಳು ಗ್ರಂಥಕರ್ತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆಯೆಂದೂ ತಿಳಿಯಲಾಗದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನರಸಿಂಹ ಡೂಬಾಯಿ ಇವರು ಮತ ಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವ ಮಾತು ಅವರ ಜೀವನದ ಸಂದರ್ಭಗಳಿಂದ ಬಂದವೆಂಬುದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡುವುದು ಆವಶ್ಯಕ.

ಪ್ಯಾದೇಮಾತು ಎನ್ನುವುದು ನಮ್ಮ ಸೀಮೆಯ ಚದುರಂಗದಿಂದ ಬಂದಿರುವ ಶಬ್ದ. ಒಂದು ಪಕ್ಷದ ರಾಜನು ಪ್ರತಿಪಕ್ಷದ ಕಾಲಾಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುವುದೇ ಈ ಆಟದ ಕೊನೆ. ಆನೆಯ ಸೈನಿಕನಿಗೋ ಕುದುರೆಯ ಸೈನಿಕನಿಗೋ ಸಿಕ್ಕಿ ಸೋಲದೆ ಕಾಲಾಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸೋಲುವುದು ಬಹಳ ಅವಮಾನವೆಂದು ಈ ಆಟದ ಭಾವನೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು, ಧಾತು ಸಂ॥<br>ವೈಶಾಖ ಬಹುಳ ತೃತೀಯ

ಶ್ರೀನಿವಾಸ.

# ವಿಷಯ ಸೂಚಿ

# ಮೊಸರಿನ ಮಂಗಮ್ಮ

ಮಂಗಮ್ಮ ನಮಗೆ ಬಹು ವರ್ಷದಿಂದ ವರ್ತನೆಯಾಗಿ ಮೊಸರು ತಂದುಕೊಡುತ್ತಾಳೆ. ಈ ವರ್ತನೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ತರಹ. ಬೇರೆ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ತನೆ ಎಂದರೆ ದಿನವೂ ತಪ್ಪದೆ ಬಂದು ಮೊಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಿಂಗಳ ಕೊನೆಗೆ ದುಡ್ಡು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಇಂತಹ ವರ್ತನೆ ಇಲ್ಲ ಅಂತ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಮಂಗಮ್ಮ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕೇರಿಯ ಕಡೆ ಬಂದಾಗ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೂ ಬರುವುದು, ಮೊಸರು ತಕ್ಕೋತೀರಾ ಅವ್ವಾ ಒಳ್ಳೇ ಮೊಸರು ತಂದಿದೀನಿ ಅಂತ ಹೇಳುವುದು, ನಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ನಾವು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಆ ಹೊತ್ತಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಹೇಗಿದೆಯೋ ಹಾಗೆ ಅವಳಿಗೆ ಆಗಲೇ ದುಡ್ಡು ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವುದು ಅಥವಾ ಮಾರನೆ ದಿವಸ ಕೊಡುವುದು, ಇದು ನಮ್ಮ ಅವಳ ವರ್ತನೆಯ ರೀತಿ. ಅವಳ ಊರು ಆವಲೂರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿ. ವೆಂಕಟಾಪುರವೋ ಎಂಥದೋ ಹೆಸರಿನ ಗ್ರಾಮ. ಬರುತ್ತಾ ನಮ್ಮ ಮನೆ ಕಡೇನೇ ಬರಬೇಕು. ಹೋಗುತ್ತಾ ನಮ್ಮ ಮನೆ ಕಡೇನೇ ಹೋಗಬೇಕು. ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ಒಳ್ಳೆ ಮಾತಾಡುತೇನೆ ಅಂತ ಮಂಗಮ್ಮ ಒಂದೊಂದು ದಿನ, ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಬಂದಹಾಗೆ ಒಂದು ಸಲ, ಮೊಸರೆಲ್ಲಾ ಮಾರಿ ಆದಮೇಲೆ ಹೋಗುತ್ತಾ ಒಂದು ಸಲ, ಬರುವುದುಂಟು. ಬಂದು ನಮ್ಮ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಕುಳಿತಿದ್ದು ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ ನಾಡಿಸಿ, ಎಲೇನೋ ಅಡಿಕೇನೋ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಬೇಕಾದರೆ ಎಲೇನೋ ಅಡಿಕೇನೋ ಕೇಳಿ ತಕ್ಕೊಂಡು, ಆಮೇಲೆ ಊರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಿಡುವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವಳು ತನ್ನ ಕಷ್ಟಸುಖವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ; ನನ್ನನ್ನೂ ಏನಾದರೂ ಹೇಳು ಅಂತ ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ. ನನಗೆ ಕಷ್ಟ ಏನಿದೆ? ಸದ್ಯ ದೇವರು ಎಲ್ಲಾ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಏನೋ ಮನೇಮಾತು, ಬೆಕ್ಕು ಬಂದು ಹಾಲು ಕುಡೀತು ಅಂತಲೋ ಇಲಿ ಬಂದು ಕುಂಬಳಕಾಯಿ ತಿಂದಿತು ಅಂತಲೋ ಏನಾದರೂ ಒಂದು ಮಾತು ನಾನು ಹೇಳಿದರೆ, ಅಯ್ಯೋ ಈ ಪರಪಂಚವೇ

ಹೀಗೆ ಅಂತ ಅವಳ ಅನುಭವದ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಪ್ರಪಂಚಾನ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ ಅಂತ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಾಳೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಂಗಮ್ಮ ನನಗೆ ಬಹಳ ಬೇಕಾದವಳು; ನನಗೂ ಅವಳಿಗೂ ಬಹಳ ಸಲಿಗೆ.

ಈಗ ಸುಮಾರು ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ಮಂಗಮ್ಮ ಬೆಳಗಾಗ "ಮೊಸರು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತೀರಾ ಅಮ್ಮಯ್ಯ" ಅಂತ ಬಂದಾಗ ನಾನು ಎಲ್ಲೋ ಒಳಗಿದ್ದೆ. ನಮ್ಮ ಹುಡುಗ "ಊ, ತಕೋತಾರೆ" ಅಂತ ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳಿದ; ಹೋಗಿ ಹತ್ತಿರ ನಿಂತುಕೊಂಡು "ಕೊಡು ಮೊಸರು" ಅಂತ ಕೈಹಿಡಿದ. ಮಂಗಮ್ಮ ಗಡಿಗೆಯಿಂದ ಒಳ್ಳೇ ಗರಣೆ ಅಷ್ಟು ತೆಗೆದು ಅವನ ಕೈಗೆ ಹಾಕಿದಳು; "ಜಾಗ್ರತೆ ಬರಹೇಳು ಅವ್ವನ್ನ. ನಾನು ಹೋಗ ಬೇಕು" ಅಂತ ಹೇಳಿದಳು. ಅಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ನಾನು ಬಂದೆ. ಮಂಗಮ್ಮ "ಅವ್ವಾ ಬಂಗಾರದಂತ ಮಗನ್ನ ಹೆತ್ತುಕೊಂಡಿದೀಯಾ. ನಿನ್ನ ಗುಣ ಹೆಂಗೋ ಆ ಮೊಗಾನೂ ಹಂಗೇ ಐತೆ. ಆದರೆ ಇದೆಲ್ಲಾ ಏನವ್ವ? ಹುಡುಗ ಬೆಳೆಯೋ ತಂಕಾನೆ. ಬೆಳೆದಮೇಲೆ ಯಾವಳೋ ಬರ್‍ತಾಳೆ. ಈಗ ಅಮ್ಮ ಅಮ್ಮ ಅಂತ ಇರೋ ಮಗ ಆಗ ಅಮ್ಮನ್ನ ನೀನು ಇದ್ದೀಯಾ ಸತ್ಯಾ ಅಂತ ಕೇಳೋಲ್ಲ" ಅಂದಳು. ನಾನು "ಯಾಕೆ ಮಂಗಮ್ಮ, ಏನಾಯಿತು. ಮಗ ನೀ ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಕೇಳಲಿಲ್ಲವೇ" ಎಂದೆ. "ಸರಿ ಬಿಡು ನನ್ನತಾಯಿ. ಕೈ ಹಿಡಿದ ಗಂಡನೇ ನನ್ನ ಮಾತು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ, ಇನ್ನು ಮಗ ಏನು ಕೇಳಿ ಯಾನು?" "ಗಂಡ ನಿನ್ನ ಮಾತು ಕೇಳಲಿಲ್ಲವೇ ಮಂಗಮ್ಮ?" "ಅಯ್ಯೋ! ನನ್ನ ತಾಯಿ! ನಾನು ಒಳ್ಳೇ ಶಾಲೆ ಉಡಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ಯಾವಳೋ ಉಟ್ಟು ಕೊಂಡ್ಳು. ಶಾಲೆಗೆ ಬೆರಗಾಗಿ ಹೋದ ಅವಳ ತಾವ. ಏನೋ ಹೆಂಗಾದರೂ ಇರ್‍ಲಿ. ನನ್ನ ಮನೆ ನನ್ನ ಹೆಂಡ್ರು ಅಂತ ಗಂಡಸಿರೋದೇ ಚೆಂದ ಅಂತ ನಾನು ಸುಮ್ಗಿದ್ದೆ. ಆದರೇನವ್ವ, ಅಮೃತ ಮಾರಿದಿನಿ; ಗಂಡನ್ನೀಗಿಕೊಂಡಿನಿ. ಏನೋ ನನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಆಸೇ ಇತ್ತು ಅವ್ವ. ನೀನು ಮಾತ್ರ ನೋಡು, ಗಂಡ ಮನೆಗೆ ಬರೋಹೊತ್ತಿಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಶಾಲೆ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು ಓಡಾಡು. ಗಂಡಸರ ಮನಸು ಬಹಳ ಚಪಲ ತಾಯಿ. ಅವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಚೆಂದಾಗಿರೋ ಹಂಗೆ ಶಾಲೇನೋ ರವಿಕೇನೋ ಏನಾದರೂ ಒಂದು ಹೆಂಗಸು ಹಾಕಿ ಕೊಳ್ಳುತಾ ಇರಬೇಕು; ಹೂವು ಗಂಧ ತೋರಿದ್ದನ್ನ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅವರ

ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಇರೋಹಂಗೆ ಇಟ್ಕೊಕೋಬೇಕು ತಾಯಿ. ನೀನು ಈಗ ಉಟ್ಟಿದೀಯಲ್ಲ ಇಂತಾ ಶಾಲೆ ಏನೋ ಕೆಲ್ಸಮಾಡೋವಾಗ, ನಿನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ನೀನು ಮನೇಗೆ ಇರೋವಾಗ ಆಗಬಹುದು. ಬೈಗಿನ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಒಂದು ಒಳ್ಳೇ ಶಾಲೆ ಉಟ್ಕೊಕೋಬೇಕು". ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ನಗು ಬಂತು; ಆದರೆ ಇವಳ ಅನುಭವದಿಂದ ಬಂದ ಮಾತಿನ ಬುದ್ಧಿ ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದೆಂದು ತೋರಿತು; ಆ ಮಾತನ್ನು ತಂದ ಅವಳ ಅನುಭವದಿಂದ ಅವಳು ನೊಂದಿದ್ದಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯಥೆಯೂ ಆಯಿತು. ನಾನು "ಹೌದು ಮಂಗಮ್ಮ, ನೀ ಹೇಳೋ ಮಾತು ನಿಜ" ಅಂತ ಹೇಳಿದೆ. ಆಮೇಲೆ ಮಂಗಮ್ಮ ಹೇಳಿದಳು: "ನೋಡು ತಾಯಿ, ಗಂಡ್ಸನ್ನ ಸರಿಯಾಗಿಟ್ಕೊಕೋಬೇಕಾದರೆ ನಾಲ್ಕು ಉಪಾಯ. ಅವ್ರು ಇವ್ರು ಹೇಳ್ತಾರೆ ನಾರು ಬೇರು ಇಕ್ಕು ಅಂತ. ಮದ್ದಿಕ್ಕಿ ಮಸಣಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸು ಅಂತ ಗಾದೆ ಐತೆ. ಇಂತಾವರ ಮಾತನೆಲ್ಲಾ ಕೇಳಬಾರದು. ಆಗಾಗ ಬಾಯಿಗೆ ರುಚಿಯಾಗಿ ಏನಾದರೂ ಒಂದು ಮಾಡಿಕೊಡೋದು, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಚೆಂದಾಗಿ ಶಿಂಗಾರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಷ್ಟ ಇರಲಿ ನಿಷ್ಠೂರ ಇರಲಿ ನಗತಾ ಮಾತ್ನಾಡಿಸೋದು, ಮನೇಗೆ ಬೇಕಾದ್ನ ತುಂಬಾ ತರ್ಸಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟು ಆಗಾಗ ಕೇಳ್ದೇರ ಇರೋದು, ಮೂರು ಕಾಸು ಆರು ಕಾಸು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಏನಾದರೂ ಸಂದರ್ಭ ಬಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡೋದು, ಇದೂ ಕಾಣವ್ವ ನಾರುಬೇರು. ಮನೆ ಹೆಂಗ್ಸು ಇದ್ನ ಮಾಡಿದರೆ ಗಂಡ ಅನ್ನೋನು ಮನೇ ನಾಯಹಂಗೆ ಇರ್ತಾನವ್ವ. ಇದ್ನ ಮಾಡ್ಲಿಲ್ಲ ಅನ್ನು ಬೀದೀಲಿ ಅಲೀತಾನೆ"! ನನಗೆ ಮಂಗಮ್ಮನ ಮಾತಿನ ಚಮತ್ಕಾರದಿಂದ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು; ಇನ್ನೆರಡು ಮಾತನಾಡಿ ಅವಳನ್ನು ಅಂದು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟೆನು.

ಈಗ ಹದಿನೈದು ದಿನದ ಹಿಂದೆ ಮಂಗಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಬಹಳ ಬೇಸರಪಟ್ಟಿದ್ದಳು ಅಂತ ಕಂಡಿತು. ನಾನು "ಯಾಕೆ ಮಂಗಮ್ಮ, ಹೀಗಿದ್ದೀಯಾ" ಅಂತ ಕೇಳಿದೆ. "ಏನು ಹೇಳೋದವ್ವ, ನನ್ನ ಜನ್ಮ ಯಾರಿಗೂ ಬ್ಯಾಡದೀರ ಹೋಯಿತು" ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಮಂಗಮ್ಮ ಸೆರಗಿನಿಂದ ಕಣ್ಣನ್ನು ಒರಸಿಕೊಂಡಳು. ನಾನು "ಯಾಕಮ್ಮಾ, ಏನಾಯ್ತು, ಮಗ ಏನಾದರೂ ಅಂದ್ನೆ" ಅಂತ ಕೇಳಿದೆ. "ಊ ಅಂದ ಕಾಣವ್ವ.

ಅವನ ಹೆಂಡ್ರು ಅರಿಯದ ಕೂನ್ನಿ ಮೊಗ ಐತಲ್ಲ ಅದು ಏನೋ ಮಾಡ್ತು ಅಂತ ಅದನ್ನ ಹೊಡದಲು. "'ಯಾಕೇ ಗಯ್ಯಾಳಿ, ರಕ್ಕಸೀ ಹಂಗೆ ಅರಿಯದ ಕಂದನ್ನ ಹೊಡೀತಾ ಇದ್ದೀಯಾ' ಅಂದೆ. ನನಗೆ ಎದುರು ಬಿದ್ಲು, ತಾರುಮಾರು ನನ್ನ ಬೈದ್ಲು. 'ಇದೇನೆ ಇದು, ನಿನ್ನ ಗಂಡನ್ನ ಹೆತ್ತ ತಾಯಿ ನಾನು, ನನ್ನ ಇಷ್ಟು ಮಾತು ಅಂತೀಯಾ, ಆಗಲಿ ಅವನೇ ಬರಲಿ ಕೇಳೋಣ' ಅಂತ ಹೇಳಿದೆ. ಸರದಾರ ಮನೆಗೆ ಬಂದ. 'ನೋಡಪ್ಪಾ, ಹುಡುಗನ್ನ ಸುಮ್ಮನೆ ಬಡೀತಾಳೆ. ಬ್ಯಾಡ ಅಂದ್ರೆ ನನ್ನ ಬೈತಾಳಲ್ಲೋ. ನೀನು ಹೆಂಡ್ತಿಗೆ ಒಸಿ ಬುದ್ಧಿಹೇಳು' ಅಂದೆ." ಅವಳು 'ಏನ್ನ ನನಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳೋದು? ಹೈದ ತಂಟೆಮಾಡಿದ್ರೆ ಬ್ಯಾಡ ಅನ್ನೋಕೆ ನನಗೆ ಯದಿಕ್ಯಾರಿ ಇಲ್ಲೋ? ನೀನು ಗಂಡನ್ನ ಹೆತ್ತಂಗೆ ನಾನು ಈ ಮೊಗಾನ್ನೂ ಹೆರಲಿಲ್ಲವೊ? ಯಾತರದದು ಬುದ್ಧಿ ನನಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿರೋದು' ಅಂದ್ಲು. ಎಷ್ಟಾದರೂ ಅವಳು ಹೆಂಡ್ರು ಕಾಣವ್ವ, ನಾನು ತಾಯಿ. ಅವಳ್ನಂದ್ರೆ ಬದಲಿಗೆ ಅಂತಾಳೆ, ನನ್ನ ಅಂದ್ರೆ ನಾನೇನು ಮಾಡೋಹಂಗಿದ್ದೀನಿ? "ಅವನು 'ಹೌದವ್ಮ, ಅವಳ ಹೆತ್ತ ಮಗೂನ ಅವಳು ಹೊಡೀತಾಳೆ, ನೀನ್ಯಾಕೆ ಅವಳ ತಂಟೆಗೆ ಹೋಗ್ತೀಯಾ, ನನ್ನ ದಂಡಿಸು' ಅಂದ." 'ಹಂಗಾದ್ರೆ ನಾನು ಮಾಡಿದ್ದು ತಪ್ಪಾಯ್ತೇನೋ' ಅಂದೆ. 'ತಪ್ಪೋ ಸರಿಯೋ, ಹೆತ್ತೋಳು ಮಗನ್ನ ದಂಡಿಸಕೂಡದು ಅನ್ನೋಕೆ ಆಗ್ತದೆಯಾ' ಅಂದ. ನಂಗೆ ಕೋಪ ಬಂತವ್ವ. ಮಾತು ತಪ್ಪಿ ಬಾಯಾಗ ಬಂತು. 'ಏನೊ ಇದು? ಹೆಂಡ್ರು ನಿನ್ಗೆ ಹಾಕಿರೋ ಮಂಕು ಬೂದೀಲಿ ನಿನ್ಗೆ ಅವಳು ಕಂದನ್ನ ಬಡಿದರೂ ಸರಿಯೆ ನನ್ನ ಬೈದರೂ ಸರಿಯೆ ಆಗದೆ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೋಯ್ತಪ್ಪ, ನಾಳೆ ಅವಳು ತಾಯಿನಾ ಆಚೆಗೆ ಕಳಿಸು ಅಂದ್ರೂ ನೀನು ಕಳಿಸೋನೆ' ಅಂದೆ.' ಮಗ 'ಇನ್ನೇನು ಮಾಡೋಕಾಗ್ತದವ್ವ, ಹೆಂಡ್ತಿ ಇದ್ರೆ ನಾನಿರೋದಿಲ್ಲ ನಾನಿದ್ರೆ ಹೆಂಡ್ತಿ ಇರೋದು ಬೇಡ ಅಂದ್ರೆ, ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಹೆಂಗ್ಸು ಅವಳ್ನ ಏನು ಮಾಡೋದು?' ಅಂದ. 'ನನಗ್ಯಾರಪ್ಪ ದಿಕ್ಕು' ಅಂದೆ. 'ನಿನ್ಗೇನವ್ವ, ದನ ಅದೆ, ಕರ ಅದೆ, ದುಡ್ಡು ಅದೆ, ಕಾಸದೆ, ನಿನ್ನ ನಾನು ಸಾಕಬೇಕಾದ್ದೇನು' ಅಂದ. 'ಹಂಗಾದರೆ ನನ್ನ ಬೇರೆ ಹೋಗು ಅಂತೀಯೇನೋ' ಅಂತ ಕೇಳಿದೆ.

'ನಿನ್ನಿಷ್ಟ, ಹೋಗಬೇಕು ಅಂದರೆ ನಾನು ಬ್ಯಾಡ ಅನ್ನೋಲ್ಲ ಅವ್ವ, ನಿಮ್ಮ ಪಂಚಾಯ್ತಿ ಸಾಕು ನನಗೆ' ಅಂತ ಅವ ಅಂದ. 'ಆಗ್ಲಪ್ಪ, ಹಂಗಾದ್ರೆ ಈವತ್ತು ಮದ್ಯಾನದಿಂದ ನಾನು ಬ್ಯಾರೆ ಇರ್‍ತೀನಿ. ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಹೆಂಡ್ರೂ ಸುಕವಾಗಿರ್‍ರಿ' ಅಂತ ಹೇಳ್ಬಿಟ್ಟು ಇದೋ ಮೊಸರು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದೀನವ್ವ.'' ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಿ ಮಂಗಮ್ಮ ಸುಮ್ಮನೆ ಅತ್ತಳು.'' ನಾನು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದೆ. ''ಸರಿ, ಇದೆಲ್ಲಾ ಏನು ದೊಡ್ಡ ಮಾತು? ಹೋಗತೀಯ, ಎಂದಿನ ಹಾಗೆ ಮನೆಯಾಗೆ ಇದ್ದುಬಿಡ್ತೀಯ; ಎಲ್ಲಾ ತಾನೇ ಸರಿಹೋಗ್ತದೆ, ಬಿಡು ಮಂಗಮ್ಮ''. ಹೀಗೆ ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿ, ಮೊಸರನ್ನ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವಳನ್ನ ಕೊಟ್ಟುಕಳುಹಿದೆ.

ಮೂರನೆ ದಿನ ಮಂಗಮ್ಮ ಬಂದಾಗ ಹಿಂದಿನ ದಿನದಷ್ಟು ವ್ಯಸನ ವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸು ಎಂದಿನಂತೆ ಹಗುರವಾಗಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ''ಜಗಳ ಸಮಾಧಾನ ಆಯಿತೋ ಇಲ್ಲೋ ಮಂಗಮ್ಮ'' ಅಂದೆ. ಮಂಗಮ್ಮ ''ಎಂತ ಸಮಾದಾನ ಅವ್ವ? ಆ ಸೊಸಿ ತಾಯಿ ಮಗನಿಗೆ ಸಮಾದಾನ ಆಗೋಕೆ ಬಿಟ್ಟಾಳ? ನೆನ್ನೆ ಮೊಸರು ಮಾರಿ ಮನೆಗೆ ಹೋದ್ರೆ ನನ್ನ ಮಡಕೆ ಕುಡಿಕೆ ಎಲ್ಲಾನೂ ಒಂದು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟದಾಳೆ. ಒಂದು ಗುಡಾಣದಾಗೆ ರಾಗಿ, ಒಂದರಾಗೆ ಅಕ್ಕಿ, ಒಂದಿಷ್ಟು ಉಪ್ಪು, ಮೆಣಸೀ ಕಾಯಿ ಎಲ್ಲಾನೂ. ತಾನೂ ತನ್ನ ಗಂಡ್ನೂ ಉಂಡದ್ದಾಯಿತು ಅಂತ ಕಾಲು ಚಾಚಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತದಾಳೆ. ಹೆಂಗವ್ವ ಜಗಳ ಸಮಾದಾನ ಆಗೋದು. ನಾನು ಒಂದಿಷ್ಟು ಹಿಟ್ಟು ಬೇಯಿಸಿಕೊಂಡು ತಿಂದೆ ಕಾಣವ್ವ. ಬಾಯಾಗ ಹೇಳಿದ್ದಾಯಿತು. ಅವರಿಷ್ಟೇ ಸಾಕು ಅಂದರು.'' ಮದುವೆಯಾದಮೇಲೆ ಮಗ ನಮ್ಮೋನೆ ತಾಯಿ? ಸರಿ, ಅವನಿಗೆ ಬ್ಯಾಡದೆ ಇದ್ದ ಮ್ಯಾಲೆ ನಾನ್ಯಾಕೆ ಮೇಗೆ ಬಿದ್ದು ಹೋಗಬೇಕು. 'ಬ್ಯಾರೇನೇ ಇದ್ದೀನಿ ಕಾಣವ್ವ. ದಿನಾ ಆ ಮಗುವೆ ಒಂದಷ್ಟು ಮೊಸರು ಕೊಟ್ಟು ಆಮೇಲೆ ಮಾರೋಕೆ ಬರ್ತಾ ಇದ್ದಿ.'' ಹೊತೀನೆ ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅವಳು ಅವನ್ನ ಎಲ್ಲೋ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ಲು. ಆ ಹುಡುಗನ್ನ ನಾನು ಮಾತ್ನಾಡಿಸಕೂಡದು ಅಂತ ಮಾಡುತಾಳೆ ನೋಡು, ನಾ ಬಲ್ಲಿನಿ'' ಅಂದಳು. ಎಷ್ಟು ಸಣ್ಣ ಮಾತು ಏನು ರಾಮಾಯಣವಾಗಿ ಕೂತುಕೊಂಡಿತು ಅಂತ ನನಗಾಶ್ಚರ್ಯ

ವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ನಾನೇನೂ ಮಾಡುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಯಾವುದೋ ಒಂದೆರಡು ಮಾತನ್ನಾಡಿ ಮಂಗಮ್ಮನನ್ನ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟೆ.

ಆಮೇಲೆ ಒಂದೆರಡು ದಿನ ಈ ಮಾತನ್ನು ಎತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಮಂಗಮ್ಮ ಬೇರೆಯೇ ಇದ್ದಾಳೆಂದು ತೋರಿತು. ಆಮೇಲೆ ಒಂದು ದಿನ ಮಂಗಮ್ಮ "ಅವ್ವಾ, ನೀನು ಹಾಕ್ಕೊಳ್ತೀಯಲ್ಲ ಆ ಮಕಮಲ್ ಬಟ್ಟೆ, ಅದು ಗಜಕ್ಕೆ ಏನು ಬೆಲೀ ಅವ್ವ" ಎಂದಳು. "ಯಾಕೆ, ಮಂಗಮ್ಮ" ಅಂದೆ. "ಇಷ್ಟು ದಿನಾನೂ ಮಗಗೆ ಮೊಮ್ಮಗಗೆ ಅಂತ ಕಾಸಿಗೆ ಕಾಸು ಸೇರಿಸಿದ್ನಿ ಕಾಣವ್ವ. ಇನ್ಯಾಕೆ ಸೇರಿಸೋದು. ನಾನೂ ಒಂದು ಮಕಮಲ್ ಜಾಕೀಟು ಹೊಲಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಾಡ್ತೀನಿ" ಎಂದಳು. "ಅದರ ಜಾಕೀಟು ಏಳೆಂಟು ರೂಪಾಯಿ ಆಗಬಹುದು ಮಂಗಮ್ಮ" ಅಂದೆ. ಆ ದಿನ ಹೋದವಳು ಮಂಗಮ್ಮ ದರ್ಜಿ ಅಂಗಡೀಲಿ ಮಕಮಲ್ ಬಟ್ಟೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ. ಹೊಲಿಯೋದಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದ್ದಾಳೆ. ಮಾರನೆ ದಿವಸ ಊರಿಗೆ ಹೋಗುತಾ ಅದನ್ನ ಹಾಕಿಕೊಂಡೇ ಬಂದಿದ್ದಾಳೆ. "ನೋಡಿದಾವ್ವ, ನನ್ನ ಸಿಂಗಾರಾನ? ಯಜಮಾನ್ನಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ಒಳ್ಳೇ ಶಾಲೆ ತಕ್ಕೊಳಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಯಾವೊಳ್ನೋ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋದ. ಮಗನಿಗೆ ಕಾಸಿರಲಿ ಅಂತ ಕೂಡಿಸಿಟ್ಟೆ. ಈ ಮಗನ ಸುದ್ದಿ ಹಿಂಗಾಯಿತು. ನೋಡು ನನ ಸಿಂಗಾರಾನ" ಎಂದಳು.

ಮಗನನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಮಂಗಮ್ಮನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬುದ್ಧಿ ಭ್ರಮಿಸಿದೆ ಎಂದು ನನಗೆ ತೋರಿತು. ಬಹಳ ಕೋಪ ಬಂದಾಗ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಹೀಗಾಗುತ್ತದೆ. ನಾನು ಏನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಜಾಕೀಟಿನಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಇತರರೊಂದಿಗೂ ಜಗಳ ಬಂದಿತು. ಅವರ ಊರಿನ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಾ ಇದ್ದಾನಂತೆ. ಅವನು ಫರಂಗಿಯುವರ ಹಾಗೆ ಅಥವಾ ನಮ್ಮವರು ವಿದ್ಯಾವಂತರು ಎನ್ನುವವರು ಈಗ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ ಟೈ, ಕಾಲರ್, ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವ ನಾಜೂಕುವಂತ. ಅವನು ಮಂಗಮ್ಮನ್ನ ಕಂಡಾಗ, "ಏನವ್ವಾ ಪೂರಾ ಮಕಮಲ್ ಜಾಕೆಟ್ ಹಾಕಿಬಿಟ್ಟೆ" ಅಂದನಂತೆ. ಮಂಗಮ್ಮ "ಯಾಕೋ ಹೈದ ಬಹಳ ಉಚಾಯಿಸಿ ಮಾತ್ನಾಡ್ತೀಯಾ, ನೀನು ಆ ಕುತ್ತಿಗ್ಗೆ ಉರ್ಲು ಹಾಕ್ಕೋಬಹುದಂತೆ, ನಾನು ಜಾಕೀಟು ಯಾಕೆ ಹಾಕ್ಕೋಬಾರದು"

ಎಂದಳಂತೆ. ಇವರಿವರಿಗೆ ಮಾತು ನಡೆಯಿತು. ಹತ್ತಿರದ ನಾಲ್ಕು ಜನ ನಕ್ಕರು.

ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಮಂಗಮ್ಮ ನನಗೆ ಇದನ್ನು ಹೇಳಿದಳು. ಇತರರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದಲ್ಲದೆ ಆ ಸೊಸೆಯಾದವಳು ಮಂಗಮ್ಮ ಕೇಳುವ ಹಾಗೆ ಇತರರೊಂದಿಗೆ "ಸೊಸೆಗೆ ಒಂದು ರವಿಕೆ ಹೊಲಿಸಲಾರದೆ, ಅತ್ತೆ ಬೇರೆ ಸಂಸಾರ ಆಗಿ, ಜಾಕೀಟು ಹಾಕಿರೋದ ನೋಡಿ" ಅಂದಳಂತೆ. ಮಂಗಮ್ಮ ಸೊಸೆಗೆ ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ಓಲೆ, ಕಡಗ, ಚಳತುಂಬು, ಜಿಮಿಕೆ, ನಾಗರ, ಕಂಠಿ, ಡಾಬು, ಇದಿಷ್ಟನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಆಮೇಲೆ ವರುಷಕ್ಕೆ ಒಂದು ಏನಾದರೂ ಒಡವೆ ತೆಗೆದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಅದೆಲ್ಲಾ ಸೊಸೆಗೆ ಜ್ಞಾಪಕವೇ ಇಲ್ಲ." ಮಂಗಮ್ಮ ಈ ಮಾತು ಕೇಳುತ್ತಾ ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಸುಮ್ಮನೆ ಇದ್ದಳು. ಆಮೇಲೆ ಅವಳಿಗೆ ತಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಹೋಗಿ ಮಗನ್ನ "ನಿನ್ನ ಹೆಂಡರು ನನ್ನ ಬಹಳ ಮಾತಂತಾಳೆ. ನಾನೇನೋ ಜಾಕೀಟ ಹಾಕಿಕೊಂಡೆ ಅಂತ. ತನಗೆ ಏನೂ ತಕ್ಕೊಡಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ನಾನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆಲ್ಲಾ ಸುಳ್ಳೇ? ಕಡಗ, ಓಲೆ, ಕಂಠಿ, ನಾಗರ, ಡಾಬು, ನಾನು ಕೊಟ್ಟೋವು ಅಲ್ಲೆ" ಎಂದಳಂತೆ. ಸೊಸೆ ಗಂಡನನ್ನ ಮಾತನಾಡೋಕೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. "ಗಂಡ ಇಲ್ಲದ ಮುದುಕಿ ನೀನು ಈಗ ಓಲೇನೂ ಡಾಬೂನೂ ಹಾಕೋತೀಯಾ? ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋಗು ಹಾಕ್ಕೋ" ಎಂದಳು. ಆ ಗಂಡನು ಅವಳಿಗೆ "ಯಾಕೆ ಹೆಣ್ಣೆ, ಇಷ್ಟು ಮಾತು" ಎಂದು, ತಾಯನ್ನು ಕುರಿತು "ಅವ್ವಾ, ನಿಮ್ಮ ಜಗಳ ನನಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಓಲೆ ಒಡವೆ ಬೇಕು ಎಂದರೆ ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋಗು" ಎಂದನಂತೆ. ಮಂಗಮ್ಮ ಹೇಳಿದಳು: "ನೋಡವ್ವ, ಬೀದಿಯೋರ ಕೂಡ ಇಂಥ ಮಾತು ಆಡಬ್ಯಾಡ ಎಂತ ಹೆಂಡರಿಗೆ ಹೇಳವೊಲ್ಲ. ಬೇಕಾದರೆ ಒಡವೆ ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋಗು ಅಂತ ನನ್ನ ಮೇಲೇ ತಪ್ಪು ಹಾಕಿದ ತಾಯಿ. ಯಾಕೆ ಈ ಜನ್ಮ ಇನ್ನು." ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು. ಇವಳೋ ಮುದುಕಿ. ಅವನು ಒಬ್ಬ ಮಗ. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಗಂಡನ್ನ ಗಂಡನ ತಾಯನ್ನ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೆ? ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಈ ರಂಪೆಲ್ಲ ಯಾಕೆ? ಮೊಮ್ಮಗನ್ನ ಹೊಡೆಯಬೇಡ ಅಂತ ಮುದುಕಿ ಹೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ. ಇದೇಕೆ

ಇವರೆಲ್ಲ ಹೀಗೆ ಮಾಡುತಾರೋ ಎಂದು ನಾನು ಯೋಚಿಸಿದೆ. ಆಮೇಲೆ ನನಗೆ ತೋರಿತು. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಜಗಳದ ಕಾರಣ ಹೀಗೆಯೇ ಇರುವುದು. ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಆಗದ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಣ್ಣ ವಿಷಯ ದೊಡ್ಡದಾಗುತ್ತದೆ; ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಜಗಳ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ; ಅದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಿಗೆಲ್ಲ ಮಿತಿಯಿಲ್ಲದೆ ನೋವು.

ಇದಾದ ಕೆಲದಿನದ ಮೇಲೆ ಮಂಗಮ್ಮ ನನ್ನನ್ನು "ಅವ್ವಾ ನೀವು ಸತ್ಯವಂತರು. ನಂದು ಒಸಿ ಹಣ ಐತೆ ಅದನ್ನ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಈ ಬಾಂಕಿ ಅಂತಾರಲ್ಲ ಅಂತಾಕಡೆ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿರವ್ವ. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರಿವರು ಕಣ್ಣು ಹಾಕುತಿದ್ದಾರೆ" ಎಂದಳು. ಏನಾಯಿತು ಎಂದು ನಾನು ವಿಚಾರಿಸಿದೆ. "ನಿನ್ನೆ ನೋಡವ್ವಾ, ನಮ್ಮೂರೋನು ರಂಗಪ್ಪ ಅಂತ ಇದಾನೆ. ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ ಜೂಜುಗೀಜು ಆಡೋದುಂಟು. ಸೋಕೀ ಮನುಷ. ನಾನು ಮೊಸರು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬರತಿರಬೇಕಾದರೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಆದೆಲ್ಲಿಂದಲೊ ಬಂದ, 'ಏನು ಮಂಗಮ್ಮ, ಚಂದಾಗಿದೀಯಾ' ಅಂದ. 'ಏನು ಚಂದ ರಂಗಪ್ಪ ನೀನು ಕಾಣದ ಚಂದ' ಅಂದೆ. ಅವ ಇದ್ದೋನು 'ಹೌದು ಬಿಡವ್ವ, ನೀ ಹೇಳೋದು ನಿಜಾನೆ. ಈಗಿನ ನಡತೀಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಚಂದ ಎಂತಾದ್ದು; ಈಗಿನ ಹುಡುಗರು ಉಚಾಯಿಸಿ ಮಾತಾಡೋದೆ, ನಮ್ಮಂತ ವಯಿಸಾದೋರು, ಎಲಾ ಹಿಂಗಾಯಿತಲ್ಲ ಅನ್ನೋದೆ. ಇನ್ನೇನು ಮಾಡೋದು ಮಂಗಮ್ಮ' ಅಂದ." ಹಂಗೇ ನಡಕೊಂಡು ಬಂದಿವಿ. ದಾರೀಲಿ ತೋಪು ಬಾವಿ ಐತೆ ಏಳು. ಅಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕಾದರೆ ನನಗೆ ಬಯ, ಇವ ಏನು ಮಾಡ್ಯಾನೋ ಅಂತ. ಈ ಸಂಚಿಯಾಗೆ ಅಷ್ಟು ದುಡ್ಡೈತೆ ಏಳು. ಅದಕಾಗಿ ಅವನು ಅಲ್ಲೀಗುಂಟ ಬಂದವನೇ 'ಒಸಿ ಸುಣ್ಣ ಕೊಡುತೀಯಾವ್ವ' ಎಂದ. ಕೊಟ್ಟೆ. ತಕೊಂಡುಹೋದ. ಈ ಹೊತ್ತು ನಾನು ಬರುತಿರಬೇಕಾದರೆ ಅಲ್ಲೀ ಬಂದು ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿದ ಕಾಣವ್ವ. ಆ ಮಾತು ಈ ಮಾತು ಹೇಳಿದೋನೆ ನಡುವೆ 'ಮಂಗಮ್ಮ, ನನಗೆ ಒಸಿ ಸಮಯಾಗೈತೆ ಒಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಾಲ ಕೊಟ್ಟೀಯಾವ್ವ. ಈ ಸಲದ ರಾಗಿ ಮಾರತಾನೇ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡತೀನಿ' ಅಂದ. 'ನನ್ನ ತಾವು ದುಡ್ಡೆಲ್ಲೀದಪ್ಪ' ಎಂದೆ. 'ಬಿಡು ಮಂಗಮ್ಮ, ನಮಗೆ ತಿಳೀದ. ದುಡ್ಡು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಹೂತಿಟ್ಟು ಬರೋದೇನವ್ವ. ನನಗೆ ಸಾಲ ಕೊಡು, ನಾನು ಬದುಕಿಕೋತೀನಿ.

ನಿನಗೂ ಬಡ್ಡಿ ಬರ್‍ತದೆ' ಎಂದ.' ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು 'ನಿನ್ನ ಮಗನೂ ನೀನೂ ಜೊತೆಗೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ನಾನು ನಿನ್ನ ಕೇಳುತಾ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಏನೋ ಸೊಸೆಗೆ ಚೀಕು ಬಾಕು ಮಾಡಿಸೋವ ಅಂತಿರುತೀಯಾ ಎಂತ ನಾ ಬಲ್ಲೆ. ಈಗ ಆದೇನೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ಅಂತ ಕೇಳಿದಿ' ಎಂದ. ಹೆಂಗಸು ಒಂಟಿ ಆದಳು ಅಂದರೆ ಜನ ನೋಡು ತಾಯಿ ಅವಳಮೇಲೆ ಕಣ್ಣು ಹಾಕುತಾರೆ'' ಎಂದಳು. ನಾನು ''ನಮ್ಮ ಯಜಮಾನರನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೇಳುತೇನೆ'' ಎಂದೆ.

ನಾನು ಯಜಮಾನರ ಸಂಗಡ ಈ ವಿಷಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ: ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಮಂಗಮ್ಮ ಮೊಸರು ಕೊಟ್ಟವಳೆ ಮಡಿಲಿನಿಂದ ಒಂದು ಸಂಚಿ ತೆಗೆದಳು, ''ಅವ್ವಾ, ಒಳಗೆ ಹೋಗೋನೆ, ಎಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಯಂತೆ'' ಎಂದಳು. ನಾನು ''ನಮ್ಮ ಯಜಮಾನರನ್ನು ಇನ್ನೂ ಕೇಳಿಲ್ಲ, ಇರಲಿ ಇನ್ನೊಂದುಸಲ ತರುವೆಯಂತೆ'' ಎಂದೆ. ಮಂಗಮ್ಮ ''ಅವ್ವಾ, ನನಗೆ ಬಹಳ ಬಯವಾಗ್ತದೆ ಕಾಣವ್ವಾ. ರಂಗಪ್ಪ ಈವೊತ್ತೂ ಬಂದ. ತೋಪಿನ ತಾವು 'ಕೂತುಕೋ ಮಂಗಮ್ಮ ಹೋಗುವಿಯಂತೆ ಏನು ಅವಸರ' ಅಂದ. ನನ್ನ ತಾವು ಈ ದುಡ್ಡು ಬೇರೆ, ನನ್ನೆದೆ ಡವ ಡವ ಬಡುಕೋತಿತ್ತು. ನಿಲ್ಲೋದಿಲ್ಲ ಅಂದರೆ ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ ಏನು ಮಾಡೋದು ಅಂತ ಕೂತೆ. ಮನೆ ಮಾತಾಡಿದ. ಮಠದ ಮಾತಾಡಿದ. ಆಮೇಲೆ ನನ್ನ ಕೈಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು 'ಮಂಗಮ್ಮ, ನೀನು ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿದೀಯಾ ಅಂತೀಯಾ' ಅಂದ. ಕೇಳಿದಾ ತಾಯಿ, ಒಳ್ಳೇ ಪರಾಯದಾಗೇ ಯಜಮಾನನಾದೋನು ಈ ಕೈಹಿಡಿಯೋದ ಬಿಟ್ಟ. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಹಿಡೀಲಿಲ್ಲವ್ವ ಇದನ್ನ. ಇವ ಈವೊತ್ತು ಹಿಡಿದ. ನಾನು ಕೈಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು, 'ಏನು ರಂಗಪ್ಪಾ, ಬಹಳ ಸರಸವಾಡುತೀಯಾ, ನನ್ನ ಚಂದ ಹೇಳೋಕೆ ನೀನೇನು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಗಂಡನಾ, ಬಿಡು' ಅಂತ ಬೇಗನೇ ಎದ್ದು ಬಂದುಬಿಟ್ಟೇ ತಾಯಿ. ನಿನ್ನೇ ರೂಪಾಯಿ ಕೇಳಿದ, ಈವೊತ್ತು ಮಾನ ಕೇಳಿದ. ಹಸೇಮೇಲೆ ಜೊತೇಗೆ ಕುಂತು ಬಾಸಿಂಗ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಸೇಸೆ ಹಾಕಿಸಿಕೊಂಡು ಕೈಹಿಡಿದೆ ಅಂದ ಜೀವ ಎತ್ತಲೋ ಹೋಯಿತವ್ವ. ಒಳ್ಳೇ ಪರಾಯದಾಗೆ ಗಂಡ ಬೇಡ ಅಂದ. ಇನ್ನೊಬ್ಬಳಾಗಿದ್ದರೆ, ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಗಂಡ ಒಲ್ಲ ಕೂಡಿಕೊ ಬಾರೊ ನಲ್ಲ

ಅಂತ ಕುಣಿದಿರೋಳು. ಅಂದರೆ ನಾನು ನನ್ನ ಮರಿಯಾದೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲವ್ವ. ಈಗ ಈ ಪೋಲಿ ಬಂದು ದಾರೆ ಎರೆಸಿಕೊಂಡ ಕೈಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನನ್ನ ಕೈಹಿಡೀತಾನೆ ನೋಡಿದಾವ್ವಾ" ಎಂದಳು.''

ನನಗೆ ಇವಳ ಕತೆ ಏಕೋ ಬಹಳ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಿತೆಂದು ತೋರಿತು. "ಇದೇನೆಲ್ಲ ಫಜೀತಿ ಮಂಗಮ್ಮ, ಸುಮ್ಮನೆ ಹೋಗಿ, ಆದದ್ದಾಯಿತು ಅಂತ ಮಗನ ಹತ್ತಿರ ಇದ್ದುಬಿಡೋದು ತಾನೆ" ಎಂದೆ.

"ನಾನು ಇದ್ದೇನವ್ವ, ಅವಳು ಇರಗೊಡಿಸಿದರಲ್ಲವಾ."

"ಮಗನಿಗೆ ಇದೆಲ್ಲ ಹೇಳು."

"ಅಯ್ಯೋ ನನ್ನವ್ವಾ, ರಂಪುಮಾಡಿ ನನ್ನ ಜಾತಿಯಿಂದ ಓಡಿಸಿಯಾಳು ಆ ಸೊಸೆ. ನನಗೆ ಹೊತ್ತಾಯಿತವ್ವ. ನಾನು ಬರುತೀನಿ, ಯಜಮಾನರ ಕೇಳಿ ನಾಳೆ ಹೇಳು" ಎಂದು ಮಂಗಮ್ಮ ಹೊರಟುಹೋದಳು.

ತಿರುಗಿ ಒಂದು ಗಂಟೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬಂದಳು. "ಅವ್ವಾ, ಈಹೊತ್ತು ಒಂದು ಕೆಲಸ ಆಯಿತೇ" ಎಂದಳು.

"ಏನಾಯಿತು?"

"ಮೊಗಾಗೆ ಇರಲಿ ಅಂತ ಒಂದಷ್ಟು ಮಿಟಾಯಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೆಡಿಗ್ಯಾಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೀ ತಾಯಿ." ಮಂಗಮ್ಮ ಮೊದಲು ಮಗು ತನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಬರದಂತೆ ಮಾಡಿದರೆಂದು ಹೇಳದ್ದಳಲ್ಲ: ಈಗ ಮೊಗಾಗೆ ಎಂದರೆ ಯಾವ ಮಗುವಿಗೆಂದು ನನಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. "ಯಾವ ಮಗುವಿಗೆ" ಎಂತ ನಾನು ಕೇಳಿದೆ. "ಇನ್ಯಾವ ಮೊಗಾವ್ವ, ನಮ್ಮೊಗಾನೇ." "ನಿನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಬರೋದಿಲ್ಲಾ ಅಂತ ನೀ ಹೇಳಿದೆ." "ಹೋಗಬೇಡಾಂತ ಅವರ ಅಮ್ನು ಹೇಳ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಮೊಗ ಬರದೀರ ಇರ್ತಾದಾವ್ವ. ಅವರು ಕಾಣದಂತೆ ಯಾವಾಗಲೋ ಬರ್ತದೆ, ಒಸಿ ಹಾಲು ಕುಡೀತದೆ, ಒಸಿ ಮೊಸರು ತಾ ಅನ್ನುತದೆ. ಏನಾದರೂ ಕೊಟ್ರೆ ಕುಣಿದಾಡ್ತದೆ. ರಂಪು ಮಾಡಿದ್ರೆ ನಿಮ್ಮಮ್ನಿಗೆ ಕೇಳ್ತದೆ ನೋಡು ಅಂದರೆ ಬಾಯಿಮುಚ್ಚಿಕೋತದೆ. ಮಕ್ಕಳ ಆಟಾನೇ ಆಟ ಕಾಣವ್ವ. ಅದಕ್ಕಿರಲಿ ಅಂತ ಒಂದೀಸು ಮಿಟಾಯಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೆಡಿಗೀಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿ. ಈ ಸಂಕರಪುರದಾಗೆ ಬರುತಿರಬೇಕಾದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಯಾವುದೋ ಮಾವಿನಮರ ಇದೆಲ್ಲ, ಅಲ್ಲಿ ಕೂತಿದ್ದ ಒಂದು ಕಾಗೆ

ರಪ್ಪನೆ ಬಂದು ಮಿಟಾಯಿ ಪೊಟ್ನಾನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿಬಿಡ್ತವ್ವ. ಈವತ್ತು ಹಿಂಗಾಗಿಬಿಡ್ತಲ್ಲ." ನಾನು "ಒಂದು ಮಿಟಾಯಿ ಪೊಟ್ನ ಹೋದರೆ ಏನಾಯಿತು? ತಿರಿಗಿ ಅಷ್ಟು ಮಿಟಾಯಿ ತಕ್ಕೊಂಡ್ರಾಯಿತು" ಎಂದೆ. ಮಂಗಮ್ಮ "ಅದಲ್ಲಾವ್ವ, ಕಾಗೆ ಬಂದು ಮನುಷರ್ನ ಮುಟ್ಟಬಾರದು ಅಂತಾರೆ, ಅದಕ್ಕಂದಿ" ಅಂದಳು. "ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಏನಂತೆ" ಎಂದೆ. "ಜೀವಕೆ ಊನ ಅಂತಾರೆ. ನನಗೇನಾದರೂ ಕಡೆಗಾಲ ಬಂತೊ ಅಂತ ಹಂಗೆ ಬಯ ಆಯ್ತು ಅನ್ನಿ. ಆಮೇಲಂದುಕೊಂಡೆ, ಸಂತೋಸಾನೆ ಆಯ್ತು. ಯಾರಿಗೂ ಬ್ಯಾಡದ ಜಲ್ಮ. ನಮ್ಮಪ್ನ ಪಾದದಾಗೆ ಸೇರಿಬಿಡಲೇಳು ಅಂತ ಅಂದುಕೊಂಡೆ. ಅಂತು ಈವತ್ತು ಹಿಂಗಾಯ್ತು." ನಾನು "ಏನು ತಿಕ್ಕಲು ಮಾತ ಹೇಳ್ತೀಯಾ ನೀನು. ಕಾಗೆಗೆ ಸಿಕ್ಕೋ ಹಾಗೆ ಮಿಟಾಯಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ದಾರೀಲಿ ಬರೋದು, ಅದು ಬಂದು ತಕ್ಕೊಂಡ್ರೆ ಜೀವಕ್ಕೆ ಊನ ಅನ್ನೋದು, ಇದು ಯಾವ ಬುದ್ಧಿಮಾತು, ಹೋಗು, ಸುಮ್ಮನೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗು" ಅಂದೆ. "ಅಂಗಾದರೆ, ಬಯ ಇಲ್ಲ ಅಂತೀಯಾ." "ಭಯಾನೂ ಇಲ್ಲ, ಗಿಯಾನೂ ಇಲ್ಲ. ಜಗಳ ಆಡಿದಷ್ಟೂ ಆಯುಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚು. ತಿರಿಗಿ ಆ ಸಮಾಚಾರ ಯೋಚನೆಮಾಡದೆ ನಗುತಾ ಮನೆಗೆ ಹೋಗು."

ಮಂಗಮ್ಮ ಹೊರಟುಹೋದಳು. ನಾನು ಇವಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟೆ. ಮಗ ಬೇಕು, ಸೊಸೆ ಬೇಕು, ಮೊಮ್ಮಗ ಬೇಕು; ಆದರೆ ತಾನು ಯಜಮಾನಿ ಅಂತ ತನಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಗೌರವ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಮನುಷ್ಯನಾದವನಿಗೆ ಈ ಚಪಲ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಏನೋ ಬೇಸರ. ಆದರೂ ಸಾಯುವುದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ಇಷ್ಟ ಇಲ್ಲ ಅಂತ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟ ಇಲ್ಲ. ಹಳ್ಳಿಯ ಜನ, ತಿಳಿಯದ ಜನ, ಮುಚ್ಚುಮರೆ ಅರಿಯದವರು ಎಂತ ನಾವು ಹೇಳುವ ಇಂಥವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಹೀಗೆ ಪರದೆಯ ಹಿಂದೆ ಪರದೆ, ನೆರಿಗೆಯ ಹಿಂದೆ ನೆರಿಗೆ, ಮಡಿಕೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಮಡಿಕೆ, ಇದು ಏನು ನಾಟಕದ ಸೂತ್ರ ಎಂತ ಎಂದುಕೊಂಡೆ.

ಮಂಗಮ್ಮ ತಿರಿಗಿ ಬಂದಾಗ ಇನ್ನೊಂದು ಸಮಾಚಾರ ಹೇಳಿದಳು. ಆ ಮೊಮ್ಮಗ ಅಮ್ಮನ್ನ ಅಪ್ಪನ್ನ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು ಇವಳ ಹತ್ತಿರಲೇ ಬಂದು

ಬಿಟ್ಟಿತಂತೆ. ಅವಳಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷ. ಆ ಹುಡುಗನ ಧೈರ್ಯ ನೋಡು ಅಂತ. "ಏನವ್ವ, ಚಿಳ್ಳೆ ಒಂದು ಚೋಟುದ್ದ ಐತೆ ಹೈದ. ಅವ್ವನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ಬರೋದು ಅಂದ್ರೆ ಏನವ್ವ? ನಿನ್ನೆ ಮಧ್ಯಾನ ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಹುಡುಗ ತಿರಿಗಿ ಅವ್ವ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗೋದಿಲ್ಲ ಅಂದುಬಿಡ್ತು. ಇಷ್ಟು ದಿನ ಮುಚ್ಚುಮರೇಲಿ ಬರ್ತಾ ಇದ್ದದ್ದು ಯಾವಾಗ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲ್ಲೋ ಅವರ ಅವ್ವ ಬಂದು ರಾದ್ಧಾಂತ ಮಾಡಿದಳು. ಬಾ ನಿನಗೆ ಹೊಡೀತೀನಿ ಅಂದ್ಳು. ಹೈದ ನಾನು ಬರೊಲ್ಲ ಅಂತ ನನ್ನ ಕಾಲ್ಹಿಡುಕೊಂಡು ನಿಂತುಬಿಡ್ತವ್ವ. ಹೋಗೋ ಅಂತ ಇನ್ನಿಲ್ಲದೆ ಹೇಳ್ದೆ. ಅವರಪ್ಪ ಬಂದು ಕೇಳ್ದ. ಹೋಗಲ್ಲ. ನನ್ನ ತಾವೇ ನಿಂತುಬಿಡ್ತು ತಾಯಿ. ಹತ್ತುದಿನ ಬೇರೆ ಮನೇಲಿ ಒಬ್ಬಳೇ ಮಲಗಿ ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಒಸಿ ಭಯಪಡುತಾ ಇದ್ದೆ. ನಿನ್ನೆ ಈ ಹೈದ ಜೊತೆಗಿದ್ದ ಅಂದದ್ದೆ ಏನೋ ಧೈರ್ಯ ಬಂದುಬಿಡ್ತವ್ವ. ಏನಂದರೂ ಗಂಡಸು ನೋಡವ್ವ. ದೇವರು ನೋಡಿ ಅವನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಕೊಟ್ಟದ್ದು. ಬೆಳೆದ ಮಗ ಬೇಡ ಅಂದ್ರೆ ಈ ಚಿಳ್ಳೆ ಮೊಮ್ಮಗ ನಾನಿದ್ದೀನಿ ಸುಮ್ಗಿರು ಅಂತ ಬಂದುಬಿಟ್ತಲ್ಲವ್ವ! ರಾಮಾಣ್ಯ ಮಾಡಿದಳು ಸೊಸಿ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ. ಜಪ್ಪಯ್ಯ ಅಂದ್ರೂನು ಇದು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಬೆಳಗಾಗ ನಾ ಇಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕಾದ್ರೆ ನೀನು ಒಂಟಿಯಾಗಿರ್ತೀಯೋ ಅಂತ ಅವರಮ್ಮನ ಮನೆಬಾಕಿಲು ತಾವು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದೆ. ಒಳಗೆ ಹೋತು. ನಾ ಇತ್ತಾಗೆ ಬಂದಿ." "ಅವಳು ಮಗೂನ ಹೊಡೆದರೆ ಏನುಮಾಡ್ತೀಯ" ಅಂತ ನಾನು ಕೇಳಿದೆ. "ಮಗ ಒಪ್ಪೊತ್ತಾದರೂ ಮನೆಗೆ ಬರ್ತಾನಲ್ಲ ಎಂತ ಸಂತೋಸ ಇಲ್ಲವೇ ತಾಯಿ ಅವಳಿಗೆ? ಹತ್ತಿರಲೇ ಇದ್ರೆ ಹೊಡೆಯೋಣ ಅನ್ನಿಸತದೆ. ಈಗ ನೋಡವ್ವ, ನನ್ಗೆ ಒಂದೇ ಮನೇಗೆ ಇದ್ದಾಗ ನನ್ನ ಸೊಸಿ ಎಂತಾ ಚೆಲುವಿ ಅಂತ ತಿಳೀತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ನೋಡ್ತೀನಿ ದೂರದಿಂದ. ಏನೋ ಮುಖ ಗಂಟುಹಾಕಿಕೊಂಡಾಗ ಹೇಗೋ ಇರ್ತದೆ ಅನ್ನು. ಮಿಕ್ಕಾದ ಹಂಗೆ ಒಳ್ಳೆ ಚೆಲುವಿ. ಅದಕ್ಕೇ ನನ್ನ ಹೈದ ಮರುಳಾಗಿರೋದು." ಅವನ್ನೂ ಹಂಗೆ. ಆಗ ಏಸೊತ್ತಿಗೆ ಮನೆಗೆ ಬಂದ್ನು ಏಸೊತ್ತಿಗೆ ಹೊಲಕೆ ಹೋದ್ನು ನೋಡ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ನನ್ನ ಮನೆ ಬಾಗಿಲಾಗ ಕೂತು, ಇದ್ಯಾಕೆ ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ, ಇದ್ಯಾಕೆ ಇಷ್ಟುಬೇಗ ಹೊರಟು ಬಿಟ್ಟ, ಅಂತ ನೋಡುತಾ ಇದೀನವ್ವ. ಅವಳಿಗೂ ಹಂಗೇ ಅಲ್ಲವೆ,

ಹೊಡೆದರೆ ನಾಳೆ ಬೆಳಗಾಗ ನಾನು ಮೊಸರು ಮಾರೋಕೆ ಹೊರಟಾಗ ನನ್ನ ಜೊತೆಗೆ ಬಂದುಬಿಡ್ತಾನೆ. ತಿಂಗಳು ದಿನ ಹೊತ್ತು ನೋವುಪಟ್ಟು ಹೆತ್ತ ಮಗನ್ನ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಾಳ ತಾಯಿ?'' ಇವಳ ಯೋಚನೆ ಎಷ್ಟು ದೂರ ಓಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ನನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇವರ ಜಗಳ ಸುಮುಖವಾಗಿ ಕೊನೆಗಾಣುತ್ತದೆಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿತು.

ಆದದ್ದೂ ಹೀಗೆಯೇ. ಎರಡುದಿನ ಹುಡುಗ ತಾಯಿಮನೆಗೆ ಹೋದವನು ಮೂರನೆಯ ದಿನ ಪಾಟೀ ಜೊತೆಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಹಠಮಾಡಿದ. ಮುದುಕಿ ಮೊಸರಿನ ಹೆಡಿಗೆ ತಲೇಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮೊಮ್ಮಗನ್ನ ಕಂಕುಳಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮೂರುಮೈಲಿ ಬರೋದು ನಿಜವಾದ ಮಾತೆ? ಏನು ಮಾಡೋದೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಮಗನೂ ಸೊಸೆಯೂ ಕೂಡ ಬಂದು ''ಏನೋ ಅತವಾ ನಾವು ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದಿವಿ, ನೀನು ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡ್ರೆ ಹ್ಯಾಗವ್ವ'' ಎಂದರು. ಊರಿನ ಜನವೂ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಬಂದು ಇವಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದರು. ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆ ಕಳಕೊಳ್ಳದ ಹಾಗೆ ಮಂಗಮ್ಮ ತನ್ನಿಷ್ಟದಂತೆ ಸೊಸೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಳು. ಆದರೆ ಈ ಮೊಮ್ಮಗ ಅಜ್ಜಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಇರಬೇಕು ಅಂತ ಅನ್ನೋದನ್ನ ಹಠಮಾಡಿಬಿಟ್ಟ. ಅದರಮೇಲೆ ಹೊಸ ಒಂದು ಏರ್ಪಾಡಾಯಿತು. ಮೊದಲಿಂದಲೂ ಹಾಲು ಮೊಸರಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಂಗಮ್ಮನ ಕೈಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಸೊಸೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಕೂಡ ಮಂಗಮ್ಮ ಈ ಕೆಲಸ ತನ್ನ ಕೈಲೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಹೆಸರಿಗೆ, ಮನೆ ಸೊಸೆ ಅಂದಮೇಲೆ ಹಿಟ್ಟು ಸಟ್ಟುಗ ನಿನ್ನದು ಅಂತ ಕಾರಣ. ನಿಜವಾಗಿ, ಮೊಸರು ಮಾರಿದರೆ ಕೈಲಿಷ್ಟು ಕಾಸು ಓಡಾಡುತ್ತದೆ ಅನ್ನುವುದು. ಈಗ ಈ ಮೊಮ್ಮಗನಾದೋನು ಅಜ್ಜೀ ಜೊತೆಗೆ ಇರಬೇಕು ಅಂತ ಯಾವಾಗ ಹಠ ಮಾಡಿದ, ಸೊಸೆ ''ಏನು ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಹೋಗೋದು ಬರೋದು, ವಯಸ್ಸಾದಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ದಿನ ಈ ಕೆಲ್ಸ ಮಾಡೋಕಾಗತದೆ. ಹಿಟ್ಟು ಸಟ್ಟುಗ ನೋಡಿಕೊಂಡು ನೀನು ಯಜಮಾನ್ತಿ ಮನೇಲಿರು, ನಾನು ಹೋಗಿ ಮೊಸರು ಮಾರಿಕೊಂಡು ಬರ್ತೀನಿ'' ಅಂದಳು. ಮಂಗಮ್ಮ ''ಆಗಲಿ'' ಅಂದಳು. ''ಎಂದಾದರೂ ನಾನು ಹೋಗಿ ಬರ್ತೀನಿ, ದಿನಾ ನೀನು ಹೋಗು'' ಎಂದು ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು

ಸೊಸೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದಳು. ಒಂದು ದಿನ ಅತ್ತೆ ಸೊಸೆ ಇಬ್ಬರೂ ಬಂದರು. ಒಬ್ಬಳ ಕೈಲಿ ಮಗು; ಇನ್ನೊಬ್ಬಳ ತಲೇಮೇಲೆ ಮೊಸರಿನ ಹೆಡಿಗೆ. "ಇವಳೇ ಕಾಣವ್ವ ನನ್ನ ಸೊಸಿ. ಪಾಪ ಮುದುಕಿ ಯಾಕೆ ಅವಳೇ ಬೇಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅಂತ ತಿರುಗಿ ಕರಕೊಂಡಾಳೆ ಮನೇ ಒಳಾಕ್ಕೆ. ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಸಿಲಾಗ ಓಡ್ಯಾಡಬೇಡ ಅಂದ್ಲು. ಆಗಲಿ ಅಂದಿದೀನಿ. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಅವಳೇ ಮೊಸರು ತರ್ತಾಳವ್ವ" ಅಂತ ಹೇಳಿ," ಮಂಗಮ್ಮ ನಮ್ಮನ್ನು ಸೊಸೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದಳು. ನಾನು ಅತ್ತೆಯನ್ನೂ ಸೊಸೆಯನ್ನೂ ಮಾತನಾಡಿಸಿ ಸಮಾಧಾನ ವಾಗಿ ನಡಕೋಬೇಕು ಎಂತ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿ, ಎರಡು ಎಲೆ ಅಡಿಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದೆ. ಈಚೆಗೆ ಆ ಸೊಸೆ ಮೊಸರು ತರುತ್ತಾ ಇದ್ದಾಳೆ.

ಅತ್ತೆಯ ಪರವಾಗಿ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಮಾತು ಆಯಿತಲ್ಲ. ಈ ಸೊಸೆಯ ಪರವಾಗಿ ಏನಿರಬಹುದು ಅಂತ ನಾನು ಒಂದು ದಿನ "ಎಲೆ ನಂಜಮ್ಮ, ನೀನು ಒಳ್ಳೆ ತಿಳಿದೋಳ ಹಂಗಿದ್ದೀಯಲ್ಲ, ಅತ್ತೇನ ಮನೇಬಿಟ್ಟು ಓಡಿಸ ಬಹುದೇನೆ" ಅಂದೆ. ನಂಜಮ್ಮ ಅದಕ್ಕೆ "ಅತ್ತೇನ ಓಡಿಸೋಕೆ ನಾನೇನು ರಾಚ್ಚಸೀನಾವ್ವ? ಅಲ್ರವ್ವಾ, ಅತ್ತೆಯಾದೋಳು ಯಾವ ಮಾತಿಗೂನೂ ನಾನೇ ಅಂದುಬಿಟ್ಟು ಆ ಮಗನಾದೋನ್ನ ಮನೆಗಂಡ್ಸು ಅಂತ ನೋಡ್ದೀರಾ ಅವ ಮುಟ್ಟಾಳ ಆಗಿಬಿಟ್ರೆ, ಅವ ಗಂಡನಾಗೋದೇನು, ನಾನು ಹೆಂಡ್ರಾ ಗೋದೇನು, ನಾನು ಸಂಸಾರ ಮಾಡೋದೇನು? ಏನೋ ಒಳ್ಳೆಯ ದಾಯಿತು, ಅತ್ತೆ ಹೆತ್ತಳು ಅತ್ತೆ ಸಾಕಿದಳು, ಗಂಡನ್ನ ಬೇಕಾದರೆ ಅವಳೇ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಂತ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿ ಅಂದೆ. ನನ್ನ ಮೊಗಾನ್ನ ನಾನು ಹೊಡೀ ಕೂಡ್ದು ಅಂತ ಮಾಡಿಬಿಟ್ರೆ ಅತ್ತೆ, ಇದು ಯಾತರ ಸೊಸೀತನ ಅವ್ವಾ" ಎಂದಳು. "ಮಗ ನಿನ್ನೋನು ಅನ್ನೋದಕ್ಕೆ ಅವನ್ನ ಹೊಡೆಯೋದೆ ಗುರ್ತೇನೆ?" "ಹೊಡೆಯೋದೊ ಆಡಿಸೋದೊ, ಹೊಡೆದಾಗ ಯಾಕೆ ಹೊಡಿತೀಯ ಅನ್ನೋರು ಆಡಿಸಿದಾಗ ಯಾಕೆ ಆಡಿಸುತೀಯಾ ಅನಬಹುದು. ಇದ್ಕೆಲ್ಲ ಯಾರವ್ವ ಯವಹರಣೆ ಹೇಳೋದು. ನನ್ನ ಮಗ್ನು ಅಂದ್ರೆ ನನ್ನ ಮಗ್ನು. ನನ್ನ ಗಂಡ್ನು ಅಂದ್ರೆ ನನ್ನ ಗಂಡ್ನು. ಸೊಸಿ ಅಂತ ಬಂದೋಳು ಒಂದು ಮಾತು ಅಂದ್ರೆ ಅನಿ ಒಂದು ಏಟು ಹೊಡ್ದರೆ ಹೊಡೀಲಿ ಅಂತ ಅನ್ದೀರಾ ಇದ್ರೆ ನಾನು ಸಂಸಾರ ಮಾಡೋದು ಯಾಕೆ?" ನನಗೆ ಮಂಗಮ್ಮ

ಮಾತನಾಡಿದಾಗ ಆ ಮಾತು ಸರಿ ಎಂದು ತೋರಿದಹಾಗೆ ಇವಳು ಮಾತ ನಾಡಿದಾಗ ಇದೂ ಸರಿ ಅಂತ ತೋರಿತು." "ಹಾಗಾದರೆ, ಈಗ ನಿನಗೆ ಮನೇಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವತಂತ್ರ ಬಂತೋ?" "ಈಗ ಮೊದಲಿಗನ್ನಾ ಮೇಲು ತಾಯಿ. ಹೆಂಗಾದರೂ ಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗ್ಬೇಕು. ಸರಿಸಿಕೊಳ್ದೀರಾ ಜಗಳ ಮಾಡಿದ್ರೆ ನಮ್ಮತ್ತೇ ಕಾಸನ್ನೆಲ್ಲ ಇನ್ಯಾರಾದರೂ ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕ್ಕೋತಾರೆ.' ನಮ್ಮೂರಾಗ ರಂಗಪ್ಪ ಅಂತ ಇದ್ದಾನೆ. ನಮ್ಮ ಅತ್ತೆ ಬೇರೆ ಇದ್ದಾಗ ಅವನು ಅವಳ್ನ ಸಾಲ ಕೇಳಿದ್ನಂತೆ. ಇವಳು ಕೊಡ್ತೀನಿ ಅಂದಳಂತೆ. ಅದ್ನ ಅವ ಹೇಳಿದ. ಆದರಮೇಲೆ ನಾನು ಮೊಗಾನ್ನ ಕರೆದು ಎಲೋ 'ನೀನು ಪಾಟೀ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗು. ಮಿಟಾಯಿ, ತಿಂಡಿ ಕೊಡ್ತಾಳೆ. ನಮ್ಮಮನ್ಯಾಕ್ಕೆ ಬರಬೇಡ, ತಿರಿಗಿ ನಾನೇ ಕರಿಯೋವರೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಬರಕೂಡದು' ಅಂತ ಕಳ್ಸಿಕೊಟ್ಟೆ.' ಜಗಳ ಹೆಂಗಾದರೂ ತೀರಿದರೆ ಸಾಕು ಅಂತ ಇದೆಲ್ಲ ಸರಿಮಾಡಿದೆ ತಾಯಿ." "ಹಂಗಾದರೆ ಅಜ್ಜಿ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಮಗು ತಾನೇ ಹೋಗಲಿಲ್ಲವೇ?" "ಮೊಗಾನೇ ಹೋಯ್ತು ತಾಯಿ, ನಾನು ಕಳ್ಸಿಕೊಟ್ಟೆ." "ಹೀಗೆ ಮಾಡ್ತೀನಿ ಎಂತ ನಿನ್ನ ಗಂಡನಿಗೆ ಹೇಳಿದೇನು?" "ಅಯ್ಯೊ ಇದ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳೋರುಂಟೆ ಅವ್ವ. ಗಂಡಸರಿಗಿದೇನು ತಿಳೀತದೆ."

ಮಂಗಮ್ಮನಿಗಿಂತ ನಂಜಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲೇನೂ ಕಡಮೆ ಇಲ್ಲ. ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಈಗ ಅತ್ತೆಗೆ ಸೊಸೆಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸ್ಪರ್ಧೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಅದರ ಮೂರ್ತಸ್ವರೂಪ ಆ ತಾಯ ಮಗ ಈ ಹೆಂಡತಿಯ ಗಂಡ. ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಕೂಡದೆಂದು ತಾಯ ಮನೋಗತ. ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿಯಲೇ ಬೇಕೆಂದು ಈ ಸೊಸೆಯ ವ್ರತ. ಇದು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಾಪಾರ. ಇದರ ಗೆಲು ಸೋಲು ಹೀಗೆಯೇ ಎಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ನೀರೊಳಗಿರುತ್ತ ಮಗುವಿನ ಕಾಲು ಹಿಡಿದಿರುವ ಮೊಸಳೆಯ ಹಾಗೆ ಸೊಸೆ. ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಮಗುವಿನ ತೋಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಉಳಿಸುತ್ತೇನೆ ಎನ್ನುವವಳು ತಾಯಿ. ಮಧ್ಯೆ ಆ ಮಗುವಿನ ಪಾಡು ತಾನೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷ್ಟ. ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಾದರೆ ಮೊಸರು ಮಾರುವ ಮಂಗಮ್ಮನ ಮನೇಲಿ, ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಮೊಸರು ಕೊಳ್ಳುವ ತಂಗಮ್ಮನ ಮನೇಲಿ: ನಡೆಯುತ್ತಾ ಇದೆ ಈ ವ್ಯಾಪಾರ; ಕೊನೆಯ ಅಂಕ ಕಾಣದ ನಾಟಕ.

# ಸುಬೇದಾರರಿಗೆ ಪ್ಯಾದೇಮಾತು

೧

ಈಗ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಹಿಂದೆ ನಾನು ಕೆಲಸದಿಂದ ವಿಶ್ರಾಂತನಾದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಸ್ವಂತ ಕೆಲಸದಮೇಲೆ....ಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಜನರನ್ನು ಹುಡುಕಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಿರಲೆಂದು ಊರ ಹೆಸರನ್ನು ಮರೆಸಿದೇನೆ. ನಾನು ಹಿಂದೆ ಆ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದೆ. ಈ ಸಲ ಹೋದಾಗ ಒಂದು ಸಂಜೆ ಬಂಗಲೆಯ ಬಳಿ ಶತಪಥ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ನಾನು ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯ ಬಂದರು. ಆತನ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರನ್ನು ನಾನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ರಾಮಣ್ಣ ಎಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿ. ನಾನು ಹಿಂದೆ ಈ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಈ ರಾಮಣ್ಣನವರ ಒಂದು ವ್ಯವಹಾರ ನನ್ನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ರಾಮಣ್ಣ ಬಹು ನಾರು ಮನುಷ್ಯ; ಕೊಂಚಕ್ಕೆ ಸೋತೆನೆಂದು ಒಪ್ಪುವವರಲ್ಲ. ಆ ವ್ಯವಹಾರ ಅದು ಎಷ್ಟು ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಹೋಯಿತೋ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಏನೇನಾಯಿತೊ ರಾಮಣ್ಣ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಹೊರತು ಇನ್ನು ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ನಾನು ಶತಪಥ ನಡೆಯುವ ಕಡೆ ರಾಮಣ್ಣ ಬಂದಾಗ ನಾನು ಆ ಕಡೆ ನೋಡಿದೆ. ರಾಮಣ್ಣ, ನಮಸ್ಕಾರ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಎಂದರು. ನಾನು, ರಾಮಣ್ಣನವರಲ್ಲವೇನ್ರಿ, ಎಂದೆ. ಅವರು, ಹೌದು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಎಂದರು. ನಾನು, ನನ್ನ ಜ್ಞಾಪಕ ಇದೆಯೇನ್ರಿ ನಿಮಗೆ, ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. ರಾಮಣ್ಣ, ಅಯ್ಯೋ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾಪಕ ಇಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ನನಗೆ ಬಂದ ಪದವಿ ಏನು, ಎಂದರು. ನಾನು ಯಾರು ಹೇಳಿ ಯಾವಾಗ ನೋಡಿದ್ದೀರಿ, ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದೆ. ರಾಮಣ್ಣ, ಇದೇನು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ ತಾವೂನೂ ನಮ್ಮ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಫಾರ್ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿದ್ದರಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಆ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ರು, ಅವರೂ ನನ್ನ ಜಮೀನು ನೋಡೋಕೆ ಬಂದಿರಲ್ಲವೆ? ಎಂದರು. ನಾನು, ಹೌದು ಎಂದು ಹೇಳಿ, ನಿಮ್ಮದೊಂದು ವ್ಯವಹಾರವಿತ್ತಲ್ಲ ಅದು ಏನಾಯಿತು, ಎಂದೆ. ರಾಮಣ್ಣನವರು "ಅಯ್ಯೋ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ ಅದರ ಮಾತು

ಏನು ಹೇಳುವುದು. ಸುಬೇದಾರರು ಒಂದು ರೀತಿ ಮಾಡಿದರು. ಸಬ್-ಡಿವಿಜನ್‌ರು ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿ ಮಾಡಿದರು. ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನ್‌ರು ಅದೇ ಸರಿ ಎಂದರು. ರೆವಿನ್ಯೂ ಕಮಿಷನ್‌ರು ಅದಕ್ಕೇನೊ ಒಂದು ಕೊಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟರು. ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಪಾಯಿಂಟಾ ಪ್ಯಾಗಟ್ಟಿಗೆ ನಾವು ಅಪ್ಪೀಲು ಹಿಡಿಯುವುದಿಲ್ಲ" ಎಂದರು. ರಾಮಣ್ಣನವರ ಮಾತು ನನಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. "ಏನ್ರಿ ಅದು ಪಾಯಿಂಟಾ ಪ್ಯಾಗಟ್" ಎಂದೆ. "ಪಾಯಿಂಟಾ ಪ್ಯಾಗಟ್ ಅಂದ್ರೆ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ ವಿದ್ಯಮಾನದ ಪಾಯಿಂಟು ಪಾಯಿಂಟಾ ಲಾ ಆನ್ನೋದು ಇನ್ನೊಂದು ತರಹಾ ಪಾಯಿಂಟು. ಪಾಯಿಂಟಾ ಪ್ಯಾಗಟ್ಟು ಹಿಡಿಯೋಲ್ಲ ಅಂದರೋ ಇಲ್ಲವೋ, ನಾನು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ 'ಸರೀ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳೆ, ವಿದ್ಯಮಾನದ ಪಾಯಿಂಟೇ ತಲಕೆಳಗಾಗಿರುವುದು. ನಮ್ಮ ಸುಬೇದಾರರು ಅದರಲ್ಲೇ ನನಗೆ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಅದನ್ನೇ ಸರಿಮಾಡೋಲ್ಲ ಎಂದರೆ ನನಗೆ ಏನು ಗತಿ' ಅಂತ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದೆ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ. ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೇಳಿದ್ರೆ ಅಪೀಲು ಹಿಡೀತಿರಲಿಲ್ಲ ಅಂತ ಕಾಣುತ್ತೆ; ಕೂಗಿಕೊಂಡೆನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಹಿಡಿಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಏನೋ ನನ್ನ ಕಡೆಗೇ ಫೈಸಲಾಯಿತು" ಎಂದರು. ನಾನು, "ಹೋಗಲಿ, ಕೊನೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ಹಾಗಾಯಿತಲ್ಲ. ಈಗ ಎಲ್ಲಿ ಆ ಸುಬೇದಾರರು" ಎಂದೆ. ರಾಮಣ್ಣ "ಎತ್ತ ಹೋದರೋ! ಪಿಂಚನ್ ಆಗಿ ಎಲ್ಲೋ ಇರಬೇಕು ಅಂತ ಕಾಣುತ್ತೆ. ಆದರೆ, ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಇಲ್ಲಿರಬೇಕಾದರೇನೆ ಪೂರಾ ಫಜೀತಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡರು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಅವರು. ಅದೇ ಒಂದು ಕಥೆ" ಎಂದರು. ನಾನು, ಏನು ಕಥೆ, ಎಂದೆ. ಅವರು ನಾಲ್ಕೈದು ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು, ಸುಬೇದಾರ್ರಿಗೆ ಪ್ಯಾದೇ ಮಾತಾಗಿ ಹೋಯಿತು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಎಂದರು. ಈ ಸುಬೇದಾರರ ಪ್ಯಾದೇ ಮಾತಿನ ಕಥೆಯನ್ನು ಸುಮಾರು ರಾಮಣ್ಣ ಹೇಳಿದಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

೨

ಆ ಸುಬೇದಾರ್ರು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಪೂರ್ವದ ತರಹ. ನಿಮಗೂ ತಿಳಿದಿತ್ತಲ್ಲ ನನ್ನ ಕೇಸಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಭಾವನೆ

ತಕೊಂಡು ಏನೇನೋ ಬರದು ಹಾಕಿದ್ದು. ಅವರಿಗೆ ಹೆಂಗಸರು ಅಂದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಣ್ಣೆ. ಇಂಥಾದ್ದೆಲ್ಲ ಏನು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ ಜನಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯೋದೆ ತಡ; ಪಟಿಂಗರು ಕರಟಕ ದಮನಕರ ಹಾಗೆ ಹತ್ತಿರ ಸೇರುತಾರೆ. ಒಂದೆರಡು ವರುಷ ಹೀಗೆ ನಡೆಯಿತು ಎನ್ನಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಒಬ್ಬ ಅಡಿಗೆ ಯವನು ಸೇರಿದ. ಅವರು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಅವರ ಜತೆಗೆ ಇರುತಾಯಿದ್ದ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ,ನಿಮಗೆ ಜ್ಞಾಪಕ ಇರಬಹುದು. ಇಂಥ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಇಂಥ ಲಫಂಗರು ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಬಹಳ ಅನುಕೂಲ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ. ಈ ಪೋಲಿ ಇವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ರಾಮದೇವರಿಗೆ ಹನುಮಂತ ಸಿಕ್ಕಿದಹಾಗೆ ಆಗಿಹೋಯಿತು.

ಈ ಸೇವಕನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಯಾವ ಊರಿನಿಂದ ಬಂದನೋ ಅದೂ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಬಂದಾಗಲೇನೋ ಸುಮ್ಮನೆ ಅಡಿಗೆಯವನು ಅಂತ್ಲೆ ಬಂದ. ಸುಬೇದಾರ್ರಿಗೆ ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಅಡಿಗೆಯವರು ಕ್ಯಾಂಪಿನಲ್ಲಿ ಖರ್ಚಾಗದೆ ಇರುವಹಾಗೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತಾ ಇದ್ದರು. ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಏನಾದರೂ ಮನೆಗೆ ಬರೋದು. ಈ ಮನುಷ್ಯ ಏನು ಮಾಡಿದ, ಕ್ಯಾಂಪಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಾಮಾನು ಕ್ಯಾಂಪಿನಲ್ಲಿ ಖರ್ಚಾಗಿ ಹೋದರೆ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ ಅಂತ ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಮನೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದದ್ದನ್ನು ಕ್ಯಾಂಪಿನಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಮಾಡಿದ. ಇದು ಯಾರಿಗೆ ತೋರಬೇಕು? ಗ್ರಾಮದ ಗೌಡ ಶಾನುಭೋಗ ಸುಬೇದಾರರನ್ನು ಹಸಿದುಕೊಂಡಿರುವುದಕ್ಕೆ ಬಿಡೋಕಾಗುತ್ತೆಯೆ? ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸುಬೇದಾರ್ರಿಗೆ ಕೆಟ್ಟ ಹೆಸರಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆ? ಕ್ಯಾಂಪಿನ ಸಾಮಾನು ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದು ಅವರಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಅಡಿಗೆಯವನ ತಪ್ಪು. ಇನ್ನು ಅಂಥ ಕಷ್ಟವಾದರೆ, ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ ನಿಮ್ಮ ಅಡಿಗೆಯವನು ಹೀಗೆ ಮಾಡುತಾ ಇದಾನೆ, ಅಂತ ಅವರ ಹತ್ತಿರಹೋಗಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಇದೇನು ದೊಡ್ಡ ವಿಚಾರ? ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಶಾನುಭೋಗರಿಗೆ ಪಟೇಲರಿಗೆ ಏನು ಖರ್ಚು? ಗ್ರಾಮದ ಚಂದಾ ಹಣದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಹೋಗುತ್ತೆ. ಶಾನುಭೋಗರ ಕತೆ ಕೇಳಿದ್ದೀರಲ್ಲಾ ಸ್ವಾಮಿ....” “ಯಾವ ಕತೆ?” “ಜಮಾಬಂದಿ ಜುಲ್ಮಾನೆ ಕತೆ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ.” “ಏನಾಯ್ತು ಹೇಳಿ.” “ಯಾವುದೋ ಜಮಾಬಂದೀಲಿ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರಿಗೆ ಶಾನುಭೋಗರ

ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಕೋಪ ಬಂತಂತೆ. ನಿನಗೆ ಹತ್ತುರೂಪಾಯಿ ಜುಲ್ಮಾನೆ ಹಾಕಿದ್ದೇವೆ ಅಂದ್ರು. ಶ್ಯಾನುಭೋಗ ಆಗ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದುಬಿಟ್ಟ. ಜಮಾಬಂದಿ ಮುಗಿದಮೇಲೆ ಸಾಹೇಬರ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಕೈಮುಗಿದ. ಏನಯ್ಯ ಅದು ಎಂದರು. 'ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ತಾವು ನನಗೆ ಹತ್ತುರೂಪಾಯಿ ಜುಲ್ಮಾನೆ ಹಾಕಿರೋಣಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮ ಬಡ ಗ್ರಾಮ, ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಜುಲ್ಮಾನೆ ತಡೆಯಲಾರದು' ಅಂದನಂತೆ. ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರು ಜುಲ್ಮಾನೆ ಹಾಕಿದರೆ ಶಾನುಭೋಗ ಕೊಡತಾನೆಯೆ? ಗ್ರಾಮದ ಜನ ಕೊಡತಾರೆ. ಸುಬೇದಾರ್ರ ಕ್ಯಾಂಪು ಖರ್ಚೂ ಅಷ್ಟೇ.

ಸರಿ, ಲಫಂಗ ತಮಗೆ ಉಳಿತಾಯ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನ ಸುಬೇದಾರ್ರು ನೋಡಿದರು. ಅವರ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಪಾರವೇ ಇಲ್ಲ. ಮನೇಲಿ ಅಮ್ಮಾ ಅವರಿಗೂ ಬಹಳ ಸಂತೋಷ. ಈಗ ಬಂದಿರುವವನು ಮನೇ ಅಡಿಗೆಯವನೇ ಮನೇದೇವರೇ ಅಂತ ಅನ್ನೋ ಹಾಗಾಯಿತು ಸುಬೇದಾರ್ರಿಗೆ ಅಮ್ಮಾ ಅವರಿಗೆ. ವ್ಯವಹಾರ ಯಾವುದು ಬಂದರೂ ಕೂಡ ಈ ಅಚ್ಚನ್ನ ಭಕ್ತನೇ ಎರಡೂ ಕಡೆಯವರ ಸಂಗಡ ಮಾತನಾಡಿ ಯಾವಕಡೆ ಪ್ರಯೋಜನ ಹೆಚ್ಚು ಅನ್ನೋದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಯಜಮಾನ್ರಿಗೆ ತಿಳಿಸತಾ ಇದ್ದ. ಅವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಮೇಲೆ ಹಣವೂ ಅವನ ಮುಖಾಂತರವೇ ಬಂದುಬಿಡೋದು. ಸುಬೇದಾರ್ರ ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ದುಡ್ಡು ಸೇರತಾ ಬಂತು. ಅಡಿಗೆಯವನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ದುಡ್ಡು ಮಾಡಿದ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ. ಅವನು ಸೇವಿಂಗ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿಟ್ಟನೋ ಇಲ್ಲವೋ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಅವನು ನೋಡಿ ಸ್ವಾಮಿ, ಆ ಕಾಲಕ್ಕೇನೆ ಕೈಗೆ ಬಂಗಾರದ ಸರಿಗೆ ರಿಸ್ಟ್‌ವಾಚ್ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಸುಬೇದಾರ್ರ ಕೈ ರಿಸ್ಟ್ ವಾಚ್‌ಗೆ ಕೂಡ ಬಂಗಾರದ ಸರಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಇವನು ಮಡಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡೋನಾದ್ದರಿಂದ ತೊಗಲಿನ ಪಟ್ಟಿ ಹಾಕ್ಕೊಳ್ಳೋದಕ್ಕೆ ಆಗೋದಿಲ್ಲವಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬಂಗಾರದ ಸರಿಗೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ವಾಚ್‌ಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರೋನು. ಅಡಿಗೆ ಮಾಡೋನಿಗೆ ವಾಚ್ ಯಾಕಪ್ಪ ಎಂದ್ರೆ ಪುಣ್ಯವಂತ ಎಂದು ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆಲ್ಲ ತಿಳಿಯೋದಕ್ಕೆ. ಸುಬೇದಾರ್ರಿಗೆ ಇತರ ಸರಪರಾಯಿ ಮಾಡೋದಕ್ಕೂಡ ಇವನೇ ಸಹಾಯವಾದ. ಈ ಸುಬೇದಾರ್ರು ಈ ಲಫಂಗ ಹತ್ತಿರ ಸೇರೋದಕ್ಕೆ

ಮೊದಲು ಈ ಕೆಲ್ಸ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂತ ಕಾಣುತ್ತೆ. ಇವನಿಂದ ದಾರಿ ಕೆಟ್ರು. ಇದರ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಎಲ್ಲ ಸೇವಕನದು; ಸುಖ ಎಲ್ಲ ಸುಬೇದಾರ್ರದು. ಅವರು ಯಾಕೆ ಬೇಡ ಅನ್ನಬೇಕು? ಕೊಂಚದಿನ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಇವನು ಶಬರೀ ಸೇವೆ ಆರಂಭಿಸಿಬಿಟ್ಟ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ. ಶಬರೀ ಸೇವೆ ಅಂದರೆ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲವೇನೊ? ಶಬರಿ ಮಾಡಿದ್ದು ಕೇಳಿಲ್ಲವೆ. ಹಣ್ಣು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಅಂತ ರುಚಿನೋಡಿ ದೇವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಲಂತೆ ಸ್ವಾಮಿ. ನಮ್ಮ ಲಫಂಗ ಸುಬೇದಾರ್ರಿಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕಾದರೆ ಹೀಗೇ ಮಾಡಿದ. ಪಾಪ ಅವರು ಏನು ಮಾಡೋಹಾಗಿದ್ದಾರೆ? ಅಥವಾ ಅವರಿಗೆ ಇವನ ಆಟ ಎಲ್ಲ ಹ್ಯಾಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು? ಹೀಗಾಗಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾದಕ್ಕೂ ಅಧಿಕಾರಿ ಸುಬೇದಾರ್ರು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಸುಬೇದಾರ್ರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿ ಅಡಿಗೆಯವ ಅಂತ ಆಗಿಹೋಯಿತು, ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ. ಇದು ಏನು ಹೇಳ್ತೀರಿ!

ಹೀಗಿರಬೇಕಾದರೆ ಇವ ಎಲ್ಲೋ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಇವನಿಗೆ ಒಂದು ಕೆಟ್ಟರೋಗ ಬಂತು. ಸೇವಕ ಮಲಗಿದ. ಸುಬೇದಾರ್ರ ಮನೇಲಿ ಸಂಸಾರ ಅಷ್ಟೇನೂ ದೊಡ್ಡದಲ್ಲ. ಆಯಿತು ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಅಲ್ಲವೆ ಅಂತ ಸುಬೇದಾರ್ರ ಹೆಂಡತಿ ತಾವೇ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿದರು; ಈ ಸೇವಕನಿಗೆ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದರು. ಭೂಪ ನೋಡಿ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಏನಾದರೂ ಸಂಕೋಚ ಪಟ್ಟಿರಬೇಕಲ್ಲ! ಮನೆ ಯಜಮಾನನ ಹಾಗೆ ಸೇವೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡ. ಮನೆ ಜವಾನ್ರೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದರು ಸ್ವಾಮಿ. ರೋಗವಾಸಿಯಾಯಿತು. ಇವನು ಎದ್ದು ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಏಳಲಿಲ್ಲ. ಅಮ್ಮಾವರು "ಇನ್ನು ನೀನೇ ನೋಡಿಕೋತೀಯಾಪ್ಪ ಅಡಿಗೇನಾ" ಅಂತ ಒಂದು ದಿನ ಕೇಳಿದರೆ "ಏನಮ್ಮ ಇಂಥಾ ಅವಸರಪಡ್ತೀರಿ. ವರ್ಷದ ದಿನ ನಾನು ದುಡಿಯಲಿಲ್ಲವೆ. ಒಂದು ಹತ್ತುದಿನ ನನ್ನ ಕೂರಿಸಿ ಅನ್ನ ಹಾಕಿದರೆ ಪಾಪ ಬರುತ್ತೆಯೆ?" ಎಂತ ಕೇಳಿದನಂತೆ. ಈ ವೇಳೆಗೇನೆ ಸುಬೇದಾರ್ರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬುದ್ಧಿ ಬಂದಿತ್ತು ಅಂತ ಕಾಣುತ್ತೆ. ಆದರೆ ಇವನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸೋದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟ ಇಲ್ಲ. ಕೆಲವು ದಿನದ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಿ ಮನೆ ಕೆಲಸ ಪ್ರಯಾಣದ ಕೆಲಸ ಇವನೇ ಮತ್ತು ಆರಂಭಿಸಿದ.

ಹೀಗೆ ಇರುತ್ತಿರಬೇಕಾದರೆ ಈ ಲಫಂಗ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸೂಳೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಮಾಡಿದ. ಆ ಸೂಳೆ ಹತ್ತಿರ ಆ ಊರಿನ ಒಬ್ಬ ಸಾಹುಕಾರ ಹೋಗುತಾ ಇದ್ದ. ಅವಳು ಆ ಸಾಹು ಕಾರನ್ನ ಇರು ಅನ್ನೋದೆ, ಈ ಅಡಿಗೆಯವನನ್ನ ಇರು ಅನ್ನೋದೆ ಎಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನ ನೋಡಿದಳು. ಆಮೇಲೆ ಇವನನ್ನೆ ಇರು ಎಂತ ಹೇಳಿ ಸಾಹುಕಾರನ್ನ ಬೇಡ ಎಂದಳು. ಅವನು ವಯಸ್ಸಾದ ಮನುಷ್ಯ. ಇವನು ಪ್ರಾಯದವನು. ದುಡ್ಡು ಇವನದೇನು ಕಡಮೆಯಲ್ಲ. ಸಾಹುಕಾರನಿಗೆ ಇದರಿಂದ ಕೋಪಬಂತು. ಕೋಪದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ ತಪ್ಪಿ ಅವನು ನಾಲ್ಕು ಜನ ಪುಂಡರನ್ನ ಕಳುಹಿಸಿ ಆ ಸೂಳೆಯ ಮನೆಯನ್ನು ನುಗ್ಗಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ಹೊಡೆಸಿದ. ನಮ್ಮ ಲಫಂಗ ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳಿ ಸುಬೇದಾರ್ರ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಫಿರ್ಯಾದು ಹಾಕಿಸಿದ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಾಹುಕಾರನೂ ಒಬ್ಬ ಅಪರಾಧಿ. ಸಾಹುಕಾರನಿಗೆ ಮೊದಲು ಏನು ಮಾಡುವುದು ಅಂತ ತೋಚಲಿಲ್ಲ. ಸುಬೇದಾರ್ರ ಅಡಿಗೆಯವನು ಈ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದಾನೆ. ಸುಬೇದಾರ್ರು ಈ ಫಿರ್ಯಾದು ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಬಾರದು ಅಂತ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರೆದು ಫಿರ್ಯಾದನ್ನ ಬೇರೆ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಹಾಕಿಸಬೇಕು ಅಂತ ಒಂದು ಯೋಚನೆ ತೋರಿತು. ಆಮೇಲೆ "ನ್ಯಾಯ ಆದರೆ ತನಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ಈ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಾದರೂ, ಇನ್ನೊಂದು ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಾದರೂ ಅನ್ಯಾಯ ಆದರೇನೆ ತಾನು ಬದುಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಯಾವುದೋ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಿ ಇನ್ಯಾರೋ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರ ಹತ್ತಿರ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಒದ್ದಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬದುಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು" ಅಂತ ಅವನಿಗೆ ತೋರಿತು. ಬೇರೆ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಹೋಯಿತು ಅನ್ನಿ. ಅಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಬಂದು ನ್ಯಾಯಾನೇ ಮಾಡ್ತೇನೆ ಎಂದು ಕೂತಿರ್ತಾನೋ? ದುಡ್ಡು ತಕ್ಕೊ ಮಹರಾಯ ಅಂದ್ರೆ ಪೋಲಿಸನೋರ್ನ ಕರೆದರೆ ಏನು ಮಾಡೋದು? ಇಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸುಬೇದಾರ್ರು ನೋಟು ಅಂದ್ರೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟೋಕೆ ಆಶೆಪಡೋರು. ಅಲ್ಲದೆ, ಈ ತಂಟೆ ಆರಂಭಿಸಿದವನು ಅವರ ಅಡಿಗೆಯವನು. ಅವನಿಗೆ ಅವರು ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಿದರೆ ಸೂಳೆ ಫಿರ್ಯಾದನ್ನ ವಾಪಸು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ್ರೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಹೀಗೆಂದು ತೋರಿ ಅವನು ಸುಬೇದಾರ್ರ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಯಾವುದೋ ಬೇರೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋದಹಾಗೆ ಒಂದು ದಿವಸ ಹೋಗಿ ಈ ಮಾತನ್ನ ಎತ್ತಿದ. ಸುಬೇದಾರ್ರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ್ರು. ಅಡಿಗೆಯವನನ್ನ ಕರೆದರು. ಏನೋ ಇದು, ಊರಿನ ಸೂಳೇರ ಜಗಳಕ್ಕೆಲ್ಲ ಹೋಗ್ತೀಯಂತೆ, ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಅವರು ಇಷ್ಟು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಕೇಳಬಾರದಾಗಿತ್ತು. ಅಡಿಗೆಯವ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ, "ಯಾರು ಸ್ವಾಮಿ ಸೂಳೇ ಜಗಳಕ್ಕೆ ಹೋದೋರು, ಸಂಸಾರಿ ಹೆಂಗಸು ಎಷ್ಟು ಸತ್ಯವಂತಳೋ ಈ ಸೂಳೇ ಅನ್ನೋ ಹೆಂಗ್ಸೂ ಅಷ್ಟು ಸತ್ಯವಂತಳು. ಈ ಸಾಹುಕಾರನ ಮೇಲೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದಾಗ ಅವನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಿಡತಾ ಇದ್ದಳು. ಈಗ ನನ್ನನ್ನ ಬಿಡ್ತಾ ಇದ್ದಾಳೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬನ್ನ ಬಿಡೋದಿಲ್ಲ ಅಂತಾಳೆ. ಮದುವೆಯಾದ ಹೆಂಡ್ತೀರೆಲ್ಲ ಇಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದ್ದರೆ ಬಹಳಾ ಆಯಿತು" ಎಂದ. ಸುಬೇದಾರ್ರಿಗೆ ಏನು ಹೇಳುವುದು ತೋಚಲಿಲ್ಲ; ಸುಮ್ಮನಾದರು. ಇವನನ್ನ ಆಮೇಲೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದೆಂದು ಆ ಮಾತನ್ನು ಆಗ ಅಲ್ಲಿಗೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು.

ಸಾಹುಕಾರನಿಂದ ಬರುವ ಪ್ರಯೋಜನ ಬಂತು. ಅದು ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹೋಯ್ತು. ಫಿರ್ಯಾದಿನ ವಿಚಾರಣೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ನೆಪದಿಂದ ಮೊದಲು ಒಂದು ತಿಂಗಳು, ಆಮೇಲೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳು, ಮತ್ತೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳು, ಮರಳಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳು, ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಯಿತು. ಸುಬೇದಾರರಿಗೆ ಏನು ಚಪಲ ಎಂದರೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನ ಕಳೆದರೆ ತನ್ನ ಸೇವಕ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಇಲ್ಲ ಫಿರ್ಯಾದಿ ಫಿರ್ಯಾದನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಅಥವಾ ತಾನೇ ಏನೋ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿದಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ಫಿರ್ಯಾದು ಊರ್ಜಿತವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬಹುದು ಎಂತ. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ತನ್ನ ಸೇವಕ ಎಂತಹ ಮನುಷ್ಯನೆಂದು ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ನಡತೆಯಿಂದ ಅವನ ಗಡಸುತನ ಹೇಗೆ ಬೆಳೆದಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಲಫಂಗ ಕೇಸು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋದಹಾಗೆಲ್ಲಾ "ಆದದ್ದಾಗಲಿ ಈ ಅಪರಾಧಿಗೆ ನಾನು ಶಿಕ್ಷೇನೇ ಮಾಡಿಸ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರು ಶಿಕ್ಷೆಮಾಡಿದ್ರೆ ಸಂತೋಷ. ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆ ಅಪೀಲ ಹೋಗ್ತೇವೆ.

ಈ ಸಾಹುಕಾರನ ಸಾಹುಕಾರಿ ಈ ಸುಬೇದಾರ್ರ ಸುಬೇದಾರಿ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ನಡೆಯೋದಿಲ್ಲ ಅಂತ ತೋರಿಸ್ತೇನೆ'' ಎಂತ ಹಠ ಹಿಡಿದ. ಮಧ್ಯೆ ಸುಬೇದಾರರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೋಟಲು ಅಂಗಡಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟ. ಆಮೇಲೆ ಒಂದು ದಿವಸ ಬಂದು ಸುಬೇದಾರ್ರ ಹೆಂಡತಿಗೆ "ಅಮ್ಮ, ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಮನೇಲಿ ಅನ್ನ ತಿಂದಿದ್ದೇನೆ. ನಿಮಗೆ ಕೆಟ್ಟದು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಈಗ ಮರ್ಯಾದೇ ಮಾತು ಬಂದಿದೆ. ಸುಬೇದಾರ್ರಿಗೆ ಒಂದು ಮರ್ಯಾದೆ ಇರೋ ಹಾಗೆ ಅಡಿಗೆಯವನಿಗೆ ಒಂದು ಮರ್ಯಾದೆ ಇದೆ. ನಾನು ಅದನ್ನು ಬಿಡೋವಕ್ಕೆ ಆಗೋದಿಲ್ಲ. ಸುಬೇದಾರ್ರು ಒಂದು ಕೇಸಿನಲ್ಲಿ ಆ ಸಾಹುಕಾರನಿಂದ ರೂಪಾಯಿ ತಕೊಂಡು ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟರು. ಅದು ನೊಣ ಸೇರಿದ ತುತ್ತು. ಹೊಟ್ಟೇಲಿ ನಿಲ್ಲೋದಿಲ್ಲಾಮ್ಮ. ಅದನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು ನ್ಯಾಯ ಯಾವುದೋ ಅದನ್ನ ಮಾಡಿಬಿಡಹೇಳಿ. ಬೇಕಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕರಷ್ಟು ದುಡ್ಡು ಇವರಿಗೆ ಬರೋ ಹಾಗೆ ನಾನು ಮಾಡ್ತೇನೆ. ಅದನ್ನೇನಾದರೂ ದಕ್ಕಿಸಿಕೋಬೇಕು ಅಂತ ಇವರು ಫಿರ್ಯಾದು ವಜಾ ಮಾಡಿದರೆ ನಾನು ಖಂಡಿತ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಅರ್ಜಿ ಬರೀಬೇಕು. ಅನ್ನಾ ಹಾಕಿದೋರು ಅಂದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಈ ಅವಮಾನ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಿರೋದಕ್ಕಾಗೋದಿಲ್ಲ. ಇಗೋ, ನಾನು ಬಲ್ಲೆ ತಾಯಿ, ಇವರ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ದುಡ್ಡು ಎಂದು ಸೇರಿತು ಎಂತ. ಮೇಲ್ನೋರನ್ನ ಇದನ್ನ ಬಂದು ನೋಡಿ ಅಂತ ಹೇಳ್ತೇನೆ. ವಿಚಾರಿಸಲಿ ನೋಡೋಣ ಏನಾಗುತ್ತೋ'' ಎಂತ ಹೇಳಿದ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಬಂದ. ಆಕೆ ಈ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಗಂಡನಿಗೆ ಹೇಳಿ "ಇಂಥ ಅಯೋಗ್ಯರನ್ನೆಲ್ಲ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡರೆ ಹ್ಯಾಗಾಗುತ್ತೆ. ಇದ್ಯಾಕೆ ನೀವು ಹೋಗಿ ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದುಡ್ಡು ತಕ್ಕೊಂಡ್ರಿ. ಇಷ್ಟುಬೇಗ ತಕ್ಕೊಳ್ಳೋದೆ. ಅಥವಾ ತಕ್ಕೊಂಡ್ರೆ ಮನೇಲಿಟ್ಟಿರಬಾರದಾಗಿತ್ತೆ. ನನ್ನ ಕೈಲಿ ಕೊಡಬಾರದಾಗಿತ್ತೆ'' ಎಂದರು.

ಸುಬೇದಾರ್ರಿಗೆ ಇದು ನಿಜವೆಂದು ತೋರಿತು. ಈ ಲಫಂಗನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡದ್ದು ತಪ್ಪಾಯಿತೆಂದು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. ಎರಡು ಮೂರು ದಿನ ಯೋಚನೆಮಾಡಿ ಅವರು ಲಫಂಗನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿ

"ಅಪ್ಪ, ನೀನು ಎಷ್ಟಾದರೂ ಬುದ್ಧಿವಂತ. ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕವನಾದರೂ ತಿಳಿದವನು. ನಮಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದೀಯಾ. ನೀನು ನೀರು ಹೊಯ್ದು ಬೆಳಸಿದ ಗಿಡಾನ ನೀನು ಯಾಕೆ ಕೆಡಿಸಬೇಕು. ನನ್ನಿಂದ ನಿನಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಾನೂ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿ ಈಗ ಏನು ಮಾಡುವುದು ಎಂತ ಹೇಳು. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ಮಾಡಿಬಿಡೋಣ" ಎಂದರು. ಲಫಂಗ "ಅದೆಲ್ಲ ಸರಿ ಸ್ವಾಮಿ, ನೀವು ದುಡ್ಡು ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳೋವಾಗ ನನ್ನನ್ನ ಒಂದು ಮಾತು ಕೇಳಿದ್ದರೆ ನಾನು ಏನಾದರೂ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಈಗ ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ? ಆ ರೂಪಾಯನ್ನ ಅವರಿಗೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡಿ. ಅವರು ಹೆಂಗಸಿನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ತಪ್ಪಾಯಿತು ಎಂತ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಹೇಳಿ. ತಾವು ಸುಬೇದಾರ್ರು. ತಮ್ಮ ಮಾತು ಅವರು ತೆಗೆದುಹಾಕೋದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಬೇಕಾದ್ರೆ ಆ ರೂಪಾಯಿ ತಂದು ನಿಮಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡ್ತೇನೆ. ಇಲ್ಲ ಮೂರು ತಿಂಗಳು ನಿಮ್ಮ ಜೊತೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡುಹೋಗಿ; ಅದನ್ನ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ" ಎಂತ ಹೇಳಿದ. ಸುಬೇದಾರ್ರು ಏನೇನೊ ಹೇಳಿದರು. ಇವನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಸೇವಿಂಗ್ಸ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನಿಂದ ದುಡ್ಡು ತೆಗೆದರೆ ಊರಿಗೆಲ್ಲಾ ತಿಳೀತ ದಲ್ಲಪ್ಪಾ ಎಂದರು. ಲಫಂಗ "ನನಗೆ ಒಂದು ಪ್ರೋನೋಟು ಕೊಡಿ ಆ ದುಡ್ಡು ನಾನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ತೀರಿಸಿಬಿಡಿ" ಎಂದ. ಸುಬೇದಾರರು "ನನ್ನ ಜುಟ್ಟು ನಿನ್ನ ಕೈಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಒದ್ದಾಡಲೆ" ಎಂದರು. ಲಫಂಗ "ಸ್ವಾಮಿ, ನಿಮ್ಮನ್ನ ಕೆಡಿಸಬೇಕು ಅಂತಿದ್ರೆ ಇದುವರೆಗೆ ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ವಿಷಯ ಸಾಲದೆ? ಈ ಪ್ರೋನೋಟನಿಂದ ನೀವು ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕುತೀರಾ? ನಾನು ದಿನಾ ಅಗ್ನಿಯನ್ನ ಮುಟ್ಟೋ ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಾಮಿ. ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಮೋಸ ಇಲ್ಲ. ಅದರಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಇಷ್ಟ" ಎಂದ. ಸುಬೇದಾರರು ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರೋನೋಟನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟರು. ಸಾಹುಕಾರನಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು, ಈ ಕೇಸು ನೀವು ಹೊರಗೆ ಫೈಸಲ್ ಮಾಡಿಕೊಂಡ್ರೆ ಅನುಕೂಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಸಾಹುಕಾರನ ಹಣೇಲಿ ಬರೆದಿತ್ತು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಸೂಳೇ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಮಾಫ್‌ಮಾಡು ಅಂತ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ. ಕೇಳಿಕೊಂಡ ಸ್ವಾಮಿ. ಆಯಿತು. ಇದಾದ ಎಂಟು

ದಿವಸಕ್ಕೆ ಸುಬೇದಾರ್ರು ಮೂರು ತಿಂಗಳು ರಜಾಕ್ಕೆ ಬರಕೊಂಡ್ರು. ರಜಾ ಮುಗಿಯುವ ವೇಳೆಗೆ ಅವರಿಗೆ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಗೋ ವರ್ಗವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಮೇಲೆ ಲಫಂಗನಿಗೆ ಆ ಹಣ ಕೊಟ್ಟು ತೀರಿಸಿದರಂತೆ. ಅಂತೂ ಇಲ್ಲಿ ಫಜೀತಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬುದ್ಧೀಬಂತು ಎಂತ ಕಾಣುತ್ತೆ. ಆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಸತ್ಯವಂತರಾಗಿದ್ದರು ಎಂತ ಕೇಳಿದೆ.

೩

ರಾಮಣ್ಣನವರ ಕಥೆ ಮುಗಿದಮೇಲೆ ನಾನು ಅವರನ್ನು ಲಫಂಗ ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಇದಾನೆಯೇ ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. "ಇರೋಹಾಗೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ ಸ್ವಾಮಿ; ಅವನು ಅಂಗಡಿ ಹಾಕಿದ ಕಡೆಯೇನೋ ಅಂಗಡಿ ಇದೆ. ಆದರೆ ಅವನು ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈಗ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಆಗಿರಬೇಕು. ಎತ್ತಲೋ ಅವರ ಊರಿಗೆ ಹೋದ ಅಂತ ಕಾಣುತ್ತೆ." "ಆ ಹೆಂಗಸನ್ನ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟ?" "ಸರಿ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ ಸೂಳೇಗೇ ಸೂಳೇಗಾರನಿಗೆ ಈ ಕಟ್ಟುಪಾಡೇನು ಬಂತು? ತಾಲೀನೇ, ಬಾಷಿಂಗಾನೇ? ಇವನ ಪಾಡಿಗೆ ಇವನು ಹೋದ, ಆ ಸಾಹುಕಾರ ತಿರಿಗಿ ಅವಳ ಹತ್ತಿರ ಓಡಿಯಾಡುತಾ ಇದ್ದಾನೆ." ರಾಮಣ್ಣನವರು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ನಿಜವೋ ಎಷ್ಟು ಸುಳ್ಳೋ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವರು ಹೇಳಿದ ಕೆಲವು ಮಾತಾದರೂ ಊಹಿಸಿರುವ ಮಾತಾಗಿರಬೇಕು. ಅಡಿಗೆಯವನಿಗೆ ಸುಬೇದಾರರಿಗೆ ನಡೆದ ಎಲ್ಲಾ ಮಾತು ಇವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುಬೇಕು ಹೇಗೆ? ಆದರೆ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಅವರು ಹೇಳಿದ ವಿಷಯ ಸರಿ ಇರಬಹುದು ಎಂತ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ತಮಗೆ ಅಪಕಾರಮಾಡಿದ ಅಧಿಕಾರಿ ಎನ್ನುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಾತನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಅತಿಮಾಡಿರಬೇಕು. ಇದು ಇಂಥವರಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆ. ಆಮೇಲೆ ನಾನು "ನೀವು ಹೇಳೋಮಾತು ಕೇಳಿದರೆ ಸುಬೇದಾರ್ರು ಅನ್ನೊ ಹೆಸರಿಗೇನೆ ಮರ್ಯಾದೆ ಕಡಮೆ ಆಗೋಹಾಗಿದೆಯಲ್ಲಪ್ಪ" ಎಂದೆ. ಅವರು "ಅಯ್ಯೋ ಉಂಟೆ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಮನುಷ್ಯ ಕೆಟ್ಟವನಾದರೆ ಸುಬೇದಾರಿ ಏನುಮಾಡಿತು. ಒಬ್ಬ ಕಾನಸ್ಟೇಬಲ್ ಇರುತಾನೆ. ಸಾಚಾ

ಮಾತನಾಡುತಾನೆ, ದೊಡ್ಡಮನುಷ್ಯ ಅನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬ ಕಲೆಕ್ಟರಿರುತಾರೆ. ಲುಚ್ಛ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತಾರೆ, ಕೆಟ್ಟವರು ಅನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತಾರೆ. ಕೆಲಸ ಏನು ಮಾಡುತ್ತೆ? ಮನುಷ್ಯನ ಯೋಗ್ಯತೆ ಮಾಡುತ್ತೆ, ಒಳ್ಳೆದನ್ನ ಕೆಟ್ಟದನ್ನ" ಎಂದರು. ನಾನು "ಈಚೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಸುಬೇದಾರರ್ರು ಬರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ" ಎಂದೆ. ರಾಮಣ್ಣನವರು "ಸ್ವಾಮಿ, ಬರುತಾರೆ ಹೊಸಬರ್ರು. ಆ ಸುಬೇದಾರ್ರಿಗೆ ಲಂಚ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೆದರಿಕೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈಗಿನ ಸುಬೇದಾರ್ರು ಸಂಬಳ ತಗೊಳ್ಳೋದಕ್ಕೇ ಹೆದರುತಾರೆ. ಕಾಲವೂ ನಾಜೋಕಾಯಿತು, ಸ್ವಾಮಿ. ಕಲಿಕಾಲ, ತಣ್ಣೀರು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಡಿಯಬೇಕು ಈಗ" ಎಂದರು. ನನಗೆ ನಗು ಬಂದಿತು. ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಆ ಮಾತು ಈ ಮಾತು ಆಡುತ್ತಿದ್ದು ರಾಮಣ್ಣನವರು "ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ನಾನು ಬರುತೇನೆ ಸ್ವಾಮಿ" ಎಂದರು. ನಾನು, ಸಂತೋಷ ರಾಮಣ್ಣನವರೇ, ಎಂದು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಬಿಟ್ಟು "ನಿಮಗೆ ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತೆ, ಹೇಳಲೆ" ಎಂದೆ. ರಾಮಣ್ಣನವರು "ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಲಿ" ಅಂದರು. ನಾನು "ನೀವು ನನಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಿಕ್ಕಿದಹಾಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೇಳಬಾರದು. ಪಾಪ ಆ ಮನುಷ್ಯನ ಹೆಸರನ್ನು ನೀವು ಯಾಕೆ ಕೆಡಿಸಬೇಕು" ಎಂದೆ. ರಾಮಣ್ಣನವರು "ಅಯ್ಯೋ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಎಲ್ಲಾದರೂ ಹೇಳಿಯೇನೆ? ನನ್ನ ಹೆಂಡ್ತಿಗೂ ಕೂಡ ಹೇಳೋದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮನ್ನ ನೋಡಿದೆ. ಬಹಳ ದಿವಸವಾಗಿತ್ತು. ಆ ನಮ್ಮ ಫಾರ್ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರ್ ಸಾಹೇಬರು ನಮ್ಮ ಕಷ್ಟ ಸುಖ ಕಂಡು ನಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದವರು ಆಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ನೀವು ಬಹಳ ಬೇಕಾದವರು. ಅದರಮೇಲೆ ಏನೋ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಬಂದುಬಿಡ್ತು, ಹೇಳಿದೆ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೇಳಿಯೇನೆ" ಎಂದರು. ನಾನು "ಅಷ್ಟೇ ಸ್ವಾಮಿ ಹೋಗಿಬನ್ನಿ" ಎಂದೆ. ಅವರು ಹೊರಟುಹೋದರು.

ಅವರು ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನನಗೆ ನಂಬಿಕೆಯಿಲ್ಲ.

# ಡೂಬಾಯಿ ಪಾದ್ರಿಯ ಒಂದು ಪತ್ರ

"ಹಿಂದೂ ಜನರ ರೀತಿನೀತಿಗಳು" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದ ಡೂಬಾಯಿ ಪಾದ್ರಿ ತನ್ನ ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಬರೆದ ಕೆಲವು ಪತ್ರಗಳು ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸೊಶಬೊನ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪುಸ್ತಕಭಂಡಾರದಲ್ಲಿವೆಯಂತೆ. ಅವು ಅಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ನಮ್ಮ ವೆಂಕಟ ರಾಯನಿಗೆ ಅವನ ಸ್ನೇಹಿತರೊಬ್ಬರು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಇದು ಅದರ ಭಾಷಾಂತರ.

ಕ್ರೀಸ್ತಶಕ ೧೮೦೦ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೨ನೇ ತಾರೀಕು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ದಿಂದ.

ಪೂಜನೀಯ ಆಚಾರ್ಯ ಬೋಯನಿಯವರಿಗೆ ವಂದನೆಗಳು.

ನಿಮ್ಮ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಆಂಗ್ಲೇಯ ಕಂಪೆನಿಯವರ ಇಷ್ಟ ವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ನಾನು ಈ ಊರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದೆನಷ್ಟೆ. ಈ ಪತ್ರ ವನ್ನು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಿಂದಲೇ ಬರೆಯುತ್ತಿದೇನೆ. ನಾನು ಈ ಮೊದಲು ಈ ಸುತ್ತಣ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ್ದೆನು. ಆದರೆ ಈ ನಗರವನ್ನೂ ಇದು ಮುಂಡಿಸಿರುವ ನದೀಮಧ್ಯದ ಈ ದ್ವೀಪವನ್ನೂ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಥಳವು ನದೀಮಧ್ಯದ ದ್ವೀಪವೆಂದರೆ ಸಣ್ಣದೊಂದು ಮಣ್ಣಿನ ಗುಡ್ಡೆ ಯೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗಬಹುದು. ಇದು ಮಣ್ಣಿನ ಗುಡ್ಡೆ ಯಲ್ಲ. ವಿಶಾಲವಾದ ಮೂರು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ಚದರಮೈಲಿ ಇರುವ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶ. ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಒಂದು ನದಿಯ ಮಧ್ಯದ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಹೇಳುವುದೇ ಕಷ್ಟ. ಕೊಡಗಿನಿಂದ ಹರಿದುಬರುವ ಕಾವೇರೀ ನದಿಯು ಈ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬರುವ ವೇಳೆಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ದೊಡ್ಡ ನದಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ದಿಬ್ಬದ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಅದು ಎಡಗಡೆಗೆ ಒಂದು ಶಾಖೆ ಬಲಗಡೆಗೆ ಒಂದು ಶಾಖೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಒಂದೊಂದು ಶಾಖೆಯೂ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ನದಿಯಂತೆಯೇ ಇದೆ. ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಸುಮಾರು ಮೂರುಮೈಲಿ ಹರಿದಮೇಲೆ ಈ ಶಾಖೆಗಳು ಮರಳಿ ಕೂಡುತ್ತವೆ. ಮುಂದಕ್ಕೂ ನದಿಗೆ ಕಾವೇರಿಯೆಂದೇ ಹೆಸರು.

ಮಧ್ಯೆ ಎರಡಾದ ಶಾಖೆಗಳಿಗೂ ಅದೇ ಹೆಸರು. ಇದರಿಂದ ಈ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನದಿಯ ಮಧ್ಯದ ದ್ವೀಪ ಎಂದು ಹೇಳುವರು; ಸ್ಥಳದ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದಿರುವವರು ಇದು ಸಣ್ಣದೊಂದು ದಿಬ್ಬವಿರಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸುವರು.

ಇದೇನೋ ಈ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ದ್ವೀಪವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಎರಡು ಶಾಖೆಯಾಗಿ ಮರಳಿ ಸೇರಿ ಒಂದು ಹೊಳೆಯಾಗಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹರಿಯುವಂತೆ ಈ ನದಿ ಮುಂದೆ ಇನ್ನೆರಡು ದ್ವೀಪಗಳನ್ನು ಸುತ್ತುತ್ತದೆಯಂತೆ. ಈ ದೇಶದ ಜನರ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಈ ಸ್ಥಳಗಳು ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಮೂರು ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವರು ರಂಗನಾಥ ಎಂಬ ದೇವರ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಕಾವೇರಿ ಆ ದೇವರ ಪತ್ನಿ ಎಂದೂ ರಂಗನಾಥನು ಅವಳ ತೋಳ ಮಧ್ಯೆ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದಾನೆಂದೂ ಇವರು ಒಂದು ಕಥೆ ಕಟ್ಟಿದಾರೆ. ಇದು ಇವರಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆಯೆ. ಕಾವ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಇಂಥಾ ಮಾತು ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಜನರಲ್ಲಿ ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ತೊಂದರೆಯೇ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಇವರಿಗೆ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವವರಿಗೆ, ಕವಿಯ ಈ ಚಿತ್ರದ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಪ್ರೇಮ ಇತರ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ನದಿಯ ಎರಡೂ ಶಾಖೆ ಸೇರುವ ಕಡೆಗೆ ಇವರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗಮ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇದರ ಅರ್ಥವೇನೆಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಜೊತೆ ಸೇರುವುದು ಎಂದು ಮರ್ಯಾದೆಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇವರು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ದೇಹದ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ. ಇದು ಹೇಗಾದರೂ ಈ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ದ್ವೀಪದ ಪ್ರದೇಶವು ಇತ್ತ ಒಂದು ನದಿ, ಅತ್ತ ಒಂದು ನದಿ, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಊರು, ಕೋಟೆ, ಹೊಳೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಗದ್ದೆಗಳು, ಸೊಂಪಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ತೆಂಗಿನ ತೋಟಗಳು, ಒಂದು ಕಡೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿದ್ದಿ ಬೆಳೆಸಿರುವ ರಾಜನ ಉದ್ಯಾನ, ಒಂದು ಕೊನೆಗೆ ಸೇನೆಯ ಪಾಳೆಯದ ಊರು, ಅದರಾಚೆಗೆ ಹೈದರಾಲಿ ನವಾಬ ಈಚೆಗೆ ಅವನ ಮಗ ಟೀಪು ಇವರ ಗೋರಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ಉಪವನ, ಕರಿಯ ಕಲ್ಲಕಟ್ಟಡ, ಇದೆಲ್ಲದರಿಂದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಆನಂದದಾಯಕ

ವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಳದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ದೂರು ಹೇಳ ಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲ.

ಟೀಪೂಸುಲ್ತಾನನು ತೀರಿಹೋಗಿ ಇನ್ನೂ ಕೊಂಚ ದಿನವೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಪುನಃ ದೊರೆತನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹಿಂದೂ ರಾಜನು ಬಾಲಕನಾಗಿರುತ್ತಾ ಆಡಳಿತವು ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಧಾನನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಇನ್ನೂ ಚಟುವಟಿಕೆಯಾಗಿಲ್ಲ; ಚಟುವಟಿಕೆಯಾಗಿ ಕಾಣುವ ಮುಖಗಳೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಆಂಗ್ಲೇಯ ಸೈನಿಕರವು, ಅವರ ದಳಪತಿಗಳವರವು. ಅವರ ಕೈಕೆಳಗೆ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ದೇಶದ ಜನರೂ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಚಟುವಟಿಕೆಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಜನರು ಸೋಮಾರಿಗಳೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ನೀವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲಿರಿ: ಇವರಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಹೇಳಿದರೆ ಅದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಇವರು ಐದು ನಿಮಿಷ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಬಹು ಬುದ್ಧಿವಂತನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ದಿವಾನ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನೂ ಕೂಡ ನಮ್ಮ ಜನರ ಹಾಗೆ ಸರಬರನೆ ಓಡಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಳುವುದನ್ನು ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, ಮಾತನಾಡುವುದೂ ಕಷ್ಟವೆಂಬಂತೆ ಮಿತವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ವಿಷಯವೇನೆಂದರೆ, ಈತನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಯಾವುದೂ ನಡೆಯದೆ ನಿಂತಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಭಯವಿದೆ; ಹೇಳಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಿದರೆ ಕ್ಷೇಮ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತೊಂದರೆ, ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಇದೆ. ನನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಾನು ಈತನೊಂದಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಮಾತನಾಡಿದೆನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಭಾಗವನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಉಳಿದದ್ದು ಇಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಆಗಬಹುದು. ಕ್ರೈಸ್ತ ಗುರುವಿನ ಅಮೃತ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರಿಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಈ ಜೀವಗಳನ್ನು ದೇವರ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಲು ಎಲ್ಲವೂ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಅನುಕೂಲಿಸುವುದೆಂದು ನನಗೆ ಭರವಸೆಯುಂಟು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾವು ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ಜನರು ಇತರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆಯೋ

ಮತಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಬಹು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ವರ್ತಿಸು ವರು. ಮನೆ ಸುಡುತ್ತಿದೆ ಎಂದರೆ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವವರಲ್ಲ ಇವರು. ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಬಿದ್ದ ವಿಷಯ ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಿತು ಎಂದು ಮೊದಲು ವಿಚಾರಿಸುವರು; ಬಿದ್ದದ್ದು ನಿಜವೆಂದರೆ ನೀರು ಎಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಯೋಚಿಸು ವರು; ಆಮೇಲೆ ಜನರನ್ನು ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎನ್ನುವರು; ಇದಾದಮೇಲೆ ಮನೆ ಹೋಗಬೇಕು ಅಂತ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರೆ ಅವಸರ ಪಟ್ಟು ಪ್ರಯೋಜನವೇನು, ದೇವರು ಮಾಡಿದ್ದಾಯಿತು, ಎಂದು ಮೆಲ್ಲನೆ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಈ ವೇಳೆಗೆ ಅತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಬೆಂಕಿಗೆ ಒಂದು ಬೊಗಸೆ ನೀರನ್ನು ಹಾಕುವರು. ಪಾಪಿಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮವನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿ, ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಪಾಪ ಯಾವುದು, ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಮಾನವ ವರ್ಗದ ತಂದೆ ತಾಯಿ ಆಡಂ ಇವರ ಕಥೆ ಯನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಇವರಿಗೆ ನಂಬಿಕೆ ಇಲ್ಲ. ಈ ಜನರಿಗೇ ನಂಬಿಕೆ ಇಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಇವರ ಮತ ಪ್ರಚಾರಕರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಇಂಥ ಮಾತ ನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿದರೆ ಬಹಳ ನಗು. ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತ ತಮ್ಮ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಜ್ಞಾನವೆಂದು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಈ ಮೂಢರು ನಿತ್ಯ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ದಲ್ಲಿ ನಗುತ್ತಾ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಎಂಥ ಅಗಾಧ ನರಕಕೂಪದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ತಾವು ಕುಣಿಯುತ್ತಿದಾರೆಂಬುದನ್ನು ಇವರು ಕಾಣರು. ಇವರನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ನಾವು ಇತರರನ್ನು ಕೈಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದರೆ ಬಹು ಕಷ್ಟದ ವಿಚಾರ. ಡಿ ನೊಬಿಲಿ ಮಹಾಶಯನು ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕಾದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನ ವನ್ನೆಲ್ಲ ನಾವು ಬಲ್ಲೆವು. ಅವರಂತೆ ಮಡಿ ಅವರಂತೆ ಅನಶನ ಅವರಂತೆ ಜಾಗರಣೆ ಅವರ ವೇಷ ಅವರ ಭೂಷಣ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನುಕರಿಸಿ ಒಂದು ಜನ್ಮವೆಲ್ಲಾ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿ ಆ ನಮ್ಮ ಸೋದರನು ಏನನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಆಟಕ್ಕೆಲ್ಲ ಬೇಕಾದ ಸಲಕರಣೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅವನನ್ನು ಬೆಳ್ಳಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ನಾವು ಇದರಿಂದ ಒಂದು ಪಾಠವನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ನಾವು ಏಸುಕ್ರೀಸ್ತನ ಮತವನ್ನು ಹರಡುತ್ತೇವೆಂದು ಎಣಿಸಲಾಗದು. ನಮ್ಮ

ಗುರುವಿನ ದಿವ್ಯ ವಾಣಿ ಯಾರ ಮನವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದೋ ಅವರನ್ನು ಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳೋಣ. ನಗುವವರನ್ನು ನಾವು ಮೆಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಗುವವರು ನಗುತ್ತಿರಲಿ. ಬುದ್ಧಿ ಬಂದಾಗ್ಯೆ ಅವರೂ ಇತ್ತ ಬರುವರು. ಅದುವರೆಗೆ ನಾವು ಅವರ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ಬೇಡ.

ನಮ್ಮವರು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪು ಇದಾದರೆ ಮಹಮ್ಮದೀಯರು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪು ಬೇರೆ ಒಂದಿದೆ. ನಾವು ಅದರ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಆ ತಪ್ಪನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರಬೇಕು. ಅದು ಏನೆಂದರೆ, ಜನರನ್ನು ಬಲವಂತದಿಂದ ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ತೀರಿಹೋದ ಟೀಪೂಸುಲ್ತಾನನ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅವನ ಜನರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದ ಕಡೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅನೇಕ ಜನರನ್ನು ಬಲವಂತದಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನರಾಗಿ ಮಾಡಿದರೆಂದು ನೀವು ಕೇಳಿರಬಹುದು. ಬಲವಂತದಿಂದ ಎಂಬ ಒಂದು ದೋಷವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದು ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯ ದಾರಿಯೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತೇನೋ. ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಜನರು ನೊಂದರೂ ಆಮೇಲೆ ಹಿಂದೂಮತವು ಅವರನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವಾದದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಹೊಸ ಮತದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಯಜಮಾನನಾದ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಮನೆಯವರೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಯಶಃ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ ಸೇರಿದ ಒಬ್ಬನು ತನ್ನ ಜೀವವಿರುವವರೆಗೆ ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದಿದ್ದರೂ ಅವನ ಮಕ್ಕಳು ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಹೊಸ ಮತದ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನಭಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಸಾವಿರ ವರ್ಷದಿಂದ ಆ ಮತದಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳೆದ ಮನೆತನದ ಜನಕ್ಕಿಂತ ಇಂಥವರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮತಾಭಿಮಾನವನ್ನು ತೋರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣದಿಂದ ಬಲವಂತದಿಂದ ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದೇ ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಬಲವಂತದಿಂದ ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಒಂದು ಅಸಂಸ್ಕೃತ ವರ್ತನೆ ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ದೋಷವಿದೆ. ಅದು ಯಾವುದೆಂದರೆ, ಯಾವನಾದರೂ ಒಬ್ಬನು ತನ್ನನ್ನು ಕೆಡಿಸಿದರೆಂಬ ಕ್ರೋಧವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೂ ಬಹಳ ಹಾನಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಟೀಪೂಸುಲ್ತಾನನ ಗತಿಯೇ ನಿದರ್ಶನ. ಹೈದರಾಲಿ ಈ ದೇಶದ ಹಿಂದೂ

ರಾಜನನ್ನು ಮೂಲೆಗೆ ಒತ್ತಿ ತಾನೇ ಆಳಲು ಮೊದಲುಮಾಡಿದನು. ಅವನಿಗೆ ಇತರ ಮತದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವೂ ತನ್ನ ಮತದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅತಿಯಾದ ಅಭಿಮಾನವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಮಗನು ಅವನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ತಮ್ಮ ಮತವನ್ನು ಹರಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಆದರ ಫಲವಾಗಿಯೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡನೆನ್ನಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದೆನು. ಅದನ್ನು ತಮಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಹಿಂದೂ ರಾಜನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದನ್ನು ನೀವೂ ಬಲ್ಲಿರಷ್ಟೆ. ಅವರ ಊಳಿಗದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹೆಂಗಸು ಇದ್ದಳಂತೆ. ಅವಳಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಮಗ. ನರಸಿಂಹನೆಂದು ಅವನ ಹೆಸರು. ಟೀಪು ದೊರೆಯಾದ ವರ್ಷವೇ ಅವನ ಮತಾಭಿಮಾನದ ವಿಜೃಂಭಣೆಯು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿಯೇ ಇವನ ಜನರು ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟ ಅನೇಕ ಜನರನ್ನು ಬಲವಂತದಿಂದ ಮುಹಮ್ಮದೀಯ ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಟೀಪುವಿಗೆ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಇಷ್ಟವಂತೆ. ಆದರೆ ನೆಪಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಬಲವಂತಪಡಿಸಕೂಡದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಲವಂತಪಡಿಸಿದರೆಂದು ದೂರು ಬಂದರೆ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುವ ಒಂದು ಆಟವನ್ನು ಆಡಿಸಿ ಅವರಾಗಿಯೇ ಸೇರಿದರೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಇನ್ನೇನು ಮಾಡುವುದು ಬಿಡಿ ಎಂದು ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ. ಅರಮನೆ ಊಳಿಗದ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿ ದೇವರ ಮನೆಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿದ್ದಳು. ಪೂಜೆಗೆ ತುಲಸಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು ಅವಳ ಮನೆಯವರ ಕೆಲಸ. ಟೀಪು ದೊರೆಯಾದ ವರ್ಷ ಒಂದುದಿನ ನರಸಿಂಹನ ತಾಯಿ ಅವನಿಗೆ ಬೆಳಗಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ತಿಂಡಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತುಲಸಿ ತರುವುದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದಳು. ನರಸಿಂಹನು ತುಲಸಿಯ ವನಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅಂದು ಅವನು ಹೋಗುವುದು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿತ್ತು. ಇತರ ಜನರು ಹೋಗಿದ್ದು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇವನು ಅಲ್ಲಿ ದಳವನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತಿರಬೇಕಾದರೆ ನದಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ನಾಲ್ವರು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿದ್ದರಂತೆ. ಅವರು ಇವನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದರು. ಒಂದೆರಡು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದರು.

ದೇವರ ಪೂಜೆಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಡೆ ತುಂಬ ಹೂವಿದೆ, ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವೆಯಂತೆ ಬಾ, ಎಂದರು. ಇವನಿಗೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಹೆದರಿಕೆ ಉಂಟು; ಆದರೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಧೈರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ಹೋದಹಾಗೆ ಹೋಗಿ ಓಡೋಣವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ಹೋದನು. ಅವನನ್ನು ಅವರು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಆಮೇಲೆ ಅವನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಎಂಟು ದಿನವಾಯಿತು.

ಮಗ ಎತ್ತಹೋದನೋ ಎಂದು ತಾಯಿ ಊರೆಲ್ಲ ಹುಡುಕಾಡಿ ಸಿದಳು. ಅವನು ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಬಂದು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಫಿರ್ಯಾದು ಹೇಳಿ ದಳು. ಅರಮನೆಯ ಜನರು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹುಡುಕಿದರು. ಹುಡುಗ ಏನಾದನೆಂದು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಹುಡುಗನು ಕೂಗಿ ಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತ ಕೇಳಿದ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರಿಬ್ಬರು ಪಿಸುಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಅರಮನೆಯ ಊಳಿಗದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಯ ಮಗನೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ವಿಷಯವು ಪೂರ್ಣಯ್ಯನಿಗೆ ಫಿರ್ಯಾದಾಯಿತು. ಈಗ ದಿವಾನನಾಗಿರುವಾತನೇ ಆ ಪೂರ್ಣಯ್ಯ. ಇವನು ಇಂಥ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏನುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೋ ಈಗ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜನರಿಗೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನವಿದೆ. ಅರಮನೆಯ ಪರವಾಗಿ ಒತ್ತಾಯವಾದಮೇಲೆ ಸುಲ್ತಾನನು ಆ ಹುಡುಗನನ್ನು ಹುಡುಕಿಸುವಂತೆ ಏರ್ಪಾಡುಮಾಡಿದನು. ಅವನನ್ನು ರಾಜಸೇವಕರು ಅರಮನೆಗೆ ಕರೆದು ತಂದರು. ಅವನು ಒಪ್ಪಿಯೇ ಮಹಮ್ಮದೀಯನಾದನೆಂದೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಬಲವಂತವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಆ ನಾಲ್ವರು ಮುಸಲ್ಮಾನರೂ ಇವನನ್ನು ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡ ಫಕೀರನೂ ಹೇಳಿದರು. ಆ ಬಾಲಕನು ಮಾತ್ರ ಸುಲ್ತಾನನ ಎದುರಿಗೇ ಅವರನ್ನು ಬಾಯಾರ ಬೈದನು, ತನ್ನನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಜಾತಿ ಕೆಡಿಸಿದರೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ವಿಚಾರಣೆ ಮುಗಿದಮೇಲೆ ಸುಲ್ತಾನನು ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡಬಾರದು ಎಂದು ದಂಡಿಸಿ ಆ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಈ ಹುಡುಗನಿಗೆ ನಿನ್ನಿಷ್ಟದಂತೆ ಹೋಗಬಹುದು ಎಂದನು.

ನರಸಿಂಹನು ಅರಮನೆಯ ಒಳಗೆ ಬಂದು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ತನ್ನನ್ನು ಮರಳಿ ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನಂತೆ. ಅದು ಹಿಂದೂ ಮತದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಜನಿವಾರ ಕಿತ್ತುಹೋಗಿ ಎಂಟು ದಿನವಾಯ್ತು, ನೀನು ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ ಮಾಡಿಲ್ಲ, ಮತ್ತೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಮ್ಲೇಚ್ಛರ ಕೈಲಿ ಆಹಾರವನ್ನು ತಿಂದಿದ್ದೀಯೆ, ಅದೇನನ್ನು ತಿಂದಿದ್ದೀಯೋ, ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ನಿನಗೊಂದು ಮುಹಮ್ಮದೀಯ ಹೆಸರನ್ನು ಬೇರೆ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ, ಇನ್ನು ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಂದೂ ಮತದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸೇರಿಸುವುದು, ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಹೇಳಿದರು. ಏನಾದರೂ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮಾಡಿ ಅವನನ್ನು ಮರಳಿ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳೋಣ ಎಂದವರು ರಾಜನೂ ರಾಜನ ತಾಯಿಯೂ ಇಬ್ಬರೇ. ಕೊನೆಗೆ ಅವನು ಮುಹಮ್ಮದೀಯನಾಗಿ ಉಳಿಯಬಹುದು ಹೊರತು, ಹಿಂದುವಾಗಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವೆಂದು ಆಯಿತು. ನರಸಿಂಹನಿಗೆ ಬಹು ದುಃಖ, ಬಹು ಕೋಪ. ಅವನು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಈ ನಿಷ್ಠುರ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕುರಿತು "ಹಿಂದುವಾಗಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಜಾತಿ ಕೆಡಿಸಿದ ಆ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಭಗವಂತನು ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವರು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪನ್ನು ತಿದ್ದುವುದಿಲ್ಲವೆನ್ನುವ ನಿಮ್ಮನ್ನೂ ದೇವರು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಮನೆ ಹಾಳಾಗಲಿ. ಹಾಗಾಗದೆ ಇದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಹಾಳಾಗಲಿ. ಇದೋ ಇಂದಿನಿಂದ ನಾನು ಮುಹಮ್ಮದೀಯನೇ. ನನ್ನ ನೋವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಬಲ್ಲ ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ರಾಣಿಗೆ ರಾಜನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಲಿ. ಆದರೆ ಇನ್ನು ನಾನು ಟೀಪುಸುಲ್ತಾನನ ಸೇವಕನು. ಜೋಕೆ, ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಸಿಕ್ಕೀರಿ. ನಿಮ್ಮ ಮುಖದಮೇಲೆ ಉಗುಳುವೆನು. ನಿಮ್ಮ ಮತವೂ ಕೆಡುವುದು. ನೀವು ಆಮೇಲೆ ಪುನಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಜನಿವಾರವನ್ನೂ ಕೀಳುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಜಾತಿ ಕೆಡಿಸುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಸಿಕ್ಕಬೇಡಿ" ಎಂದು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ತಾರುಮಾರಾಗಿ ಬಯ್ದು ತುಚ್ಛವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ಸುಲ್ತಾನನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟುಹೋದನು; ಅವನ ಭಾವಮೈದುನರಿಗೆ ಸಲಾಮುಮಾಡಿ "ನಾನು ಎಂಟು ದಿನದ ಹಿಂದೆ ಜಾತಿಗೆಟ್ಟ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ನರಸಿಂಹ. ನನ್ನ ಜನ ನನ್ನನ್ನು ಬೇಡವೆಂದು

ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ನನಗೆ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಕೆಲಸ ಕೊಡಿ" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅವನಿಗೆ ಕೆಲಸ ದೊರೆಯಿತು. ಜಾತಿ ಕೆಡಿಸಿದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಅಬ್ಬಾಸ್ ಎಂದು ಹೆಸರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವನು ಆಮೇಲೆ ಅದೇ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಓಡಿಯಾಡತೊಡಗಿದನು.

ಮುಹಮ್ಮದ್ ಅಬ್ಬಾಸ್ ಟೀಪೂಸುಲ್ತಾನನ ಸಮೀಪದ ಸೇವಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇವನ ವ್ಯಗ್ರವಾದ ಅಸಹನೆ ಯಾವ ಸಹಜ ಮುಸಲ್ಮಾನನಿಗೂ ಇದ್ದಿರಲಾರದು. ಮುಖ್ಯವಾದ ಅನೇಕ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಸುಲ್ತಾನನೂ ಅವನ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಧಾನರೂ ಇವನನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸುಲ್ತಾನನ ದಿನದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನೇ ನೇಮಿಸುವ ಏರ್ಪಾಡು ಬಂದಿತು. ಇವರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಬರವಣಿಗೆ ಬಾರದು. ಅವರು ಹತ್ತಿರದ ನೌಕರರ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಕೆಲಸಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನರು ಹೇಳುವುದು ಒಂದಾದರೆ ಸೇವಕನು ಬರೆಯುವುದು ಇನ್ನೊಂದಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಬ್ಬಾಸನು ಇಂಥಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಹತ್ತಾರು ಸಲ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬೇಕಾದವನಾದನು. ಬರೆದಿರುವ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಇದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸುವನು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ನೌಕರರನೇಕರಿಗೆ ಇವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಯ, ಇವನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಆಗದು. ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಇವನು ನಂಬಿಕೆಗೆ ಅರ್ಹನೆಂದು ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿತು. ನರಸಿಂಹನು ಸಹಜವಾಗಿ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಮನುಷ್ಯ. ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಇವನು ರಾಜಪರಿವಾರದ ಪ್ರಮುಖ ಸೇವಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದನು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಈ ಜಾತಿಗೆಟ್ಟ ಹುಡುಗನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಯೋಚನೆ ಮಾಡದೇ ಇದ್ದ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನೂ ಕೂಡ ಇವನು ಎಂದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಇರುವುದು ಆವಶ್ಯಕ ಎಂದು ಕಂಡುಕೊಂಡನಂತೆ.

ಹೀಗೆಯೇ ಕೆಲವು ವರ್ಷ ನಡೆಯಿತು. ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಹಿಂದುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಿತ್ತುಹಾಕಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಆ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಇಟ್ಟದ್ದರಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೆ ಬಲವಂತದಿಂದ ಮತ ಕೆಡಿಸಿದರೆ ಸುಲ್ತಾನನು

ಸುಮ್ಮನೆ ಇದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಹತ್ತಾರು ವಿಧದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವಿಶ್ವಾಸವನ್ನೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಭಿಮಾನವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೂ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಹಿಂದೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸುಲ್ತಾನನ ವಿಷಯ ದಲ್ಲಿ ಬೇಸರ ಹುಟ್ಟಿತು. ಹೈದರಾಲಿಯು ಇದ್ದಷ್ಟು ದಿವಸವೂ ಹಿಂದೂ ರಾಜನನ್ನು ರಾಜನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ತಾನು ಅವನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನೆಂದು ನಟಿಸುತ್ತಲಾದರೂ ಇದ್ದನು. ಟೀಪು ರಾಜನನ್ನು ಗಾದಿಯಿಂದ ದೂಡಿದಂತೆಯೇ ಮಾಡಿ ತಾನು ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿದನು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಇವನ ಅಹಂಕಾರದಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಮುಖಂಡರಿಗೂ ಇವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನ. ಅರಮನೆಯ ಮಂದಿ ರಾಜನನ್ನು ಮೂಲೆಗೊತ್ತಿದ್ದನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಒಪ್ಪುವವರಲ್ಲ. ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಟೀಪುವನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಉರುಳಿಸಿ ರಾಜಮನೆ ತನಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ನಿರಂತರವಾದ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಮೂರ್ತಿ ಹಿಂದಣ ರಾಜನ ಪತ್ನಿ, ಈಗ ರಾಜನಾಗಿರುವ ಬಾಲಕನ ಅಜ್ಜಿ, ಮಹಾ ರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮಣ್ಣಿ. ಈಕೆ ಈಗಲೂ ಜೀವಂತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮಣ್ಣಿ ರಾಜಕಾರಣ ದಕ್ಷರು. ಟೀಪುವನ್ನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಕೆಡಹುವುದಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲೀಷರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಈಕೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು. ಆಗಾಗ ಹಲವು ನಿಯೋಗಿಗಳನ್ನು ಮದರಾಸಿಗೆ ಅಟ್ಟಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಇಂಗ್ಲೀಷು ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಷಣೆ ಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದರು. ಈ ಎಲ್ಲ ಚರಿತ್ರೆಯೂ ಈಗಾಗಲೇ ತಮಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ. ತಿರುಮಲರಾಯನೆಂಬಾತನು ಮದರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಇವರ ಪರವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಏರ್ಪಾಡಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಅಂಶಕ್ಕೂ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮಣ್ಣಿಯವರು ಇಲ್ಲಿಂದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಕೆಲವು ಜನ ಸಹಾಯಮಾಡಿದರು. ಮೊದಲು ಮೊದಲು ಹೀಗೆ ಸನ್ನಾಹ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ತಿಳಿಯದೆ ಇದ್ದಾಗ, ಯಾರೋ ಪತ್ರ ಬರೆಯುವವರು, ಯಾರೋ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವವರು; ಅದು ಯಾರಿಗೂ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷದ ಮೇಲೆ

ಸುಲ್ತಾನನ ಕಡೆಯುವರು ಇದೇನೋ ಪಿತೂರಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವನಲ್ಲಿ ವಿಷಯುವನ್ನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದರು. ಟೀಪು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡನು. ಹೋಗಿಬರುವ ಜನರನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಪಿತೂರಿ ಕೆಲಸ ಹಿಂದಿನಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ನಡೆಯದಂತೆ ತನ್ನ ಕಡೆಯ ಜನರನ್ನು ನೇಮಿಸಿದನು.

ಮಹಾರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮಣ್ಣಿಯವರಿಗೆ ಆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಸುಲ್ತಾನರ ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಕೃಷ್ಣರಾಯನೆಂಬುವನು ಸಹಾಯವಾಗಿದ್ದನಂತೆ. ಇವನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ದೇಶದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ಇದು ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರ. ಸುಲ್ತಾನನು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನೇ ನೇಮಿಸಿದರೂ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರಧಾನರ ಪದವಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಹಿಂದುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಅವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ ಟೀಪು ಇವರನ್ನು ಹೇಗೆ ಇಷ್ಟು ಹತ್ತಿರ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡನೋ ನಮಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನನಗೇನು ತೋರುತ್ತಿದೆಯೆಂದರೆ ಇವರು ಹಿಂದುಗಳೆಂದು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಜಾತಿ ಕೆಡಲಿಲ್ಲ ಹೊರತು ರಾಜನು ಕೊಟ್ಟ ಕೂಳಿಗಾಗಿ ಆತ್ಮಗೌರವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹಿಂದೂ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸುಲ್ತಾನನೂ ಅವನ ಕಡೆಯುವರೂ ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಿರಬೇಕಾದರೆ ಇವರು ನೋಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ಇದ್ದದ್ದು ಹೇಗೆ? ರಾಜನಿಗೆ ಯಾವುದು ಸರಿ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೋ ಅದನ್ನು ಅವನು ಮಾಡಲಿ, ನಮಗೆ ಅವನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸತ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಿದರೆ ಸಾಕು ಎಂದು ಇವರು ಬಹು ಮಿತವಾದ ಒಂದು ಧ್ಯೇಯವನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಸ್ತುತ್ಯವಾದದ್ದು, ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೀಚವರ್ತನ. ಅದು ಹೇಗಾದರೂ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನೂ ಕೃಷ್ಣರಾಯನೂ ಸುಲ್ತಾನನಲ್ಲಿ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು. ಟೀಪುವನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ದೂಡಿ ಹಿಂದೂ ರಾಜನಿಗೆ ಮರಳಿ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಕೊಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಯತ್ನಗಳು ನಡೆದವಂತೆ. ಪೂರ್ಣಯ್ಯನು ಇದು ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಕಿವಿಗೊಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ಟೀಪು ತೀರಿಹೋದಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು

ಅವನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕೊಡುವುದೇ ಹಿಂದೂ ರಾಜನಿಗೆ ಕೊಡುವುದೇ ಎಂದು ಚರ್ಚೆ ಬಂದಾಗ ಕೂಡ ಅದನ್ನು ಟೀಪುವಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಈತನು ಸಲಹೆ ಕೊಟ್ಟನಂತೆ. ಹಿಂದೂ ರಾಜನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೋ ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಗಳು ಕಡಮೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದನಂತೆ. ಇದು ಈ ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಈಚೆಗೆ ಹಿಂದೂ ರಾಜನೇ ತನ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಈ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನೇ ಅವನಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈಗಲೂ ಇವನಲ್ಲಿ ಅದೇ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಪಿತೂರಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನು ಆ ಕಡೆಗೆ ಮನಸ್ಸು ಕೊಡದೇ ಇದ್ದರೂ ಕೃಷ್ಣರಾಯನು ಇವನಷ್ಟು ಸತ್ಯದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲಾದರೂ ಸುಲ್ತಾನನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟಿದ್ದ ಕೆಲ ಕೆಲ ಜನರು ಈ ಪ್ರಧಾನನೊಂದಿಗೆ ಆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನೆರವಾದರು. ಹೀಗೆ ನೆರವಾದವರಲ್ಲಿ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಅಬ್ಬಾಸ್ ಒಬ್ಬ.

ಮುಹಮ್ಮದ್ ಅಬ್ಬಾಸನು ಈ ಪಿತೂರಿಯಲ್ಲಿ ಏನೇನು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದನೋ ಯಾರೂ ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಇವನು ಬುದ್ಧಿವಂತನೆಂದು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಓದುಬರಹ ಬಲ್ಲವನು. ಮತದಲ್ಲಿ ಮುಸಲ್ಮಾನ. ಸುಲ್ತಾನನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಹೋಗಿಬರುವುದಕ್ಕೆ ಇವನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿತ್ತು. ಇವನಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಆಗದೆನ್ನುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯ. ಆದದರಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೂ ಇವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ತಾನು ಜಾತಿ ಕೆಟ್ಟ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕನಿಕರದಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದಳೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಮಹಾರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮಣ್ಣಿಯಲ್ಲಿ ಗೌರವಬುದ್ಧಿ ಇತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದವನು. ಅದರಿಂದಲೂ ಅವನಿಗೆ ರಾಜಮನೆತನದವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಮತೆ. ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಇವನನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮಣ್ಣಿ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸ ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಇವನಿಂದ ಬಹಳ ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು. ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷ ನಡೆದ ಪಿತೂರಿಯಲ್ಲಿ ಅಬ್ಬಾಸನು ರಾಣಿಯ ಇಷ್ಟವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ,

ಆವಶ್ಯಕವಾದ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಮರೆಯ ಬೇಹುಗಾರರಿಂದ ಎತ್ತ ಲೆಂದರೆ ಅತ್ತ ಕಳುಹಿಸುತ್ತ, ಬರುವ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಜನಕ್ಕೆ ಸಂಶಯ ಹುಟ್ಟದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವನ್ನು ಮಹಾರಾಣಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತ, ಹತ್ತು ಜನರ ಕೆಲಸವನ್ನು ಒಬ್ಬನು ಮಾಡಿದನು. ಇದೆಲ್ಲದ ರಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ಉದ್ದೇಶ: ತನ್ನನ್ನು ಜಾತಿ ಕೆಡಿಸಿದ ಈ ಜನ ರನ್ನು ರಾಜಪದವಿಯಿಂದ ಕೆಡಹಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು. ತನ್ನವರಾದ ಹಿಂದೂ ಜನಗಳು ರಾಜರಾಗಬೇಕೆಂಬ ಎಣಿಕೆ ಅಷ್ಟು ಬಲವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ: ಈ ಕ್ರೂರ ಕರ್ಮಿಗಳು ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲ, ಇವರು ತನಗೆ ಕೇಡನ್ನು ಮಾಡಿದರು, ಇವರಿಗೆ ಪ್ರತೀಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು, ಎನ್ನುವುದೇ ಅವನ ಮುಖ್ಯವಾದ ಎಣಿಕೆ.

ಹೀಗಿರುತ್ತಿರಲಾಗಿ ಒಂದು ಸಲ ಟೀಪು ಉತ್ತರದ ಕಡೆ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಪಿತೂರಿಯ ಪತ್ರಗಳ ಓಡಿಯಾಟದಲ್ಲಿ ಅಬ್ಬಾಸನು ಒಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಅಜಾಗ್ರತೆಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಮದರಾಸಿಗೆ ಬರೆದ ಒಂದು ಕಾಗದ ಸುಲ್ತಾನರ ಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿತ್ತು. ಇದರ ಬರವಣಿಗೆ ಯಾರದೆಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಅದು ಅಬ್ಬಾಸನದು. ಸುಲ್ತಾನನು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದನು. ಅಬ್ಬಾಸನ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ತಾನೇ ನಡೆಸಿದನು. ಅಬ್ಬಾಸ್ ಯಾವ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ, ಈ ಕಾಗದವನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಬರೆಯಿಸಿದರೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ತಾನೇ ಅವಿಶ್ವಾಸಿ, ಅದನ್ನು ತಾನೇ ಬರೆದದ್ದು ಎಂದು ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸಿದನು. ಇನ್ನು ಯಾರೋ ಹೇಳಿದ ಮಾತಿನಿಂದ ಕೃಷ್ಣರಾಯನೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಹಾಯವಾಗಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಸುಲ್ತಾನನು ಅವನನ್ನು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನಂತೆ. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಚೆಲುವೆಯಾದ ಸಾಧ್ವಿ. ಟೀಪು ಅವಳನ್ನು ತನ್ನ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅಬ್ಬಾಸನು ದ್ರೋಹಿಯೆಂದು ನಿರ್ಧರವಾಯಿತು. ಅವನನ್ನು ಆನೆಯ ಕಾಲಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿಸಿ ಎಂದು ಸುಲ್ತಾನನು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು. ಅಬ್ಬಾಸನು ಸುಲ್ತಾನನನ್ನೂ ಅವನ ಮತವನ್ನೂ ಬಾಯಿತುಂಬ ಬೈದನು. ತಾನು ಹುಟ್ಟಿದ ಹಿಂದೂ ಮತ ಧೈರ್ಯವಿಲ್ಲದ ಮತ, ಆ ಮುಟ್ಠಾಳ ಮತದಿಂದ ಯಾರೂ ಬದುಕುವಂತಿಲ್ಲ, ಅದು

ಹಾಳಾಗಬೇಕು, ಎಂದನು. "ನೀನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಶಿಕ್ಷೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಕೆಟ್ಟದೇನೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಈ ಜನ್ಮ ಸಾಕಾಗಿತ್ತು. ನಾನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ಕೇಳು ಸುಲ್ತಾನ್, ನಿನ್ನ ಸಿಂಹಾಸನ ನಿಲ್ಲುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಅದು ಉರುಳುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲಾ ಏರ್ಪಾಡೂ ಭಗವಂತನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನಡೆದಿದೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಇವನನ್ನು ಸೆಳೆಯಲು ತಂದಿದ್ದ ಆನೆಯ ಬಳಿಗೆ ತಾನೇ ಹೋಗಿ ನಿಂತನು, ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಜೀವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಜನರು ಮನೆಗಳೊಳಗೆ ಕುಳಿತು ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಈ ಭೀಕರ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡಲಾರದೆ ಅವಿತುಕೊಂಡರು. ಅರ್ಧ ಭಯ ಅರ್ಧ ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆಯಿಂದ ಮಾಳಿಗೆಯ ಮೇಲಿಂದಲೋ ಅರೆತೆರೆದ ಕಿಟಕಿಯಿಂದಲೋ ಇದನ್ನು ನೋಡಿದವರು ಅಬ್ಬಾಸನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಆನೆ ತನ್ನನ್ನು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಸೆಳೆಯುವುದರ ನೋವಿನೊಂದಿಗೆ ಭಗವತ್ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಧೀರನ ಆನಂದ ಸೂಚಕವಾದ ನಗೆಯನ್ನು ಕಂಡರಂತೆ. ಅಬ್ಬಾಸ್ ಅಥವಾ ನರಸಿಂಹನ ಚರಿತ್ರೆ ಅಂದು ಮುಗಿಯಿತು.

ಆದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಟೀಪುವಿನ ಕೈಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನ ಅವನೊಂದಿಗೆ ಮುಗಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಹತ್ತಿಸಿದ್ದ ಸಣ್ಣ ಕಿಡಿ ಮೂರು ವರುಷ ಹೊಗೆಯಿತು. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಕೊನೆಯ ಮುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯಿತು. ಟೀಪೂಸುಲ್ತಾನನು ಆ ಕದನದಲ್ಲಿಯೇ ಜೀವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡನು. ಹಿಂದೂ ರಾಜನು ಮರಳಿ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಈಗ ಅವನು ಆಳುತ್ತಿದಾನೆ. ನರಸಿಂಹನ ಕತೆಯ ವಿವರ ಒಂದೊಂದೂ ನಿಜವೆಂದು ನಾವು ನಂಬಬೇಕಾದದಿಲ್ಲ; ಇಲ್ಲಿಯ ಜನ ಇಂಥ ವಿಷಯವನು ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ಇಲ್ಲದ ಮಾತನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಗೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಅದು ನಿಜವೆಂದು ನಾವು ನಂಬ ಬಹುದು. ಅದರಿಂದ ನಾವು ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಟೀಪುವಿನ ಮತಾಭಿಮಾನ ಅತಿಯಾಗದೆ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಅಬ್ಬಾಸನನ್ನೂ ಅವನಂಥವರನ್ನೂ ಅವನ ಜನರು ಬಲವಂತದಿಂದ ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಇಂದು ಟೀಪು ಇನ್ನೂ ಆಳಬಹುದಾಗಿತ್ತೇನೊ. ಆದರೆ

ಟೀಪುವಿಗೆ ಆಗ ಅದು ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಜನರ ಆತುರದಿಂದ ಅವನ ಮತಕ್ಕೆ ನಷ್ಟವುಂಟಾಯಿತು. ನಾವು ಅವರಂತೆ ಆತುರಪಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಮತದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆ ತರಬಾರದು.

ಹೀಗೆಂದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಮತ ಹರಡುವುದು ಸಾವಕಾಶವಾಗುವುದೆಂದು ನಾವು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೂ ಮತದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕೊರತೆಗಳಿವೆ. ಮುಹಮ್ಮದೀಯ ಮತವು ಆ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿವಾರಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದರ ಅನುಯಾಯಿಗಳ ಕೆಲವು ರೀತಿಗಳಿಂದ ಅದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದು. ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತವು ಹಿಂದೂ ಮತದ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುತ್ತದೆ; ಮುಹಮ್ಮದೀಯ ಮತದ ಕಾಠಿಣ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಜನರನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೂ ಮತದ ಈ ಕೊರತೆಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೂರು: ಒಂದು ಅದರ ದೇವರು ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಒಂದು ಲೀಲೆಯೆಂದು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವನು ಎನ್ನುವುದು. ಎಂದರೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಕಷ್ಟ ದುಃಖ ಬೇನೆಗಳು ಅವನಿಗೆ ಆಟ. ಕ್ರೀಸ್ತಮತದ ದೇವರಂತೆ ಈ ದೇವರು ಮನುಷ್ಯನ ನೋವಿಗಾಗಿ ಕರಗುವವನಲ್ಲ. ಜನ ಸುಖವಾಗಿರುವ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ದೇವರು ಕರುಣಾಮಯನಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲ. ಕಷ್ಟದಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಈ ಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ ದೇವರು ಕಾರುಣ್ಯಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಲೀಲೆಯೆಂದು ನೋಡುವನೆಂದರೆ ಜನರ ಗತಿಯೇನು? ಈ ಜನರಿಗೆ ಕ್ರೈಸ್ತಮತದ ದೇವರು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕು. ಅವನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಾವು ವಿವರಿಸುವುದೇ ತಡ, ಎಲ್ಲರೂ ಬಂದು ಅವನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವರು. ಇನ್ನೊಂದು ಕೊರತೆಯೇನೆಂದರೆ, ಈ ಮತದ ಮುಖ್ಯ ವರ್ಗದವರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಡಾಂಭಿಕರು, ಅಹಂಕಾರಿಗಳು, ಮತಾಭಿಮಾನ ವಿಹೀನರು. ತಾವು ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಜನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದು ಇವರ ಭಾವನೆ. ಸೃಷ್ಟಿಗೆಲ್ಲ ಆರ್ಯಾವರ್ತ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿ; ಏಕೆಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ವರ್ಣ, ಆಶ್ರಮ, ಧರ್ಮಗಳಿವೆ; ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ದೇಶದ ಜನಗಳಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠರು; ಇವರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪಂಗಡ; ಅವರಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಉತ್ತಮರು; ಇವರು ಬ್ರಹ್ಮನ ಮುಖದಿಂದ ಬಂದವರು; ಉಳಿದವರು

ಅವನ ಇತರ ಅಂಗಗಳಿಂದ ಬಂದವರು; ಇವರು ಭೂಮಿಗೆ ದೇವತೆಗಳು; ಉಳಿದ ಜನರೆಲ್ಲ ಇವರಿಗೆ ಕಡಮೆ; ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಬೇಕು. ಇಂಥ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಇವರು ವರ್ತಿಸುವುದರ ಫಲವೇನೆಂದರೆ ಹಿಂದಿನಿಂದ ನಡೆದಂತೆ ನಡೆಯೋಣವೆನ್ನುವವರು ಇವರ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಹೇಗೋ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಉಳಿದವರು ಇವರು ನಮಗೆ ಬೇಡವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದೂ ಮತದಲ್ಲಿ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಬೇಡವೆನ್ನುವವರು ಎಷ್ಟು ಮಂದಿಯೋ. ಇವರು ಕೂಡ, ನಿಮಗೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದರೆ ಬಂದು ನಮಗೆ ಕಡಮೆಯೆಂದು ಇರಿ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬಿಡಿ, ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟಾಗಿ ಇವರನ್ನು ದೊಡ್ಡವರೆಂದೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ಉಳಿದವರಿಗೆ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ ಎಂದರೆ ಇವರನ್ನು ದೊಡ್ಡವರೆಂದದ್ದೇ ಪ್ರಯೋಜನ. ಇತರರು ಏನೇ ಆದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅವರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜಾತಿ ಕೆಡಿಸಿದರೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಬಂದು ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ ಎಂದರೆ ಇವರು ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನರಸಿಂಹನ ಕತೆಯಿಂದಲೇ ಇದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೂ ಮತದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಾಲ್ವ್ ಎಂದು ಹೇಳುವಂತೆ ಒಂದೇ ಮುಖವಾದ ದಾರಿಯಿದೆ. ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಅದರಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದು, ಒಳಕ್ಕೆ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಲ್ಲಾದರೂ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟಾರೆಂದು ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕಾವಲು. ಹಿಂದೂ ಮತದ ಇನ್ನೊಂದು ಕೊರತೆ, ಇದರ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವ ದೋಷಗಳು. ಮತವೆನ್ನುವುದು ಶುದ್ಧವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನಮಾಡಬೇಕು; ಅಶುದ್ಧವಾದದ್ದನ್ನು ಬಿಡಲು ನೋಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಮತದಲ್ಲಿ ಎತ್ತ ನೋಡಿದರೂ ಅಶುದ್ಧವೇ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇವರ ದೇವರಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರ ಅನೇಕ ದೇವರುಗಳಿಗೆ ಹಲವು ಹೆಂಡಿರು. ಇವರ ಮುಖ್ಯ ದೈವದ ಮುಖ್ಯ ಅವತಾರಕ್ಕೆ ಹೆಂಗಸರೊಡನೆ ಆಡುವುದು ಮುಖ್ಯ ಕರ್ಮ. ಇವರ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಶಿಲ್ಪದ ಜೊತೆಗೆ ನಗ್ನಾಕೃತಿ ಮೊದಲಾದ ಕೊಳಚೆಯ ಚಿತ್ರಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ದೇವರನ್ನು ಬಿಜಮಾಡಿಸುವ ತೇರಿನಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿನ ಎರಡು ಸಾಲುಗಳು ಎಂಥೆಂಥವೋ ಚಿತ್ರಗಳು. ಈ ಊರಿನ ತೇರನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಕೊರೆಯು

ವವನು ನಾಚಿಕೆ ಇಲ್ಲದೆ ಕೊರೆದರೆ ಇದನ್ನು ನೋಡುವವನು ಏಕೆ ನಾಚಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಸಲ ಮುಡುಕುತೊರೆ ಎಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆನು. ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಉತ್ಸವ. ಎರಡು ಬೊಂಬೆಗಳಿಂದ ಆಟವಾಡಿಸುತ್ತ ಉತ್ಸವ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದೇವರ ಉತ್ಸವವೆನ್ನುವುದು ಒಂದು ಕಡೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಅದರ ಅಂಗ. ಆ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆಂದೇ ಜನ ಬರುವುದು. ಆದರೆ ಈ ಬೊಂಬೆಗಳ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಜನ ಕಡಮೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಇದರ ವಿವರವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ನಾಚಿಕೆ. ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ನನಗೆ ಒಂದು ವಿಷಯ ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ಉಳಿಯುವ ಧರ್ಮವಲ್ಲ. ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮವೇ ಗತಿಯೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಇನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸತೊಡಗಿದರೆ ಬಹುದೂರ ಬರೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪತ್ರವು ಈಗಾಗಲೇ ಬಹಳ ಉದ್ದವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾನು ಇದನ್ನು ಈಗ ಮುಗಿಸುತ್ತೇನೆ. ಉಳಿದ ವಿವರವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ.

ನನಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಕ್ಷೇಮಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಮತ್ತು ಹರಕೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ. ನಿಮಗೆ ಬಿಡುವಾದಾಗ ಒಂದು ಕಾಗದವನ್ನು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದರೆ ನಾನು ನೋಡಿ ಬಹಳ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತೇನೆ.

ಹೀಗೆ ನಿಮ್ಮ ನಮ್ರ ಸೇವಕ,
ಡೂಬಾಯ್.

# ಹೇಮಕೂಟದಿಂದ ಬಂದ ಮೇಲೆ

ಮಾಲಿನೀ ತೀರದ ಕಣ್ವಋಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮದ ಸಮೀಪ. ಹಸ್ತಿನಾವತಿ ಯಿಂದ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬರುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ತರುಣಿಯರು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮೆಲ್ಲನೆ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ನಡೆದುಹೋಗುತ್ತಿದಾರೆ. ಒಬ್ಬಳು, ಈ ಹೊತ್ತಾದರೂ ಬರುವರೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಇಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿತ್ತಲ್ಲ, ಎಂದಳು. ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು, ಏನು ಕೆಲಸವೋ, ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಣಿಯೆಂದಮೇಲೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಬರುವುದು ಸುಮ್ಮನೆ ಆಗುತ್ತದೆಯೇ, ಇಂದಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾಳೆಯಾದರೂ ಬರುತ್ತಾರೆ, ಎಂದಳು. ಮೊದಲನೆಯವಳು, ನನಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಆಸೆಯಾಗುತ್ತದೆ, ನಮ್ಮ ಶಕುಂತಲೆ ಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು, ನೋಡಿ ಏಳು ವರ್ಷದ ಮೇಲಾಯಿತಲ್ಲ, ಈಗ ಹೇಗಾಗಿದ್ದಾಳೋ, ಮಗುವನ್ನಂತೂ ನಾವು ನೋಡಿಯೇ ಇಲ್ಲ, ಎಂದಳು. ಅವಳ ಜೊತೆಯವಳು, ನನಗೂ ಬಹಳ ಆಸೆ, ಈ ಏಳು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸಲ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಿದೇನೋ, ನಮ್ಮ ಶಕುಂತಲೆಯೂ ಖಂಡಿತ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಹಳ ಸಲ ನೆನೆದುಕೊಂಡಿರಬಹುದು, ಎಂದಳು.

ಮೊದಲು ಮಾತನಾಡಿದವಳು ಅನಸೂಯೆ; ಎರಡನೆಯವಳು ಪ್ರಿಯಂವದೆ. ಅವರು ರಾಣಿಯಾದ ಶಕುಂತಲೆಯ ಬರವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸು ತ್ತಿದ್ದರು. ಅವಳು ಹಿಂದಿನ ದಿನವೇ ಬರಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಬರಲಿಲ್ಲ. ಇಂದು ಬರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ್ದಳು. ಆಶ್ರಮದ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ ರಾಣಿಯನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಮದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ನಿಂತಿದ್ದರು. ಅವಳ ಈ ಸಖಿಯರಿಬ್ಬರೂ ಅವಳು ಬರುವವರೆಗೂ ಕಾದಿರಲು ಮನಸ್ಸು ತಡೆಯದೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದರು. ರಾಣಿ ರಥದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರ ಬೇಕಾದರೆ, ಐದು ನಿಮಿಷ ಮುಂದಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಇವರ ಅಪೇಕ್ಷೆ.

ಬರುವವರನ್ನು ಎದುರುನೋಡುತ್ತ ಹೊತ್ತನ್ನು ಕಳೆಯುವುದು ಬಹು ಬೇಸರದ ಕೆಲಸ. ಇವರೋ ಶಕುಂತಲೆಯೊಂದಿಗೆ ಹತ್ತಾರು ವರ್ಷ ಅಕ್ಕ ತಂಗಿಯರಂತೆ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಸಖಿಯರು; ಶಕುಂತಲೆಯ ಜೀವದ ಅರ್ಧ

ದೆಂಬಂತೆ ಇದ್ದವರು. ಅವಳನ್ನು ಏಳು ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ದುಷ್ಯಂತನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ್ದೇ ನೋಡಿದ್ದು. ಈಚೆಗೆ ಇವರಿಗೆ ಅವಳನ್ನು ನೋಡುವ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಶಕುಂತಲೆ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಹೋದ ತಿಂಗಳಮೇಲೆ ಗೌತಮಿಯೂ ಶಾರ್ಙ್ಗರವ ಶಾರದ್ವತರೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅವರಿಂದ ಶಕುಂತಲೆಗೆ ಆದ ಅವಮಾನದ ಕತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲ ನೊಂದರು. ಶಕುಂತಲೆಯನ್ನು ಮೇನಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡುಹೋದದ್ದಾಗಲಿ, ಅವಳು ಮರೀಚಿ ಋಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮಗನನ್ನು ಹೆತ್ತು ಸುಖವಾಗಿದ್ದಾಳೆಂಬುದಾಗಲಿ ಇವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಕಣ್ವಋಷಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತೇನೊ; ಅವರು ಆ ಮಾತನ್ನು ಎತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಗೌತಮೀದೇವಿ ಒಂದು ಸಲ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು, "ಮಗು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿದ್ದಾಳೆಯೇ? ಹೇಗೋ ವರ್ತಮಾನ ತರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ನನಗೆ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ" ಎಂದಳು. ಋಷಿಗಳು ಅದಕ್ಕೆ "ಅವಳು ಸೌಖ್ಯವಾಗಿದ್ದಾಳೆ, ಆದರೆ ಈಗಣ ಅನಿಷ್ಟ ಕಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನ ಬೇಕು, ಆಗ್ಯೆ ಎಲ್ಲಾ ಸರಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅದುವರೆಗೆ ನಾವು ವಿಚಾರಿಸಿ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ, ಆಗ್ಗೆ ಅವಳ ಕ್ಷೇಮಸಮಾಚಾರ ನಮಗೆ ತಾನೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ" ಎಂದರು. ಉಳಿದ ವಿವರ ಅವರನ್ನು ಇವರು ಯಾರೂ ಕೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಅವರು ಅದನ್ನು ಇವರೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚೆಮಾಡುವವರೂ ಅಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಆರು ವರ್ಷ ಆದಮೇಲೆ ಒಂದು ದಿನ ರಾಜಪುರುಷನೊಬ್ಬನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಮರ್ಯಾದೆಗಳ ಸಮೇತ ಬಂದು "ರಾಜನು ಹೇಮಕೂಟದಲ್ಲಿ ಶಕುಂತಲೆಯನ್ನು ಕಂಡ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವಳನ್ನೂ ಕುಮಾರ ಭರತನನ್ನೂ ಕರೆತಂದ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಕಣ್ವಋಷಿಗಳ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಿವೇದಿಸಿದನು. ಆ ದಿನ ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳ ಆನಂದ ಎಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಕುಲಪತಿಗಳು ಐದು ವರ್ಷ ನಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ; ಅಂದು ನಕ್ಕರು. ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯಂವದೆಯೂ ಅನಸೂಯೆಯೂ ಹೇಮಾಂತದಲ್ಲಿ ಹರಸುವುದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತಂದಾಗ ಇವರು ಅವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮುದ್ದಿಸಿದರು; ಸ್ವಲ್ಪ ನಗಿಸಿದರು. ಆ ಹೊತ್ತೆಲ್ಲಾ ಅವರ ನಡೆನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸದೊಂದು

ಉತ್ಸಾಹ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. “ಸಂಯಮಿಗಳಾದ ಅವರಿಗೇ ಹಾಗಿತ್ತೆಂದ ಮೇಲೆ ಉಳಿದವರ ಮಾತೇನು? ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಸಂತೋಷ. ಆಶ್ರಮದ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿದಂತೆಯೇ ಎಂದಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಲಿದವು.” ಅಂದು ಅವಕ್ಕೆ ಕಾವಲು ಕಡಮೆ; ಇದೇನೋ ಹಬ್ಬವೆಂದು ಅವುಗಳ ಜೀವಕ್ಕೆ ಕಂಡಿರಬೇಕು. “ಅಲ್ಲದೆ ಸಾತ್ವಿಕರ ಬಳಿಯ ಮೃಗಗಳೂ ಇನ್ನೊಂದು ಜೀವದ ನೋವು ನಲಿವಿನ ಸುಳುವನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಅರಿಯುತ್ತವೆ.” ಪೂರ್ವದಿಂದ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಋಷಿಗಳೊಡನೆ ವೃದ್ಧವಾಗಿ ಅವರ ತಪಸ್ಸಿನ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾದುವೆಂಬಂಥ ವೃಕ್ಷಗಳೂ ಅಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಗಾಂಭೀರ್ಯದೊಡನೆ ಹೊಸದೊಂದು ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಮೃದುವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡಿದವು. “ಕುಲಪತಿಗಳ ಸಾಕುಮಗಳು ಸುಖವಾಗಿದ್ದಾಳೆ, ಪತಿಯೊಂದಿಗೆ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ, ಭವಿಷ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಿದಾಳೆ” ಎಂಬ ಭಾವ ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಜೀವನದಲ್ಲಿ, ಮಾಲಿನಿಯ ಪ್ರಸನ್ನ ಸಲಿಲಾಶಯಗಳಲ್ಲಿ, ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಹರಿತಂದ ಗಾಳಿ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ, ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಕಾಶಗೊಂಡಿತು.” ಕುಲಪತಿಗಳು ರಾಜಪುರುಷನನ್ನು ಅಂದು ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಮಾರನೆಯ ದಿನ ತಕ್ಕ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ರಾಜನಿಗೆ ಮಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ತಿಳಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

“ಶಕುಂತಲೆ ಸುಖವಾಗಿದಾಳೆ, ಹತ್ತು ದಿನದ ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿದಾಳೆ, ಎಂದು ತಿಳಿದ ಒಡನೆಯೇ ಅನಸೂಯೆ ಪ್ರಿಯಂವದೆಯರಿಗೂ ಗೌತಮೀದೇವಿಗೂ ಅವಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಆಸೆಯಾಯಿತು.” ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಕಣ್ವರಿಗೂ ಆಸೆಯಾಗಿರಬೇಕು; ಅಂದು ಅವಳೊಡನೆ ಹೋಗಿ ನಿಷ್ಠುರದ ಮಾತನಾಡಿ ಅವಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಬಂದ ತರುಣ ಶಾರ್ಙ್ಗರವನಿಗೂ ಶಾರದ್ವತನಿಗೂ ಕೂಡ ಕುತೂಹಲವಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಗಂಡಸರು ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಸೆಯನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ, ಹೆಂಗಸರು ಹೇಳದೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಿಯಂವದೆ ಅನಸೂಯೆಗೆ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಳು. ‘ಅನಸೂಯೆ ಅಜ್ಜಿಯನ್ನು

ಎತ್ತಿಕಟ್ಟಿದಳು. ಆ ಮುದುಕಿ ಈ ಮಾತನ್ನೆತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ನೆವ ಸಿಕ್ಕಿತಲ್ಲ ಎಂಬ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಂದು ಸಂಜೆ, ಕುಲಪತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು "ನಮ್ಮ ಮಗು ಹೇಗಿದ್ದಾಳೋ ಹೋಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರೋಣವೆಂದು ಆಸೆ ಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗಬಹುದೆಂದರೆ ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ" ಎಂದಳು. ಋಷಿಗಳು, "ನೀನು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಏನು ಅಡ್ಡಿ? ಆದರೆ ಮಕ್ಕಳೂ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಆಶಿಸಬಹುದು. ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದು ಆಗುತ್ತದೆಯೇ" ಎಂದರು. ವೃದ್ಧೆ, "ಅವರನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ" ಎಂದಳು. ಕುಲಪತಿಗಳು, "ಮಕ್ಕಳು ಎಳೆಯವು; ಅವರು ತರುಣಿಯರು; ಅಲ್ಲದೆ ರಾಣಿ ರಾಜರ ಸಮಕ್ಷಮಕ್ಕೆ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ತಾವಾಗಿ ಹೋಗುವುದು ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕದಲ್ಲ; ನೋಡೋಣ" ಎಂದರು. ಮುದುಕಿಗೂ ಸಖಿಯರಿಗೂ ಆಶಾಭಂಗವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಇದಾದ ಎರಡು ವಾರದಲ್ಲಿ ಶಕುಂತಲೆ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಕಿರಿಯರಿಗೆ ಜಿಂಕೆಗೆ ಹಸುವಿಗೆ ಆಲದಮರಕ್ಕೆ ಮಲ್ಲಿಕಾಲತೆಗೆ ಒಂದು ಸತ್ವಕ್ಕೆ ಬಿಡದಂತೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬಾಗಿನಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ತಾನು ಮೂರು ದಿನ ಬಿಟ್ಟು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಆ ಬರಬೇಕಾಗಿದ್ದದು ನಿನ್ನೆಯ ದಿನ. ಎಲ್ಲರೂ ಕಾದಿರಲಾಗಿ, ಬರುವುದು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಾವಕಾಶವಾಗುವುದೆಂದೂ ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಸೇರುವುದಾಗಿಯೂ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ರಾಣಿ ಇನ್ನೊಂದು ಬೇಹನ್ನು ಅಟ್ಟಿದಳು. ಅದರಿಂದಲೇ ಇಂದು ಇವರೆಲ್ಲ ಅವಳ ಬರವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಇಂದೂ ಬರುವಳೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಚಿಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಶಕುಂತಲೆಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಸಖಿಯರಿಗೂ ಗೌತಮೀ ದೇವಿಗೂ ಆಸೆಯಾದಂತೆ "ಶಕುಂತಲೆಗೆ ತಂದೆ ಅಜ್ಜಿ ಸಖಿಯರನ್ನೂ ಮಾಲಿನೀತೀರದ ಆ ಆಶ್ರಮವನ್ನೂ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ತೀವ್ರವಾದ ಆಸೆ. ಒಲಿದ ಗಂಡನಿಂದ ನಿರಾಕೃತಳಾಗಿ ಹೋಗಿ ಹೇಮಕೂಟದಲ್ಲಿ ಆರು ವರ್ಷವನ್ನು ಕಳೆದು ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷದ ತರುಣಿ ಮೂವತ್ತೈದು ವರ್ಷದ ಹೆಂಗಸಂತೆ ಜೀವನದ ಭಾರದಿಂದ ತಗ್ಗಿಹೋಗಿದ್ದಳು. ಪತಿ ಬಂದು ತಪ್ಪನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡಾಗ ಅವಳ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ರೋಷಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲವಾಗಿ

ಹೋಗಿತ್ತು. ಆಮೇಲೆ ಮಗನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹಸ್ತಿನಾವತಿಗೆ ರಾಣಿಯೆಂದು ಬಂದಾಗಲಾಗಲಿ ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಉಬ್ಬಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಸ್ಥಿತಿ ಮೀರಿದನಂತರ ಮನಸ್ಸು ಎಂಥ ಸಂತೋಷದಲ್ಲೂ ಉಬ್ಬುವುದನ್ನು ಮರೆಯುತ್ತದೆ. "ಅವಳಿಗೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಮರಳಿ ಮೂಡಿದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಸುಖ ಬಂದಿತೆಂಬ ಭಾವನೆಗಿಂತ, "ತನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಇನ್ನು ಚಿಂತೆ ಇಲ್ಲ, ತನ ಸಖಿಯರಿಗೆ ಇನ್ನು ಖೇದವಿಲ್ಲ, ತನ್ನ ಅಜ್ಜಿ ಇನ್ನು ಯೋಚಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ, ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದ ಪದವಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ, ತನ್ನ ನಡತೆ ಯಾವುದರಿಂದಲಾದರೂ ಅದು ಅವನಿಗೆ ತಪ್ಪಿಹೋಗಬೇಕಾದ ಪ್ರಮೇಯವಿಲ್ಲ" ಎನ್ನುವ ಭಾವವೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು." ಆದ್ದರಿಂದ ಅವಳು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಬೇಗ ತನ್ನವರನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರ ಕಷ್ಟಸುಖಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ತನ್ನ ಸೌಖ್ಯದ ಮಾತನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಕುತೂಹಲಪಟ್ಟಳು. ಊರಿಗೆ ಬಂದೊಡನೆಯೇ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮಾತನ್ನೆತ್ತಬೇಕೆಂದೇ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ. ಆದರೆ ಇನ್ನೂ ಹೊಸದು; ತನ್ನವರನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಅಷ್ಟು ಬೇಗ ತೆಗೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಕೋಚವಾಯಿತು; ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು. ತಾವು ಸುಖವಾಗಿ ಬಂದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದಾಗ ತಾನೂ ಸಖಿಯರಿಗೆ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ್ದಳು. "ರಾಜಪುರುಷರು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವರಿಂದ ಆಶ್ರಮದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಳು. ಅನಸೂಯೆ ಶಾರದ್ವತನನ್ನೂ ಪ್ರಿಯಂವದೆ ಶಾರ್ಙ್ಗರವನನ್ನೂ ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಅವರ ಮಾತಿನಿಂದ ಅವಳು ಊಹಿಸಿದಳು." ಇದಾದ ಬಹು ದಿನದ ಮೇಲೆ ಅವಳು ತನ್ನ ಅರಸನಲ್ಲಿ ಕಣ್ವರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮಾತನ್ನೆತ್ತುವ ಧೈರ್ಯಮಾಡಿದಳು. 'ರಾಜನು "ಅಗತ್ಯ ಹೋಗಿಬರಬೇಕಾದದ್ದೇ. ಆದರೆ ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಲ್ಲಿ ಬರುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಹೋದಸಲ ಆ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟಾಗ ನಾನು ಕುಲಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧಮಾಡಿದೆ. ಈಗಲೇ ಅವರನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವಿಲ್ಲ. ನೀನು ಹೋಗಿ ಬರಬಹುದು" ಎಂದನು. ಶಕುಂತಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ನಗುತ್ತ, "ಆಗ ನೀನು

ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧ ತಂದೆಗೆ ಈಗ ಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರು ಅಂತಹ ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಾರೆ'' ಎಂದಳು. ದುಷ್ಯಂತನು, ''ನಾನು ಸಂಕೋಚಪಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧವಿಡಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ತಪ್ಪಿನ ಭಾವ ಇನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಳಿಸಿಲ್ಲ. ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೆಲವು ಕಾಲ ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಧೈರ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ'' ಎಂದನು. ಶಕುಂತಲೆ, ''ನಾನೂ ಅದುವರೆಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ, ತಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಆಗಲಿ'' ಎಂದಳು. ತಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನು ಎಂದು ರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಏನು ಹೇಳಿದರು ಎಂದು ಅವನು ಕೇಳಿದನು. ''ಏಳು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಾನು ಇತ್ತ ಹೊರಟವೇಳೆ ಈ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಪುನಃ ಬರುವುದು ಯಾವಾಗಲೋ ಎಂದುದಕ್ಕೆ, ನಿನ್ನ ಯಜಮಾನನೊಂದಿಗೆ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಹೊರಟಾಗ ಎಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದರು'' ಎಂದು ಶಕುಂತಲೆ ಹೇಳಿದಳು. ಕಣ್ವರು ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ''ನಿನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿ ನಿನ್ನ ಯಜಮಾನನೊಂದಿಗೆ'' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರು.'' ''ಮಗನಿಗೆ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿ'' ಎಂದ ಮಾತನ್ನು ಶಕುಂತಲೆ ಈಗ ರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬಾಳುವೆ ಅವಳಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಯನ್ನು ಕಲಿಸಿತ್ತು. ರಾಜನು ತನಗೆ ಒಲಿದಿದ್ದಾನೆ; ಮಗನಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಲಾರನು. ಆದರೆ 'ಯಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಅತಿ ನಿಶ್ಚಯ ಬೇಡ.' ಕಣ್ವರಾಡಿದವೆಂಬ ಮಾತಿಗೆ ರಾಜನು ''ಅದು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲೇ ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಯಾವಾಗ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತು. ಹೋಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಆ ಮಾತು ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಹೋಗಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸು'' ಎಂದನು. ಶಕುಂತಲೆ, ''ನಾನು ನಿನ್ನ ಪಕ್ಷದ ರಾಯಭಾರಿಯೇ'' ಎಂದಳು. ರಾಜನು, ''ನೀನು ಹಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೇಳುತ್ತಿದೀಯೆ. ಆದರೆ ಅದು ನಿಜವಾದ ಮಾತು'' ಎಂದನು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆದಮೇಲೆ ರಾಣಿ ತಂದೆಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತಾನು ಬರಲುಳ್ಳವಳೆಂದು ವರ್ತಮಾನ ಕಳುಹಿಸಿದಳು.

ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ದಿನ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಅಂದಿನ ಬೆಳಿಗೆ ಶಕುಂತಲೆ ದೇವರ ಪೂಜೆ ಮುಗಿಸಿ ಸಪತ್ನಿಯಾದ ಹಂಸಪದಿಕೆಗೆ ತಾನು

ಹೋಗಿಬರುವ ಮಾತನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಹೋದಳು. ಹಂಸಪದಿಕೆ ಶಕುಂತಲೆ ಗಿಂತ ಮೊದಲು ನಾಲ್ಕು ವರುಷದಿಂದ ರಾಜನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಲಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದ ರಾಣಿ. ಗಾಂಧಾರ ರಾಜನ ಪುತ್ರಿ, ಚೆಲುವೆ, ತೇಜಸ್ವಿನಿ. ಆ ಚೆಲುವೂ ತೇಜಸ್ಸೂ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಆಳಿದವು. ಆಮೇಲೆ ಒಂದು ದಿನ ಬೇಟೆಗೆ ಹೋಗಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದ ರಾಜನು ಅನ್ಯ ಮನಸ್ಕನಾಗಿ ಇನಿಯಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡನು. ಇದು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯರಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಅನುಭವ. ರಾಜನು ಯಾರನ್ನಾದರೂ ನೋಡಿದನೋ ಎಂದು ಅವಳು ಸಂದೇಹಪಟ್ಟಳು; ಅವನ ಜೊತೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಜನರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದಳು. ಅವಳ ಸಂದೇಹ ನಿಜವಾಗಿತ್ತು. ಅಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ರಾಜನು ಏನೋ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟನು; ರಾಣಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮರಳಿ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣು ಬಂದು ರಾಜನು ತನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದೂ ಆಮೇಲಣ ಚರಿತ್ರೆಯೂ ಹಂಸಪದಿಕೆಯ ಬಾಳನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಬರಿದಾಗಿ ಮಾಡಿದವು ಹೊರತು ಮತ್ತೇನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಆ ನಿರಾಕೃತ ಳಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಶಕುಂತಲೆ ರಾಣಿಯೆಂದು ಬಂದೇ ಬಂದಳು; ಅವಳ ಮಗನೂ ಜೊತೆಗೆ ಬಂದನು. ಹಂಸಪದಿಕೆ ಇನ್ನು ತಾನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದ ಸುಖವೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಮನಸ್ಸುಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. ಶಕುಂತಲೆ ತನ್ನನ್ನು ಬಹಳ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕಾಣುವಳೆಂದೇ ಅವಳ ನಿರೀಕ್ಷೆ. ಆದರೆ ಶಕುಂತಲೆ ಬಂದ ಮಾರನೆಯ ದಿನವೇ ಅವಳಿಗೆ ಜೀವನ ದಲ್ಲಿ ಮರಳಿ ಒಂದು ಆನಂದ ತಲೆದೋರಿತು. ಶಕುಂತಲೆ ಮಗನನ್ನು ಹೆತ್ತ ಮುಖ್ಯರಾಣಿ ಎಂದು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಜ್ಞೆಯಾಗಿತ್ತು. ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಉಳಿದ ರಾಣಿಯರು ಅವಳಿಗೆ ಮರ್ಯಾದೆ ತೋರಬೇಕಾ ದದ್ದು ಸಂಪ್ರದಾಯ. ಆದರೂ ಶಕುಂತಲೆ ತಾನೇ ಇವರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಳು. ಬಂದು ಹಂಸಪದಿಕೆಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, "ನೀವು ನನಗೆ ಹಿರಿಯರು, ನಾನು ಅರಿಯದ ಹುಡುಗಿ, ನನ್ನನ್ನು ತಂಗಿಯಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು ತಿಳಿಯದ್ದನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡಬೇಕು" ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಇವಳ ವಿನಯವನ್ನು ನೋಡಿ

ಹಂಸಪದಿಕೆಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಅವಳು ಶಕುಂತಲೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು, "ಇದು ಏನು ತಂಗೀ, ನೀನು ಹೇಳುವ ಮಾತು? ರಾಜನು ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ನಾವು ನಿನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕು ಹೊರತು ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳಬೇಕಾದದ್ದೇನಿದೆ?" ಎಂದಳು. ಶಕುಂತಲೆ, "ತನಗೆ ರಾಜನ ಒಲುಮೆ ಬಹಳ ಬೇಕು, ಆದರೆ ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನ ಅಕ್ಕಂದಿರ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ಇರಬೇಕು" ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅವಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಅಂದಿನಿಂದ ಇವರ ಸ್ನೇಹ ಒಂದೇ ರೀತಿ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ತಂದೆಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ ದಿನ ಹೋಗಿಬರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಲು ಶಕುಂತಲೆ ಹಂಸಪದಿಕೆಯ ಬಳಿ ಹೋದಾಗ ಹಂಸಪದಿಕೆ, "ಅಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ದಿನ ಇರುತ್ತೀಯೆ? ಎಂದು ಬರುತ್ತೀಯೆ? ಅಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾರು ಇದ್ದಾರೆ? ಆಶ್ರಮ ಹೇಗಿದೆ?" ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಕೇಳಿದಳು. ಇವಳ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಂದ ಶಕುಂತಲೆಗೆ ಅವಳಿಗೂ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬರುವ ಅಭಿಲಾಷೆಯಿದೆಯೆಂದು ಕಂಡಿತು. ಹಂಸಪದಿಕೆಯನ್ನು ಅವಳು ನೀವೂ ಬರುತ್ತೀರಾ ಅಕ್ಕಾ ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಹಂಸಪದಿಕೆ ನೀನು ನಿಮ್ಮ ಜನರಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬರಬೇಕಾದರೆ ನಾನೇಕೆ ಮಧ್ಯೆ ಬಂದು ತೊಂದರೆ ಕೊಡಬೇಕು ಎಂದಳು. ಶಕುಂತಲೆ ಅವಳನ್ನು ಬರಬೇಕೆಂದು ಬಲವಂತಮಾಡಿ ಒಪ್ಪಿಸಿ ರಾಜನನ್ನೂ ರಾಜಮಾತೆಯನ್ನೂ ಕೇಳಿ ತಾವಿಬ್ಬರೂ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಳು. ಅಂದೇ ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೆ ಹಂಸಪದಿಕೆ ಸಿದ್ಧಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಹೊರಡುವುದಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದಳು. ಇದರಿಂದಲೇ ಪ್ರಯಾಣ ಒಂದು ದಿನ ಮುಂದೆ ಬಿದ್ದದ್ದು, ಶಕುಂತಲೆ ತಾನು ಬರುವುದು ಒಂದು ದಿನ ಸಾವಕಾಶವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ್ದದ್ದು.

ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯಿಂದ ಕಣ್ವರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹತ್ತು ದಿನದ ನಡಿಗೆ. ಆತುರದಿಂದ ವೇಗವಾಗಿ ಹೋಗುವ ಜನರಿಗೆ ಒಂದು ವಾರದ ಪ್ರಯಾಣ. ವಾಹನಗಳ ಮೇಲೆ ಹೋಗುವ ಪುಣ್ಯವಂತರಿಗೆ ಮೂರು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ದಿನದ ಓಟ. ರಾಜನು ರಾಣಿಯರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕಳುಹಿಸಬೇಕಾದರೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಪರಿವಾರವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಕಳುಹಿಸುವ

ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿದನು. ಮತ್ತು ಮಾಧವ್ಯನೂ ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ಹೋಗುವುದೆಂದು ಮೋದಕಪ್ರಿಯನಾದ ಆ ವಯಸ್ಯನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಶಕುಂತಲೆಯ ನಿರಾಕರಣವಾದಂದಿನಿಂದ ಮಾಧವ್ಯನಿಗೆ ಒಂದು ದಿನವಾದರೂ ಸರಿಯಾದ ಊಟ ದೊರೆತ ಜ್ಞಾಪಕವಿಲ್ಲ. ಊಟ ಇದ್ದರೂ ಜ್ಞಾಪಕ ಕಷ್ಟ; ಇಲ್ಲಿ ಊಟವೂ ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಬಂದಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಾದ ನೆಲಕ್ಕೆ ಮಳೆ ಬಂದಂತಾಗಿತ್ತು. ದ್ವಾದಶ ವರ್ಷಗಳ ಕ್ಷಾಮದ ಯೋಗವೆಂದು ಕಂಡಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭ ಅವಳು ಬಂದ ದಿನ ಇದ್ದದಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಕೊನೆಗಂಡಿತು. ರಾಜನು ದಿನವೂ, ಮಾಧವ್ಯನಿಗೆ ಈ ತಿಂಡಿ ಮಾಡಿ ಕೊಡಬಾರದೆ, ಆ ತಿಂಡಿ ಮಾಡಿಕೊಡಬಾರದೆ ಎಂದು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಆರಂಭಮಾಡಿದ್ದನು. "ಇದರಮೇಲೆ ಶಕುಂತಲೆಯೂ ಹಿರಿಯ ರಾಣಿಯೂ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದಾಗ ಇವನು ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ಹೋಗತಕ್ಕದೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಲು ಮಾಧವ್ಯನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಕೊನೆ ಇಲ್ಲವಾಯಿತು. ತಾನು ರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಹೋಗುವೆನೆನ್ನುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕಾರಣ." ಹಿಂದಿನ ಸಲ ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಯಾವನೋ ಯಃಕಶ್ಚಿತನಂತೆ ಯಾರನ್ನೂ ಮಾತನಾಡಿಸದೆ ಕುಲಪತಿಗಳಿಗೆ ದರ್ಶನವನ್ನೂ ಕೊಡದೆ ಹೊರಟುಬಂದದ್ದಾಯಿತು. ಈ ಸಲ ಹೋದರೆ ತಾನು ಎಂತಹ ಪ್ರಾಜ್ಞನೆಂದೂ ರಾಜಪರಿವಾರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಮುಖವಾದದ್ದೆಂದೂ ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅವಕಾಶವಾಯಿತೆನ್ನುವುದು ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣ." ಇದರಮೇಲೆ ಭರತ ಕುಮಾರನೂ ಜೊತೆಗಿರುವುದರಿಂದ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಆಟಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ. ಮಾಧವ್ಯನು ಒಂದು ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತನು. ರಾಣಿಯರು ಒಂದು ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರು. ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರ ಮೈಗಾವಲ ಜನರೊಡನೆ ಇವರು ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯಿಂದ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದರು.

ಹೊರಡುವಾಗ ಕುಮಾರನು ರಾಣಿಯರ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತನು. ಅವನು ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡುವ ಮೊದಲು ಮಾಧವ್ಯನು ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಅವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ, ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ಹೋದಮೇಲೆ ನನ್ನ ರಥಕ್ಕೆ ಬಾ ಆಡೋಣ, ಎಂದನು. ಭರತನು ಉಂ ಎಂದನು." ಪ್ರಯಾಣ ಎರಡು ಗಳಿಗೆ ಬೆಳೆದ

ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಈ ಹೆಂಗಸರ ತೇರಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬೇಸರವಾಯಿತು. ನಾನು ಮಾಢವ್ಯನ ರಥಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆಂದನು." ತೇರುಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಇವನನ್ನು ಆ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದರು. ರಾಣಿಯರಿಗೂ ಇದರಿಂದ ಅನುಕೂಲವೇ. ಶಕುಂತಲೆಗೆ ಮಗನು ಹತ್ತಿರ ಇರಬೇಕೆಂದೇ ಆಸೆ. ಆದರೆ ಅವನಿದ್ದರೆ ತಾನು ಅಕ್ಕನನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಈಗ ತನ್ನ ತೇರಿನಿಂದ ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಮಗನನ್ನು ಮರಳಿ ಮರಳಿ ತಾಯ ಮಮತೆಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ, ಇತ್ತ ಹಿರಿಯ ರಾಣಿಯೊಂದಿಗೆ ಆ ಮಾತು ಈ ಮಾತು ಆಡುತ್ತ ಇದ್ದಳು. "ಆ ತೇರಿನಲ್ಲಿ ಮಾಢವ್ಯನು ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಯ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳ ಕೂಗನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು." ಅದರ ಹಿಂದೆ ಏಳು ದಿನ ಅವನಿಗೂ ಭರತನಿಗೂ ಇದೇ ಕೆಲಸ. ಮಾಢವ್ಯನು ಈ ಅನುಕರಣದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಚತುರನು. ಅವನು ಸಿಂಹದ ಹಾಗೆ ಶಬ್ದಮಾಡಿದಾಗ ಕುದುರೆಗಳು ಹೆದರಿ ವೇಗವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದವು. ಹೀಗೆಯೇ ಅವನು ಕಾಗೆ, ಕೋಗಿಲೆ, ಗಿಳಿ, ಗೊರವಂಕ, ಹುಲಿ, ನರಿ, ತೋಳಗಳ ಕೂಗನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿ ಭರತಕುಮಾರನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿದನು. ಭರತನು ಕತ್ತೆಯ ಹಾಗೆ ಕೂಗು ಎಂದನು." ದಿನವೂ ಅದೇ ಕೆಲಸವಾಗಿ ಕೇಳಿದರೆಯೇ ಮಾಢವ್ಯನು ಇದನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ. ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯೆ ಇವನು ತೇರಿನಲ್ಲಿ ಕತ್ತೆಯ ಹಾಗೆ ಕಿರಿಚಲು ಆರಂಭಿಸಿದರೆ ಜನರು ಇವನನ್ನು ಏನೆನ್ನಬೇಕು? ಅವನು ಈಗ ಬೇಡ ರಾಣಿಯರು ಇದ್ದಾರೆ ಎಂದನು. ಭರತನು "ತೇರನ್ನು ಮುಂದೆ ಬಿಡಹೇಳು; ಆಮೇಲೆ ಕೂಗು. ನೀನು ಇನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೂಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಕತ್ತೆಯ ಹಾಗೆ ಕೂಗುವುದು ಚೆನ್ನಾಗಿರುತ್ತದೆ" ಎಂದನು." ಮಾಢವ್ಯನಿಗೆ ಆ ಕ್ಷಣ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಒಡನೆಯೇ ಇದು ಹಿರಿಯರು ಹೇಳಬಹುದಾದ ಕುಹಕದ ಮಾತಲ್ಲ, ಹಸುಳೆಯ ಅಚ್ಚಮನಸ್ಸಿನ ತಿಳಿಮಾತೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು. ತೇರನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಿಡಹೇಳಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಕತ್ತೆಯ ಹಾಗೆ ಕಿರಿಚಿ ಅವನು ಕುಮಾರನ ಆಸೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದನು. "ಹೀಗೆ ಇವರು ದಾರಿಯ ಬೇಸರವನ್ನರಿಯದೆ ಮುಂದರಿದರು.

ಮಾರನೆಯ ದಿನದ ಸಂಜೆ ಇವರು ಆಶ್ರಮದ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಬಂದರು. ಆಶ್ರಮ ಹತ್ತಿರವಾಯಿತೆಂದೊಡನೆ ಕುಮಾರನು ತೇರನ್ನು ಬೇಗನೆ ಬಿಡೆಂದು ಸೂತನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ನಾವು ಮುಂದಾಗಿ ಹೋಗಿ ಅಮ್ಮಾಜಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸೋಣ ಎನ್ನುವುದು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಕಾರಣ. ನಿಜವಾದ ಕಾರಣ, ಮುಂದಾಗಿಯೇ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಬೇಕು, ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಮಾತಾಡಿಸಿ ಗುರುತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು. ಆ ತೇರಿನ ಸೂತನೂ ತರುಣನು. ಇನ್ನೊಂದು ತೇರಿಗಿಂತ ಮುಂದಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಅವನಿಗೂ ಆಸೆ. ಅಂತೂ ಇವರ ತೇರು ಬರಬರುತ್ತ ಅರ್ಧ ಹರಿದಾರಿಯಷ್ಟು ಮುಂದಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನಸೂಯೆ ಪ್ರಿಯಂವದೆಯರು ರಾಣಿಯನ್ನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂದಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ, ಇವರ ತೇರು ವೇಗವಾಗಿ ಅವರೆದುರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಸಖಿಯರು ದೂರದಿಂದ ತೇರನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮಾಢವ್ಯನು ಮಾತ್ರ ಕಂಡುದರಿಂದ ಯಾರೋ ಗಂಡಸರ ತೇರು ಎಂದು ಅದಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಬಿಟ್ಟು ಒಂದು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ನಿಂತರು. ಕುಮಾರನು ಮಾಢವ್ಯನನ್ನು, ಇವರು ಯಾರು ಕಕ್ಕ, ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಮಾಢವ್ಯನು, ರಾಣಿಯವರ ಸಖಿಯರಾಗಿದ್ದವರೆಂತ ಕಾಣುತ್ತದೆ, ಎಂದನು. ಕುಮಾರನು ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ, ಹೌದು ಹೌದು ಎನ್ನುತ್ತ, ತೇರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸೆಂದನು. ತೇರು ಇವರಿದ್ದ ಕಡೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿತು. ಹುಡುಗನು ತೇರಿನಿಂದ ಧುಮುಕಿ ಇವರ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಮುಖದ ಹೋಲಿಕೆಯಿಂದ ಸಖಿಯರಿಗೆ ಇವನು ಶಕುಂತಲೆಯ ಮಗನೆಂದು ಒಡನೆಯೇ ತಿಳಿಯಿತು. ಅಹುದೋ ಅಲ್ಲವೋ, ಮಗು ಮಾತ್ರ ಹೀಗೆ ಬರುವುದುಂಟೇ, ಎಂದು ಅವರು ಯೋಚನೆಮಾಡುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಕುಮಾರನು ಅವರನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ, ನೀವು ನಮ್ಮ ಅಮ್ಮಾಜಿಯ ಸಖಿಯರಲ್ಲಾ, ಎಂದನು. ಪ್ರಿಯಂವದೆ, ಹೌದು, ಅಮ್ಮಾಜಿ ಎಲ್ಲಿ ಎಂದಳು. ಕುಮಾರನು ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಹಿಂದೆ ಬರುತ್ತಾ ಇದ್ದಾರೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ನೀವು ಪ್ರಿಯಂವದೆ, ಅವರು ಅನಸೂಯೆ ಎಂದನು. ಅನಸೂಯೆ, ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಿತು, ಎಂದು ಅವನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡಳು. ಅವನು ಅವಳ ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆ

ಬೆರಳನ್ನಿಟ್ಟು, ದೊಡ್ಡಮ್ಮನ ಮುಖ ಅಗಲ, ನಿಮ್ಮ ಮುಖ ಉದ್ದುದ್ದ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು ಅದೇ ಗುರುತು, ಎಂದನು." ಪ್ರಿಯಂವದೆ, ಬರೀ ಅಷ್ಟರಿಂದ ತಿಳಿಯಿತೆ, ಎಂತಾ ಬುದ್ಧಿವಂತ, ಎಂದಳು. ಅವನು, ಇಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ಮೂಗು ಸ್ವಲ್ಪ ದೊಡ್ಡದು ಎಂತ ಹೇಳಿದ್ದರು, ಅದರಿಂದಲೂ ತಿಳಿದು ಕೊಂಡೆ ಎಂದನು. ಸಖಿಯರಿಬ್ಬರೂ ನಕ್ಕರು; ಹುಡುಗನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು ಮುದ್ದಿಸಿದರು. ತಂದೆ ಇದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದಾನೆ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದಾನೆ ಎಂದುಕೊಂಡರು. ಮಾಢವ್ಯನು ಈ ವೇಳೆಗೆ ಹತ್ತಿರ ಬಂದನು; ಇವರನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಿದನು. ಸಖಿಯರು ಇವನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ರಾಣಿ ಎಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ? ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ದೂರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ತೇರೂ ಕಂಡಿತು. ಅಕೋ ತೇರು ಎಂದು ಅನಸೂಯೆ ಹುಡುಗನನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಸಿ ಮುಂದೆ ನಡೆದಳು. ಪ್ರಿಯಂವದೆ ಹುಡುಗನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹಿಂದೆ ಹೋದಳು. "ಶಕುಂತಲೆ ದೂರದಿಂದಲೇ ಇವರ ಗುಂಪನ್ನು ನೋಡಿ, ತೇರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವಂತೆ ಸೂತನಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ, ಅದು ನಿಂತೊಡನೆ ಇಳಿದು ಹಂಸಪದಿಕೆಯನ್ನೂ ಇಳಿಸಿ ಜೊತೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಸಖಿಯರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಳು."

ಏಳು ವರ್ಷ ಅಗಲಿದ್ದು ಮರಳಿ ಸೇರಿದ ಈ ಸಖಿಯರ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾವಗಳನ್ನು ಯಾರು ಬಣ್ಣಿಸಬೇಕು? ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಿಯಂವದೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ "ಇಂದು ಶಕುಂತಲೆ ಅಂದಿನ ಶಕುಂತಲೆಯಲ್ಲ; ರಾಣಿ. ಅವಳನ್ನು ಏನೆಂದು ಕರೆಯಬೇಕೋ, ಅವಳಿಗೆ ಏನು ಮರ್ಯಾದೆ ತೋರ ಬೇಕೋ" ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಚಿಸಿದ್ದಳು." ತೇರಿನಿಂದಿಳಿದ ರಾಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅವಳಿಗೆ ಈ ಯೋಚನೆಯೆಲ್ಲ ಎತ್ತಲೋ ಹೋಯಿತು.'' ಅವಳು ಶಕುಂತಲೆಯನ್ನು ರಾಣಿ ಎಂದು ಕೂಡ ಕರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಶಕುಂತಲೇ, ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದೀಯಾ ಎಂದು ಕೂಗಿದಳು. ಕೊರಳು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಹರಿಯಲಾಗದೆ ಹನಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿತು.' ಅನಸೂಯೆ ಮಗುವಿನಂತೆ ಓಡಿ ಶಕುಂತಲೆಯನ್ನು ಮಾತಾಡದೆ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು." ಅವಳ ಭುಜದ ಮೇಲೆ ತಲೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅತ್ತಳು. ಶಕುಂತಲೆಗೂ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ಧೃತಿ ತಪ್ಪಿತು. ಆದರೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಧೈರ್ಯ

ತಂದುಕೊಂಡು, ಬಾ ಅನಸೂಯೆ, ಇಕೊ ನೋಡು ಯಾರು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಪ್ರಿಯಂವದೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿರ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಹಂಸಪದಿಕೆಗೆ ಸಖಿಯರ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಳು. ಸಖಿಯರಿಗೆ, ಇವರು ನಮ್ಮ ಅಕ್ಕ, ನನ್ನನ್ನು ತಂಗಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದಾರೆ ಎಂದಳು. ಪ್ರಿಯಂವದೆ, ನೀವೂ ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು ಸಂತೋಷ, ಎಂದಳು. ಮರ್ಯಾದೆಯ ಮಾತುಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಶಕುಂತಲೆ ತಂದೆ ಗೌತಮಿಾದೇವಿ ಸುಖವಾಗಿದ್ದಾರೆಯೇ ಎಂದು ಕೇಳಿ, ಆಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರ ಕ್ಷೇಮಸಮಾಚಾರಗಳನ್ನೂ ವಿಚಾರಿಸಿದಳು: ಮಾಢವ್ಯನು ಒಂದು ಕಡೆಗಿರಲು, ಸುಮ್ಮನೆ ಮಾತನಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ನಮ್ಮಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಸಾವಕಾಶವಾಯಿತು ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಿ, ಮಗನನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ, ಮಗು ಆಗಲೇ ನಿಮ್ಮ ಸ್ನೇಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡನೆ ಎಂದಳು. ಪ್ರಿಯಂವದೆ, ಹೌದು, ನೀನು ಮೊದಲೇ ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವನಿಗೆ ವರ್ಣಿಸಿ ನನ್ನ ಮೂಗು ದೊಡ್ಡದು ಎಂತ ಹೇಳಿದ್ದೆಯಂತೆ, ಎಂದಳು. ಶಕುಂತಲೆಯೂ ಹಂಸಪದಿಕೆಯೂ ನಕ್ಕರು. ಶಕುಂತಲೆ ಮಗನನ್ನು, ಏನೋ ಮಗು, ಮಾತಿಗೆ ಮುಂಚೆ ದೊಡ್ಡವರನ್ನು ಇಂಥ ಮಾತು ಹೇಳುವುದೆ, ಎಂದಳು. ಭರತ "ನಾನು ಮೊದಲು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ ಅಮ್ಮ. ದೊಡ್ಡಮ್ಮಾಜಿ ಹ್ಯಾಗೆ ಗುರುತಿಸಿದೆ? ಎಂದರು. ನಿಮ್ಮ ಮುಖ ದೊಡ್ಡದು, ಚಿಕ್ಕಮ್ಮಾಜಿ ಅವರ ಮುಖ ಉದ್ದುದ್ದ ಎಂದೆ. ದೊಡ್ಡಮ್ಮಾಜಿ ಇಷ್ಟರಲ್ಲೇ ತಿಳಿಯಿತೆ ಎಂದರು. ಇಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ಮೂಗು ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಸ್ವಲ್ಪ ದೊಡ್ಡದು ಎಂತ ಅಮ್ಮ ಹೇಳಿದ್ದರು ಎಂದೆ" ಎಂದು ದಾರಿಯ ಒಂದು ಕಲ್ಲನ್ನು ಒದ್ದನು. ಎಲ್ಲರೂ ಮರಳಿ ನಕ್ಕರು. ಮಕ್ಕಳ ಮಾತೇ ಹೀಗೆ. ಸ್ನೇಹದಿಂದಾಗಲಿ, ದುಃಖದಿಂದಾಗಲಿ ದೊಡ್ಡವರ ಕಂಠ ಕಟ್ಟಿದಾಗ ಮಕ್ಕಳ ಒಂದು ಮಾತು ಆ ಉದ್ವೇಗವನ್ನು ಇಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹೆತ್ತವರು ಸಾಕಿದವರು ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವಾಗ ಎಳೆಯರ ಒಂದು ನಗೆ ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹರ್ಷವನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ದಿನ ಕಳೆದು ಹಿರಿಯರಾದವರು ಬಾಳೆಲ್ಲ ಬರಿದೆಂದು ಕುಗ್ಗಿದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ, ಹಸಿವಿನಿಂದ ಅಳುವ ಕೂಸು ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕಾದದ್ದು ಬಹಳವಿದೆ ಎಂದು ಅವರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಿಯಂವದೆ

ಅನಸೂಯೆಯರು ಮತ್ತೆ ಹುಡುಗನನ್ನು ಮುದ್ದಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನಡೆದರು. ಜೊತೆಗೆ ಇತ್ತ ಶಕುಂತಲೆ ಇತ್ತ ಹಂಸಪದಿಕೆ. ಮಾಢವ್ಯನು ಹಿಂದೆ ಬಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಣಿಯರೂ ತಾಪಸ ತರುಣಿಯರೂ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಆಶ್ರಮದ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದರು. ತೇರುಗಳು ಹಿಂದೆ ಬಂದವು.

ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನಿಡುತ್ತ ಮುಂದರಿದ ಹಾಗೆ ಶಕುಂತಲೆ ತನ್ನ ಪರಿಚಯದ ಸ್ಥಳಗಳ ಮುಖಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದಳು. ಇಲ್ಲಿ ದಾರಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಮರ. ಅದರಲ್ಲೊಂದು ಪೊಟ್ಟರೆ. ಮರದ ಬಳಿ ಪೊಟ್ಟರೆಯಿಂದ ಸುರಿದ ಕಾಳು. ಅಲ್ಲಿ ಮಾಲಿನೀ ನದಿಯ ಸ್ನಾನಘಟ್ಟದಿಂದ ಬರುವ ದಾರಿ. ಇನ್ನಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಮದ ಗಿಡಗಳಿಗೆ ಮೇಲ್ಗಡೆಯಿಂದ ತಂದಿರುವ ಕಾಲುವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಜಿಂಕೆಗಳ ಮಾಳ. ಯಾರು ಬಂದರೆಂಬಂತೆ ನಿಂತು ಇವರನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವವು ಕೆಲವು; ಯಾರು ಬಂದರೆ ನಮಗೇನು ಭಯ ಎಂಬಂತೆ ತಲೆಯನ್ನೆತ್ತದೆ ಮೇವಿನಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವವು ಕೆಲವು. "ಪ್ರಪಂಚ ಇಂದು ಅಂದಿದ್ದಂತೆಯೇ ಇದೆ ಎಂದು ಶಕುಂತಲೆಗೆ ತೋರಿತು. ಆದರೆ ಅಂದಿನ ಉಲ್ಲಾಸ ತಿರುಗಿ ಇವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನನ್ನು ಸಾಕಿದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನೋಡಿ ಶಕುಂತಲೆಗೆ ಸಂತೋಷ; ಅದರ ಮುಖ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದರೂ ಅದರಿಂದ ತನಗೆ ಅಂದಿನ ಸುಖ ಕಾಣಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಒಂದು ಕೊರತೆ. ಮನಸ್ಸಿನ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯೇಕೆಂದು ಶಕುಂತಲೆ ಅರಿಯಲಾರದೆ ಹೋದಳು." ಆಶ್ರಮದ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬರುವ ವೇಳೆಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಶಾರ್ಙ್ಗರವ ಶಾರದ್ವತರೂ ಕೆಲವರು ತಾಪಸ ಕುಮಾರರೂ ಕನ್ಯೆಯರೂ ಇದ್ದರು. "ಶಾರ್ಙ್ಗರವನು ಒಂದು ತಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಎದುರು ಬಂದು ರಾಜಾಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿ ಬಾಲಕನ ಮೇಲೂ ರಾಣಿಯರ ಮೇಲೂ ಅಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದನು!" ಆಮೇಲೆ ಶಕುಂತಲೆಯನ್ನು ಕುರಿತು "ರಾಣಿಯವರನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಾವೇ ಇದ್ದು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಕುಲಪತಿಗಳು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಸಂಜೆಯ ಹೋಮದ ಹೊತ್ತಾದರಿಂದ, ಯಜ್ಞವಾಟಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತೇವೆ, ಅಲ್ಲಿಗೇ ಅವರನ್ನು ಬಿಜಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬನ್ನಿ ಎಂದು ನಮಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ ಹೋದರು" ಎಂದನು. ಶಕುಂತಲೆ

ಇವನ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಬಹಳ ನೊಂದಳು. ಆದರೆ ಅವಳು ಒಡನೆಯೇ ಅವನನ್ನು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿಸಿ ಇದೆಲ್ಲ ಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ; ಅದರಿಂದ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು. ಶಾರದ್ವತನು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದೀಯಾ ತಾಯಿ ಎಂದು ಮೆಲ್ಲನೆ ಕೇಳಿ, ಕುಮಾರನನ್ನು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಶಾರ್ಙ್ಗರವನಿಗೆ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕುಮಾರರು ಒಳ್ಳೇ ಸುಟಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ, ಎಂದನು. ಶಾರ್ಙ್ಗರವನು ಎಲ್ಲ ಕುಲಪತಿಗಳ ಅನುಗ್ರಹ ಎಂದನು. ಎಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಯಜ್ಞವಾಟಿಗೆ ಹೋದರು.

"ಕುಲಪತಿಗಳು ಹೋಮಾಗ್ನಿಯ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಇವರು ಬಂದದ್ದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿ ಒಳಗಿಂದ ಒಬ್ಬ ವಟುವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಒಳಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದರು. ಶಕುಂತಲೆಗೆ ಹೋಗಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ. ಆದರೆ ಬೆಳೆದ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ, ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಪತ್ನಿಗೆ, ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗುವವನ ತಾಯಿಗೆ, ಅದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಅವಳು ಮಗುವನ್ನು ಕುರಿತು ಬಾರಪ್ಪ ತಾತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡು ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ತಂದೆಗೆ ಮಂಡಿಯೂರಿದಳು. ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದು ಎದ್ದು ಹಂಸಪದಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿ, ನಮ್ಮ ಅಕ್ಕ, ಕೂಡ ಬರಲು ಒಪ್ಪಿದರು, ನಿಮಗೆಲ್ಲ ಅವರು ಬರುವುದು ಬಹು ಸಂತೋಷವೆಂದು ಕರೆತಂದೆನು ಎಂದಳು. ಕುಲಪತಿಗಳು ಬರಿಯ ಸಂಜ್ಞೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ಮಾತನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಇವರನ್ನೆಲ್ಲ ಆಶೀರ್ವಾದದ ಅಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಹರಸಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳ ಹೇಳಿದರು. ಹೋಮ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿತು. ಹದಿನೈದು ನಿಮಿಷದ ಮೇಲೆ ಹೋಮಾಗ್ನಿಯ ಪೂಜೆಯಿಂದ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಅವರು ಇವರನ್ನು ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದರು." ಭರತಕುಮಾರನು ಇತರರ ಹತ್ತಿರ ಆಡಿದಂತೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಆಡಲಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡನು. ಕುಲಪತಿಗಳು ಹಂಸಪದಿಕೆಯನ್ನು ಬಹು ಗೌರವದಿಂದ ಮಾತನಾಡಿಸಿದರು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ಹೊಳೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಗೌತಮೀದೇವಿ ಬಂದರು. ''ಸಂಜೆಯೆಲ್ಲಾ ಕಾದಿದ್ದೆ, ನೀನು ಬರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹೊಳೆಗೆ ಹೋದೆ ನೋಡು ನಾನು'' ಎನ್ನುತ್ತ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತರು. ಬಂದವರು ಆಕೆಗೂ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದರು. ಕಣ್ವರು ಸ್ವಲ್ಪ

ಹೊತ್ತು ರಾಜನ ಮಾತನ್ನೂ ರಾಜಕುಟುಂಬದ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡಿ, ಗೌತಮಿ ಯನ್ನು ಕುರಿತು "ವತ್ಸೆಗೂ ರಾಣಿಯವರಿಗೂ ಪ್ರಯಾಣದಿಂದ ಆಯಾಸ ವಾಗಿದೆ. ಮಗುವಿಗೂ ಹಸಿವಿರಬಹುದು. ಕರೆದುಕೊಂಡುಹೋಗಿ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿ" ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಇವರೆಲ್ಲ ಎದ್ದರು. ಕಣ್ವರು ಪ್ರಿಯಂವದೆ ಅನಸೂಯೆಯರನ್ನು ಕುರಿತು ರಾಣಿಯವರಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಎಂದು ನಕ್ಕರು. ಸ್ವಲ್ಪ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಅವರು ತೋರಿಸುತ್ತೇವೆ ಎಂದರು. ಇವರೆಲ್ಲ ಬಿಡಾರದ ಮಂಟಪಗಳಿಗೆ ಹೋದರು.

ಸಖಿಯರೂ ಶಕುಂತಲೆಯೂ ಆಡಬೇಕಾದ ಮಾತು ನೂರು. ರಾಣಿ ಹಂಸಪದಿಕೆ ಇದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ತಾನು ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಗೌತಮೀದೇವಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಭೋಜನಶಾಲೆಗೆ ಹೋದಳು. ಆಮೇಲೆ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ನೆಪದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿ ಹೊತ್ತು ಮಾಡಿ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಆವೇಳೆಗೆ ಇವರು ಶಕುಂತಲೆಗೆ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಮರಳಿ ಬಂದು, ಅವಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸಖಿಯರಿಗೆ ಸಹಜವಾದ ಆಸೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಮಾತನ್ನು ಆಡಿದ್ದರು. ದೂರ್ವಾಸನ ಶಾಪದ ಮಾತು, ಇವರು ಭಯಪಟ್ಟಿದ್ದದ್ದು, ಅದರಂತೆಯೇ ಆದದ್ದರ ಮಾತು, ಕಣ್ವರು ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟ ಮಾತು, ಶಾರ್ಙ್ಗರವ ಶಾರದ್ವತರು ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದ ಒಡನೆ ಗೌತಮೀದೇವಿ ಇವರಿಗೆ ಮದುವೆಮಾಡಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಹಠಮಾಡಿದ ಮಾತು, ಶಕುಂತಲೆಯ ಜಿಂಕೆ ಮರಿಹಾಕಿದ ಮಾತು, ಮತ್ತೆ ಈಗ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿರುವ ಮಾತು, ಶಾರ್ಙ್ಗರವನ ಹಠದ ಮಾತು, ಶಾರದ್ವತನ ಸರಳತೆಯ ಮಾತು, ಕಣ್ವಋಷಿಯ ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸಿನ ಮಾತು. ಊಟ ಮುಗಿದು ಕುಮಾರನು ಬಂದಮೇಲೆ ಶಕುಂತಲೆ ಅವನನ್ನು ಅಪ್ಪಿ ಮಲಗಿಸಿ ಹಂಸಪದಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಹಂಸಪದಿಕೆಗೆ ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಊಟವಾದ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದು, ಆಮೇಲೆ ಇವರೆಲ್ಲ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳಹೋದರು. ಆ ರಾತ್ರಿ ಶಾರದ್ವತ ಶಾರ್ಙ್ಗರವರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಕಷ್ಟಸುಖವನ್ನು ತಾವೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಶಾರದ್ವತನು

ಸಾಧು. ಅವನಿಗೆ ಇದೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲ. ಶಾರ್ಙ್ಗರವನದು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಠಿಣ ಹೃದಯ. ಅವನಿಗೆ ಅಷ್ಟುಬೇಗ ಮದುವೆಯಾಗುವ ಉದ್ದೇಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಿಯಂವದೆಗೂ ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನವಾಗಲೆಂದೇ ಮನಸ್ಸು. ಆದರೆ ಗೌತಮಿದೇವಿ ಹಠಮಾಡಿದ್ದಳು. "ಬೆಳೆದ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಹಾಗೆ ತಾನೇ ಎಂದು ನಾನು ಅಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಇದ್ದೇ ಆಗ ಹಾಗಾಯಿತು. ಇನ್ನು ನಿಮ್ಮಿಂದ ಒಂದಷ್ಟು ಚಿಂತೆ ಬಂದೀತು ನನಗೆ, ನೀವು ಈ ಸಲವೇ ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕು" ಎಂದಳು. ಅನಸೂಯೆ ಶಾರದ್ವತರು ಮದುವೆಯಾಗಲು ಒಪ್ಪಿದರು. ಪ್ರಿಯಂವದೆ ಈಗ ಬೇಡವೆನ್ನಲು, ಅನಸೂಯೆ "ನೀನು ಅಕ್ಕ, ನಾನು ತಂಗಿ; ನಿನಗೇ ಮದುವೆ ಬೇಡವೆಂದರೆ ನನಗೇನು ಅವಸರ. ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನ ಹೋಗಲೇಳು ಜೊತೆಯಾಗಿ ಮದುವೆಯಾಗೋಣ" ಎಂದಳು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಕುಲಪತಿಗಳು ಆ ವರ್ಷವೇ ಮದುವೆಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದರು. ಈಗ ಅನಸೂಯೆಗೆ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣುಮಗು, ಪ್ರಿಯಂವದೆಗೆ ಒಂದು ಗಂಡು. ಅವರು ಸಖಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಅಂದು ಅವಳ ಬಿಡಾರದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದರು. ಮೂವರೂ ಬಹು ಹೊತ್ತು ಮಾತನಾಡುತ್ತ ನಿದ್ದೆಹೋದರು. ಅರಮನೆಯಿಂದ ಬಂದ ಶಕುಂತಲೆ ಈ ಬಡತನದ ಬಿಡಾರದಲ್ಲಿ ಜ್ವರವಿಳಿದ ವೇಳೆ ತಾಯಮಡಿಲಲ್ಲಿ ನಿದ್ರಿಸುವ ಮಗುವಿನಂತೆ ಹಾಯಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸಿದಳು! ಅವಳ ನಿದ್ದೆ ಬಹು ದಿನದಿಂದ ಕಾಣದಿದ್ದ ಕನಸುಗಳಿಂದ ಸುಖಮಯವಾಯಿತು. ಬೆಳಗಾಗ ಎದ್ದವೇಳೆ ಕುಲಪತಿಗಳು ಆ ಮೊದಲೇ ಬಂದು ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು. ರಾಣಿಯರು ಎದ್ದು ಸ್ನಾನಾಹ್ನಿಕಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಯಜ್ಞವಾಟಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಶಕುಂತಲೆ ಸಖಿಯರೊಡನೆ ತನ್ನ ಮಲ್ಲಿಕಾಲತೆಯನ್ನು ನೋಡ ಹೋದಳು. ಅದು ಹೊರವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ಅದೇ ಸುಂದರವಾದ ಸಹಕಾರ ವೃಕ್ಷ. ಆ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಾಪಾಂಗವೂ ಬಂದಿತು! ಮೊದಲು ಅದಕ್ಕೆ ರಾಣಿಯ ಗುರುತು ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಇವಳು ಕರೆದರೆ ಅದು ದೂರ ಹೋಯಿತು. ಸಖಿಯರು ಅದನ್ನು ಕರೆತಂದು ಹತ್ತಿರ ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಇವಳನ್ನು ನೋಡಿ ಮೈ ಕೈಯನ್ನು ನೆಕ್ಕಿ ಏನೋ ಸ್ವಲ್ಪ ನೆನವು ಬಂದಂತೆ ಸಮಾಧಾನ

ವಾಗಿ ನಿಂತಿತು. ಆದರ ಮರಿಯೂ ಅಲ್ಲೇ ಇತ್ತು. ಅದಕ್ಕೂ ತಾಯಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೇಳುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಶಕುಂತಲೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ತನ್ನನ್ನು ರಾಜನು ಮೊದಲು ನೋಡಿದ ಸ್ಥಳವನ್ನೂ ತಾನೂ ಅವನೂ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸ್ಥಳವನ್ನೂ ತಾನು ಪತ್ರ ಬರೆದ ಸ್ಥಳವನ್ನೂ ತನ್ನನ್ನು ಅವನು ವರಿಸಿದ ಸ್ಥಳವನ್ನೂ ಮಾಲಿನೀತೀರದ ಸ್ನಾನಘಟ್ಟವನ್ನೂ ನೋಡಿದಳು. ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯದ ಕಥೆಯೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಮರಳಿ ನಡೆದಂತೆ ಆಯಿತು. ಆ ಉಲ್ಲಾಸವೇನು, ಆ ಉತ್ಸಾಹವೇನು, ಆ ಸರಳಭಾವನೆಯೇನು. ಇಂದು ಆಗ ಇದ್ದದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖಸಾಮಗ್ರಿ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಆಗಣ ಸುಖವಿರಲಿಲ್ಲ! ಶಕುಂತಲೆ ಬಹಳ ಖಿನ್ನಳಾದಳು. ಅವಳ ಅಂದಿನ ಬಾಳು ಯಾರದೋ ಬೇರೆಯವರೊಬ್ಬರ ಬಾಳಿಂಬಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಆಸೆಯಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲ. ಆಸೆ ತುಂಬುವುದರಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲ. "ಆಸೆಯರಿಯದೆ ಇರುವ ಸುಖವೇ ಸುಖ ಎಂದು ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿತು." ಹಾಗೆಯೇ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸಖಿಯರೊಡನೆ ಓಡಿಯಾಡಿ ಮರಳಿ ಅವಳು ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋದಳು.

ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಶಾರ್ಙ್ಗರವನು ಬಂದು "ಅಂದು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಡುವಂದು ನಾನು ಕಠಿಣವಾದ ಮಾತನ್ನಾಡಿದೆ, ಅದನ್ನು ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾಪಕವಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಾರದು" ಎಂದನು.

ಶಕುಂತಲೆ "ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಬಹುವಚನದಿಂದ ಕರೆಯಬೇಡ ಅಣ್ಣಾ. ಎಂದಿದ್ದರೂ ಏನಾದರೂ ನಾನು ನಿನ್ನ ತಂಗಿ. ಇನ್ನು ಅಂದು ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದು ಆಗಣ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಇಂದು ಹೇಗೆ ತಪ್ಪಾದೀತು. ನೀನು ನನ್ನ ಅಣ್ಣನೆಂದು ಮಾತ್ರ ನನ್ನ ಅರಿವು, ಉಳಿದದ್ದು ನನಗೆ ಜ್ಞಾಪಕವೇ ಇಲ್ಲ" ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿದಳು.

ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ವರು ಬಂದು ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತು ತಾವಾಗಿ "ನೀನು ಇನ್ನೊಂದು ಸಲ ಬರುವಾಗ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳನ್ನು ನಾನು ಬರಹೇಳಿದೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಕರೆತರಬೇಕು. ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರುವುದಕೆ ಸಂಕೋಚ ಬೇಡವೆಂದು ತಿಳಿಸು" ಎಂದರು. ಶಕುಂತಲೆ ಕರೆತರುತ್ತೇನೆ ಎಂದಳು.

ಶಕುಂತಲೆ ಮಾರನೆಯ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದು ನಿತ್ಯವಿಧಿಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ತಾನು ತಂದಿದ್ದ ಒಡವೆವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹಂಚಿ ಹಿರಿಯರಿಗೆ

ವಂದಿಸಿ ಸಖಿಯರಿಗೆ ಹೋಗಿಬರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಮರಳಿ ಹಸ್ತಿನಾವತಿಗೆ ಹೊರಟಳು. ಹಿಂದೆ ಅವಳು ಆ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಹೊರಟ ಸಂದರ್ಭ ಅವಳಿಗೂ ಉಳಿದೆಲ್ಲರಿಗೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪುಂಟು. ಅಂದು ಅವಳು ನಡೆಯುತ್ತ ಹೊರಟವಳು ಇಂದು ತೇರನ್ನೇರಿ ಹೊರಟಳು. ಅಂದು ಗರ್ಭ ದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಗನು ಇಂದು ಬೆಳೆದು ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ಸಪ್ತಮಿಯ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಅವಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಅಂದಿದ್ದ ಸಂದೇಹ ಶಂಕೆಗಳೊಂದೂ ಇಂದಿಲ್ಲ. ಇದು ಉಳಿದೆಲ್ಲರಿಗೂ ಬಹಳ ಸಂತೋಷ. ಶಕುಂತಲೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿ ಅಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಬಹಳ ಬೇರೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣವರಿಯದೆ ಅವಳು ಅಂದಿನಂತೆಯೇ ಉತ್ಕಂಠಿತೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೆ, ಮರಳಿ ಈ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಪತಿಯೊಡನೆ ಬರಬೇಕು, ಬಂದಮೇಲೆ ತಿರುಗಿ ಹಸ್ತಿನಾವತಿಗೆ ಹೋಗಬಾರದು, ಎನ್ನಿಸಿತು. ನೋವನ್ನು ಕಾಣದೆ ನಕ್ಕ ನಗೆಯೇ ನಗೆ; ನೊಂದು ನೋವನ್ನು ನುಂಗಿ ಆಮೇಲೆ ನಗುವ ನಗೆ ನಗೆಯಲ್ಲ. ಕಣ್ವಋಷಿಯ ಸಾಕುಮಗಳಿಗೆ ಇದು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ನಿಜವಾದ ಸುಖವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಬಿಟ್ಟೆದೇನೆಂಬ ತಿಳಿವಿನಲ್ಲೇ ಅವಳು ತೇರಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಹಸ್ತಿನಾವತಿಗೆ ತೆರಳಿದಳು.

# ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳು ೬

# ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣದ ಮುನ್ನುಡಿ

ಈ ಪುಸ್ತಕದ ನಾಲ್ಕು ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳೂ ಧಾರವಾಡದ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರ "ಜೀವನ" ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಆರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದುವು. ಈ ಗೆಳೆಯರು ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತೋರಿರುವ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ನಮ್ಮ ಜನರೆಲ್ಲ ತೋರಿಯಾರೆಂದು ನಾನು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು, ವಿಕ್ರಮ ಸಂವತ್ಸರ<br>ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಶುದ್ಧ ಪಂಚಮಿ

**ಶ್ರೀನಿವಾಸ**

# ವಿಷಯಸೂಚಿ

# ಕಲ್ಮಾಡಿಯ ಕೋಣ

ಕಲ್ಮಾಡಿ ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಿಗೆ ದೊಡ್ಡಹಳ್ಳಿ. ಕಲ್ಮಾಡಿ ಎಂದು ಕೇಳಿ ಇದು ಮಂಗಳೂರಿನ ಬಳಿ ಇರುವ ಕಲ್ಮಾಡಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ನಮ್ಮ ಕಲ್ಮಾಡಿಯೆ ಕಲ್ಮಾಡಿ ಎಂದು ನಾನು ಬಹುಕಾಲ ತಿಳಿದಿದ್ದೆ. ಈಚೆಗೆ ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರರೊಬ್ಬರು ಮಂಗಳೂರಿನ ಬಳಿ ಒಂದು ಕಲ್ಮಾಡಿ ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ನಮ್ಮ ಕಲ್ಮಾಡಿಯ ಒಂದೇ ಆಗಿರುವ ಯಶಸ್ಸು ಇದರಿಂದ ಅರ್ಧ ಆದಹಾಗಾಯಿತು. ಈ ಕಲ್ಮಾಡಿ ನಮ್ಮೂರಿನ ಪಕ್ಕದ ಹಳ್ಳಿ. ಹೊರಹಳ್ಳಿ ಕಲ್ಮಾಡಿಗೆ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವುದೆಲ್ಲ ಸಣ್ಣ ಒಂದು ಕೆರೆ. ಕೆರೆ ಮಧ್ಯೆ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ಊರು ಕಲ್ಮಾಡಿಯ ಒಂದು ಮಜರೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತೊ ಏನೊ. ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮುದ್ರ ನಡುವೆ ಇರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಯೂರೋಪಿನ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ರಾಜ್ಯಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಾಗಿರುವಂತೆ, ಆ ಕೆರೆಯ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನಮ್ಮೂರು ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಒಂದು ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆಯಿತು.

ನನಗೆ ಊರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಯಾವಾಗಲೂ ಕುತೂಹಲ. ಕಲ್ಮಾಡಿ ಎಂದರೆ ಏನೆಂದು ಬಹಳ ಸಲ ಯೋಚಿಸಿದೇನೆ. ಅಲ್ಲಿಯವರು ಕಲ್ಲು ಮಾರಿ ಎನ್ನುವುದು ಕಲ್ಲು ಮಾಡಿ, ಕಲ್ಮಾಡಿ, ಆಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕಲ್ಮಾಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ದೊಡ್ಡ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಊರಿನ ಮಾರಿಕಾದೇವತೆ. ಆದಕಾರಣ ಆ ಊರ ಜನರು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾರಿಯ ಮಹಿಮೆಗೆ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಲ್ಲು ಮಾರಿ ಎಂದರೆ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವ ಮಾರಿ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಗ್ರಾಮದೇವತೆ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ವಿಗ್ರಹವೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ನನಗೇಕೋ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಕಲ್ಲಿನಂಥ ಮಾರಿ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡುವುದಾದರೂ ಕಲ್ಮಾಡಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಬರಬಹುದೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯ. ಮಾರಿ ಎಂದ ಮೇಲೆ ಮಾರಿ; ಅದರ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಲಿನಂಥ ಮಾರಿಯೇನು, ಬೆಣ್ಣೆಯಂಥ ಮಾರಿಯೇನು? ಆದರೆ ಕಲ್ಮಾಡಿಯ ಮಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷವಿರುವುದರಿಂದ ಅದೇ ಅರ್ಥ ಇದ್ದರೂ ಇರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹು

ದಾಗಿದೆ. ಆ ವಿಶೇಷ ಯಾವುದು ಎಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಮಾರಿಯ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಊರುಗಳಿಗಿಂತ ವಿಜೃಂಭಣೆ ಹೆಚ್ಚು. ನಮ್ಮ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮದೇವತೆ ಒಂದು ಕೋಳಿಯಿಂದಲೋ, ಒಂದು ಕುರಿಯಿಂದಲೋ, ಒಂದು ಆಡಿನಿಂದಲೋ ತೃಪ್ತಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಕಲ್ಮಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಜ್ಞಾಪಕ ವಿರುವ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮಾರಿಗೆ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಂದು ಬಲಿತ ಕೋಣ ಹೊರತಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಯಾವುದೂ ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬಲಿಯಾಗುವ ಜೀವ ಊರ ಪಾಪದ ಮೊತ್ತ, ಅದರ ಜನದ ಪ್ರತಿನಿಧಿ. ದೊಡ್ಡ ಊರಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಜೀವ ಬಲಿ. ಊರು ದೊಡ್ಡದಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಒಂದು ಕೋಣವನ್ನು ಕೊಡುವಷ್ಟರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆಂದೂ ಇದರ ಕಾರಣವನ್ನು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಉಳಿದ ಊರುಗಳ ಮಾರಿಗಿಂತ ಕಲ್ಮಾಡಿಯ ಮಾರಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಎಂದರೆ ಕಠಿಣ, ಎಂಬ ಒಂದು ನಂಬಿಕೆಯೂ ಇದೆ. ಆದರೂ ಕಟ್ಟುವಾಗಲೇ ಇಂಥ ಹೆಸರಿಡುತ್ತಾರೆಯೆ? ಊರಿಗೂ ಮುಂದೇ ಮಾರಿ?

ನಾನು ಹೋಗಿರುವ ಊರುಗಳಲೆಲ್ಲಾ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಯದಿಂದ ಮಾರಿಯ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಭಯದಿಂದ ಆ ಮೂರ್ತಿ ಗಳು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೋ, ಇಲ್ಲ ಅವು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ನಾನು ಭಯಪಡುತ್ತೇನೋ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಇದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಾನು ನೋಡಿರುವ ಮಾರಿಯ ಮೂರ್ತಿಯೆಲ್ಲಾ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಭಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿವೆ. ಅಂಥ ಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ನೋಡಿರುವ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಲ್ಮಾಡಿಯ ಮೂರ್ತಿ ಹೆಚ್ಚು ಭಯಂಕರ; ಮೃತ್ಯುವೇ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಮಾರಿಯಾಗಿ ಮೂಡಿದೆ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಬಾಳು ಸಾವನ್ನು ನೋಡಿ ಹೆದರದೆ ಹೇಗೆ ಇರಬಹುದು? ಅರಿವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಭಯಪಡದೆ ಇರಬಹುದು. ಅರಿವುಳ್ಳ ಮಾನವನು ತನ್ನ ಭಯಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಆಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಭಯಪಡುತ್ತಾನೆ. ಕಲ್ಮಾಡಿಯ ಮಾರಿ ಹಾಗೆ ಯಾವುದೋ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಉಳಿಯ ಮೊನೆಯಿಂದ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ರೂಪು ಪಡೆಯಿತು. ಅವನು ಎಲ್ಲಿ ಸಾವನ್ನು ನೋಡಿ ಅದರ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಂಡನೋ, ಅಂತೂ

ಅವನ ಚಿತ್ರ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಂಡಿರುವುದು ನನ್ನಂಥವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಳಿಸಿಹೋಗದಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭೀತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದು.

ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಊರ ಮಾರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಭಯಂಕರ ರೂಪುವುಳ್ಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಇದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು, ಕಲ್ಮಾಡಿಯ ಮಾರಿಗೆ, ಕುರಿ ಆಡು ಕೋಳಿ ಸಾಲದೆ, ಕೋಣವೇ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಯಾವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ದಿಂದಲೋ ಏನೋ, ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ಆ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಮಾರಿಗೆ ಬಿಡುವ ಕೋಣ ಮೂರು ವರ್ಷ ಬೆಳೆಯಬೇಕು. ಉಳಿದ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷ ಬೆಳೆದರೆ ಸಾಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಾದರೂ ಬರುವ ಮೂರು ವರ್ಷದ ಕೋಣಗಳು ತೊಂಡು ಮೇಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೇ ಕಲ್ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಮಾರಿದೇವತೆಯಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ. ಊರು ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಅವಳಿಂದಲೇ ಪಡೆದಿರಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಇರಬಹುದೋ ಏನೋ ಎಂದು ಹೇಳುವಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವಳ ಮಹಿಮೆ ಹರಡಿದೆ.

ನಾನು ನಾಲ್ಕುವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ನಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಕಂಡೆನು. ನಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಮೋಟಾರಾಗಲಿ, ಬಸ್ಸಾಗಲಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಇಲ್ಲ. ಹಾಲಾರದಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಹಳ್ಳಿಯ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸುಡುಬಿಸಿಲು. ಕಲ್ಮಾಡಿಗೆ ಹೊರಹಳ್ಳಿಗೆ ಎರಡು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಬೆಟ್ಟ, ಬೆಟ್ಟದ ಸುತ್ತಿನ ಕಾಡು, ಇವು ಹೊರತಾಗಿ ಸುತ್ತ ಅಷ್ಟೇನೂ ಮರಗಿಡ ಇಲ್ಲ; ಇಂಥ ಕಡೆ ಗಾಡಿಯ ಜಾಡು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಎತ್ತುಗಳು ಎಳೆಯಲಾರದೆ ಗಾಡಿಯನ್ನು ಎಳೆಯುತ್ತಿವೆ ಎಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಇಳಿದು ನಡೆಯೋಣ ಎನ್ನಿಸಿತು. ಗಾಡಿಯವನು 'ಎಷ್ಟಾದರೂ ಎತ್ತು, ಮನಸರಿ ಗನ್ನ ಚನ್ನಾಗಿ ಬಿಸಿಲು ತಡಿಯುತದೆ, ಕುಳಿತಿರಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ. ನಾನು ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತಿದ್ದೆ. ನಾವು ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ಜನರ ಗದ್ದಲ ಕೇಳಿಸಿತು. ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜನರು ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ಓಡಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡಿತು. ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಬಯಲಿನ ಮೇಲೆ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಓಡಿಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರ ಮುಖದ ಮೇಲೂ ಭಯ, ಏನು

ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರ. ಅರ್ಧ ಜನ ಬೆವತು ನೀರಾಗಿದ್ದರು; ಉಳಿದವರು ನೀರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡು ಓಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದು ಏನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ನಾನು ಗಾಡಿಯವನನ್ನು 'ಗಾಡಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊ' ಎಂದೆ; ಓಡುತ್ತಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿರ ಇದ್ದವನನ್ನು ಕೂಗಿ 'ಏನೋ ಇದು' ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. ಅವನು 'ಕೋಣ, ಕೋಣ' ಎಂದು ದೂರಕ್ಕೆ ಕೈತೋರಿಸಿದನು. ಅವನು ಕೈತೋರಿಸಿದ ಕಡೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೋಡಲು ನಮಗೆ ದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಡೆ ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೋಣ ಓಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಂಡಿತು. ಉಳಿದ ಏನೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಗಾಡಿಯವನು 'ಹೋಗಿ ತಿಳುಕೊಂಡು ಬರಲಿ ಸ್ವಾಮಿ' ಎಂದು ಕೇಳಿದ. ಬಹಳಹೊತ್ತು ಎತ್ತು ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಏಕೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ನಾನು 'ಏನೂ ಬೇಡ, ಊರಿಗೆ ಬಿಡು' ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ನಾವು ಊರಿಗೆ ಹೋದೆವು. ಸಂಜೆ ಆದಮೇಲೆ ಕಲ್ಮಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಿಚಾರಿಸುವುದು ಎಂದು ನಾನು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿಕೊಂಡೆ. ಆ ದಿನ ಸಂಜೆ ಹೋಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತು ತಿಳಿದು ಬಂದಿತು.

ಕಲ್ಮಾಡಿಯ ಮಾರಿಗೆ ಮೂರು ಕೋಣಗಳು ಇರುವಂತೆ ಆ ಕೋಣಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಮೂರು ಜನ ತೋಟಿಗಳು ಇದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಕೋಣವನ್ನು ಬಲಿಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನು ಮೂರು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಬಲಿ ಆಗುವ ಕೋಣಕ್ಕಾಗಿ ಊರಿನಲ್ಲಿರುವ ಕರುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವ ಒಂದನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಆ ಕರು ಯಾರಿಗೆ ಸೇರಿದೆಯೋ ಅವರಿಗೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾರಿಯ ಆಸ್ತಿಯಿಂದ ಆಗಲೇ ಐಗಳರಾಗಿ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವುದು. ಕರು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮೇಯ್ದುಕೊಂಡು ತುಂಬಿ ಬಲಿಯಾಗುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅದರ ಧಣಿಗೆ ಇನ್ನು ಐದು ಕೊಳಗ ರಾಗಿ. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಮಾಸಲಾದ ಕರು ತೀರಿಕೊಂಡರೆ ಬೇರೊಂದು ಕರುವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು. ಅದು ಬಲಿಯಾಗಬೇಕಾದ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡರೆ ಮುಂದಿನ ವರ್ಷದ ಕೋಣವು ಅದೇ ವರ್ಷವೇ ತೀರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅದಕ್ಕೆ 'ಪ್ರಮೋಷನ್' ಕೊಡುವುದು ಇದು ಪದ್ಧತಿ.

ಇದರಲ್ಲಿ ಈ ಸಲ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರ ಸಂದರ್ಭ ಹೀಗೆ ಒದಗಿತು. ಎರಡು ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ಊರಿನವರು ಆರಿಸಿದ ಒಂದು ಕೋಣ ಮಾರಿಯ ಮೂವರು ತೋಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನದು. ಮುನಿಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಆ ಕರುವನ್ನು ಮಾರಿಗೆ ಬಿಡಿಸಲು ಕೊಡುವುದು ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ ವೆಂದು ಹೇಳುವ ಧೈರ್ಯ ಅವನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಬರಬೇಕು? ಮಾರಿಯ ಕೋಪ ವನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು, ಊರಿನ ಕೋಪವನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಮಾರಿಯ ಕಣ್ಣು ಎಷ್ಟಾದರೂ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಅರಳುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ಗೌಡರ ಕಣ್ಣು ಜೀವಂತ ದೇಹದಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದು. ಅದು ಅರಳಿದರೆ ಮಾರಿಯ ಅಪ್ಪನ ಕಣ್ಣಿನಂತೆ ಇರುವುದು. ಮುನಿಯನು ತನ್ನ ಕರುವಿಗೆ ಆಯ್ಕೆಯ ಮರ್ಯಾದೆ ಬಂದಾಗ ಕುಗ್ಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ದಾರಿಯೆಂದು ಕಂಡಕಡೆ ಗೋಡೆಯೊಂದು ಎದ್ದರೆ, ಜೀವ ದಿಕ್ಕು ತೋಚದೆ ನಿಸ್ಸಹಾಯದಿಂದ ಈ ರೀತಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ತಗ್ಗಿಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಮುನಿಯನ ಕರು ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ದೊಡ್ಡದಾದ ಕಣ್ಣು, ಅಂದವಾದ ಮೂಗು; ಕೋಡು ಮೋಸಾಗಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಗಲವಾದ ಮುಖ; ಇದ್ದುದು ಇದ್ದಂತೆ ಕಿರಿದಾಗಿ ಸಣ್ಣದಾಗಿದೆ; ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಸುಡಿ ಬೊಂಬೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಮೂಗುಹೊಳ್ಳೆ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಕಾಣುವುದು. ಮುನಿಯ ಈ ಕೋಣವನ್ನು ಕೊನೆಗೆ ಏನು ಮಾಡ ಬೇಕೆಂದಿದ್ದನೋ ಅದು ಅವನಿಗೇ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೆ ಅದು ಮಾರಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಗೊತ್ತಾದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಜೀವವೇ ಹೋದಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಆ ಹಿಂದೆ ಅವನು ಮಾರಿಯ ಎದುರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕೋಣಗಳನ್ನು ಕೊಂದಿದ್ದನು. ತೋಟಿಗಳು ಮೂವರೂ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಬಲಾಢ್ಯರು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮಚ್ಚನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಂತರೆ ಬೇರೆ, ಕೈಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಶಕ್ತಿ ಬಂದಹಾಗೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಿಂದಿನ ಎರಡು ಸಲವೂ ಮುನಿಯನು ಹೊಡೆದ ಒಂದು ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಕೋಣದ ಕುತ್ತಿಗೆ ಹಸಿಗೆಯಾಗಿ ರುಂಡ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ಮಾರಿಯ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಭಕ್ತಿಯ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಎರಡು ಕೋಣಗಳನ್ನು ಕೊಂದಿದ್ದ ಬಲಾಢ್ಯ ಮುನಿಯನಿಗೆ ಮುಂದೆ

ಎಂದೋ ಒಂದು ದಿನ ತನ್ನ ಈ ಕರು ಸಾಯುವುದಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಭಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿತು. ತಾನು ಕೈಯಿಂದ ಕಡಿದುಹಾಕಿದ ಕೋಣಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಆಗ ಕನಿಕರ ಹುಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ತನ್ನ ಕರು ಮೂರು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಾಯುವುದಲ್ಲ ಎಂಬ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಕರಗಿ ಹರಿಯಿತು.

ಕರಗಾಗಲಿ ಹರಿವಾಗಲಿ ಯಾವುದೂ ಆಗ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕರುವಿನ ಆ ವಿಶಾಲವಾದ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಈ ಬರಹ ಬರೆದಿತ್ತು ಎಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮುನಿಯ ಸುಮ್ಮನಾದನು. ಎರಡು ವರ್ಷ ಕಳೆಯಿತು. ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಲಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕರು ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತಷ್ಟೆ. ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಕಡಿಯಬೇಕಾದವನು ಮುನಿಯ. ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ ಮುನಿಯನ ಕೋಣ ಸಾಯಬೇಕು. ಹೀಗಿರುತ್ತಿರಲಾಗಿ ಮಾರಿಯ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಎಂಟು ದಿನದ ಹಿಂದೆ ಆ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದ ಬೇರೆಯ ಕೋಣ ಯಾವುದೋ ಕಾರಣದಿಂದ ಸತ್ತುಹೋಯಿತು. 'ಪ್ರಮೋಷನ್' ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮಾರಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಬೇಕಾದದ್ದು ಮುನಿಯನ ಕೋಣವೇ ಆಯಿತು. ಇದು ತಿಳಿದಾಗ ಮುನಿಯನಿಗೆ ಮನಸ್ಸು ಹೇಗೆ ಆಯಿತೆಂದು ನಾವು ಯಾರೂ ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ತನ್ನದೊಂದು ಕೋಣ ಬಲಿಯಾದೀತೆಂಬ ಯೋಚನೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರದೇ ಇದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನು ಎರಡು ಕೋಣಗಳನ್ನು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಕಡಿದು ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು. ತನ್ನದೇ ಒಂದು ಕೋಣ ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ ಬಲಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ಕಂಡ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ಸಲ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ತೋಳಿನಲ್ಲಿ ಬಲ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಮೆ ಆದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ನನ್ನ ಕರುವನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ಬಲಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ ನನ್ನ ದಾಯಾದಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದು ಅವನ ರಕ್ತದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾರವನ್ನು ಕಡಮೆಮಾಡಿತ್ತು. ಇದ್ದುದು ಇದ್ದಹಾಗೆಯೇ, ತಾನು ಕಡಿಯುವುದು ಯಾರದೋ ಬೇರೆ ಒಂದು ಕೋಣ ಎನ್ನುವುದು ತಪ್ಪಿಹೋಗಿ ತನ್ನ ಕೋಣವೇ ಬಲಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಕೈಗೆ ಬರುವುದೆಂದು ಕಂಡಾಗ ಅವನ ಉಸಿರು ಇನ್ನೂ ಕುಗ್ಗಿಹೋಯಿತು. ನಾನು ಇದನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೊಲ್ಲಲಿ

ಎಂದು ಅವನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ನಿಂತನು. ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಚಿಂತೆಮಾಡಿ ಗೌಡನನ್ನು ಒಂದು ಮಾತು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಇಲ್ಲವೇ ಈ ಕೋಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದು ; ತನ್ನ ಸರದಿಯನ್ನು ಒಂದು ವರ್ಷ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹಾಕುವುದು. ಇಲ್ಲವೇ ತನ್ನ ಕೋಣವನ್ನು ಮುಂದಿನ ವರ್ಷಕ್ಕೆಂದೇ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು ಆದರ ಮಾರನೆಯ ವರ್ಷದ ಕೋಣವನ್ನು ಎರಡು ವರ್ಷ ಮುಂದರಿಸಿ ಈ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ತರುವುದು.

ಇದು ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಗೌಡ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಗೌಡನಿಗೆ ಊರ ಕ್ಷೇಮದ ವಿಷಯ ದೊಡ್ಡದು. ಮುನಿಯನ ಮನಸ್ಸು ನೋಯುತ್ತದೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಮಾರಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯಾರು ಒಪ್ಪು ತ್ತಾರೆ? ಗೌಡ 'ಇದು ಏನೋ ನನಗೆ ಸರಿಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಜೋಯಿಸರನ್ನ ಕೇಳೋಣ' ಎಂದ. ಜೋಯಿಸರನ್ನ ಕೇಳಿದ್ದಾಯಿತು. ಜೋಯಿಸರು ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಿದರು. ''ಮಾರಿಯ ಸೇವೆಗೆ ಹಿಂತೆಗೆದರೆ ಮುನಿಯನ ಮನೆ ಏನಾಗಬೇಕು? ಹಿಂದೆ ಯಾವ ಪಾಪ ಮಾಡಿಯೋ ಈಗ ಈ ಜನ್ಮ ದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಾನೆ; ಒಂದು ಗುಡಿಸಲಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾನೆ. ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಅಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡರೆ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಕೋಣನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸಬೇಕಾದೀತು. ಸರದಿಯನ್ನು ಬಿಡುವುದು ಆಗದು. ಕೋಣನನ್ನು ಬೇರೆ ಮಾಡುವುದು ಎಂದರೂ ದೇವತೆಗೆ ಅದು ಸಮ್ಮತ ವಾಗಲಾರದು. ಒಂದು ಕಾರಣ, ಕೋಣ ಸಣ್ಣದು, ಬಲಿತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಈಗಾಗಲೇ ತುಂಬಿದ್ದ ಕೋಣ ತೀರಿಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಡಮೆ ಬೆಳೆದ ಕೋಣವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿದೆ. ದೇವಿ 'ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆದಿದಾರೆ, ಪಾಪ, ಇವರ ತಪ್ಪಲ್ಲ ; ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಕೋಣವನ್ನು ನಾನೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟೆ. ಅದರಿಂದ ಈ ಕಡಮೆ ಗಾತ್ರದ ಕೋಣ ಬಂದಿದೆ' ಎಂದು ಮನ್ನಿಸಬಹುದು. ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಅವಳ ಇಷ್ಟದಂತೆ ನಡೆದಿದೆ. ಆದರ ಜೊತೆಗೆ ನಾವು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬೆರಸಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕೋಣನನ್ನು, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಮೆ ಗಾತ್ರದ ಕೋಣ ನನ್ನು, ಅವಳ ಎದುರಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ ಕೋಣದ ಬೆಲೆ ಎಷ್ಟು ಕಡಮೆ

ಆಯಿತೋ ಅದಕ್ಕೆ ನೂರರಷ್ಟು ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಅವಳು ತಿಂದಾಳು. ಒಪ್ಪಂದ ಎಂದಮೇಲೆ ಒಪ್ಪಂದ. ಮನುಷ್ಯರ ಕೋರ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದರೆ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಬಹುದು; ಸಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ತಂದು ಕರಿಯದನ್ನು ಬಿಳಿಯದಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದು. ದೇವರ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಸುಳ್ಳು ತಟವಟ ನಡೆಯು ಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಥ ಅವಿವೇಕ ಮಾಡಬಾರದು.'' ಮುನಿಯನಿಗೆ ಯಾವುದೂ ದಾರಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಎನೋ ಗ್ರಹಚಾರದಿಂದ ತಾನು ಸಾಕಿದ ಕರು ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಮಾರಿಯ ಮುಂದೆ ಸಾಯುವುದಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅವನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು; ಸುಮ್ಮನಾದನು.

ನಾನು ಊರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಆ ದಿನವೇ ಉತ್ಸವ. ಮುನಿಯ ಬೆಳಗಾಗ ಎದ್ದು ಊರ ಹತ್ತಿರದ ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಯುತ್ತಿದ್ದ ಕೋಣ ನನ್ನು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮೊದಲು ಹಿಡಿದು ತಂದನು. ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅದರ ಮೈ ಕೈ ಕಾಲನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಕ್ಕಿದನು. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಅಳುತ್ತ ಬಂದು ಅದರ ಗೊರಸಿಗೆ ನೀರು ಹೊಯ್ದಳು; ಅದರ ಮೈಯನ್ನೆಲ್ಲ ತಡವಿದಳು; ಅದರ ಮುಸುಡಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಮೈಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಅಪ್ಪಿದಳು. ಅದು ತನ್ನ ಮಗುವಿಗೆ ಸಮನೋ ಎಂಬಂತೆ ಅದರ ಮುಖಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮುತ್ತನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಇದು ಸರಿ ಎಂಬುದು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಮುನಿಯ ತಾನೂ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮುತ್ತನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಮುಟ್ಟಿ ಮೈಯನೆಲ್ಲ ತಿಕ್ಕಿ ಕೋಡುಗಳ ನಡುವೆ ಅದನ್ನು ತುರಿಸಿ ಮುಖಕ್ಕೆ ಕುಂಕುಮದ ಒಂದು ಬೊಟ್ಟನ್ನಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಚಾವಡಿಯ ಮುಂದಕ್ಕೆ ತಂದನು.

ಆ ವೇಳೆಗೆ ಊರ ಜನ ಕೆಲವರು ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರು. ದೇವರ ಗುಡ್ಡ ಹೋಗಿ ದೇವತೆಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದು ಅವಳ ಎದುರಿನಲ್ಲಿರಿಸಿದ್ದ ನೀರ ಕೊಡವನ್ನು ತಂದು ಕೋಣನಿಗೆ ಮಜ್ಜನ ಮಾಡಿಸಿ, ಅರಿಸಿನ ಕುಂಕುಮ ಹೂವು ಮುಂತಾದದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ತಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ಮಾರಿಯ ಕೋಣನ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ನೀವು ನೋಡಿರುವಿರೋ ಇಲ್ಲವೋ? ನೋಡದೆ ಇದ್ದರೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನೋಡುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಕಲ್ಮಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೋಣನಿಗೆ ಮಾಡುವ ಅಲಂಕಾರ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶೇಷ. ಈ ಅಲಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗ ಹೂವಿನದು;

ಅದೂ ತೀರ ಎರಡೇ ತರದ ಹೂವಿನದು: ಚೆಂಡುಮಲ್ಲಿಗೆ ಮತ್ತು ಸೇವಂತಿಗೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಯಾವ ಹೂವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಈ ಎರಡು ಹೂ ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಇರ ಬಹುದು ಕಲ್ಮಾಡಿಯ ಕೋಣನಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚೆಂಡುಮಲ್ಲಿಗೆಯ ದಂಡೆ, ಸೇವಂತಿಗೆಯ ಹಾರದಿಂದಲೇ ಅಲಂಕಾರವಾಗುವುದು. ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಒಂದು ದಂಡೆಹಾರ; ಕೋಡುಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ದಂಡೆ ಉಂಗುರ; ಮೊಣಕಾಲ ಬಳಿ ದಂಡೆ ಉಂಗುರ; ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಒಂದು ದಂಡೆಹಾರ; ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಅರಿಸಿನ ಸಿಂಧೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಚಿತ್ರ. ದೇವರಗುಡ್ಡ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಮುನಿಯನಿಗೆ ಈ ಎಲ್ಲ ವಿವರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಉಸಿರು ಒಳಗೊಳಗೇ ಕಟ್ಟುತ್ತ ಬಂದಿತು.

ಅಲಂಕಾರವಾದ ಮೇಲೆ ತಮಟೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಮಾರಿಯ ತಮಟೆ ಹೇಗಿರುತ್ತದೆಂಬ ಪರಿಶ್ರಮವಿಲ್ಲದವರು ಅದನ್ನು ಎಂದಾದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕೇಳಬೇಕು. ಹೊಡೆಯುವವರು ತಾನೇ ಅದು ಹೇಗೆ ಆ ವೇಗದಿಂದ, ಆ ಆವೇಶದಿಂದ, ಆ ರೌದ್ರದಿಂದ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ನಮ್ಮಂಥವರಿಗೆ ಆ ಹೊಡೆತ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆ ಕೋಣ ತಮಟೆಯ ಶಬ್ದ ಆರಂಭವಾದಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಚ್ಚಿದಂತಾಗಿ ಮತ್ತೆ ತಟಸ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಏನು ಸೊಗಸು ಎಂದು ಅದು ಆಗ ತಿಳಿಯಬೇಕು!

ತಮಟೆಯ ಶಬ್ದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಕಿವಿಯನ್ನು ತುಂಬಿದ ಮೇಲೆ ಮುನಿಯನ ಕೋಣ ಊರ ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೊರಟಿತು. ಒಂದು ಕಡೆ ದೇವರಗುಡ್ಡ ಒಂದು ಕಡೆ ಮುನಿಯ. ಕೋಣ ಊರೊಳಗೆ ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೊರಟು ಎಲ್ಲ ಕೇರಿಯಲ್ಲೂ ಎಲ್ಲ ಮನೆಗಳ ಮುಂದೆಯೂ ಆರತಿಯನ್ನೆತ್ತಿಸಿ ಕೊಂಡು ಸಾಂಗ್ಯವೆಲ್ಲ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ಚಾವಡಿಯ ಬಳಿ ಸೇರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ನಡುಬಿಸಿಲಾಗುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಮನೆಮನೆಯಿಂದ ಬಂದ ಸುಮಂಗಲಿಯರ ತಂಬಿಟ್ಟು, ದೀಪ, ಶೃಂಗಾರದ ತಟ್ಟೆಗಳೊಡನೆ ಕೋಣ ಮಾರಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ಗಂಟೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಬಂದಿತು. ಅಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ಮುಂದೆ ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಸಾಂಗ್ಯ. ಅದು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು

ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಕೆಲಸ. ನಾನು ನೋಡಿರುವುದರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಹಬ್ಬ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಇದು ಒಂದು ವಿಶೇಷ. ಮಂತ್ರ ಇರುವಲ್ಲಿ ಅದು ಒಂದು ಪಾಲಾದರೆ ತಂತ್ರ ನಾಲ್ಕು ಪಾಲಿರುತ್ತದೆ. ಮಂತ್ರವೇ ಇಲ್ಲದಲ್ಲಿ ತಂತ್ರ ಹತ್ತು ಪಾಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಮಗೂ ಅದರ ಅನುಭವ ಇರಬಹುದು. ಮದುವೆ ಪ್ರಸ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡುಹೆಣ್ಣನ್ನು ಮಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿ ಪುರೋಹಿತನು ನಡೆಯಿಸುವ ಕೆಲಸ ಬಹಳ ಕಡಮೆ. ಆಮೇಲೆ ಸುಮಂಗಲಿ ಯರು ಬಂದು ಸೇಸೆ ಹಾಕಿ ದೃಷ್ಟಿ ತೆಗೆದು ಆರತಿ ಎತ್ತಿ ಸೋಬಾನೆ ಹಾಡಿ ಇನ್ನು ಮುಗಿಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟ. ಸಾವಿನ ಮಾಲೆ ಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬಂದ ಮುನಿಯನ—ಅಲ್ಲ ಮಾರಿಯ—ಈ ಕೋಣನಿಗೆ ಅದೇ ಸ್ಥಿತಿ. ಎಷ್ಟು ಆರತಿ ಎಷ್ಟು ಸೇಸೆ! ತಮಟೆಯ ಶಬ್ದ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಸುಮಂಗಲಿಯರು ಬಂದು ದೇವಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಂಬಿಟ್ಟಿನ ತಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಕೋಣನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಸಿಂಧೂರ ಹಚ್ಚಿ, ತಾಯಿಗೆ ಆರತಿಯೆತ್ತಿ ಅದನ್ನೇ ಕೋಣನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಎತ್ತಿ, ಮಂಗಳ ಹಾಡಿದರು. ಮುನಿಯನ ಕೋಣನಿಗೆ—ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮುನಿಯನ ಕೋಣ ಎಂದೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ; ಒಂದೊಂದು ಸಲವೂ ಅದನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಮುನಿಯನ ಕೋಣ ಎಂದೇ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ಮುನಿಯನ ಕೋಣನಿಗೆ— ಈ ಎಲ್ಲ ಅನುಭವ ಏನಾಗಿ ಕಂಡಿತೋ ಕೋಣನಲ್ಲದ ನಾನು ಹೇಗೆ ಬಣ್ಣಿಸಬಹುದು! ಅಂತೂ ಅದು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಗಡುಗೊಂಡಿತು. ಅಷ್ಟು ಆರ್ಭಟ, ಅಷ್ಟು ಗದ್ದಲ, ಅಷ್ಟು ಉಪಚಾರದಿಂದ, ಕೋಣನಾದರೂ ಬೆಗಡುಗೊಳ್ಳದೆ ಇರಬಹುದೆ?

ಪೂಜೆಯೆಲ್ಲಾ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಅತ್ತ ಅರ್ಧ ಜನ ಇತ್ತ ಅರ್ಧ ಜನ ನಿಂತು ನೋಡುತ್ತಿರಲಾಗಿ, ದೇವರಗುಡ್ಡ ಒಂದು ಕಡೆ ಇರುತ್ತ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಮುನಿಯ ನಿಂತನು. ತಾಯ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಕಡುಗತ್ತಿ ಅವನ ಕೈಗೆ ಬಂದಿತು. ಮುನಿಯನ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ಚಿಮ್ಮ ಬೇಕು. ಅವನು ಅದು ಪಾಪವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಭಯಪಟ್ಟು ತಡೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದು ಯಂತ್ರದ ತೋಳಿನಂತೆ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿತವಾಗಿ ನಿಂತು ಇರಬೇಕಾದ ಅವನ ಕೈ ಅವನನ್ನೂ ಮೀರಿ ಸ್ವಲ್ಪ ನಡುಗುತ್ತ

ಇತ್ತು. ದೇವರಗುಡ್ಡ ಇನ್ನು ಆಗಲಿ ಎಂದನು. ತಮಟೆಯ ಶಬ್ದ ಮತ್ತೂ ವೇಗವಾಯಿತು. ಜನರು ಹಲಲೋ ಕುಲಲೋ ಎಂದು ದನಿಯೆತ್ತಿ ಚೀರಿದರು. ನಾನು ಮಗುವಾಗಿದ್ದಾಗ ಈ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿ ಬೆಚ್ಚಿದ ನೆನಪು ಈಗಲೂ ನನಗಿದೆ. ಹುಡುಗನಾಗಿ ಆ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿ ಅಂಜುತ್ತಿದ್ದೆ. ಮಧ್ಯ ವಯಸ್ಸಿನ ಈಗಿನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಆ ಭಯಂಕರ ಚೀರಾಟದ ನೆನಪು ಭಯದ ಲಾಂಛನವಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ. ಮೊದಲ ಸಲ ಅವರು ಕೂಗಿದಾಗ ಕೋಣ ಬೆದರಿತು; ಇತ್ತ ಅತ್ತ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನಮಾಡಿತು. ಹಗ್ಗ ಕಟ್ಟಿ ಇಬ್ಬರು ಹಿಡಿದಿದ್ದುದರಿಂದ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ತಲೆ ಆಡಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಂದು ವೇಳೆ ಹಲಲೋ ಕುಲಲೋ ಎಂದು ಚೀರಾಟವಾಯಿತು. ದೇವರಗುಡ್ಡ ಕೋಣನ ಕೊರಳ ಹಾರವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಭಕ್ತರ ಕಡೆಗೆ ಎಸೆದನು. ಆ ಪ್ರಸಾದಕ್ಕಾಗಿ ನೂಕುನುಗ್ಗಲು. ಮೂರನೆಯ ಸಲ ಕೂಗಿದಾಗ ತೋಟಿ ಕಡುಗತ್ತಿಯನ್ನು ಎರಡು ಕೈಯಿಂದ ಎತ್ತಿ ಕೋಣನ ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಹೊಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಸಂಕೇತ. ಜನರು ಮೂರನೆಯ ಸಲ ಚೀರಿದರು. ಮುನಿಯ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಎತ್ತಿದ. ಅದು ಕೋಣನ ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಬೀಳಬೇಕು. ಯಾವ ಗ್ರಹಚಾರದಿಂದಲೋ ಏನೋ ಕೋಣನು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ತನ್ನ ಯಜಮಾನನ ಕಡೆಗೆ ಮುಖ ಮಾಡುವಂತೆ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿತು. ಮುನಿಯನಿಗೆ ಅದರ ಕಣ್ಣು ಕಂಡಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಏನೊಂದನ್ನೂ ಅರಿಯದ ಕೂಸಿನ ಎಳೆ ನೋಟದಿಂದ ಅವನ ಜೀವ ತಲ್ಲಣಿಸಿಹೋಯಿತು. ಈ ಜೀವವನ್ನು ನಾನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮುನಿಯನ ಮೈಯಲ್ಲಿ ತಲೆಯಿಂದ ಕಾಲಿನವರೆಗೆ ಸೆಳೆಮಿಂಚಿನಂತೆ ಹರಿದಂತಾಯಿತು. ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ನಡುಗಿ ಆಮೇಲೆ ಕರ್ತವ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮತ್ತೆ ದೃಢವಾಗಿ ಕಡುಗತ್ತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿದ ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹೊಳೆಹೊಳೆಯಾಗಿ ಹರಿಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಾದ ಬಲವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿ, ಕೋಣನ ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಅರ್ಧಕ್ಕೆ ಕಡಮೆ ಇಲ್ಲದೆ ಇಳಿಯಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕತ್ತಿ ಬಲದ ಒಂದು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ತಕ್ಕಷ್ಟು ಒಳಗೆ ಹೋಗದೆ ನಿಂತಿತು. ಪೆಟ್ಟು ಕೋಣನನ್ನು ಸಾಯಬೀಳಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ಬೀಳಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಮುನಿಯನ ಕೋಣ ಎರಡು ವರ್ಷ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮೇಯ್ದಿತ್ತು. ಸ್ವಭಾವವಾಗಿ ಬಲವಾದ ಕೋಣ. ಅನೇಕ ಕೋಣಗಳು ಇದರಷ್ಟು ಚುರುಕಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ತಮಟೆಯ ಶಬ್ದದಿಂದ, ಹಲಲೋ ಕುಲಲೋ ಚೀರಾಟದಿಂದ, ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಆಶ್ಚರ್ಯ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಮತ್ತೆ ಏನನ್ನು ನೋಡಿ ಕೋಣ ಭಯಪಟ್ಟಿರಬಹುದೋ ನಾವು ಹೇಳು ವಂತಿಲ್ಲ. ಮೇಲೆ ಮುನಿಯನ ಕೈಯಿಂದ ಕತ್ತಿಯು ಪೆಟ್ಟು ಬಿದ್ದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತ ಭಯವುಂಟಾಗಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದ ಶಕ್ತಿ ಬಂದಿತು. ಹಗ್ಗ ಕಟ್ಟಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ತಲೆಯನ್ನು ಅದು ಕೊಡವಿತು. ಅದು ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸದೆ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ ಆ ಹಗ್ಗ ಹಿಡಿದಿದ್ದವರ ಕೈ ಸ್ವಲ್ಪ ಜಾರಿತು. ಕೋಣನು ಕೊಸರಿಕೊಂಡು ಹಗ್ಗವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಮಾರಿಯ ಎದುರು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಸತ್ತುಬೀಳುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಜನರ ಮೇಲೆ ನುಗ್ಗಿ ಓಟ ಕಿತ್ತಿತು.

ಎಂದೂ ಆಗದೆ ಇದ್ದ ಈ ಅನರ್ಥದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜನ ಕೋಣನ ಮುಂದೆ ದಾರಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿತು. ನಮ್ಮ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯ ದಿನ, ಕರು, ಕೋಣ, ಗೂಳಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕೋಡಿಗೆ ಬಣ್ಣ ಹಚ್ಚಿ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿ ಕಿಚ್ಚು ಹಾಯಿಸುವುದುಂಟು. ಈ ಕೋಣನೂ ಕೆಲವು ವರ್ಷ ಹಾಗೆ ಕಿಚ್ಚು ಹಾಯ್ದಿತ್ತು. ಈ ಸಲವೂ ತಾನು ಕಿಚ್ಚು ಹಾಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದೇ ತಿಳಿಯಿತೋ ಎಂಬಂತೆ ನುಗ್ಗಿ ಅದು ಊರ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಹಾಯ್ದು ಹೊಲಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟಿತು. ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯ ಓಟಕ್ಕೂ ಈಗಿನ ಓಟಕ್ಕೂ ಒಂದು ವ್ಯತ್ಯಾಸ. ಆಗ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ನೋವೇನೂ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ನೋವು. ಕೋಣನು ನುಗ್ಗಿ ಓಡಿದ ಒಂದು ನಿಮಿಷದ ಹೊತ್ತು ಮಾರಿಯ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಏನಾಯಿತೆನ್ನುವುದು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. ನಿಮಿಷವಾದ ಒಡನೆಯೇ ಬಹಳ ಅನಾಹುತವಾಯಿತೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಕಂಡಿತು. ಮಾರಿ ಯಾವುದೋ ಕಾರಣದಿಂದ ತನಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಕೋಣನನ್ನು ಹತ್ತು ದಿನ ಮುಂದಾಗಿಯೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಜೊತೆಗೆ ಈಗ ಒಂದು ಕೋಣನನ್ನು ಅರ್ಧ ಹೊಡೆಸಿ ಓಡಿಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಳು. ಇದು ಏಕೆ ಇರಬಹುದು? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತೋರಿ

ಊರಿಗೆ ಏನು ಅನಿಷ್ಟ ಕವಿಯುತ್ತದೋ ಎಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಭಯವಾಯಿತು. ಈ ಕೋಣನನ್ನು ಬೇಗನೆ ಹಿಡಿದು ತಂದು ತಾಯ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಜೀವ ತೆಗೆಯಬೇಕು, ಆಮೇಲೆ ಅಜಾಗ್ರತೆಗೆ ಏನು ಶಾಂತಿ ಮಾಡುವುದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನೋಡುವುದು, ಎಂದೇ ಮುಖಂಡರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚನೆ. ದೇವರಗುಡ್ಡ, ಗೌಡ, ಉಳಿದ ಮೂವರು ನಿಂತು ಅವಸರ ಅವಸರವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಮಾತನ್ನು ಆಡಿಕೊಂಡರು. "ಎಲಾ ಓಡಿರೋ, ಆ ಕೋಣನನ್ನು ಹಿಡಿದು ತನ್ನಿ" ಎಂದು ತಮಟೆಯವರಿಗೆ ಉಳಿದವರಿಗೆ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದರು. ತಮಟೆಯವರು ತಮಟೆಗಳನ್ನು ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ತೂಗು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಉಳಿದವರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಏನು ಸಾಮಾನು ಇತ್ತೋ ಅದನ್ನೇ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕೋಣನು ಹೋದ ದಾರಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಓಡಿದರು.

ಇದು ಹಾಗೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ನಾನು ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತ ಅವರನ್ನು ಕಂಡದ್ದು.

ಸಂಜೆ ನಾನು ಹೋಗಿ ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಿಸುವ ವೇಳೆಗೆ ಜನರಿಗೆ ಕೋಣ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತೆನ್ನುವುದು ಇನ್ನೂ ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಊರಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಂಡು ಓಡುತ್ತ ಕೋಣ ಎರಡು ಮೈಲಿಯ ದೂರದ ಕಾಡಿನೊಳಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಅದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುರಿಸಿದ ರಕ್ತದ ಕಲೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾಡಿನೊಳಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿದ ಮೇಲೆ ಆ ಕಲೆ, ಇತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಒಂದು ಸಲ, ಅತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಒಂದು ಸಲ, ದಾರಿಯ ನಿಟ್ಟನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿತ್ತು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಿಂದ ಸಂಜೆಯವರೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಕಾಡಲ್ಲಿ ಓಡಾಡಿ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕನ್ನೂ ನೋಡಿ ಮುಗಿಸಿದರು. ಕೋಣ ಏನು ಆಯಿತು ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬರಿಬ್ಬರಿಗೆ ಮಾರಿ ಆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ದೇಹವನ್ನು ತಳೆದು ಕೋಣನನ್ನು ನುಂಗಿಬಿಟ್ಟಳು ಎಂದೇ ತೋರಿತು. ಅವರು ಆ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿಯೂ ಹೇಳಿದರು. ದೇವಿಯ ಮಹಿಮೆ, ಹೀಗಾದರೂ ಏನು ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಎಂದು ಉಳಿದವರು ಯೋಚಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸೂರ್ಯಾಸ್ತವಾದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿರುವುದು ಕ್ಷೇಮವಲ್ಲವೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಹೇಗಾದರೂ ಇನ್ನು ಕೋಣನನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ

ಎಲ್ಲರೂ ಹಿಂತಿರುಗಿದರು. ಮಾರನೆಯ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಮತ್ತೆ ಹೋಗಿ ಹುಡುಕು ವುದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

ಬೆಳಗ್ಗೆ ಹೊರಟ ಗುಂಪಿನೊಂದಿಗೆ ನಾನೂ ಹೊರಟೆ. ರಕ್ತದ ಕಲೆ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕಂಡಿತೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಗುಂಪೆಲ್ಲಾ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಹೋಗಿ ಸೇರಿದೆವು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿರಬಹುದೆಂದು ಸುತ್ತ ಹುಡುಕಿದ್ದಾಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಒಬ್ಬನು ಪಕ್ಕದ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲುಗಡೆಗೆ ಹೋದ ಗುರುತು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಹೋಗಿ ನೋಡಲಾಗಿ ಅದು ನಿಜವೆಂದು ಕಂಡಿತು. ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಯಾರ ದೃಷ್ಟಿಯೂ ಆ ಕಡೆ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಜನದ ಗುಂಪು ಹೆಜ್ಜೆಯ ಗುರುತನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಹತ್ತಿತು. ಬೆಟ್ಟ ಅಂದರೆ ಅಷ್ಟೇನೂ ಎತ್ತರದ್ದು ಎಂದಲ್ಲ. ಎತ್ತರದ ಒಂದು ಬಂಡೆ, ಮೇಲೆ ಬಹಳವೇನೂ ಮಣ್ಣಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಗಿಡ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಅದು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲದಿಂದ ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ಆಳುದ್ದ ಇರಬಹುದು. ಆ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಒಂದು ಕಡೆ ಊರು ಕೇರಿ ಕಾಣುವುವು; ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಕಾಡು ಕಾಣುವುದು. ಕಾಡಿನ ಕಡೆಗೆ ಬಂಡೆ ಕಡಿದಾದ ಎರಡು ಮೆಟ್ಟಲಾಗಿರುವುದು. ಎಂದರೆ ಐದು ಆಳುದ್ದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮಂಚಿಗೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತದ ಜನರು ತಮ್ಮ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಆ ಬಂಡೆಯ ತಲೆಯಿಂದ ಆ ಮಂಚಿಗೆಗೆ ಜಿಗಿದು ಮಂಚಿಗೆಯಿಂದ ಮತ್ತೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಜಿಗಿಯುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಕೊಚ್ಚುವರು. ಯಾರು ಎಂದಾದರೂ ಇದನ್ನು ಮಾಡಿದರೋ ನಾನು ಅರಿಯೆ. ಐದಾಳು ಎತ್ತರವನ್ನು ಹಾರುವುದು ಎಂದರೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ನಾವು ಆ ದಿನ ಕೋಣನ ಜಾಡನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಯ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ರಕ್ತದ ಕಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಂಡಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕೋಣ ಏನಾಗಿರಬಹುದು ಎಂದು ಸುತ್ತ ನೋಡಿ ಇಣಿಕಿದೆವು. ಅಲ್ಲಿ ಮಂಚಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಅದು ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಜೀವ ಇನ್ನೂ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಗಾಯದಿಂದ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸುರಿದಿದ್ದ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ನೊಣದ ಸೇನೆ ಮುತ್ತಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಎರಡು ಕಾಗೆ ಆಗತಾನೇ ಅದರ ಸುಳಿವನ್ನು ಅರಿತು ಅಲ್ಲಿ ಬಂದು ಆ ಗಾಯದೊಳಕ್ಕೆ ಕೊಕ್ಕನ್ನಿಟ್ಟು ತಲೆಯನ್ನು ಓರೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ನೆತ್ತರನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತ ಇತ್ತ ಅತ್ತ

ನೋಡುತ್ತ ಆನಂದಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೋಣನು ತಲೆಯನ್ನು ಆಡಿಸಬೇಕು, ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣವಿಲ್ಲದೆಯೋ ಇಲ್ಲ ನೋವಿನಿಂದಲೋ, ಏನೋ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಡಿಸುವಂತೆ ಆಡಿಸದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಕೋಣನ ಇದಿರಿಗೆ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಹದ್ದು ಕುಳಿತಿತ್ತು. ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕ್ಷಣವನ್ನು ಎದುರು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವಂತೆ ಇದ್ದ ಆ ಹದ್ದು ನಾವು ಬಂದಾಗ ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಹಾರಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ಸುತ್ತುಹಾಕಿ ಮರಳಿ ನಾವು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅದೇ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿತು. ಕೋಣನಿಗೆ ಏನನ್ನಾದರೂ ನೋಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಆಗ ಅದರ ಕಣ್ಣೂ ಆ ಹದ್ದಿನ ಕಣ್ಣೂ ಸಂಧಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕೋಣ ಸೊರಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಇದು ಯಾವುದೂ ಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮಾರಿಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿದ ಕೋಣ ಯಾವ ಅದ್ಭುತ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಲೋ ಎರಡು ಮೈಲಿ ಓಡಿ ಬಂಡೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ಭಯದಲ್ಲಿ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದೇನೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಯೋಚಿಸದೆ ಐದು ಆಳುದ್ದದ ಮಂಚಿಗೆಗೆ ಜಿಗಿದುಬಿಟ್ಟಿತ್ತು; ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಕತ್ತಿಯ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಅರ್ಧಜೀವವಾಗಿದ್ದದ್ದು ಈ ಜಿಗಿತದಿಂದ ಇನ್ನಷ್ಟು ಜೀವವನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಂಡು, ಪ್ರಾಯಶಃ ಕಾಲನ್ನೇ ಮುರಿದುಕೊಂಡು, ಬಿದ್ದಲ್ಲೇ ಇದ್ದು ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಆರು ವರ್ಷ ಸಾಕಿದ ಮುನಿಯ ಬೇಡ, ಮೂರು ವರ್ಷ ಕೊಬ್ಬಿಸಿದ ಊರು ಬೇಡ, ನಂಬಿಸಿ ದ್ರೋಹಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯರೇ ಬೇಡ, ಎಂದೂ ಮನುಷ್ಯರ ಹೆಜ್ಜೆ ಬೀಳದ ಈ ಮಂಚಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಜೀವವನ್ನು ಬಿಡುವುದು ಎಂದು ನಿರ್ಧಾರಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ ಇತ್ತು. ಕೋಣ ಜೀವಂತ ವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಊರ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಸಂತೋಷ: ಅದನ್ನು ಯಥಾ ವಿಧಿಯಾಗಿ ತೋಟಿಯಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ಸಾಂಗ್ಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆಯಲ್ಲಾ ಎಂದು. ದೇವಿಯ ಕೃಪೆ! ಆದರೆ ಕೋಣನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಆಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅದರ ಜೀವವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಹಿರಿಯರು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅದನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮುನಿಯನ ಕೆಲಸ. ಊರಿಗೆ ಜನರನ್ನು ಅಟ್ಟಿ ಸುಮಂಗಲಿಯರಿಬ್ಬರು, ಸೇದುವ ಹಗ್ಗ ಎರಡನ್ನು

ತರಿಸಿದರು. ಮುನಿಯನನ್ನು ಕಡುಗತ್ತಿಯೊಡನೆ ಆ ಹಗ ದಿಂದ ಮಂಚಿಗೆಗೆ ಇಳಿಯಬಿಟ್ಟರು. ಸಾಂಗ್ಯಮಾಡುವ ಸುಮಂಗಲಿಯರು ಮೇಲೆ ಬೇಗನೆ ಸಾಂಗ್ಯಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಲು ಮುನಿಯ ಕೆಳಗೆ ಕೋಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಂತೆ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿದರು. ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರಹೋಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡೆ. ಮುನಿಯನ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಕೋಣ ತೀರಿಕೊಂಡಿತು. ಜನರು ಹಲಲೋ ಕುಲಲೋ ಎಂದು ಚೀರಿ ಕೋಣನ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಯಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ಕಾಡಿಗೆ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿದು ಕೋಣನ ದೇಹವನ್ನು ಹಗ್ಗಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅದು ಯಾರ ಪಾಲಿಗೆ ಸೇರತಕ್ಕದ್ದಿತ್ತೋ ಅವರಿಗೆ ಸೇರಿತು. ಊರಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದೆವು.

ಎಂದೂ ಇಲ್ಲದ ಈ ಅನರ್ಥ ಪರಂಪರೆ ಈ ಸಲ ಏಕೆ ಆಯಿತು, ಇದಕ್ಕೆ ಏನು ಶಾಂತಿ, ಎಂದು ಆಮೇಲೆ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಚರ್ಚೆ ಯಿಂದ ಮೊದಲು ನಿರ್ಧರವಾದ ವಿಷಯ, ಇದೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕಾರಣ ಮುನಿಯ ಎನ್ನುವುದು. ಅವನು ತನ್ನ ಕೋಣವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಗೆದುದ ರಿಂದಲೇ ಅದು ಮೂರು ವರ್ಷ ಬೆಳೆಯಬೇಕಾಗಿದ್ದದ್ದು ಎರಡೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಾರಿಯ ಮುಂದೆ ಬರಬೇಕಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲೂ ಒಂದು ವಿಚಾರ. ಮುನಿಯನು ಅದನ್ನು ಬಲಿಯಾಗಿ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿರಲಿಲ್ಲ; ಅವನಿಂದಲೇ ಬಲಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ತಾಯಿ ಹಟಮಾಡಿದ್ದಳು. ಅವನಿಂದಲೇ ಅವನ ಕೋಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅವನ ಸರದಿಯ ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವನ ಕೋಣ ಬಲಿಯಾಗುವಂತೆ ತಾಯಿ ಮೂರು ವರ್ಷ ಬೆಳೆದ ಕೋಣನನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಾಗಿಯೇ ಸಾಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಳು. ಎಲ್ಲ ಕೋಣಗಳಂತೆ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಒಂದು ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಬಲಿಯಾದರೆ ಮುನಿಯನಿಗೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣವೇ ಅವನ ಕೈಯಿಂದ ಅರ್ಧಪೆಟ್ಟು ತಿಂದು ಕೋಣ ತಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅವಳು ಮಾಡಿದ್ದಳು. ಈ ಮಾತು ಬಂದಾಗ ಆ ಕೋಣನನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಇಬ್ಬರು, ತಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಕೋಣ ಎನ್ನುವಂತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಯಾವುದೋ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿ ತಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದ ಅದನ್ನು

ಕೊಸರಿ ಬಿಡಿಸಿದಂತೆ ಆಯಿತು, ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಕೋಣ ತಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಂಡದ್ದು ಮಾರಿಯ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ಎನ್ನುವುದು ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಮಾರಿಯ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೇ ಇರಬೇಕು, ಆ ಕೋಣ ಸಂಜೆಯವರೆಗೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತ ಇವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕದಂತೆ ಇರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನೂರಿನ್ನೂರು ಜನ ಹಿಂದಟ್ಟಿದ್ದ ಒಂದು ಕೋಣ, ಅದರಲ್ಲೂ ಗಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದದ್ದು. ಸಿಕ್ಕದೆ ಇರಬೇಕೆ? ಕೊನೆಗೆ ಆ ಕೋಣ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದೆ ಹೋದದ್ದಾದರೂ ವಿಚಿತ್ರವೇ. ಇಲ್ಲಿದೆ ಅಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ತಪ್ಪುದಾರಿಗೆ ಎಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಕಣ್ಣೆದುರಿಗಿದ್ದ ಕೋಣ ಕಾಣದಂತೆ ಅದನ್ನು ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ, ಮಾರಿಯ ಮಹಿಮೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅಸಂಭವವೇ. ನೂರಾರು ಜನರನ್ನು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದಿರುವಂತೆಯೇ ಕುರುಡರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಇದಿರಿಗಿದ್ದ ಕೋಣ ಮಂಗಮಾಯವಾಗುವಂತೆ ತಾಯಿ ಅದಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಆ ಮಂಚಿಗೆಗೆ ಜಿಗಿಸಿದ್ದಳು. ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅದು ಗುರುತು ಸಿಕ್ಕಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಆ ದಿನ ಸಂಜೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಇದ್ದುದಕ್ಕೆ ಅದು ಆ ಮಂಚಿಗೆಯನ್ನು ಸೇರಿದ್ದೇ ಕಾರಣ. ಅಂಥ ಅಸಾಮಾನ್ಯವಾದ, ಅಚಿಂತ್ಯವಾದ, ಅದ್ಭುತವಾದ ನಡತೆಯಿಂದ ದೇವಿ ಎಂದಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜನರಿಗೆ ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಳು. ತಪ್ಪು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮುನಿಯನದು. ಅವನಿಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಶಿಕ್ಷೆ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಅವನಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ದಂಡ ಕೊಡಿಸಿದ ಹೊರತು ಈ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮುಗಿಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಇದು ಒಂದು ಮಾತು ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತು ಗೊತ್ತಾದದ್ದೆಂದರೆ, ತಾಯಿಯ ಇದಿರಿನಲ್ಲಿ ಸಾಯದೆ ಎಲ್ಲೋ ಹೋಗಿ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಒಂದು ಮಂಚಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ತ ಕೋಣ ತಾಯಿಗೆ ಬಲಿಯಾದಂತೆ ಆಯಿತೆ? ಇಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಎಡೆಯಿರಿಸಿ ಅದನ್ನು ನೀವು ಎತ್ತಿ ಬಾಯಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಮುನ್ನ ಎಡೆಯನ್ನೇ ತೆಗೆದು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಕೊಂಡುಹೋಗಿಟ್ಟರೆ ಅದು ನಿಮಗೆ ಆರೋಗಣೆಯಾದಂತೆ ಆಯಿತೆ? ಈ ಸಲ ಈ ಮುನಿಯನ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮೊದಲು ಒಂದು ಕೋಣ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಸತ್ತದ್ದಲ್ಲದೆ,

ಸ್ವಲ್ಪ ಸತ್ತ ಈ ಕೋಣವೂ ತಾಯಿಗೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ಕೋಣ ನನಗೆ ಬೇಡ ಎಂದು ತಾಯಿ ಹೇಳಿದ್ದಳು ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ತಾಯ ಮುಂದೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕೋಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ಕೋಣ ಇದುವರೆಗೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು. ಇನ್ನೊಂದು ಕೋಣವನ್ನಾದರೂ ತಾಯಿ ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಊರಿಗೆ ಏನೂ ಕೇಡಾಗದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಬಾಳಬಹುದು. ಇದು ಎರಡನೆಯ ನಿರ್ಧಾರ.

ಕೋಣ ಹೋಗಿ ಜೀವಬಿಟ್ಟ ಬಂಡೆಯ ಮಂಚಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರಿಯ ಗುಡಿ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಊರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಪೂಜೆ ನಡೆಯಿಸಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಮೂರನೆಯ ನಿರ್ಧಾರ. ಈ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಊರ ಜೋಯಿಸರು ಸಹಾಯಮಾಡಿದರು. ಇಂಥ ವಿಚಾರ ಅವರ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಹೊಳೆದ ಹಾಗೆ ಉಳಿದವರಿಗೆ ಹೊಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಜನರ ಮನಸ್ಸು ಈ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ್ದು ಒಟ್ಟನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ. ಬಲಿಯಾಗಲು ಸಿದ್ಧವಾದ ಕೋಣ ಊರಲ್ಲಿ ದೇವರ ಮುಂದೆ ಅರ್ಧಪೆಟ್ಟನ್ನು ತಿಂದು ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ ಓಡಿತಲ್ಲಾ! ಯಾರೂ ಊಹಿಸದಂಥ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಕದಲದೆ ನಿಂತಿತಲ್ಲಾ! ಬಿದ್ದ ಪೆಟ್ಟಿಗೇ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಸಾಯಬೇಕು, ಸಾಯದೆ ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಉಸಿರು ಹಿಡಿದು ಉಳಿದಿತ್ತಲ್ಲಾ! ಇದು ಎಲ್ಲ ಹೇಗಾಯಿತು? ಮಾರನೆಯ ದಿನ ದೇವರ ಅರ್ಚಕನು ಬಂದು ಸರಿಯಾಗಿ ಕಡಿದಾಗಲೇ ಬಲಿ ಜೀವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟದ್ದು. ದೇವಿಗೆ ಮೀಸಲಾದ ಆ ಜೀವ ತನ್ನ ಅರ್ಪಣಕ್ಕೆ ಅದೇ ಸರಿಯಾದ ಸ್ಥಳ ಎಂದು ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು? ಅಲ್ಲೇ ಏಕೆ ಸಾಯುತ್ತಿತ್ತು? ಭಕ್ತನಿದ್ದಲ್ಲಿ ದೇವರು ಎಂಬಂತೆ ಬಲಿಯಾದಲ್ಲಿ ಮಾರಿ. ತಾಯಿ ಬಹುಕಾಲ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಬಿಜಮಾಡಿಸಿದ್ದು ಊರಿನವರ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ತನ್ನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿದ್ದಳು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದವರು ಒಂದು ಊರ ಜನ ತಮ್ಮನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಕಂಡರೆ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಸಾಫರ ಬಂಗಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವಂತೆ; ಅಥವಾ ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಮುಂತಾದವರು ಬೇಸಗೆಯ ದಿನಕ್ಕೆಂದು ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ

ಒಂದು ಮನೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ. ದೇವಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಪ್ರಕಟವಾದ ಈ ಮಂಚಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕೋಣನು ಮುಖಮಾಡಿದ್ದ ಕಡೆಗೆ ದರ್ಶನ ಕೊಡುತ್ತ ತಾಯಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಬಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಡೆಯಿಸಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಲ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಕಡಿಯುವ ಕೋಣ ಒಂದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಒಂದು ಕೋಣವನ್ನು ತಾಯಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು.

ಕಲ್ಮಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಈಗ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷದಿಂದ ಈ ಏರ್ಪಾಡು ವಾಡಿಕೆಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಊರು ಬೆಳೆಯಿತು; ಮಾರಿ ಬೆಳೆಯಳೆ? ಕಲ್ಮಾಡಿಯ ಮಾರಿ ಈಗ ಎರಡು ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಊರಮ್ಮ ಕಾಡಮ್ಮ ಎಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದಾಳೆ. ಒಂದೊಂದು ಮೂರ್ತಿಗೂ ಮೂರು ಮೂರು ಕೋಣ ಬಿಡುವುದು ಕಷ್ಟವಾದೀತು ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಎರಡೆರಡನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಡುವುದು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಅಂತೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಕೋಣ ಮೇಯುತ್ತಿದ್ದವು; ಈಗ ನಾಲ್ಕು ಮೇಯುತ್ತಿವೆ. ಮೂರು ವರ್ಷ ತೊಂಡು ಮೇಯ್ದ ಒಂದು ಕೋಣಕ್ಕಿಂತ ಎರಡು ವರ್ಷ ತೊಂಡು ಮೇಯ್ದ ಎರಡು ಕೋಣ ಕೊಟರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಸಲ್ಲಿಸಿದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು ಎಂದು ಜೋಯಿಸರು ಹೇಳಿದರಂತೆ. ನೋಡೋಣ ಎಂದು ಊರವರು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರು. ಮಾರಿಯೂ ಈ ಗಣಿತವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದಾಳೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಊರಿಗೆ ಕಾಯಿಲೆ ಕಸಾಲೆ ಏನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಜನ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿದಾರೆ.

ಈ ಸಲ ನಾನು ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಹೋದಾಗ್ಗೆ ಕಲ್ಮಾಡಿಯ ಜನ ಹರಕೆಯ ಕೋಣವನ್ನು ಕಾಡಮ್ಮನ ಗುಡಿಗೆ ಮೆರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿದೆನು. ಆ ದಂಡೆ ಆ ಹಾರ; ತಂಬಿಟ್ಟು, ಶೃಂಗಾರ; ಓಲಗ, ತಮಟೆ; ಎಂದಿನಂತೆ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಮಧ್ಯೆ ಮುನಿಯನ ಕೋಣನಂಥ ಇನ್ನೊಂದು ಕೋಣ ತನ್ನ ಮುಂದನ್ನರಿಯದೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಯವಾಯಿತು. ಏಕೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾರೆ; ನಿಜವಾಗಿ, ಹೇಳಲರಿಯೆ. ಸೂಚಿಸುವುದಾದರೆ, ಕೊಲ್ಲುವ ನಾವೂ ಸಾಯುವ ಕೋಣವೂ ಸಾವಿನ ವಿಕಟಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿದೇವೆ ಎಂಬ ಭಾವ ಇದರ ಮೂಲ. ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ

ಇಂಥ ಒಂದು ಜೀವ ತಾನು ಉಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಓಟ ಕಿತ್ತಿತು. ಕೋಣನ ಬುದ್ಧಿ! ಜೀವ ಉಳಿಯುವುದೆಂತು? ಎಂದಿದ್ದರೂ ಅದು ಸಾಯಬೇಕು. ಉಳಿಯುವುದು ಸಾವು. ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಕೋಣ, ಹಾವಿನಿಂದ ಮನುಷ್ಯ, ಜೀವದಿಂದ ಜೀವವನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸುತ್ತ ಸಾವು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಜೀವ ದಾಳವೆಸೆದು ಸಾವಿನ ಗರವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ. ಅಂದು ಒಂದು ಜೀವ ಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದ ದುಡುಕಿದ್ದರಿಂದ ಇಂದು ಅದರಂಥ ಎರಡು ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಳಿವು ಒದಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಮುನಿಯನ ಕೋಣ ದುಡುಕುತ್ತಿತ್ತೆ? ಹೇಗೆ ಹೇಳುವುದು? ಇದು ಸಾಯುವ ಕೋಣಕ್ಕೇ ತಿಳಿಯದಿರಬಹುದು. ಇನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಮನುಷ್ಯನ ಮಾತೇನು?

# ಆಚಾರ್ಯರ ಪತ್ನಿ

೧

ವೈಸೂರ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಮಿರ್ಲೆ ಭೇರ್ಯದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಲಿಗ್ರಾಮ ಎಂಬ ಊರು ಒಂದುಂಟು. ಇದು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಊರಾಗಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕು; ಈಗಲೂ ಬಹಳ ಸಣ್ಣದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹೊಯ್ಸಳರಾಜರು ದ್ವಾರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಇದು ಕಂಡ ವೈಭವ ಈಗ ಇರುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಈಗ ನೋಡಿದರೆ ಗ್ರಾಮ ತನ್ನ ಅಂದಿನ ವೈಭವದ ನೆನವಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಇಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರಿಯದಿದೆ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮೆಯ ಹೆಸರ ನೆನವಿಗಾಗಿ ತಾನು ಸಾಲಿಗ್ರಾಮ ಆದೆನೊ ಆ ಸಾಲಿ ಯಾರು ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಊರು ಪಾಠವನ್ನು ಮರೆತ ಹುಡುಗನಂತೆ ಮಂಕಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ. ಗ್ರಾಮ, ಅದರ ಬೀದಿಗಳು; ಕೆರೆ, ಬಳಿಯ ಗದ್ದೆ ತೋಟ; ಆಲಯ, ಬಸತಿ; ಅವುಗಳ ಮುಂದಣ ಹೊಂಡ, ಮಂಟಪ: ಎಲ್ಲದರ ಮೇಲೆ ಎಂಟು ನೂರು ವರ್ಷದ ಹಳೆಯ ಬೆಳಕೊಂದು ಮೆದುವಾಗಿ ಮಲಗಿದೆ. ಇಂಥ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಮರೆಯಿಸುತ್ತದೆ; ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ದೊಂದು ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಪಾವುಡದಂತೆ ಹೊದಿಸುತ್ತದೆ.

ಎಂಟು ನೂರು ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಮತಸ್ಥಾಪಕರಾದ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವರ್ಷ ಅಜ್ಞಾತವಾಗಿ ವಾಸಮಾಡಿದರು. ಆಚಾರ್ಯರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಪೆರುಂಬುದೂರಲ್ಲಿ, ಬೆಳೆದದ್ದು ಕಾಂಚೀಪುರದಲ್ಲಿ. ಯತಿಯಾಗಿ ವೈಷ್ಣವ ಧರ್ಮದ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಾದದ್ದು ಶ್ರೀರಂಗದಲ್ಲಿ. ಆಗದವರು ಜೀವ ತೆಗೆದಾರೆಂದು ಕಂಡಾಗ ಶಿಷ್ಯರ ಬಲವಂತದಿಂದ ತಲೆತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಬಾಳಿದ್ದು ಹೊಯ್ಸಳ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ. ಹೊಯ್ಸಳ ನಾಡು ಪುಣ್ಯಭೂಮಿ. ಉತ್ತರದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಮ ಅಡಸಿದಾಗ ಶ್ರಮಣರ ತಂಡವೊಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಇದರ ಸಿರಿಮಡಿಲ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಉಸಿರುಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆಯಿತು. ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅರಸು ಕ್ರೂರನಾದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಧರ್ಮ ಸೇವಕರು, ತಂದೆ

ಕೋಪಿಸಿದಾಗ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನ ಹಿಂದೆ ಅವಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಮಕ್ಕಳಂತೆ, ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಈ ನಾಡ ನೆಳಲಲ್ಲಿ ಬಾಳನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದರು. ಆಚಾರ್ಯರು ಪೂಜಿಸಿದ ನರಸಿಹ್ಮಮೂರ್ತಿ ಈಗಲೂ ಇಲ್ಲಿ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಸೇವೆಕೊಡುತ್ತ ಬಿಜಮಾಡಿದೆ. ದೇವಾಲಯದ ಒಂದು ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರ ಮೂರ್ತಿಯೊಂದು ಅವರೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕುಳಿತಿರುವರೊ ಎಂಬ ಭ್ರಮೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತ ಮಂಡಿಸಿ ಇದೆ. ಆಲಯದ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಕೊಳ, ಒಂದು ಹೊಂಡ ಇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಕೈಕಾಲು ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ, ಇಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಸ್ನಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಜನರು ಈ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮಂಥವರು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಆಲಯವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಊರ ವಿಷಯವನ್ನು ನೆನೆದರೆ ಕಾಲಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಶತಮಾನ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹರಿದು ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದ ಬಾಳುವೆ ಎದುರುಬಂದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿ, ಕೊಳದಲ್ಲಿ ಯತಿಯೊಬ್ಬನು ಇಳಿದಿದಾನೆ. ಅವನೇ ರಾಮಾನುಜ.

ಹತ್ತು ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ಒಮ್ಮೆ ಸಾಲಿಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ನಾನು ದೇವಾಲಯದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯುತ್ತ ಆಚಾರ್ಯರ ಕತೆಯನ್ನು ನೆನೆದೆನು. ಅದು ಬಹು ಸೊಗಸಾದ ಚರಿತ್ರೆ. ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿವಂತನೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡು ಐವರು ಗುರುಗಳಿಂದ ಭಾಗವತಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದು ಆಚಾರ್ಯರು ಆ ಮತದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಕರಾದರು. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜರ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದರು; ಅದರಿಂದ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ನಾನು ಆ ಬಾಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಹು ಹೆಮ್ಮೆಗೊಂಡೆನು. ಆದರೆ ಒಂದು ವಿಷಯದ ಬಳಿ ಬಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಹಾಗೆಯೇ ನಿಂತಿತು. ಆಚಾರ್ಯರು ಸಂನ್ಯಾಸ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಅವರ ಹೆಂಡತಿಯ ಅವಿವೇಕ ಕಾರಣವಾಯಿತೆಂದು ಇತಿಹಾಸ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಇವರು ತನ್ನ ಗುರು ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಮರ್ಯಾದೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನೋಡಿದರು. ಆ ಹೆಂಡತಿ ಅವನಿಗೆ ಬಡಿಸಿ ಆತನು ಕಡಮೆಯ ಜಾತಿಯವನೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದರು. ಇವರು ಆ ಗುರುವಿನ ಮನೆಯವರಿಗೆ ಬಹು ಮರ್ಯಾದೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಕೆ ಬಾವಿಯ

ಬಳಿ ಏನೋ ಜಗಳ ಬಂದಾಗ ಆ ಮನೆಯವರನ್ನು ಬೈದು ಮಾತನಾಡಿದರು. ಇವರು ಒಂದು ದಿನ ಹೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಬಂದರು: ಆಕೆ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಆಚಾರ್ಯರು ಸಂನ್ಯಾಸ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರಂತೆ. ಈ ಮಾತಿಗೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಹೀಗೆಂದಿತು. "ಆಚಾರ್ಯರು ಮಾಡಿದ್ದು ಸರಿ ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಆ ಹೆಂಗಸು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಹೆಚ್ಚಲ್ಲವೆ? ಇವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯೆ ದೊಡ್ಡದು, ತಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಸೇವೆ ದೊಡ್ಡದು. ಆದರೆ ಅರಿಯದ ಹೆಂಗಸಿಗೆ ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಬಾರದಿತ್ತೆ?" ಆಕೆಯ ಸ್ವಭಾವ ಹೇಗೋ! ಸಂಸಾರವೇ ಹೀಗೆ. ಗಂಡ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಲು ತಾಯ ಮನೆಗೆ ಹೋದ ಆ ಹೆಂಡತಿಯ ಪಾಡು ಆಮೇಲೆ ಏನಾಯಿತು?....ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ನಾನು ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಕುಳಿತೆನು. ಒಂದು ಕೊಕ್ಕರೆ ಹಾರಿ ಬಂದು ಹೊಂಡದ ಒಂದು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರಲು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಗತಿ ತಾನೇ ಕತೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು.

೨

ಚೋಳ ದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು ಸತ್ಯಮಂಗಲದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಮೈಸೂರ ಮೆಟ್ಟುಭೂಮಿಯನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಅವರು ಬಂದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹಗೆಗಳು ಹಿಂದೆ ಅಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದಾರೋ ಎಂದೇ ಅವರ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಸಂದೇಹ. ಆಚಾರ್ಯರು ಕಾವಿಯ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳು ವುದಕ್ಕೂ ಆ ಶಿಷ್ಯರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಶಿಷ್ಯನೊಬ್ಬನು ಕಾವಿಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತ ಆಚಾರ್ಯರು ಬಿಳಿಯ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಧರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಹಗೆ ಯಾದ ಅರಸನು ಕೆಲವು ದಿನದ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದಾಗ ಶಿಷ್ಯನೊಬ್ಬನು ತಾನು ರಾಮಾನುಜನ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಉಳಿದ ಶಿಷ್ಯರು ಗುರುವನ್ನು ಬಡಗಣ ನಾಡಿಗೆ ಸೆಳೆದು ತಂದಿದ್ದರು. ಪ್ರಯಾಣ ದಲ್ಲಿ ಹಗೆ ಬಂದು ಹಿಡಿದಾನೆಂಬ ಶಂಕೆ. ಈಗ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯನು ಗುರುವಿನ ವೇಷದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತ ಹಾಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಬಂದರೆ ತಾನು ರಾಮಾನುಜ ನೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಸಿಕ್ಕತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಹೊಯ್ಸಳ

ನಾಡಿಗೆ ಬಂದು ಈ ಶಿಷ್ಯರು ಯತಿಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಸಾಲಿಗ್ರಾಮವನ್ನು ಕಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಗುರುವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ತಾವು ಸಂನ್ಯಾಸಿ ವೇಷದಲ್ಲಿ ದೂರದ ಕೆಲವು ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತ ಆಗಾಗ ಬಂದು ಗುರುವನ್ನು ನೋಡಿ ಕೊಂಡು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊದಲು ಹದಿನೈದು ದಿನ ಒಬ್ಬನು ಸಾಲಿಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಗುರುವಿನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಸ್ಥಳದ ಗೃಹಸ್ಥನೊಬ್ಬನು ಯತಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿದ್ದರಿಂದ ಗುರುವಿನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ತಾನೂ ಇತರರಂತೆ ಬೇರೆ ಒಂದು ಊರನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಒಂದು ವರ್ಷದ ಕಾಲ ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದಿಂದ ಹಗೆಗಳು ಹಿಂದಟ್ಟಿಬಂದದ್ದು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಆಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಈ ರೀತಿಯ ಶಂಕೆ ಕಡಮೆಯಾಯಿತು. ಇಬ್ಬರು ಶಿಷ್ಯರು ತೊಂಡನೂರಿನಲ್ಲಿರುತ್ತ ಉಳಿದವರು ಊರಿಗೆ ಸಾರಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಆಗಾಗ ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ಏರ್ಪಾಡಾಯಿತು.

ಸಾಲಿಗ್ರಾಮದ ಸ್ಥಳವೊಂದಿಗನಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯರ ಸೇವೆಗೆ ನಿಂತ ಭಕ್ತನು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ವಡಗನಂಬಿ ಎಂದರೆ ಉತ್ತರ ಪ್ರಾಂತದ ಭಕ್ತ ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿದಾನೆ. ವಡಗನಂಬಿ ಭಾಗವತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ವೇದಾಂತ ವನ್ನು ಕಲಿತು ಕಾಂಚೀಪುರ ಶ್ರೀರಂಗ ಮುಂತಾದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿಬಂದು ತಕ್ಕಷ್ಟು ಕೃತವಿದ್ಯನಾಗಿದ್ದನು. ಊರ ಮುಂದಣ ನರಸಿಹ್ಮಸ್ವಾಮಿಯ ಸೇವೆ ಅವನ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಯಾರೋ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಬಂದಿರುವುದು ಕಂಡಾಗ ಅವನು ಸಹಜವಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದನು. ಯತಿಗೆ ವಯಸ್ಸಾಗಿದೆಯೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಕಂಡಿತು. ಆದರೆ ಮುಖದಲ್ಲಿ ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಸು ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ದೇಹದಲ್ಲಿ ವಾರ್ಧಿಕ್ಯ ಕಾಣ ದಿದ್ದರೂ ಜ್ಞಾನ ಮಾತ್ರ ಒಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಜ್ಞಾನ ಎಂಬಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ವಡಗನಂಬಿ ಮೂರು ದಿನ ಗುರುವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಭಾಗವತ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರೆಂದು ಕಂಡದ್ದರಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳ ಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿದನು. ಗುರು ಆಗಬಹುದೆಂದರು. ಅವರ ಪರಿಚಯ

ವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಇವನು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದನು. ಗುರುವನ್ನು ಕೇಳು ವಂತಿಲ್ಲ. ಅವರ ಶಿಷ್ಯನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತನು ಇದರ ಮಾತನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬೆಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಗುರುವಿನ ಪರಿಚಯ ತಿಳಿದು ಆಗಬೇಕಾದದ್ದೇನು? ಹಿರಿಯರಾಗಿದಾರೆ ಇಷ್ಟು ಸಾಕು ಎಂದು ಸುಮ್ಮನಾದನು. ಭಕ್ತನ ಈ ಅಸಾಧಾರಣ ಸೌಜನ್ಯದಿಂದ ಆಚಾರ್ಯರು ಅತ್ಯಂತ ಸಂತುಷ್ಟ ರಾದರು; ತೆಂಕಣಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಶಿಷ್ಯನು ಮುಗ್ಧನಾದನು. ಈ ಸೌಜನ್ಯದ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಆಚಾರ್ಯರ ಸೇವೆ ಅಷ್ಟು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ತೀರಾ ವಡಗ ನಂಬಿಯ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿತು.

ವಡಗನಂಬಿಗೆ ಗುರುವಿನ ಬಾಳನ್ನು ನೋಡಿ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಬೆಳೆಯುತಿತ್ತು. ಯಾವುದೋ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಗುರು ತನಗೆ ಎಂಭತ್ತು ವಯಸ್ಸು ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಎಂಭತ್ತು ವಯಸ್ಸಿನ ಮನುಷ್ಯ ಹೀಗೆ ಇರಬಹುದೇ ಎನ್ನುವುದೇ ಒಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಭಕ್ತನು ಹಲವು ದಿನವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗುರುವಿನ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಕಳೆದನು. ರಾತ್ರಿ ಗುರು ಯಾವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಿದ್ರೆಹೋಗುತ್ತಲಿದ್ದರೆನ್ನುವುದು ಈ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ತಿಳಿದದ್ದಿಲ್ಲ. ಉದಯದಲ್ಲಿ ತಾನು ಏಳುವ ವೇಳೆಗೆ ಗುರು ಎದ್ದಿರುವನು. ಆತನು ಬಹುಪಾಲು ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಭಕ್ತನು ಒಂದು ಹೊತ್ತು ಅಡಿಗೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಊಟದ ತೆರಳೆಯನ್ನು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ದೇವರೆದುರಿಗೆ ಭಿಕ್ಷವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಉಂಡು ರಾತ್ರಿ ಒಂದು ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಹಾಲಿನಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಸದಾ ಇಲ್ಲ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲ ಭಗವತ್ಕೈಂಕರ್ಯದಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲ ತಾನು ಕಲಿತಿದ್ದ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತ ತಿರುವಿಹಾಕುವುದರಲ್ಲಿ, ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿರುವನು. ಭಕ್ತನಿಗೆ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ವತ್ತು ವರ್ಷ ಇರಬಹುದು. ತನ್ನ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಇಂಥ ಗುರು ಸಿಕ್ಕಿದನೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಸಂತೋಷ. ಅವನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿ, ಆರು ವರ್ಷದ ಒಬ್ಬ ಮಗ, ಇದ್ದರು. ಅವನು ತಾನು ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಮಗನೂ ಗುರುವಿನ ಉಪಚಾರಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಬೇಡಿದನು. ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆಯೂ ರಾಮಚಂದ್ರನೂ ಗುರು ವಿನ ಅಚ್ಚುನ್ನ ಭಕ್ತರಾದರು. ಹೀಗೆ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಎರಡು ವರ್ಷ ಕಳೆಯಿತು.

ಎರಡು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ವಡಗನಂಬಿಗೂ ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆಗೂ ತಾವು ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರೆನ್ನುವುದು ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಶುಶ್ರೂಷೆ ಆರಂಭವಾದ ಕೊಂಚ ದಿನದಲ್ಲೇ ಆಚಾರ್ಯನು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಕುರಿತು, ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಿರುವ ಇವರು ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮಗಳು ಅಳಿಯ ಆಗಿದ್ದಿರಬೇಕು, ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿ, ಎಂದು ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದನು. ಶಿಷ್ಯರು ಆಚಾರ್ಯರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಭಕ್ತನಿಗೂ ಅವರ ಪತ್ನಿಗೂ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು. ಆಚಾರ್ಯರು ಸಂನ್ಯಾಸ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲ ಹೆಂಗಸರೂ ಗಂಡನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ, ಆಚಾರ್ಯರ ಹೆಂಡತಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲಿಲ್ಲ, ಯತ್ನ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ, ಆಚಾರ್ಯರು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದರೆ ತಾವು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಅವರನ್ನು ಬೇಸರಗೊಳಿಸಿದರು, ಎಂದು ಆ ಕಥೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ವಿಸ್ತರಿಸಿದರು. ಹೇಗಾದರೂ ಆಗಲಿ, ಆಕೆ ಹಾಗೆ ನಡೆದು ಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಆಚಾರ್ಯರು ಸಂನ್ಯಾಸ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಾಯಿತು, ಅವರ ಆಯುಸ್ಸು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಧಾರೆ ಎರೆಯಿತು, ಎಂದರು. ತಮ್ಮ ಗುರು ಎಂಥ ಮಹನೀಯನೆಂದು ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದಿದ್ದ ವಡಗನಂಬಿ ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆಯರಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಗೌರವ ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಅವರ ಸೇವೆಯ ಶ್ರದ್ಧೆ ಎಷ್ಟು ಎಂದು ಹೇಳತೀರದೆ ಹೋಯಿತು.

ಆಚಾರ್ಯರು ಹೀಗೆ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಎರಡು ವರ್ಷ ಇವರಿಂದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದಾರೆ. ಒಂದು ದಿನ ಹೊಂಡದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದಾರೆ. ಹೊಂಡದ ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಒಂದು ಅರಳಿಯ ಮರ. ಆಚಾರ್ಯರು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಎದ್ದಾಗ ಸ್ನಾನಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಅರಳಿಯ ಮರದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸು ಒಬ್ಬಾಕೆ ಮರದ ಹಿಂದೆ ನಿಂತು ಇವರನ್ನು ಇಣಿಕಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳೆಂದೂ ಇವರ ನೋಟ ಆ ಕಡೆ ಹರಿದೊಡನೆ ತಟ್ಟನೆ ಮುಖಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಕಾಣದೆ ಆದಳೆಂದೂ ಅವರಿಗೆ ತೋರಿತು. ಯಾವ ಹೆಂಗಸಾದರೂ ಹೀಗೆ ಏಕೆ ಮಾಡಬಹು

ದೆಂದು ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಮುಖವೂ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಯಾರೋ ಪಾಪ, ಹೊಂಡಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹೆಂಗಸಿರಬೇಕು, ತನ್ನ ಸ್ನಾನ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಆಕೆ ಬಟ್ಟೆಬರೆ ಒಗೆಯಬೇಕೋ, ನೀರು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೋ, ಕಾದಿದಾರೆ ಎಂದುಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡು ವವರು ಬೇರೆಯ ಊರವರಿರಬೇಕು. ಸಾಲಿಗ್ರಾಮದ ಜನರು ಆಚಾರ್ಯರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ಸಂಕೋಚದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಹೋಗುಬರವು ಊರಿಗೆ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಆಚಾರ್ಯರು ಸ್ನಾನ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ದೇವಾಲಯದೊಳಕ್ಕೆ ಹೋದರು.

ಅಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ಊರ ಕ್ಷೇಮ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಗುರುಗಳಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತ ಭಕ್ತನು ಆ ದಿನ ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದ ಹೆಂಗಸೊಬ್ಬರು ಒಬ್ಬ ವೃದ್ಧ ಸೇವಕಿಯೊಡನೆ ಬಂದಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಯಾರೆಂದು ವಿಚಾರಿಸಲು ಅವರಲ್ಲಿ ಕಿರಿಯವರು, ತನ್ನ ಪತಿಗೆ ಒಂದು ದೋಷ ಇರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅದರ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ತಾನು ಉತ್ತರ ದೇಶಕ್ಕೆ ಯಾತ್ರೆ ಹೊರಟಿರುವೆ ನೆಂದೂ ಸೇವಕಿಗೆ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಎರಡು ದಿನ ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ಆದಕಾರಣ ದಯಮಾಡಿ ತಾವು ಅಲ್ಲಿರು ವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡಬೇಕೆಂದೂ ಕೇಳಿಕೊಂಡರಂತೆ. ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ ಆಗಬಹುದು ಎಂದು ತನ್ನ ಮನೆಯ ತೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಡೆ ಸ್ಥಳ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಪಾತ್ರೆ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಳು. ಆಚಾರ್ಯರು ಈ ಮಾತನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುವಂತೆ ಕೇಳಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಇವರು ವೇದಾಂತದ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದರು.

ತೊಂಡನೂರಿನಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಜ್ವರ ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ಗುರುಗಳಿಗೆ ಇವರ ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಸುದ್ದಿ ಬಂದಿತು. ಆ ವರ್ಷ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ರೀತಿಯ ಜ್ವರ ಅತಿಯಾಗಿ ಹರಡಿತ್ತು. ಗುರು ಭಕ್ತನೊಡನೆ ತೊಂಡನೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಬಂದ ದಿನವೇ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಜ್ವರ ಬಂದಿತು. ಜ್ವರ ಬಂದರೂ ಆಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ನಿತ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಬೇರೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಮೂರು ಹೊತ್ತು ಹೊಂಡದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ, ಎಂದಿನಂತೆ ಒಂದು ಹೊತ್ತು ಆಹಾರ, ಒಂದು

ಹೊತ್ತಿನ ಹಾಲು, ಹೀಗೆ ಮೂರು ದಿನ ಮಾಡಿದರು. ವೈ ಇದನ್ನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಜ್ವರ ಅತಿಯಾಯಿತು. ಭಕ್ತನೂ ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆಯೂ ಕ್ಷಣ ಬಿಡದೆ ಗುರುವಿನ ಬಳಿ ಕುಳಿತು ಶುಶ್ರೂಷೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು.

ಜ್ವರದ ಬಾಧೆಯಲ್ಲಿ ಬಹು ದೊಡ್ಡಭಾಗ ಮೈ ಕೈ ಕಾಲಿನ ಚಳುಕು. ಆಚಾರ್ಯರು ಗೋಡೆಗೆ ಒರಗಿ ಕುಳಿತು ಕಾಲು ಚಳುಕು ಎಂದಾಗ ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ ಕಾಲನ್ನು ಹಿಡಿದು ಔಕುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದಳು. ಗುರು 'ಬೇಡ ತಾಯಿ' ಎಂದು ಕಾಲನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡರು. ಭಕ್ತನು ನಿಮ್ಮ ಮಗಳು ನಿಮ್ಮ ಅಳಿಯ ನಿಮ್ಮ ಕೈ ಕಾಲು ನೋವಾದಾಗ ಹಿಸುಕಿದರೆ ತಪ್ಪಾಯಿತೆ? ನಮ್ಮ ಜನ್ಮ ಸಾರ್ಥಕ ಆಗಲಿ, ಇದನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಬೇಕು, ಎಂದನು. ಅಂದೆಲ್ಲ ಭಕ್ತನೊ, ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆಯೊ, ರಾಮಚಂದ್ರನೊ, ಅವರ ಕಾಲನ್ನು ಆಗಾಗ ಔಕುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು.

ಮೂರನೆಯ ದಿನ ಜ್ವರ ಹಾಗೆಯೇ ಇತ್ತು. ಚಳುಕು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು. ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿ ಬರುವಷ್ಟು ಹೊತ್ತಲ್ಲದೆ, ಉಳಿದ ವೇಳೆಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕಳೆದಳು ಅವಳ ಗಂಡನು ಗುರುಗಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಾಲು ಕಾಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ತನ್ನ ಸ್ನಾನ ಊಟಕ್ಕಾಗಿ, ಹೊರಗೆ ಹೋದದ್ದೆಷ್ಟೊ ಅಷ್ಟು ಹೊರತು ಉಳಿದ ಹೊತ್ತನ್ನು ದೇವರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಗುರುವಿನ ಪರವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಕಳೆದನು. ಹಗಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ರಾಮಚಂದ್ರ, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ, ಅವರ ಕಾಲನ್ನು ಔಕುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾತ್ರಿ ರಾಮಚಂದ್ರ ಔಕುವಂತಿಲ್ಲ. ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗ, ತನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ನಿದ್ದೆಹೋದನು. ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಗುರುವಿನ ಹತ್ತಿರ ಕುಳ್ಳಿರುತ್ತ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಹಿಂದುಗಡೆಯ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುತ್ತ ಜಾಗರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅರ್ಧರಾತ್ರಿ. ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ ಹೀಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದಾಳೆ. ಅವಳಿಗೆ ನಿದ್ರೆಹತ್ತಿದೆ. ಆಚಾರ್ಯರು ಯಾರು, ಯಾರು ಎಂದು ಕೂಗಿದಂತಾಯಿತು. ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಎದ್ದು ಅವರೆಡೆಗೆ ಬಂದಳು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ಗುರುವಿನ ಕಡೆ ದೃಷ್ಟಿ. ಆದರೆ ಅವರ ಹತ್ತಿರಿದ್ದ ಸಣ್ಣ ಒಂದು ಹಣತೆಯ ಮಸಕು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದ ಯಾರೋ

ನಡೆದುಹೋಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಂಡಿತು. ದೀಪವನ್ನು ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡಿ ನೋಡುವ ವೇಳೆಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಯವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಗುರುವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅವಳು ಆ ವಿಷಯವನ್ನು ಯೋಚನೆ ಮಾಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಗುರುವನ್ನು 'ಏನಪ್ಪಾಜಿಗಳೆ, ಏನಾಯಿತು?' ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಗುರು 'ನೀನೆ ತಾಯಿ' ಎಂದರು. ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ 'ಹೌದು' ಎಂದಳು. ಗುರು ಮತ್ತೇನನ್ನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ ಹಣತೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ದೇವಾಲಯದ ಮುಂಬದಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆದ ವಿಷಯವನ್ನು ಗಂಡನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಳು. ಅವನು 'ನೀನು ದೂರ ಹೋಗಿ ಮಲಗಿದೆಯೇಕೆ, ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು' ಎಂದನು. ಅವಳು 'ಇದು ಯಾರು ತಾನೇ ಹಾಸಿಗೆಯ ಬಳಿ ಬಂದು ಹೋಗಿರ ಬಹುದು? ನನಗೆ ಭಯವಾಗುತ್ತದೆ' ಎಂದಳು. ಅವನು 'ನರಸಿಹ್ಮನ ಆಲಯದಲ್ಲಿ ಗುರುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಯಾರು ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ? ದೇವರೋ ತಾಯಿಯೊ, ಯಾವ ಆಳ್ವಾರೊ, ಗುರುವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಬೇಕು. ನಾವು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳದಿದರೆ ಗುರುವಿಗೆ ಕಡಮೆಯೆ?' ಎಂದನು. ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆಗೆ ತನ್ನ ಮೇಲಣ ಟೀಕೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. ಕೆಟ್ಟದಲ್ಲವೆಂದಷ್ಟರಿಂದ ಧೈರ್ಯ ಬಂದಿತು. ಮೊದಲ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆ ಹಾಸಿಗೆಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಹೋದ ಸತ್ವ ಜ್ವರಗಿರದ ದೇವತೆಯೋ, ಜ್ವರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೆರಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳೇನಾದರೂ ಬಂದಿದ್ದಳೋ, ಎಂದು ಶಂಕೆ ತಲೆದೋರಿತ್ತು. ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಈ ಗುರುವಿಗೆ ಇದು ಆಗಲಾರದೆಂದು ಅವಳ ಅತಿ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಗಂಡನ ಮಾತಿನಿಂದ ಇದು ತೋರಿ ಅವಳು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟುಕೊಂಡಳು, ಬಂದು ಗುರುವಿನ ಬಳಿ ಕುಳಿತಳು.

ದೇವರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಬೆಳಗಾಗುವ ವೇಳೆಗೆ ಗುರುವಿನ ಜ್ವರ ಇಳಿಯಿತು. ಅವರು ಅಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಆಹಾರವನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಭಕ್ತನಿಗೂ ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆಗೂ ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆ ತಪ್ಪಿತು. ಗಂಡನಿಗೆ ಹೇಳದಿದ್ದರೂ ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ಗುರುವಿನ

ಕಡೆಯಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದದ್ದು ಜ್ವರದ ದೇವತೆಯೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡಳು.

ಗುರುವಿಗೆ ವಾಸಿಯಾದರೂ ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆಗೆ ಜ್ವರ ಬಂದವರ ಉಪಚಾರದ ಯೋಗ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆ ದಿನ ಅವಳು ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಸುಮಂಗಲಿ ಜ್ವರದಿಂದ ಮಲಗಿದ್ದರು. ಅವಳು ಆಕೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕುಡಿಸಿ ಪಥ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆಮೇಲೆ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಗುರುಗಳು ಭಕ್ತನಿಗೆ ತನಗೆ ರಾತ್ರಿ ಆದ ಒಂದು ಸ್ವಪ್ನದ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾನು ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಲು ಚಳುಕು. ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ ನಾಲ್ಕಾರು ಸಲ ಕಾಲನ್ನು ಔಕಿದ್ದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವಲ್ಪ ನಿದ್ದೆ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಆಗ ಬೇರೆ ಯಾರೋ ಹೆಂಗಸು ಬಂದು ತನ್ನ ಕಾಲನ್ನು ಹಿಸುಕಿದಂತೆ ಆಯಿತು. ಆ ಹಿಡಿದ ರೀತಿ ಬೇರೆಯ ರೀತಿ. ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆಯ ಕೈ ಮಗಳ ಕೈ. ಆ ಕೈ ಹೆಣ್ಣು ಕೈ. ಸಂಸಾರಿಯ ಕೈ. ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಉಸಿರನ್ನು ಸೆಳೆದಂತಾಯಿತು, ಅವರು ನಿದ್ದೆಕೆಟ್ಟು ಯಾರು ಎನ್ನುತ್ತ ಎಚ್ಚತ್ತರು. ಯಾರೋ ಎದ್ದು ನಡೆದುಹೋದದ್ದೂ ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ ದೂರದಿಂದ ಬರುತ್ತ ಏನು ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದೂ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಗುರು ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರಲಾಗಿ ಭಕ್ತನಿಗೆ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ರಾತ್ರಿ ತಿಳಿಸಿದ ಸಂಗತಿ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಈ ವಿವರವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕೇಳಿ ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ ಗುರುಗಳು ಕೂಗಿದ್ದನ್ನೂ ತಾನು ಬಂದದ್ದನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ಯಾರನ್ನೋ ಕಂಡಂತಾಯಿತೆನ್ನುವುದನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಜ್ವರದ ದೇವತೆ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವಾಗ ಕಾಲನ್ನು ಏನೋ ಮಾಡಿರಬೇಕು. ಈ ಹೆಣ್ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಅವಳು ಗುರುವಿಗಾಗಲಿ ಗಂಡನಿಗಾಗಲಿ ಏನೆಂದು ಹೇಳುವುದು? ಅವಳ ಗಂಡನು ಗುರುಗಳ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಇದು ಏನಿರಬಹುದೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದನು. ತನಗೆ ಬಗೆ ಹರಿಯದಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಅಲ್ಲದೆ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿಲ್ಲ; ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಬಿಟ್ಟು ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು.

ಯಾವ ವಿಚಿತ್ರದಿಂದಲೋ ಗುರು ಮಾರನೆಯ ದಿನದಿಂದ ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯದ ಜೀವನವನ್ನು ಪೂರ್ವದಂತೆ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಭಕ್ತನೂ ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆಯೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಎರಡು ಮೂರು ದಿನದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತನು ಗುರುವಿಗೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಂದು ಇಳಿದಿದ್ದ ಸುಮಂಗಲಿಗೆ ಜ್ವರ ಬಂದಿದ್ದದ್ದು ಅತಿಯಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಸಂಜೆ ಯಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆಯೂ ಮನೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಾಗಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಗುರುವಿಗೆ ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿದಳು. ಅದರ ಮಾರನೆಯ ದಿವಸ ಭಕ್ತನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಸುಮಂಗಲಿ ಅಂದಿನ ಬೆಳಗಾಗ ಪರಮಪದವನ್ನೈದಿದಳೆಂದೂ ತನ್ನ ಉತ್ತರಕ್ರಿಯೆ ಯನ್ನು ಈತನು ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಹೋಗುವ ಮುನ್ನ ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ ಯನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳೆಂದೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕಾರ ನಡೆಸುವುದು ಕರ್ತವ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ತಾನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡೆನೆಂತಲೂ ಆದಕಾರಣ ತಾನು ಗುರುಗಳ ಸೇವೆಗೆ ಬರಲು ಸಾವಕಾಶವಾಯಿತೆಂದೂ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಗುರು 'ಯಾವ ಪ್ರಾಂತದಿಂದಲೋ ಬಂದವರು ಇಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡರೆ?' ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟು, ದೇವರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದಿನಂತೆ ತೊಡಗಿದರು.

ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ ಗುರುವಿನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬಂದಳು. ಅವಳ ಗಂಡನೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಳು. ಅವಳು ತುಂಬ ಅತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು; ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಗುರು 'ತಾಯಿ, ಎಂಥ ಹತ್ತಿರದ ಬಂಧುವನ್ನು ಕುರಿತಾದರೂ ಅತಿಯಾಗಿ ದುಃಖಿಸಬಾರದು. ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯ ನೆರಳಿಗೆ ಬಂದ ಕಾರಣದಿಂದ ನೀನು ಅವರನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡ ದ್ದಾಯಿತು. ತೀರಿಕೊಂಡರು. ನಿಮ್ಮ ಯಜಮಾನರು ಮಗನಂತೆ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಇನ್ನು ದುಃಖವೇಕೆ?' ಎಂದರು.

ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ ಏನೋ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ದುಃಖದ ವೇಗದಿಂದ ಕಂಠಕಟ್ಟಿತು. ಬಾಯಿಂದ ಸ್ವರ ಹೊರಡದೆ ಅವಳು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತ ಗುರುವಿನ ಕಾಲಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಳು. ಕ್ಷಣಬಿಟ್ಟು ಎರಡು ಮಾತನ್ನು ಆಡಿದಳು. ಅದು ಇವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಗುರುಗಳು

ಅವಳನ್ನು ಮೆದುವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸಂತೈಸಿದರು; ತುಂಬ ನೊಂದಿದ್ದಾಳೆ, ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು, ಎಂದು ಭಕ್ತನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು; ಅವರನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟರು.

ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಭಕ್ತನು ಬಂದನು. ಅವನ ರೀತಿಯಿಂದ ಅವನೂ ಅತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಕಂಡಿತು. ಗುರು 'ಇಷ್ಟು ದುಃಖಪಡಬಹುದೆ?' ಎಂದರು. ಭಕ್ತನು ದುಃಖವನ್ನು ತಡೆದುಕೊಂಡು, ನಿಮ್ಮ ಮಗಳು ಇಂದಿನ ಸಂಜೆ ಬಂದಾಗ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರಿಕೆಮಾಡುತ್ತಾಳೆ, ಎಂದನು.

ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ ಸಂಜೆಗೆ ಬರುವಾಗ ಹಿಂದಿನ ದಿನದಂತೆ ದುಃಖದ ಆವೇಗದಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ; ಸಮಾಧಾನವಾಗಿದ್ದಳು. ಬಂದವಳು ಗುರುವಿನ ಕಾಲಿಗೆ ಎರಗಿದಳು. ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಳು. ಭಕ್ತನು 'ಅರಿಕೆ ಮಾಡು' ಎಂದನು. ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ ಗುರುವಿನ ಮುಖವನ್ನು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು 'ಹೇಗೆ ಅರಿಕೆ ಮಾಡುವುದೊ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ' ಎಂದಳು. ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಬಿಟ್ಟು 'ನಿನ್ನೆ ಬೆಳಗಾಗ ಪರಂಧಾಮವನ್ನೈದಿದ ಸುಮಂಗಲಿ ಯಾರೋ ಎಂದಿದ್ದೆ. ಅವರು ನಮಗೆ ದೂರವಲ್ಲ. ಬಹು ಹತ್ತಿರದವರು ಎಂದು ಅವರು ಹೋಗುವ ಮುನ್ನ ನನಗೆ ತಿಳಿಯಿತು' ಎಂದಳು. ಗುರು ಆಕೆಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ 'ಆಕೆ ತೀರಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲು ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನನ್ನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಯಜಮಾನರು ಅವರಿಗೆ ಉತ್ತರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಮಾತಿಗೆ ನಾನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡೆ. ಅವರು ನಮ್ಮ ಆಚಾರ್ಯರ ಪೂರ್ವಾಶ್ರಮದ ಪತ್ನಿ' ಎಂದಳು.

ಗುರುವಿನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ವಿಕಾರವೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅವರು 'ನಾರಾಯಣ' ಎಂದರು. ಮತ್ತೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಬಿಟ್ಟು ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ ಗುರುವನ್ನು ಕುರಿತು 'ಗುರುಪತ್ನಿ ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಆಗಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಕೃಪೆಮಾಡಿ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕು' ಎಂದಳು. ಗುರು 'ಭಗವಂತನ ಪಾದವನ್ನು ಸೇರುವ ಮೊದಲು ಈ ಲೋಕದ ಸಂಬಂಧಗಳು,

ಈ ಲೋಕದ ಮರ್ಯಾದೆಗಳು, ಈ ಲೋಕದ ಕ್ಷಮೆ, ಈ ಲೋಕದ ದವು. ಭಗವಂತನ ಪಾದವನ್ನು ಸೇರಿರುವ ಆ ಜೀವದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ನೀಡಬೇಕಾದ ಕ್ಷಮೆ ಯಾವುದಿದೆ ಇನ್ನು?' ಎಂದರು.

ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ 'ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ನಾನು ಅವರ ಪರವಾಗಿ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ತಾವು ಕೋಪಗೊಂಡರೆ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಕೂಡ ತನಗೆ ಚ್ಯುತಿಯಾಗಬಹುದೆಂದು ಅವರು ಶಂಕೆಪಟ್ಟರು. ಕ್ಷಮಿಸಿದೇನೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದರೆ ಅರಿಕೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂದಳು.

ಗುರುಗಳು 'ಹೇಳು ತಾಯಿ. ಕ್ಷಮಿಸಿದೇನೆ' ಎಂದರು. ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ 'ಗುರುಪತ್ನಿ ಚಿಕ್ಕಂದು ತಮ್ಮ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಎಡ್ಡಾದಿಡ್ಡಿಯಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡರಂತೆ. ತಾನು ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗಿ, ಸಂಸಾರದ ವಿಷಯ ಬಲ್ಲವಳಲ್ಲ. ಯಜಮಾನರು ತನಗಿಂತ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷದಷ್ಟು ಹಿರಿಯರು. ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ತಾನು ತುಂಬ ಆಚಾರವಂತರ ಮನೆಯೊಂದರಿಂದ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣದಿಂದ ತನ್ನ ನಡತೆ ಅವಿವೇಕವಾಗಿ ಗುರುವಿಗೆ ಬೇಸರ, ತನಗೆ ಸೌಮಂಗಲವೈಧವ್ಯ ಉಂಟಾಯಿತು. ಹೀಗೆಂದು ಗುರುಪತ್ನಿ ತುಂಬ ಪರಿತಾಪಪಟ್ಟರು' ಎಂದಳು.

ಗುರು: 'ದೈವೇಚ್ಛೆ, ಇದರ ಹೊಣೆ ಬೇರೆ ಯಾರದೂ ಅಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆಯ ಮಾತೇನು?'

'ತಾವು ಚೋಳ ದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತ್ತ ಬಂದ ಮೇಲೆ ತಾಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಈ ಸಮಾಚಾರ ತಿಳಿದು ತುಂಬ ವ್ಯಥೆಯಾಗಿ ಒಂದು ಸಲ ತಮ್ಮನ್ನು ಮರೆಯಿಂದ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಅವರು ದಾರಿ ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಇಲ್ಲಿರುವ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ತಾವೇ, ಅಲ್ಲವೇ, ಎಂದು ಒಂದು ದಿನ ಮರೆಯಿಂದ ನೋಡಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆ ದಿನ ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದರು. ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ದಿನ ಇದ್ದು ಮತ್ತೆ ತಮ್ಮ ದರ್ಶನ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಆಸೆ ಒಂದು ಕಡೆ, ಸೇವಕಿ ಅಸ್ವಸ್ಥಳಾದಳು ಬೇರೆ; ಇನ್ನೆರಡು ದಿನ ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದಾಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ತಮಗೆ ಜ್ವರ ಬಂದಿತು. ಅದು ವಾಸಿಯಾಗುವ

ವರೆಗೆ ಹೊರಡಲು ಮನಸ್ಸು ಬರಲಿಲ್ಲ: ಜ್ವರ ಹೆಚ್ಚಿ ತಾವು ಆಯಾಸಪಡು ತ್ತಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಅವರು ದಿನವೂ ಕೇಳಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವರು ಏಕೆ ಇಷ್ಟು ಕಾತರರಾಗುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ನನಗೆ ಆಗ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಈಗ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.'

ಗುರು 'ನಲವತ್ತು ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದ ನನಗೆ ಇಂದು ಇದು ಏನು ಸಂದೇಶ ನನ್ನ ತಾಯಿ?' ಎಂದರು.

ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ: 'ಮುಂದಿನ ಮಾತನ್ನು ಅರಿಕೆಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದೆ. ಜ್ವರ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಿದಾಗ ಗುರುಪತ್ನಿ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಈ ಜ್ವರವನ್ನು ನಾನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ, ಇವರನ್ನು ಉಳಿಸು, ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡರು. ತಮಗೆ ಜ್ವರ ಬಹು ಹೆಚ್ಚಾದ ಆ ರಾತ್ರಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದು ನಾನು ದೂರ ಹೋಗಿ ಮಲಗಿದ ವೇಳೆ ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತು ಕಾಲನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಜ್ವರವನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಮೈಯನ್ನು ಸೋಕಿದರು.'

ಗುರು 'ಆ' ಎಂದರು.

ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ: 'ಮೈಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದಾಗ ತನ್ನ ಸೌಭಾಗ್ಯದ ದಿನದ ನೆನಪಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಕಾಲನ್ನು ಒತ್ತುವ ಚಪಲ ಹುಟ್ಟಿ ಒತ್ತಿದರು. ಅದರಿಂದಲೇ ತಾವು ಎಚ್ಚೆತ್ತಿರಿ; ಯಾರು ಎಂದು ಕೂಗಿದಿರಿ. ನಾನು ಎದ್ದು ಬಂದೆ. ಮಾರನೆಯ ದಿನವೇ ಅವರು ಜ್ವರದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದರು. ಈ ದಿವ್ಯ ದೇಹವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಎಂದೋ ಕಳೆದು ಕೊಂಡಿದ್ದ ಹೆಂಗಸು ಹೀಗೆ ಬಂದು ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ತಮಗೆ ಸೋಕಿಸಿ ತಮ್ಮ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕಡಮೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಉತ್ಕಟ ಪಾತಕ, ಅದನ್ನು ಮನ್ನಿಸ ಬೇಕು, ಎಂದೇ ಅವರು ಬೇಡಿದ್ದು.'

ಗುರು ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡಲಿಲ್ಲ. ಶ್ಯಾಮಲಾಂಬೆ 'ಗುರುಪತ್ನಿ ನನಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದಮಾಡಿ ತನ್ನ ಮೈಮೇಲಿದ್ದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು' ಎಂದು ಮೂರು ಒಡವೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದಳು. ಗುರು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದು 'ಎಲ್ಲ ಜೀವಕ್ಕೂ ಒಂದೊಂದು ದಾರಿ ನಿಯಮಿತವಾಗಿದೆ. ಆಯಾ ಜೀವ ಅದರದರ ದಾರಿ ನಡೆದು ಗುರಿಯನ್ನು

ಮುಟ್ಟಬೇಕು. ನಮ್ಮ ದಾರಿ ಹೀಗೆ ಆಗುವುದಿತ್ತು. ನಿಮ್ಮ ದಾರಿ ಸುಖವಾಗಲಿ' ಎಂದರು.

ಹೊರಗಡೆ ರಾಮಚಂದ್ರ ಆಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಗುರು ಅವನನ್ನು ಕರೆದು 'ಅಣ್ಣಯ್ಯ, ಲಕ್ಷ್ಮೀನೃಸಿಂಹ ಮಮದೇಹಿ ಕರಾವಲಂಬಂ ಹೇಳು' ಎಂದರು. ರಾಮಚಂದ್ರನು ಆ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಸುಸ್ವರವಾಗಿ ಹಾಡಿದನು. ಇವರೆಲ್ಲ ಅದನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೇಳಿದರು.

ಗುರುಪತ್ನಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಸೇವಕಿ ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಬಂದು ಗುರುಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು, ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ತನ್ನ ಊರ ಕಡೆ ಹೊರಟಳು.

೩

ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಕಥೆ ನಡೆಯುವ ವೇಳೆಗೆ ನಾನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕ್ಷಣ್ಣ ನಾಗಿದ್ದೆನು. ನಾನು ಎಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದೇನೆಂದು ನೋಡಿದೆನು. ಅದು ಹೊಂಡದ ಪಕ್ಕದ ಒಂದು ಅರಳಿಯ ಮರದ ಅಡಿ. ದೇವಾಲಯದ ಕಡೆ, ಹೊಂಡದ ಕಡೆ, ಊರ ಕಡೆ ನೋಡಿದೆನು. ಮುಳುಗುವ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕು ಶತಮಾನಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೇಲೆ, ಮೊಟ್ಟೆಗೆ ಕಾವು ಕೊಡುವ ಹಕ್ಕಿಯ ರೆಕ್ಕೆಯಂತೆ, ಕೋಟ್ಯಂತರ ಜೀವದ ಬದುಕನ್ನು ಹೊದೆದಿರುವ ಕಡಲ ತೆರೆಯಂತೆ, ಕವಿದು ತೊಳಗುತ್ತಿತ್ತು. ಯಾವುದೋ ಮೂಕ ಯಾತನೆ, ಯಾವುದೋ ಮೂಕ ಆಸೆ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಲಕಿದ್ದವು. ಒಬ್ಬ ಯತಿ, ಒಬ್ಬ ಸುಮಂಗಲಿ; ಒಬ್ಬ ಭಕ್ತ, ಅವನ ಪತ್ನಿ, ಇವರ ಮಗ; ಇವರ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ನಾನು ಆ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಕದಲಿ ಬಂದೆನು.

# ಕವಿಯ ಬಾಳ ಕೊನೆಯ ದಿನ

ಗಯಟೇ ಮಹಾಕವಿ ತನ್ನ ಫೌಸ್ಟ್ ಗ್ರಂಥದ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದಾಗ ತನ್ನ ತರುಣ ಮಿತ್ರನಿಗೆ 'ನಾನು ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕೆಲಸವನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಗಿಸಿ ಆಯಿತು. ಇನ್ನು ನನಗೆ ಉಳಿದಿರುವ ದಿನಗಳು ಅದು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಕೊಸರು' ಎಂದನು. ಇದಾದ ಮೇಲೆ ಆತನು ಕೆಲವು ತಿಂಗಳು ಸುಖವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದನು. ಚಳಿಯ ದಿನಗಳು ಬಂದವು. ದೇಹದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಕಡಮೆಯಾಗಿದ್ದದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಚಳಿ ಸಹಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಆದರೂ ಅವನು ಆ ಕಾಲವನ್ನು ಹೇಗೋ ಕಳೆದನು. ಆದರೆ ಕೊನೆ ಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ದಿನ ಮೈಗೆ ಶೀತವಾಗಿ ಅವನು ನೆಗಡಿ ಜ್ವರದಿಂದ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದನು. ಮೂರು ದಿನ ಹೀಗೆ ಇದ್ದು ಒಂದು ದಿನ ಜ್ವರ ಕೆರಳಿ, ಒಂದು ದಿನ ಗುಣವಾದಂತೆ ತೋರಿ, ಕೊನೆಯ ದಿನವೆಲ್ಲ ಮಂಪರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ಅವನು ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು.

ಆ ಕೊನೆಯ ದಿನ ಅವನಿಗೆ ರೋಗದ ನೋವು ಆಯಾಸ ಏನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮಂಪರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ತಾನು ತೀರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೇನೆಂದು ಅವನಿಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಮಂಪರ ಮೊದಲಾಗುವ ಮುನ್ನ ಕವಿ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ ವೈದ್ಯನಿಗೆ 'ನಾಳೆ ನಾಳಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಸರಿಹೋಗುತ್ತದೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು; ಬಳಿಗೆ ಬಂದ ಸೇವಕನನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಮಾತನಾಡಿಸಿದನು; ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಸರಿ ಮಾಡಿದ ಊಳಿಗದ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕನಿಕರ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನೋಡಿದನು; ಸೊಸೆ ಬಳಿಗೆ ಬರಲು ಮೆಲುನಗೆಯಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಿ ಮನೆಯ ಮಾತನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ತನ್ನ ವಿಷಯ ಚಿಂತೆಗೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿದನು. ಇದಾದ ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲೇ ಎಂಭತ್ತು ವರ್ಷ ಬಾಳಿದ ಆ ಜೀವದ ಕರಣಗಳು ಸೋತು ಮೆದುವಾದ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಮಂಕು ಆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕವಿಯಿತು. ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ನಿದ್ರೆ ಎನ್ನುವಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಕವಿ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬಾಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಅರವತ್ತು ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಎಂಭತ್ತು ವರ್ಷವನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಬಾಳಿದನು. ಆ ಎಂಭತು ವರ್ಷದ ಅನೇಕ ಚಿತ್ರಗಳು

ಅವನ ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆ ಹರಿದು ಅವನು, ತಾನೇ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಆಡುತ್ತ ತಾನೇ ಪ್ರೇಕ್ಷಕನಾಗಿ ನೋಡುವಂತೆ, ಆ ಚಿತ್ರಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಸಕ್ತವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಒಂದು ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆದನು.

....ಆ ತಾಯಿ ಎಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯವಳು. ಆ ತಂದೆ, ಆತನೂ ಒಳ್ಳೆಯವನೇ, ಆದರೆ ಮಗನು ತನ್ನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಬೆಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಹಠಮಾಡಿ ತಾನೂ ಬೇಸರಪಟ್ಟು ಮಗನನ್ನೂ ಬೇಸರಗೊಳಿಸಿದನು. ತಾಯ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಆ ಬಾಲ್ಯದ ಕಷ್ಟ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ಅಜ್ಜಿ ತನಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಆ ಸೂತ್ರದ ಗೊಂಬೆಗಳಿಂದ ತಾನು ನಾಟಕ ಗಳನ್ನು ಆಡಿ ಎಷ್ಟು ಸುಖ ಪಟ್ಟಿದ್ದನು! ಆಮೇಲೆ ಕೂಡ ಅವನಿಗೆ ನಾಟಕ ವೆಂದರೆ ತುಂಬಾ ರುಚಿ. ಅಜ್ಜಿ ಕೊಟ್ಟ ಆ ಗೊಂಬೆಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಈ ರುಚಿ ಹುಟ್ಟಿತೋ, ಇಲ್ಲ ಸಹಜವಾಗಿ ಇದ್ದ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಅಜ್ಜಿ ಗೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳೋ, ಇಲ್ಲ ಯಾವುದೋ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಅಭಿರುಚಿ ಇದ್ದು ಉದ್ದೇಶವಿಲ್ಲದೆ ಗೊಂಬೆ ಬಂದು ಸೇರಿತೋ, ಅಂತೂ ಎಳೆಯನ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಆ ಗೊಂಬೆಗಳು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲೇ ಅವನ ಜೀವನ ರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ತಾನು ಪುಣ್ಯಶಾಲಿ. ಹುಟ್ಟಿದ ಊರು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಹುಟ್ಟಿದ ಮನೆ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಆಮೇಲೆ ಕೂಡ ಅವನ ಬದುಕು ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಯ ಬದುಕೇ ಆಗಿದ್ದಿತು. ವಿರಾಮವಾಗಿ ಕುಳಿತು ಲಲ್ಲೆಹೊಡೆಯುವ ವಿಲಾಸಜೀವನ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಉದ್ದಕ್ಕೂ ದುಡಿಯುವುದೇ ಅವನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ದುಡಿತದಲ್ಲಿ ಸುಖ ಇದ್ದಿತ್ತು; ಅದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿತ್ತು; ಯಶಸ್ಸು ಬಂದಿತ್ತು. ವಿಲಾಸವಾದರೂ ತೀರ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಾನು ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಯೇ ಸರಿ....

ಆ ತಂಗಿ ಪಾಪ, ಅವಳು ತನ್ನಷ್ಟು ಪುಣ್ಯಶಾಲಿ ಆಗಲಿಲ್ಲ....

ಆ ಹುಡುಗಿ. ತಾನು ಅವಳನ್ನು ಪ್ರೇಯಸಿ ಎಂದು ಎಣಿಸಿದನು. ಅವಳು ಇವನನ್ನು ಪ್ರಿಯನೆಂದು ಕಂಡಂತೆ ನಟಿಸಿದಳು. ಅವಳಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಚಿಕ್ಕವನಾದ ಮೋಸು ಹರೆಯದ ಪೋರ ಅವಳಿಗೆ ಎಣೆಯೆ? ಹೆಣ್ಣೇ ಹೀಗೆ. ಗಂಡು ಏನನ್ನೂ ಅರಿಯದ ಹುಡುಗನಾಗಿರುವಂದಿನಿಂದ

ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರಿತೆನೆಂಬ ವೃದ್ಧನಾಗುವವರೆಗೆ ಯಾವ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲೂ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಅರಿತೆನೆನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ. ತಾನೂ ಹೆಣ್ಣೆಂದರೆ ಬಾಯಿಬಿಡುವ ಸ್ವಭಾವದ ಮನುಷ್ಯ. ಅಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಓದುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಹೋದಾಗ ಆ ಫಲಾಹಾರ ಮಂದಿರದ ಆ ಯಜಮಾನನ ಆ ಮಗಳು. ತುಂಬ ವಿಶ್ವಾಸ. ಮದುವೆಯಾದೇನೆಂದು ತನಗೂ ತೋರಿತು. ಅವಳೂ ಒಪ್ಪುವಂತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬೀಳುವುದಕ್ಕೆ ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಆಮೇಲೆ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಹುಡುಗಿ. ಮುಖ ನೋಡಿದರೆ ತನಗೆ ಪ್ರೇಮದ ಅಮಲು ಏರುವುದು. ಮದುವೆಯಾಗಲು ಕೆಲವು ಅಡ್ಡಿ. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಮದುವೆಯಾಗುವ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಅಲ್ಲಿ ಓದುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಪಾಪ, ಆ ಸಾತ್ವಿಕ ಸಂಸಾರದ ಪರಿಚಯ ಆಯಿತು. ಫ್ರೆಡರಿಕೆ ಎಂಥ ಸರಳ ಜೀವಿ! ಅವಳ ಸ್ವಭಾವ ದ್ರಾಕ್ಷೆಯ ಸ್ವಭಾವ. ಅದರಲ್ಲಿ ತೆಗೆದು ಹಾಕಬೇಕಾದ ಭಾಗವೇ ಇಲ್ಲ. ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ತೆತ್ತು ಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಭಾವ. ಮದುವೆಯಾಗುವೆನೆಂಬ ಯೋಚನೆಯಿಲ್ಲದ ತಾನು ಅವಳೊಂದಿಗೆ ಸರಸವನ್ನು ಅತಿದೂರ ಕೊಂಡುಹೋದನು. ತಾನು ತೊರೆದು ಬಂದುಬಿಟ್ಟಾಗ ಅವಳು ಸಾಯುವಂತೆ ಆದಳು. ಸದ್ಯ ಸಾಯಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ವರ್ಷದಮೇಲೆ ಬೇರೊಬ್ಬನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದು ಸಂಸಾರಿಯಾಗಿ ಬಾಳಿದಳು. ತಾನು ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ನಡತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಕಡಮೆ ಯಾಯಿತು....

ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ತನಗೆ ಎಂಥ ಎಂಥ ಮಿತ್ರರು ದೊರೆತರು! ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ, ಅನುಭವದಿಂದ, ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ, ತನಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಹಿರಿಯರು. ತನ್ನನ್ನು ಎಷ್ಟು ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಕಂಡರು! ತಾನು ಅವರನ್ನು ಎಷ್ಟೇ ಗೌರವದಿಂದ ಕಂಡರೂ ಮಾತು ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನನೆಂಬಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. ತನ್ನದು ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಸ್ವಭಾವ. ಅವರು ಇದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ಎಷ್ಟೋ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡರು. ತನ್ನ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೆಚ್ಚಿದರು, ಹೊಗಳಿದರು. ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕೆಲಸಮಾಡುವಂತೆ

ಉತ್ತೇಜನ ಕೊಟ್ಟರು. ದೊಡ್ಡ ಜೀವಗಳು. ದೊಡ್ಡ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಕೊಂಡವು....

ಬದುಕನ್ನು ಕಾಡಿಗೆ ಎಳೆಯುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು? ಅದನ್ನು ಉಳಿಸುವ ಪ್ರಚೋದನ ಎಷ್ಟು? ತನ್ನ ಯೌವನದ ಕಾಲ ಈ ಎರಡೂ ಮನೋಧರ್ಮದಿಂದ ರಣರಂಗವಾಗಿತ್ತು. ತನಗೆ ಅವಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ಪ್ರೀತಿ. ಅವಳು ಕೆಸ್ಟ್ನರನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗ ಒಪ್ಪಿರುವ ಹೆಣ್ಣು. ಅವನು ಒಳ್ಳೆಯ ಮನುಷ್ಯ. ತಾನೂ ಪ್ರೇಮ ತೋರಿಸಿದರೂ ತಪ್ಪು ಏನನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದೊಂದು ನರಕಯಾತನೆ. ಆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಚೆಲುವೆ. ತಾನು ಹೋಗುವುದು, ಬರುವುದು, ನಗುವುದು, ನುಡಿಯುವುದು. ಮದುವೆಯ ಮಾತನ್ನು ಎತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಯಾವನೋ ಬಂದು ಅವಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವುದಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆಮೇಲೆ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವೇನು? ಆದರೆ ಬಿಡುವ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಸರಿ, ಆ ಬಂದವ ನೊಂದಿಗೆ ತನಗೆ ಮನಸ್ತಾಪ. ಮಾನವಂತರೆಂಬ ಈ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನದಲ್ಲಿ ತನ್ನಂಥ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲ. ಪ್ರೇಮೋಪಾಸಕರೆಂದು ಇಷ್ಟ ಬಂದಂತೆ ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಇನ್ನೊಂದು ಗುಂಪು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಅತಿರೇಕಕ್ಕೆ ಹೋಗು ತ್ತಿತ್ತು. ಕ್ಯಾರೊಲೀನ್ ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನ ಪ್ರೇಯಸಿ; ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಅವನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲಿದ್ದಳು. ಆದರೂ ತನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವಳದು ಅದೆಷ್ಟು ಧಾರಾಳ! ಹತ್ತು ಜನ ಕುಳಿತಿರುವ ಕಡೆ ತಾನು ಹೋದರೆ ಎದ್ದು ಬಂದು ಎಲ್ಲರೆದುರಿಗೇ ತನ್ನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಳು, ಮುದ್ದಿಡುವಳು. ಇದು ತನಗೆ ಆಗ ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದರೂ, ಸರಿಯೆ ಎಂದು ಒಂದೊಂದು ಸಲ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ನೇಹಿತನಿಗಂತೂ ಇದರಿಂದ ಅಸಮಾ ಧಾನವೇ. ಆದರೆ ಆ ಮಳೆ ಬಂದ ದಿನ ಇವರು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ತಾನು ಹಾಡಿದ್ದು, ತನ್ನ ಜೊತೆಗಾರರು ಕೇಳಿದ್ದು, ಅವೆಲ್ಲ ಎಂಥ ಆನಂದದ ದಿನಗಳು....

ತನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನು ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ತನಗೆ ಎಂಥ ಕೀರ್ತಿ ಬಂದಿತು! ಆಮೇಲಾದರೂ ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಆಯಾ ಕಾಲದ ಅನುಭವವನ್ನು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಳಿಸಿಯೇ

ತಾನು ಸುಖಪಟ್ಟಿದ್ದನು. ಲೋಕವೂ ಅದರಿಂದ ಸುಖಪಟ್ಟಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು. ಎಷ್ಟು ಜನ ತನ್ನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದರು! ತನ್ನನ್ನು ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮಂಡಲೇಶ್ವರ ಕುಮಾರನು; ಕೊನೆ ಕೊನೆಗೆ ನೆಪೋಲಿಯನ್, ಬೈರನ್, ಸ್ಕಾಟ್, ಕಾರ್ಲೈಲ್. ಆಹಾ, ಈ ಇಂಗ್ಲಿಷು ಜನ ಎಂತಹ ಗುಣಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳು! ಅವರ ಪುಣ್ಯ ಬಹು ದೊಡ್ಡದು. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರ ಕಾವ್ಯಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಬರುತ್ತಿದ್ದನೇ?....

ಕವಿಗೆ ಮಂಕು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಯೋಚನೆ, ಯೋಚನೆಯಾಗಿ ಹರಿಯುವುದು ತಪ್ಪಿ, ಘನಿಸಿ ಸ್ವಪ್ನವಾಯಿತು. ಅವನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬಂದು ಕುಳಿತಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಆಂಗ್ಲವ್ಯಕ್ತಿ. ಉದ್ದವಾದ ಮುಖ; ಉದ್ದವಾದ ಮೂಗು; ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಹೊಳಪಿನ ಕಣ್ಣು. ಕವಿ 'ನೀನು ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್' ಎಂದನು. ವ್ಯಕ್ತಿ 'ಅಹುದು' ಎಂದನು. ಕವಿ ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ ಹೆಸರನ್ನು ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಕೈ ಎತ್ತಿದನು. ತನ್ನ ಬಟ್ಟೆಯಮೇಲೆ W ಅಕ್ಷರವನ್ನು ತಿದ್ದಿದನು. ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿರುವುದೇ ಅವನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ತಂದಿತು. ಅವನು ಆ ಮುಖವನ್ನು ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ನೋಡುತ್ತ ಹೊತ್ತು ಕಳೆದನು. ನಿದ್ದೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಆಳವಾಗಿ ಸ್ವಪ್ನಸೀಮೆ ಹಿಂದುಳಿದು ಹೋಯಿತು. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ರೂಪವೂ ಮರೆತು ಹೋಯಿತು. ಎಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತು ನಿದ್ದೆ ಆದಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬೇಕಾದರೆ ಮತ್ತೆ ಸ್ವಪ್ನದ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ದೇಶದ ಮುಖ ಬೇರೆ ಒಂದು ಕಂಡಿತು. ಕವಿ ಆ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದನು; ಅಪೂರ್ವವಾದ ಅದರ ಭಾವದಿಂದ ತೀರ ಕೌತುಕಗೊಂಡನು. 'ನೀನು ಯಾರು?' ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. 'ಹಾಫೀಸೇ?' ಉತ್ತರವಿಲ್ಲ. 'ಛೆ ಏನು ಕೇಳುತ್ತಿದೇನೆ? ನೀನು ಕಾಳಿದಾಸ.' ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ; ಸಕ್ಕು ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು. ಪಾಪ, ಜರ್ಮನ್ ಭಾಷೆ ಅರಿಯದವನು ತನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ಉತ್ತರ ಹೇಗೆ ಕೊಡುವುದು? ತಾನು ಕೇಳಿದ ಮಾತು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿದೂ ಇರಲಾರದು. ಆದರೆ ಇದು ಏನು ಕಣ್ಣು! ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ ನೋಟ ಬೇಸರಪಡದೆ ಲೋಕವನ್ನು ವಿವರ ವಿವರವಾಗಿ ನೋಡುವ

ನೋಟ. ಈ ನೋಟ ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಎವೆ ತೆರೆದು ಎವೆ ಮುಚ್ಚುವ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದು ಸಲಕ್ಕೆ ತುತ್ತುವ ನೋಟ. ಈ ಪೂರ್ವ ದೇಶೀಯರೇ ಹೀಗೆ. ನಿಷ್ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮದ ಫಲವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವೆವೆನ್ನುವರು. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದು ಸರಿ. ಇನ್ನೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದರಂಥ ಅವಿವೇಕ ಉಂಟೆ? ಇದರಿಂದಲೇ ಇವರ ಲೋಕ, ಭಾವದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ, ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ದರಿದ್ರವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಈ ಬುದ್ಧಿಯು ನಿಲುಕು ಬಹು ದೂರದ್ದು. ಕವಿ ಮತ್ತೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕಡೆ ನೋಡಿದನು. ಮೂರ್ತಿ ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಮುಖದಮೇಲೆ ಯಾವ ಭಾವವನ್ನೂ ತೋರಿಸದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿತ್ತು. 'ನಾನು ನಿನ್ನ ಶಾಕುಂತಲ ವನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಬರೆದೆನು. ನೀನು ಬಲ್ಲೆಯಾ?' ವ್ಯಕ್ತಿ ಬಲ್ಲೆನೆಂಬಂತೆ ಮುಖದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿತು. ಕವಿ ಹೇಳಿದನು: 'ವಸಂತದ ಹೂಗೊಂಚಲಿನಿಂದ ಹೇಮಂತದ ಬರಿಗೈಯವರೆಗೆ, ಹಸುಳೆಯ ಅರಿಯುಮೆಯಿಂದ ಮುಪ್ಪಿನ ಅರಿವಿನವರೆಗೆ, ಭೂಮಿಯ ಚೆಲುವುಗಳಿಂದ ಸ್ವರ್ಗದ ಆನಂದದವರೆಗೆ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೀನು ಒಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನೋಡ ಬೇಕೆನ್ನುವೆಯಾ? ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಾನು ಶಕುಂತಲಾ ಎಂದು ಉಸುರುತ್ತೇನೆ. ಆ ಒಂದು ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಅಡಗಿದೆ. ಇದು ನಾನು ಬರೆದ ಶ್ಲೋಕದ ಅರ್ಥ' ಎಂದನು. ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ನಕ್ಕು ಸಂತೋಷವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು. ಮತ್ತೆ ಇದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಅದೇ ಬೇರೆ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಕವಿ 'ನೀನು ಯಾರು?' ಎಂದನು. ಮತ್ತೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. 'ನೀನು ಹಾಫೀಸ್.' ಮೂರ್ತಿ 'ಅಹುದು' ಎಂದು ಸನ್ನೆ ಮಾಡಿತು. ಹಾಫೀಸ್, ಹಾಫೀಸ್, ಎನ್ನುತ್ತ ಕವಿ ಭಾವಸರಸಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದನು....

ಹಾಫೀಸನಂತೆ ತನ್ನಿಂದ ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯಿಸಿದವಳು ವಿಲ್ಲಿಮರ್ ಸುಂದರಿ. ಜುಲೈಕ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರೇಮಕೃತಿ ಗಳನ್ನು ಬರೆದಳು. ಎಂಥ ಹೆಣ್ಣು! ಏನು ಬುದ್ಧಿ ಅವಳದು! ಎಷ್ಟು ಗುಣ! ಅವಳೂ, ಅವಳ ಗಂಡನೂ, ತಾನೂ ನದೀತೀರದ ಆ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಎಂಟು ದಿನ ಎಷ್ಟು ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಕಳೆದರು! ಅವಳು ಅಷ್ಟೇನೂ ಸುಂದರಿ ಯಲ್ಲ; ಆದರೆ ಬೆಡಗಿನಿಂದ, ವಿಲಾಸದಿಂದ, ಇನ್ನೆಂಥ ಸುಂದರಿಯರಿಗೂ

ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜನರನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸಿದ್ದಳು. ಜನರನ್ನೇನು, ತನ್ನನ್ನು. ಎಂಟು ದಿನ ಆ ಊರ ನದೀತೀರದ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಆ ದಂಪತಿಗಳೊಡನೆ ಇರುತ್ತ ತಾನು ಸ್ವರ್ಗ ಸುಖವನ್ನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದನು. ಆದರೂ ಆಸೆ. ಅವಳಿಗೂ ಆಸೆ ಹುಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಆ ಬೆಳದಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿ ತಾನೂ ಅವಳೂ ಇಬ್ಬರೇ ತಾವಿದ್ದ ಮಂದಿರದ ಮುಚ್ಚಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ಅವಳು ಹೇಳಿದಳು, 'ಗಯಟೆ, ಇನ್ನು ನಾನೂ ನೀನೂ ಒಂದು ಕಡೆ ಇರುವುದು ಕ್ಷೇಮವಲ್ಲ' ಎಂದು. ತಾನು ಅವಳ ಕಡೆ ನೋಡಿ 'ಹೌದು' ಎಂದನು. ಇಬ್ಬರೂ ಒಡನೆಯೇ ಮಂದಿರ ದೊಳಕ್ಕೆ ಇಳಿದುಬಂದು ತಮ್ಮತಮ್ಮತ್ತ ನಡೆದರು. ತಾನು ಮಾರನೆಯ ಬೆಳಗಾಗ ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳದೆ ಓಟಕಿತ್ತನು. ನಂಬಿದ ಮಿತ್ರನಿಗೆ ತನ್ನಿಂದ ದ್ರೋಹವಾಗಬಾರದು. ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ ಹೆಣ್ಣು ತನ್ನಿಂದ ಕೆಡಬಾರದು. ಅವಳು ಸಮ್ಮತಿಸುವಂತಿದ್ದರೂ ತಪ್ಪೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಾದರೆ ಆ ಸಂಬಂಧ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಯಾವ ಸತ್ವವೋ ಆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡಿಸಿತು. ನೀತಿ ಎನ್ನುವುದು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದು ಇಂಥ ಅಲ್ಲಿ. ಇಂಥ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲೇ ಮನುಷ್ಯನು ಅರಿಯುವುದು, ಬದುಕು ಬರಿಯ ಸುಖಕ್ಕಲ್ಲ, ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ನಮಗೆ ದೊರಕಿದೆ, ಎನ್ನುವುದನ್ನು. ಬದುಕು ಒಂದು ರಥ. ಒಂದೊಂದು ರಥದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ನಾವು ಕುಳಿತಿದ್ದೇವೆ. ಒಂದೊಂದು ರಥವನ್ನೂ ಕುದುರೆಗಳ ಒಂದು ಹಿಂಡು ವೇಗವಾಗಿ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ನೆಲವೂ ಅಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಕೊಳ್ಳ; ಇಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡ, ಇಲ್ಲಿ ನೀರು; ಮಧ್ಯೆ ದಾರಿ. ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ನಾವು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗದ ಈ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು, ಹಳ್ಳಗಳ ಮಧ್ಯೆ, ಗುಡ್ಡಗಳ ತಗ್ಗಿನಲ್ಲಿ, ನೀರಿನ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ, ದಾರಿ ಎಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ನೋಡಿಕೊಂಡು ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ದಾರಿ ಎತ್ತ ಹೋದರೆ ಚೆನ್ನವೆಂದು ನಾವೇನು ಬಲ್ಲೆವು? ಎತ್ತ ಎಂದು ಯೋಚಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಹೊತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸದ್ಯ ಎದುರಿಗಿರುವ ಹಳ್ಳವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದರೆ, ಗುಡ್ಡವನ್ನು ಸುತ್ತಿಸಿದರೆ, ಸಾಕು; ದಾರಿ ಒಂದನ್ನು ಹಿಡಿದರೆ ಸಾಕು. ಹೀಗೆ ಓಡಿಯಾಡಿ ಮನುಷ್ಯನು ಜೀವನವನ್ನು ಮುಗಿಸಬೇಕು....

ಹೀಗೆ ಹಳ್ಳ ದಿಣ್ಣೆಯ ಈ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಏನೋ ಒಂದು ರೀತಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಜೊತೆಯವರು ಎಷ್ಟು ಜನ ಆ ಹಳ್ಳ ಕೊಳ್ಳಕ್ಕೆ ತೀರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೆಟ್ಟುಹೋದರು! ಮಂಡಲೇಶ್ವರನು ತನ್ನನ್ನು ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ತಾನು ಏನಾಗಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನೊ? ತಾನು ಜೊತೆಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವನಾದರೂ ಏನಾಗುತ್ತಿದ್ದನೊ? ತರುಣ, ಧನವಂತ. ಕೆಡಿಸುವ ಮಂದಿ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ನೂರು ಜನ. ತಾನು ಬಂದು ಅವನನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಆಟದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಟ, ಕೆಲಸದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ, ಎಂದು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ ತನಗೂ ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು, ಮಂಡಲೇಶ್ವರನಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು, ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೂ ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು: ಆದರೂ ತಮ್ಮ ಅವಿವೇಕದಿಂದ ಜನಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ತೊಂದರೆ ಆಗದೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಮಂಡಲೇಶ್ವರನು ಬೇಟೆಯ ಅಭಿರುಚಿಯಿಂದ ಹುಚ್ಚು ಹುಚ್ಚು ಆಟವಾಡಿದನು. ಜನರಿಂದ ಬರುವ ಹಣಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ವೆಚ್ಚವಿಲ್ಲವೆ? ದೊರೆಯಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಇವನ ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಅದು ಖರ್ಚು? ಇವನು ಬೇಟೆಯಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾಡುಮೃಗ ಬೇಕು; ಕಾಡುಮೃಗ ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಕಾಡು ಬೇಕು; ಕಾಡು ಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಉಳುಮೆಯ ನೆಲ ಕಡಮೆಯಾಗಬೇಕು. ಬೆಳೆದು ತಿನ್ನುವ ಮಂದಿ ಏನಾಗಬೇಕು? ತನ್ನ ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಕುವ ಹುಲಿಗೆ ತನ್ನ ರೈತನ ದನ ತೀನಿ. ಇದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸುಖದಲ್ಲಿರುವ ಜನಕ್ಕೆ ಬಡತನದ ಕಷ್ಟ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಬಹು ದಿವಸ ಇಂಥ ನಡತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬೇಸತ್ತು, ತಾನು ಇಲ್ಮಿನಾವಿನಲ್ಲಿ ಮಂಡಲೇಶ್ವರನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಬರುವಂತೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದನು. ಬೇಟೆ ಮುಗಿಸಿ ವಿನೋದಕ್ಕೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದು ಕಡೆ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ, ತಾನು ಒಬ್ಬ ರೈತನ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಂದು ರೈತನ ಗೋಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು ಓದಿದನು. ಅವನೂ ಅದನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡನು; ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿ ತನ್ನ ಒಳ್ಳೆಯದಕ್ಕಾಗಿ ಇದನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಅವನು ಬಹು ಒಳ್ಳೆಯ ತರುಣ. ತನಗಿಂತ ಚಿಕ್ಕವನು. ತಾನು ಹೋದ ಮೇಲೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅಜಾಗ್ರತೆಯ ಬಾಳನ್ನು ಬಾಳಿ ಮುಂದಾಗಿ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಪಾಪ. ಏನೇ ಆದರೂ ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ಜನದ ಹಿತವನ್ನೇ

ಮುಂದುಮಾಡಿ ನಡೆದನೆಂದೇ ವರ್ಣಿಸಬೇಕು. ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು ಅವನಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿದ ಕೆಟ್ಟದನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವವರು ತೀರ ಅಪೂರ್ವ....

ಆ ಕಾಲವನ್ನೆಲ್ಲ ವಾನ್‌ಸ್ಟೈನ್ ಪತ್ನಿ ತನಗೆ ಸುಖಮಯವಾಗಿ ಮಾಡಿದಳು. ತಾನು ಮಾಡಿದ ಸಂಬಂಧ ತಪ್ಪು ಎಂದು ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು. ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಈ ತಪ್ಪು ಎನ್ನುವವರ ಸರಿ ಯಾವುದೊ ಅಷ್ಟನ್ನೇ ಮಾಡಿದರೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಉಳಿಯಬೇಕು? ನೀತಿ ನೀತಿ ಎಂದು ಇವರು ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಇರುವರು. ಸಂಸಾರ ಬೆಂಗಾಡಾದರೆ ಯಾರೂ ಬಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಹರ್ಷಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಗಂಡನೊಂದಿಗೆ ಸುಖವಾಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ ತಾನು ಅವಳ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೆಂಡತಿ ಹೇಗಿದ್ದಾಳೆನ್ನುವುದು ಗಂಡನಿಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಮಾತುಕಥೆಯ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳು ಹೆರವನೊಂದಿಗೆ ಸರಸಮಾಡಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಬೆಳೆದರೆ ಆ ಗಂಡನಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಅಡ್ಡಿ ಉಳಿದವರಿಗೆ ಏನು? ಆದರೆ ಇದೇ ಸಮಾಜ. ಆಕೆ ಬಹು ಚತುರೆ. ತನ್ನ ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆರೆಯಿತು? ತನಗೆ ಅವಳಿಗೆ ಪರಿಚಯ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಬೆಳೆದಿದ್ದರೂ ಸಹವಾಸ ಮೊದಲಾಗದೆ ಇದ್ದ ದಿನ: ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ತನಗೆ ಮಿತಿಮೀರಿ ಆಸೆ ಆಗಿ ತಾನು ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟನು. ಅವಳ ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಹೊತ್ತು ಮಿಂಚಿತ್ತು. ಆದಕಾರಣ ಒಳಗೆ ಹೋಗದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದೆರಡು ಸುತ್ತು ಹಾಕಿ, ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಳಿದು, ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲು ಹಿಂದಿರುಗಿದನು. ನಾಲ್ಕು ಹೆಜ್ಜೆ ಹೋಗುವ ವೇಳೆಗೆ ಎದುರಿಗೆ ಅವಳು ಬರಬೇಕೆ? 'ಗಯಟೆ' ಎಂದಳು. ತಾನು 'ಹೌದು' ಎಂದನು. 'ಇದೇನು ಇಲ್ಲಿದ್ದೀಯೆ?' ತಾನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿದನು. ಅವಳು, 'ಅಯ್ಯೋ ಹುಚ್ಚೇ, ಅಷ್ಟು ಅಪೇಕ್ಷೆ ಆದರೆ ಒಳಗೆ ಬರಬಾರದಾಗಿತ್ತೆ? ಹೊತ್ತಾಗಿದ್ದರೇನು?' ಎಂದಳು. ತನ್ನ ಆಸೆ ಒಂದು ಕಾಗದದಿಂದ, ಒಂದು ಆಡಿದ ಮಾತಿನಿಂದ, ದೂತನಿಂದ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಸಂದೇಶದಿಂದ, ಹೇಗೆ ಮುಟ್ಟಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ ಹಾಗೆ ಇದೊಂದೂ ಇಲ್ಲದೆಯೇ ಅವಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿತ್ತು. ಏಕೆ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದೇನೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಅವಳು ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟಿದ್ದಳು. ತನ್ನ

ಮನಸ್ಸೂ ಅವಳ ಮನಸ್ಸೂ ಇದೇ ರೀತಿ ಎಷ್ಟು ವರ್ಷ ಜೊತೆಯಾಗಿ ಹರಿದುವು! ಜೀವ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾದ ಸಂಬಂಧವಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಮೀರಿ ಬಾಳುವುದು ಅಸುಖದ ದಾರಿ. ಅದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಬಾಳುವುದೇ ನಿಜವಾದ ಸುಖದ ಉಪಾಯ. ಈ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಉಳ್ಳ ಗಂಡೂ ಹೆಣ್ಣೂ ಗಂಡ ಹೆಂಡತಿ ಆಗದೆಯೇ ಆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಸಂಬಂಧ ಇಲ್ಲದವರು ಗಂಡ ಹೆಂಡತಿ ಆಗಿ ಏನು ಹೆಣಗಿದರೂ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲಾರರು. ವಾನ್‌ಸ್ಟೈನ್ ಪತ್ನಿ ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನಿಂದ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಳು. ತಾನು ವೃದ್ಧೆಯಾದ ಮೇಲೂ ತನ್ನನ್ನು ಬಿಡದೆ ಇರಬೇಕೆಂದು ಅವಳ ಎಣಿಕೆ. ಇದು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಮನಸ್ತಾಪ. ಅವಳ ಕೊಂಕು ಮಾತೆಷ್ಟು? ಗಂಟು ಹುಬ್ಬೆಷ್ಟು? ಹೆಂಡತಿಯಾದುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವಳು ತನ್ನನ್ನು ಪಾಡುಪಡಿಸಿದಳು....

ಈ ಮದುವೆ, ಈ ಪ್ರೇಮ, ಇದರ ಮಾತೇ ಇಷ್ಟು. ಕ್ರಿಸ್ಟೀನ್ ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಹೆತ್ತಳು. ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷ ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿಯಾಗದೆ ಹೆಂಡತಿಯ ಬಾಳನ್ನು ಬಾಳಿದಳು. ನೆಪೋಲಿಯನನ ಸೈನಿಕರು ಮದುವೆಯಿಲ್ಲದವಳೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವಳಲ್ಲಿ ತಪ್ಪುರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದರು. ಇಂಥ ಅವಮಾನದಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂದು ತಾನು ಅವಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಮದುವೆಯಾದನು. ಇದಾಗುವವರೆಗೆ ಆ ಹೆಂಗಸು ಸಮಾಜದ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಲ್ಲ; ಆ ಮಗನು ಔರಸ ಪುತ್ರನಲ್ಲ. ಸಮಾಜದ ಈ ಧೂರ್ತತೆಗೆ ಏನು ಹೇಳುವುದು? ಸ್ಕಿಲ್ಲರ್ ಇಂಥ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಹು ಖಚಿತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ತನಗೂ ಅವನಿಗೂ ಇಂಥ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಭೇದ....

ಸ್ಕಿಲ್ಲರ್ ಬಹಳ ಶಕ್ತ, ಧೀರ, ಧೀಮಂತ. ಅವನ ಆತ್ಮಗೌರವ ಅದ್ಭುತ ರೀತಿಯದು. ಅವನಿಗೆ ಹಣ ಬೇಕಾದಾಗ ಮಂಡಲೇಶ್ವರನು ಅದನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದನು. ಸ್ಕಿಲ್ಲರ್ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಈ ಹಣವನ್ನು ನಾನು ಗಳಿಸುತ್ತೇನೆಂದನು. ಆರೋಗ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗಲೂ ದೇಹವನ್ನು ದುಡಿಸಿ ಈ ಹಣವನ್ನು ಗಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವನು ಆಯುಸ್ಸನ್ನು ಕಡಮೆಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಹೀಗೆ ಬಾಳುವುದನ್ನು ಅವನು

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂದು ಕರೆದನು. ಇದು ತನಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸ್ಕಿಲ್ಲರನ ಆ ತಪ್ಪು ಕೂಡ ಒಳ್ಳೆಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಹೊರಟುಬಂದಿತ್ತು. ಪರಿಣಾಮ ಹೇಗಾದರೂ ಸ್ಕಿಲ್ಲರನ ಅಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಎಲ್ಲ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಭಾವನೆ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಏನೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ಕಿಲ್ಲರ್ ತನ್ನ ಬಾಳನ್ನು ಸದಾ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಚಪಲಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಇದ್ದರೆ ಅವನು ಅವಕ್ಕೆ ಎಡೆಗೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅವನು ಕ್ಷಣ ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ದಿನ ದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದನು. ಒಮ್ಮೆ ನೋಡಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನೋಡುವ ವೇಳೆಗೆ ಅವನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹಿರಿಯನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ತೃಣಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹಿರಿತನದ ಬೆಳಕು ಹೊಮ್ಮುತಲಿತ್ತು. ಅವನ ನಡೆಯೊ, ಅವನ ನುಡಿಯೊ! ಹಣದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಈ ಮನುಷ್ಯನು ಮಂಡಲೇಶ್ವರ ನರಪತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮಾನನೆಂಬಂತೆ, ಅಧಿಕನೆಂಬಂತೆ, ಗಂಭೀರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನೊಬ್ಬ ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿ. ಬಹು ಬೇಗನೆ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಆದರೂ ತನ್ನ ದೇಶದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವದ ಗುರುತನ್ನಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದನು. ಅವನ ಸ್ನೇಹ ತನ್ನ ಬಾಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ತುಂಬಿತು? ಎಷ್ಟು ಉತ್ತಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕವಾಯಿತು? ಸ್ಕಿಲ್ಲರ್ ಬಾರದಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಜೀವನದ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ವಸಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದೊ, ಎರಡೊ ಇಲ್ಲದಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಸ್ಕಿಲ್ಲರ್ ತಾನು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲ, ತನ್ನ ಗೆಳೆಯರು ಅವರವರ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರಕನೂ ಆದನು. ಅದೊಂದು ಅಪೂರ್ವ ಜೀವ, ಉದಾತ್ತ ಜೀವ....

ಸ್ಕಿಲ್ಲರ್ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅರಿಯದವರು ತನ್ನ ಅವನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ತಪ್ಪು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ಇದರಿಂದ ಅವನ ಬುದ್ಧಿ ಕೆಡಲಿಲ್ಲ. ತಾವಿಬ್ಬರೂ ವಿವೇಕಿಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಹೊರಗಿನವರ ಇಂಥ ಮಾತಿನಿಂದ ಬರಬಹುದಾಗಿದ್ದ ವೈಮನಸ್ಯ ತಮ್ಮ ಸ್ನೇಹದಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರಲಿಲ್ಲ. ಉಳಿದವರು 'ಗಯಟೆ ಹೀಗೆ, ಗಯಟೆ ಹಾಗೆ' ಎಂದರೆ ಅವನು 'ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಯದು' ಎನ್ನುವನು; ಅವರು ಹೇಳಿದ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತನ್ನು ತನಗೆ ಬಂದು ಹೇಳುವನು. "ಗಯಟೆ ಒಬ್ಬ

ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲ; ಇಪ್ಪತ್ತು ಮನುಷ್ಯರು.'' ''ಗಯಟೆ ಯೂರೋಪಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ.'' ಇಂಥ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸ್ಕಿಲ್ಲರ್ ಹಿಗ್ಗುತಿದ್ದನು. ಅವನನ್ನೇ ಹೊಗಳಿದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಗೆಳೆಯನನ್ನು ಹೊಗಳಿದರೆ ಅವನಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಹೆಮ್ಮೆ....

ಎಂಥ ಗೆಳೆಯ ಅವನು! ಎಂಥ ಗೆಳೆಯ ಹಂಬೋಲ್ಟ್! ಜೆಲ್ಟರ್! ಎಷ್ಟು ಸ್ನೇಹ ಎಷ್ಟು ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದು ತನ್ನನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಸಲಹಿತು....

ಸ್ಕಿಲ್ಲರ್ ನಾಟಕಗಳು ಜನರಿಗೆ ಬಹು ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಾದುವು....

ನಾಟಕ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ತಾನು ಎಷ್ಟು ಆನಂದವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು..

ಕಾರೋನಾ ಬಹು ಚೆಲುವೆ. ಮಿನ್ನಾ ಬಹು ಚೆಲುವೆ. ಓ ಚೆಲುವೇ; ಓ ಚೆಲುವೇ....

ಮಂಪರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕವಿಯ ಎದುರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಮುಖ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಮುಖ. ಯಾರ ಮುಖ? ವಾನ್‌ಸ್ಟೈನಳ ಸಹಜ ಪ್ರೌಢಿ ಆ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಕೊರಳ ಮೇಲೆ ಆ ತಲೆ ನಿಂತಿರುವ ರೀತಿ ಕಾರೋನಾ ರೀತಿ. ಮುಖದ ಎಳಮೆ ಮಿನ್ನಾದು. ಕಿವಿ ಫ್ರೆಡರಿಕೆಯ ಕಿವಿಯಂತೆ ಕಿರಿದು, ಮಾಟ. ಮೂಗು ಏನಂದ! ಕೆನ್ನೆ; ತುಟಿ; ನಗೆ. ಓ ಹುಬ್ಬೇ, ಯಾರೆಳೆದರು ಈ ಗೆರೆಯನ್ನು? ಓ ಚೆಲುವೇ, ಓ ನಗೆಯೇ, ಯಾರ ನಗೆ ಇದು?....

ಸುಂದರವಾದ ಈ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಕವಿ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲೇ ಮಾತನಾಡಿದನು. ಸೇವಕನು ಬಂದು ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತನು. ಕವಿ ಮಂಪರದಿಂದ ಏಳಲಿಲ್ಲ. ತಾನೇ ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಸೊಸೆ ಆಟಿಲಿ, ಮಾವ ಮಾತನಾಡಿದಂತೆ ಆಗಲು, ಏನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಾನೂ ಒಳಗೆ ಬಂದಳು; ಅವನು ಮಂಪರದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಸದ್ದು ಮಾಡದೆ ಹೊರಕ್ಕೆ ನಡೆದಳು....

ಕವಿಯ ಮನದಲ್ಲಿ ಎದುರಿಗೆ ಸುಳಿದ ತಲೆ ಎದೆಯ ಮಟ್ಟದವರೆಗೂ ಮೂರ್ತಿಗೊಂಡಿತ್ತು. ಕವಿ ಈ ಆಕಾರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಮನಸೋತು ಆನಂದಿಸಿದನು. ಏನು ಭುಜ, ಏನು ಎದೆ, ಏನು ಆಕಾರ! ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ

ತಾನು ಆಶಿಸಿದ ಚೆಲುವು ಈ ಹೆಣ್ಣಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ, ಆ ಹೆಣ್ಣಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ, ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಲ, ಅಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಸಲ, ಕಂಡಂತಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಸೆಳೆದಿತ್ತು. ಮಂಡಲೇಶ್ವರನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಇವನಿಗೆ ಚೆಲುವು ಬಹು ಹತ್ತಿರ ಸಾರಿ ಸುಳಿಯಿತು. ಸವಿದದ್ದು ಸ್ವಲ್ಪ, ಸವಿಯದ್ದು ಬಹಳ. ಸವಿದು ಸಾಕಾಗದೆ ಕವಿ ರೋಂ ನಗರಕ್ಕೆ ಓಡಿದನು. ಆ ಕಾವಿನ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಕಾವಿನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಅರಸಿದ್ದನು, ಉಂಡಿದ್ದನು. ಇಟಲಿಯ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಅಮೃತ ಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಡೆದಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಮೂರ್ತಿಗಳು ಜೀವ ಪಡೆದು ಸುಳಿಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭ್ರಮೆಗೊಳಿಸಿದ ಅಲ್ಲಿಯ ಹೆಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಅವನು ನೋಡಿದನು, ಮುಟ್ಟಿದನು, ಹಿಡಿದನು. ತಣಿದೂ ತಣಿಯದ ಆಸೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿದನು. ಈ ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಚೆಲುವೆಲ್ಲ ನೆರೆದಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಅಷ್ಟಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೇನೋ ಇರುವಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಈ ಬೇರೆಯ ಚೆಲುವ ತಲೆ ಯಾವುದು? ಯಾರು ನೀನು? ಯಾರು? ಹೆಲೆನಾ; ಪ್ಯಾರಿಸನ ಪ್ರೇಯಸಿ; ತ್ರಿಲೋಕ ಸುಂದರಿ. ಓ, ನೀನು ಹೆಣ್ಣು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲ, ಗಂಡೂ ಹೌದು. ನೀನು ಯಾರು? ಯಾರು?....

ಹೆಣ್ಣೂ ಅಹುದು, ಗಂಡೂ ಅಹುದು, ಎಂದು ಕಂಡ ಈ ಚೆಲುವು ಯಾವ ಚೆಲುವೆಂದು ಕವಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಅದನ್ನು ಅವನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಾಣುತ್ತಿರು, ಕಾಣುತ್ತಿರು, ಎಂದು ಅವನು ಆ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಬೇಡಿದನು. ಅದೂ ಕದಲದೆ ನಿಂತಿತು. ಕವಿಗೆ ಅದನ್ನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ತೃಪ್ತಿಯಾಯಿತು. ಮುಟ್ಟುವ ಆಸೆಯಿಲ್ಲ, ಹಿಡಿಯುವ ಆಸೆಯಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಕರಣವನ್ನು ಸೋಕಿದ ಈ ಚೆಲುವು ಎಲ್ಲ ಕರಣಗಳ ದಾಹವನ್ನೂ ಆರಿಸಿತು. ನೋಟವೇ ಸಾಕು. ಬೇರೆ ಏನೂ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಒಂದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಕವಿಗೆ ಥಟ್ಟನೆ ಈ ಮೂರ್ತಿ ತಾನು ಒಮ್ಮೆ ಕಂಡದ್ದೆಂದು ತೋರಿತು. ಇದೇ ತಾನು ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಕನಸಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಚೆಲುವು. ಎಳೆತನದಲ್ಲಿ ಕನಸಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಮರೆಯಾದ ಈ ಅಂದವನ್ನೇ ತಾನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅರಸಿದ್ದನು. ಕಂಡದ್ದು ಸ್ವಲ್ಪ, ಕಾಣದ್ದು ಬಹಳ, ಆಗಿ ಅತೃಪ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಒಂದು ಕರಣ ತಣಿದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ತಣಿಯದೆ, ಅರೆಯೂಟಮಾಡಿದವನಂತೆ ಹಸಿವು ಆರದೆ ಎದ್ದಿದ್ದನು.

ರಾಗದ ಮೊದಲನ್ನು ಕೇಳಿ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನರಿಯಲು ಆಲಾಪನ ಮಾಡಿ ಆ ಸ್ವರೂಪ ಸಿಕ್ಕದೆ ಮುಕ್ತಾಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಸ್ವರವನ್ನು ಸರಳಮಾಡುವ ಗಾಯಕನಂತೆ ಕವಿ ಎಂದೋ ಕಂಡ ರೂಪವನ್ನು ಇಂದು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕಂಡನು. ಓ, ನೀನೇ, ಸರಿ, ಸರಿ, ಎಂದು ಮಂಪರದಲ್ಲಿ ನುಡಿದನು....

ಸೊಸೆ ಆಟಲಿ ಮತ್ತೆ ಬಂದಳು. ಮಂಪರ ಕಡಮೆಯಾಗಿದ್ದು ಕವಿ ಕಣ್ತೆರೆದನು. ಎದುರಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ನಿಂತಿರುವ ತರುಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನಿಗೆ ಮರುಕವಾಯಿತು. ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅವಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ ನಕ್ಕನು. ಆಟಲಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ನಕ್ಕಳು. ಮಾವನು ಉಳಿಯುವನೋ, ಕೈಬಿಟ್ಟು ನಡೆಯುವನೋ? ಆ ಗಂಡನಿಂದ ತಾನು ಏನೊಂದು ಸುಖ ಅಥವಾ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಮಾವ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತಿನಿಂದ, ಕನಿಕರದ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಒಂದು ಕ್ಷಣದ ಮುಖ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ, ತನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ಸಹ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಆಟಲಿ ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಗಯಟೆ ಅವಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಆಡಿಸಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟರ ಮನೆಯ ಹುಡುಗಿ, ಚತುರೆ, ಎಂದು ಅವಳನ್ನು ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಮಗನ ದುರ್ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಅವಳ ಬದುಕು ಕಹಿಯಾಗಿತ್ತು. ತಾನು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ನಡೆದು ಅವಳ ಬೇಸರವನ್ನು ಕಡಮೆ ಮಾಡುವುದೇ ಅವನಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಗುರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತು ಚಿಂತೆಯನ್ನು ನಗೆಯಿಂದ ಮರೆಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಸೊಸೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕವಿಯ ಎದೆ ಕರಗಿ ನೀರಾಯಿತು. ಆಟಲಿ ಸೊಸೆಯಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಮಗಳಾಗಿದ್ದಳು. ಇಂದು ಮತ್ತೆ ಅವಳು ಮಗಳಾದಳು. ಅವಳು ಅಷ್ಟೇನೂ ಚೆಲುವೆ ಅಲ್ಲ; ಆದರೆ ಚೆಲುವೆ ಅಲ್ಲದೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕನಿಕರದಿಂದ ನೋಡಿದ ಕವಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅಷ್ಟೇನೂ ಚೆಲುವೆ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಆಟಲಿಯ ಈ ಚೆಲುವು ಮಗಳ ಚೆಲುವಾಗಿ ಮನಮುಟ್ಟಿ ಸೊಗಸಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹಾಸ್ಯದಿಂದ ಅವನು 'ನನಗೆ ಕೈಮುತ್ತು ಕೊಡು' ಎಂದನು. ಆಟಲಿ ಕೈನೀಡಿದಳು. ಕವಿ ಆ ಕೈಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕೈಯಿಂದ ಸವರಿ, ತುಟಿಗೆಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮುದ್ದಿಸಿದನು. ಇಷ್ಟೇ ಅವನಿಗೆ ಸಾಕಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿ ಮತ್ತೆ ಮಂಪರದಲ್ಲಿಳಿದನು.

ಮತ್ತೆ ಆ ಮುಖವೇ? ಅಲ್ಲ, ಆಟಲಿಯ ಮುಖ. ಅಲ್ಲ, ಮಗಳ ಮುಖ. ಅಲ್ಲ. ತನಗೆ ಮಗಳೆಲ್ಲಿ? ಸೊಸೆಯ ಮುಖ. ಅಲ್ಲ, ಅದೇ ಮುಖ..

ತಾನು ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಸುಖವನ್ನು ಹುಡುಕಿದ್ದನು. ಅದು ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಆಸೆಯನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟು ನೀತಿಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿದ್ದನು. ಅದು ಆಗ ಸುಖವನ್ನು ತಂದಂತೆ ಕಾಣದಿದ್ದರೂ ಆಮೇಲೆ ಸುಖಕ್ಕೂ ಹತ್ತುಮಡಿಯ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ತಂದಿತ್ತು. ತೃಪ್ತಿ ಸುಖ, ಸುಖ ತೃಪ್ತಿ. ಸುಖವನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಬೇಕೇ, ಬಿಡುವುದರಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಬೇಕೇ? ಯಾವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು? ತ್ಯಾಗವೇ, ಭೋಗವೇ? ನೇಮವೇ, ಇಚ್ಛೆಯೇ? ಆಂತರಿಕ ಸಂಬಂಧವಿದೆಯೆಂದು, ಪ್ರೇಯಸಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ, ನೀತಿಯೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಏಕಪತ್ನೀವ್ರತನಾಗಿರುವುದೇ?

ಕವಿ ಈ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಿರುವಿಹಾಕುತ್ತ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಮಲಗಿದ್ದನು. ತುಂಬ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿ ಮನಸ್ಸು ಸೋತಿತ್ತು. ಯಾವುದು ಸರಿ, ಯಾವುದು ಸರಿ, ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸುರುಳಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿತ್ತು. ಯಾವುದು ಸರಿಯೋ? ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಈಗ ಇರುವ ತಿಳಿವಿಂದ ಇದೇ ಸರಿಯೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಳಕಿದ್ದರೆ ಯಾವುದು ಸರಿಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಳಕು ಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಕವಿ ಒಂದು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹೊರಳಿದನು. ಮಂಚ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಿರುಗುಟ್ಟಿತು. ಸೇವಕನು ಬದಿಗೆ ಬಂದನು. ಇವನು ಬಂದ ಸಪ್ಪುಳದಿಂದ ಇರಬೇಕು ಕವಿ ಕಣ್ತೆರೆದನು. ಅವನಿಗೆ ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ಸಾಲದೆಂದು ಕಂಡಿತು. ಅವನು ಸೇವಕನನ್ನು ಕುರಿತು 'ಕಿಟಕಿ ತೆರೆ, ಇನ್ನಷ್ಟು ಬೆಳಕು ಬರಲಿ,' ಎಂದನು. ಸೇವಕನು ಹೋಗಿ ಕಿಟಕಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ತೆರೆದು ಮರಳಿ ಹಾಸಿಗೆಯ ಬಳಿ ಬಂದನು. ಆ ವೇಳೆಗೇ ಕವಿಯ ಉಸಿರು ಸೋತುಹೋಗಿತ್ತು. ಗಂಟಲಲ್ಲಿ ಏನೋ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿದಂತಾಗಿ ಸೇವಕನು ಓಡಿಹೋಗಿ ಸೊಸೆ ಆಟಲಿಯನ್ನು ಕರೆದು ಬಂದನು. ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಬಿಟ್ಟು ಅವಳೂ ಬಂದಳು. ಆ ವೇಳೆಗೇ ಕವಿಯ ಪ್ರಾಣಪಕ್ಷಿ ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೆಳಕಿನ ಕಡೆಗೆ ಹಾರಿತ್ತು.

# ಉಗ್ರಪ್ಪನ ಉಗಾದಿ

ಶಾಮಣ್ಣನವರು ಹೇಳಿದ ರಂಗಪ್ಪನ ದೀಪಾವಳಿಯ ಕಥೆಯನ್ನು ನಾನು ಬರೆದಾಗ, ಈ ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಬರವಣಿಗೆಯಿಂದ ಬೇಸರಗೊಂಡ ಮಿತ್ರರೊಬ್ಬರು ತಾವು ಉಗ್ರಪ್ಪನ ಉಗಾದಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಕಥೆ ಬರೆಯ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದರಂತೆ. ವೆಂಕಟರಾಯನ ಪಿಶಾಚವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತ ನಾನು ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನ ಭೇತಾಳವನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಬರೆದರೆ ನನಗೆ ಸಂತೋಷ ಎಂದೆ. ಈಚೆಗೆ ಯಾರೋ ಮಿತ್ರರು ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನ ಭೇತಾಳ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಒಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಉಗ್ರಪ್ಪನ ಉಗಾದಿ ಇನ್ನೂ ಕಥೆಯಾಗಿ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಹಾಗೆ ನಮ್ಮೂರ ಪಕ್ಕದ ಮದರಂಗಿ ಪಟೇಲನ ಹೆಸರು ಉಗ್ರಪ್ಪ. ನಾನು ಕೆಲವು ದಿನದ ಹಿಂದೆ ಅವನನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಅವನ ಜೀತದ ತಿಮ್ಮ ಅವನ ಹತ್ತಿರ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಉಗ್ರಪ್ಪನಿಗೆ ಬಹಳ ಬೇಸರವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡಿತು. 'ಏನು, ಉಗ್ರಪ್ಪ, ತುಂಬ ಬೇಸರವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದಲ್ಲಾ,' ಎಂದೆ. ಅವನು 'ಏನು ಸ್ವಾಮಿ, ಮಾಡೋದು. ಊರಾಗಿನ ಮಂದಿ ನನಗೆ ದಿನಾ ಉಗಾದಿ ಮಾಡು ತಾರೆ,' ಎಂದ. ಉಗಾದಿ ಎಂದರೆ ಊರಿಗೆಲ್ಲಾ ಹಬ್ಬ; ಮದರಂಗಿಯ ಗೌಡನಿಗೆ ಬರೀ ಆಯಾಸ. ಮನೆಯ ತಾಯಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬಡಿಸಿ, ತಾನು ಆಯಾಸವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಣುವಂತೆ ಮದರಂಗಿ ಯಲ್ಲಿ ಉಗ್ರಪ್ಪನ ಬಾಳು. ಬೇರೆ ಒಬ್ಬ ಉಗ್ರಪ್ಪನ ಉಗಾದಿಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತರು ಯಾರಾದರೂ ವರ್ಣಿಸುವ ಮೊದಲು ನಾನೇ ನಮ್ಮ ಈ ಉಗ್ರಪ್ಪನ ಒಂದು ಉಗಾದಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸೋಣವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ದೇನೆ. ಇದು ಈಗ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷದ ಹಿಂದಿನ ಮಾತು.

ಅಂದು ಯುಗಾದಿ. ಉಗ್ರಪ್ಪ ಇನ್ನೂ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದಾನೆ. ವಾಸದ ಮನೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿಗೆ. ಅಲ್ಲಿ ದನ ಏತಕ್ಕೋ ಭಯ ಪಟ್ಟಿರುವಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಒಂದು ಹಸು ಅಂಬಾ ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡಿತು. ಗೌಡನು ಎದ್ದನು. ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, 'ಎಲಾ ಮಾರ, ಯಾಕೋ

ದನ ಬೆದರುತದೆ. ಚಿರತೆ, ಗಿರತೆ ಬಂತೇನೋ, ನೋಡೋ', ಎಂದು ಕೂಗಿದನು. ಮಾರನ ಸೊಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಏನಾಯಿತೋ ಎಂದು ಉಗ್ರಪ್ಪ ತಾನೇ ಹೋಗಿ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆಗೆದು ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋದನು. 'ಎಲಾ, ಮಾರ' ಎಂದು ಕೂಗಿದನು. ದನವೆಲ್ಲ ಮಲಗಿದ್ದವು. ಒಂದು ಕರು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಓಡಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ ತಾಯಿ ಗೊತ್ತಿನ ಬಳಿ ನಿಂತು ಬೆದರಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿತ್ತು. ಗೌಡನ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿ ಹಸು ಸುಮ್ಮನಾಯಿತು; ಕರು ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಗೌಡನು ಮತ್ತೆ 'ಮಾರ, ಮಾರ' ಎಂದು ಕೂಗಿದನು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ಗೌಡನ ತಮ್ಮ ಇವನ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಮನೆಯಿಂದ ಬಂದಿದ್ದವನು 'ಏನಣ್ಣ, ಯಾಕೆ?' ಎಂದನು. ಗೌಡನು 'ನೋಡು ಇಲ್ಲೆಲ್ಲಾದರೂ ಚಿರತೆ, ಗಿರತೆ ಬಂದಿತ್ತೇನೊ. ಹೋದವರ್ಷ ಎರಡು ದನ ಕಳೆದುಕೊಂಡದ್ದಾಯಿತು. ಈ ಸಲ ಉಗಾದೀಗೇನೇ ಒಂದು ಜೀವ ಬಲಿ ಕೊಡೊ ಹಂಗಾದೀತು. ಆ ಮಾರ ಎಲ್ಲಿ?' ಎಂದನು. ತಮ್ಮ 'ಮಾರ ಎಲ್ಲಿ? ಮಾರ ಆ ಲಿಂಗಿ ಮನೇಲಿ! ದನ ಏನಾದರೆ ಅವನಿಗೇನು? ನಿವಾಳಸ್ತೀನಿ. ಆಗ ತಿಳೀತದೆ' ಎಂದನು. ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ತಮ್ಮನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆಂದು ಉಗ್ರಪ್ಪ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಬಂದನು.

ಬೆಳಕು ಹರಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾಗಿತ್ತು. ನೀರಗಂಟಿ ಮುನಿಯು ಬಂದನು. 'ಏನಪ್ಪ, ಈ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ತಂಟೆ ಬಾಳ ಆಯ್ತು. ಇವನ ಗದ್ದೆಗೆ ಒಂದು ದಿನ, ರಾಮಪ್ಪನ ಗದ್ದೆಗೆ ಒಂದು ದಿನ, ನೀರು ಕೊಡೋದು ಅಂತ ಹೇಳಿದ್ಯಲ್ಲ. ನೆನ್ನೆ ಸಂಜೆಯಾಗ ಇವನ ಗದ್ದೆಗೆ ನೀರು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ರಾಮಪ್ಪನ ಗದ್ದೆಗೆ ತಿರಿವಿದೆ. ಬೆಳಗಾಗ ಹೋಗೋ ವೇಳೆಗೆ ಇವನ ಗದ್ದೆಗೇ ನೀರು ಹರೀತಾ ಅದೆ. ಅಲ್ಲೇ ನಿಂತಿದ್ದೆ. ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಬರ್ತಾನೆ, ನನ್ನ ನೋಡಿ, ಇದೇನಯ್ಯ ಸರತಿ ತಪ್ಪಿ ನನ್ನ ಗದ್ದೆಗೇ ನೀರು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೀಯಲ್ಲ, ಅಂತಾನೆ. ನಾ ಬಿಟ್ಟೆನೋ ನೀ ಬಿಟ್ಟೆಯೋ ಅಂತ ನಾ ಅಂದೆ. ನೀರಗಂಟಿ ಬಿಡದೀರ ನೀರು ಹರೀತದೆಯೇನೊ ಅಂತ ತನ್ನ ಗದ್ದೆಗೆ ಹೋಗೋ ನೀರ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ. ಇವನಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ಅಂತನ್ನೋದು ಲೆಕ್ಕ ಇಲ್ಲ. ನೀರು ಬಿಡೋದು ಹಾಳೇವು ಆಯಿತು. ಹಿಂಗಾದ ಮೇಲೆ ನಾಯಾಕೆ ನೀರಗಂಟಿ. ಈ ಉತ್ತುಮರೇ ನೀರಗಂಟಿಗಳಾಗಲಿ' ಎಂದ.

ಉಗ್ರಪ್ಪ 'ಆಗಲಿ ಕೇಳೋಣಂತೆ' ಎಂದ. ಕೆರೆಯ ಕಡೆ ಹೋಗಿ ಕೈಕಾಲು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಬರಬೇಕು ಎಂದು ಹೊರಟ. ಮೂರು ಮನೆಯಾಚೆ ಮರಿಯನ ಮನೆ. ಮರಿಯ ಆಗತಾನೆ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಬಂದು ಗೌಡನಿಗೆ 'ಉಗ್ರಪ್ಪ, ಈ ಚಿರತೆ ಹಾವಳಿ ಬಾಳ ಆಯ್ತು. ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಮರಿ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಬೋನಿಕ್ಕಬೇಕು. ಒಸಿ ಹೊತ್ತಿನಾಗೆ ಚಿರತೆ ಕೊಟ್ಟಿಗೆ ತಾವಕೆ ಬಂದಿತ್ತು,' ಎಂದ. ಗೌಡನು 'ನಿನ್ನ ಕೊಟಗೆ ತಾವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತಾ, ನಮ್ಮ ಕೊಟಗೇಲಿ ದನ ಬೆದರಿದವು, ಯಾಕೆ ಎಂತ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದೆ, ತಿಳೀಲಿಲ್ಲ. ಚಿರತೆ ಇರಬಹುದು ಅಂತ ಅಂದು ಕೊಂಡೆ. ಬಂದಿತ್ತಾ, ಬೊಡ್ಡೀಮಗನ್ದು,' ಎಂದನು. ಈ ಚಿರತೆಗಳನ್ನು ಏನು ಮಾಡುವುದು ಅಂತ ಗೌಡನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಊರ ಹತ್ತಿರಲೇ ದೇವರು ಒಂದು ಗುಡ್ಡ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಏನು ಮಾಡುವುದು? ಗುಡ್ಡ ಎಂದಮೇಲೆ ಚಿರತೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಲ ಇವರು ಒಂದು ಚಿರತೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಪಾರ್ಪಾಟ ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸುವುದು. ಮೂರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಚಿರತೆ ಗುಡ್ಡಕ್ಕೆ ಬರುವುದು. ಗೌಡ 'ಮದರಂಗಿ ದನ ಚಿರತೆಗೆ ಪಾಟ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಬೇರೆ ದನ ಇಷ್ಟು ರುಚಿ ಇಲ್ಲವೇನೊ' ಎಂದ.

ಮದರಂಗಿಯ ಊರ ಮುಂದಿನ ಕೆರೆ ಬಹು ಅಂದದ ಕೆರೆ. ಅದರ ಕಟ್ಟೆಯ ಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ಅರಳಿಯ ಮರ. ಗೌಡನು ಕೈ ಕಾಲು ತೊಳೆದು ಕೊಂಡು ಬಂದು, ಅರಳಿಯ ಮರಕ್ಕೆ ಕೈ ಮುಗಿದು, ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಹಾಕಿ, ತಣ್ಣನೆ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದ ಗಾಳಿಗೆ ಮೈಕೊಟ್ಟು, ಸೂರ್ಯನು ಹುಟ್ಟುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತನು. ತಣ್ಣನೆ ಗಾಳಿ ಬಲಗಡೆಯಿಂದ ಹೊಸಹಳ್ಳಿಯ ತೋಟಗಳಮೇಲೆ ಹಾಯ್ದು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅರಳಿಯ ಮರದ ಎಲೆ ಇನ್ನೂ ಎಳೆಯದು. ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಮರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಬ್ದ ತೀರ ಮೆದುವಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನೂ ಕೆಂಪಾಗಿದ್ದ ತಳಿರು ಗಾಳಿ ಸೋಕಿದರೂ ಶಬ್ದ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಾವವಿದ್ದರೂ ಮಾತನ್ನರಿಯದ ಹಸುಳೆಯಂತೆ. ಕಟ್ಟೆಯ ಆಚೆಯ ಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ತೋಪು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮಾವು, ಇಪ್ಪೆ, ತುಂಬ ಹಸುರೊಡೆದು ರಮ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಕೆಲವು ಮಾವು ಕಾತಿದ್ದವು, ಕೆಲವದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹೂವು. ಇಪ್ಪೆಯ ಹೂವಿನ ಕಂಪು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಬಂದಂತೆ

ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಎದುರ ಆ ತೋಪಿನ ಇಪ್ಪೆಯದಿರಲಾರದು. ಬಲ ಗಡೆಯ ಹೊಸಹಳ್ಳಿಯ ತೋಪಿನ ಇಪ್ಪೆಯದು ಇರಬೇಕು. ತಗ್ಗಿನಲ್ಲಿ ಹೊಂಗೆಯ ಸಾಲು; ಎಲೆ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣ, ಕೆಳಗೆ ಹೂವಿನ ಹಾಸು. ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿತ್ತು. ಇರುವಷ್ಟನ್ನು ಜತನ ದಿಂದ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಮಳೆ ಬರುವವರೆಗೆ ದನಕರುವನ್ನು ಕಾದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಮೂಡಲು ಕೆಂಪೇರಿತು. ಬೆಳಗಾಯಿತು. ಸೂರ್ಯನು ನೆಲದ ಅಂಚಿನಿಂದ ಮೆಲ್ಲನೆ ಮೇಲೆದ್ದನು. ಅವನ ಚಕ್ರದ ಒಂದು ರೇಖೆ ಆ ಅಂಚಿನಿಂದ ಎದ್ದು ಕಂಡ ಕ್ಷಣವೇ ಉಗ್ರಪ್ಪ ಎದ್ದು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತನು. ಮಂಡಲ ಸಂಪೂರ್ಣನಾಗಿ ಕಾಣುವವರೆಗೆ ಹಾಗೆಯೇ ನಿಂತಿದ್ದು ನಂತರ ಕಟ್ಟೆಯಮೇಲೆ ನಡೆಯುತ್ತ ಹೊರಟನು.

ನೀರಗಂಟಿ ಮುನಿಯ ಇದುವರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲೊ ದೂರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ಗೌಡನು ಕಟ್ಟೆಯಮೇಲೆ ಹೊರಟ ಒಡನೆ ಬಂದು ಹಿಂದೆ ನಡೆದನು. ಗೌಡ 'ನೀರು ಜತನವಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೊ ಮುನಿಯ' ಎಂದನು. ಮುನಿಯ 'ಹೌದಪ್ಪ, ಆ ಚಿನ್ನಪ್ಪನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೇಳು' ಎಂದನು.

ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಗದ್ದೆ ದೂರದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತಿತ್ತು. ಗೌಡ ಅದರ ಕಡೆ ನೋಡಿದನು. ಅದರ ತೆವರಿನಮೇಲೆ ಒಂದು ಗರುಡಪಕ್ಷಿ ಕುಳಿತಿತ್ತು. ಇವನು ಅತ್ತ ನೋಡುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅದು ಮೇಲೆದ್ದು ಒಂದು ಸುತ್ತು ಹಾಕಿ ಗದ್ದೆಯ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ಕಡೆ ಇಳಿಯಿತು. ಗೌಡನು ಕ್ಷೇಮಕಾರಿಯ ದರ್ಶನ ಇಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಆಗುತ್ತದೆಂದು ಎಣಿಸಿರ ಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಬಹು ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಅವನು ಪಕ್ಷಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದನು. 'ಪಕ್ಷಿರಾಜಾಯತೇ ನಮಃ' ಎಂದು ಮೂರು ಸಲ ಮಂತ್ರ ದಂತೆ ಉಸುರಿದನು. ಪಕ್ಷಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುವುದನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುವವರೆಗೆ ಅದನ್ನು ನೋಡುತಿದ್ದು ಆಮೇಲೆ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದನು.

ಎದುರಿಗೆ ರಾಮಾಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಬಂದರು. ಗೌಡನು ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು 'ಏನು ಉಗ್ರಪ್ಪ, ಕಟ್ಟೆ ನೋಡ್ತಾ ಇದೀಯಲ್ಲ. ಈ ಸಲದ್ದು ಮಣ್ಣಿನ ಕೆಲಸ ಇನ್ನೂ ತೊಡಗಿಲ್ಲ' ಎಂದರು.

ಗೌಡ 'ಆಯಿತು. ನೀರು ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಇಳಿದಮೇಲೆ ಆಗ ಬೇಕಾಗಿರುವ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಬಿಡ್ತಾರೆ' ಎಂದನು.

ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು: 'ಏನೋ ನಮ್ಮೂರ ಪುಣ್ಯ. ಇಂಥ ಕೆಲಸ ಸುಲಭ ವಾಗಿ ಆಗ್ತಾ ಇದೆ. ಮಾದಾಪುರದ ಕೆರೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಏನು ತೊಂದರೆ ಯಾಗಿದೆ, ನೋಡಬೇಕು. ಗ್ರಾಮದವರು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ಅಂತ ಸರ್ಕಾರ ದವರೇ ಮಾಡಿಸಿ ಖರ್ಚನ್ನ ದಂಡ ವಸೂಲು ಮಾಡತಾರಂತೆ.'

'ನಮ್ಮೂರಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಮಾತು ಆದರೆ ನಾವು ಉಳಿಯೋದು ಹೇಗೆ? ಮಾದಾಪುರದವರು ಪುಣ್ಯವಂತರು. ಪುಂಡು ಮಾಡಬಹುದು. ಬಡತನ ದೂರು ಕಂದಾಯ ಕೊಡೋದೆ ಕಷ್ಟ. ಇನ್ನು ದಂಡ ಏನನ್ನ ತೆತ್ತು ಬದುಕೋದು?' ಎಂದ ಗೌಡ.

ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳೂ ಗೌಡನೂ ಆ ಮಾತು ಈ ಮಾತು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಆಡಿದರು. ಅಮೇಲೆ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು 'ನಮ್ಮ ಮಗಳನ್ನ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಬೀಗಿತಿಗೆ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲವಂತೆ. ಅಳಿಯಂದಿರು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದಾರೆ. ಬಂದು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಆಗಿತ್ತು, ಬರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಹುಡುಗಿ, ಬೇಗನೆ ಹೋಗಬೇಕಪ್ಪಾ, ಇಲ್ಲದೇ ಇದ್ದರೆ ಕೋಪ ಮಾಡ್ತಾರೆ ಎಂತ ಹೇಳ್ತಾ ಇದೆ' ಎಂದರು. ಗೌಡ 'ಹುಡುಗಿ ಹಂಗೆ ತಾನೆ ಅನ್ನಬೇಕು, ಕಳುಹಿಸಬಹುದಲ್ಲ' ಎಂದನು. ಶಾಸ್ತ್ರಿ, 'ಊರಲ್ಲಿ ಇರೋ ನಾಲ್ಕು ಗಾಡಿ ಅತ್ತ ಇತ್ತ ಬಾಡಿಗೆ ಹೊಡೀತಾ ಇವೆ. ನನಗಾಗಿ ಅವರು ಬಾಡಿಗೆ ಬಿಡೋಹಾಗಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಎಂತ ಅವರು ಒಂದು ದಿನ ಬಂದರೆ ಅವರು ಬಿಡೋ ಬಾಡಿಗೆ ನಾನು ಕೊಡೋ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಹುಡುಗಿ ಬೇರೆ ಬಸುರಿ ಎಂತ ಕಾಣ್ತದೆ. ಇರಮ್ಮ ಗೌಡನ್ನ ಕೇಳಿ ಒಂದು ದಿನ ಕುದುರೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳೀತೇನೆ, ಹೋಗೋಣಂತೆ, ಎಂತ ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೆ ಅವಳನ್ನು ಅವಳ ಮನೆಗೆ ಸೇರಿಸ ಬಹುದು' ಎಂದರು. ಗೌಡ 'ಅದಕ್ಕೇನಂತೆ, ಎಂದು ಬೇಕಾದರೂ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಿ, ಮದರಂಗಿ ಹೆಣ್ಮಗಳು ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ಕುದುರೆ ಇಲ್ಲವೆ? ನನ್ನ ಮಾತು ಹೇಗಾದರೂ ಆಗ್ತದೆ' ಎಂದನು. ಶಾಸ್ತ್ರಿ 'ಏನೋ ಅಪ್ಪ, ನೀನು ಗೌಡನಾಗಿ ಇರೋ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಮಗೆಲ್ಲ

ಧೈರ್ಯ. ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ, ನಿಷ್ಠೂರಕ್ಕೆ ಅಗ್ತೀಯ' ಎಂದರು. ಗೌಡ 'ಯಾರ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮಾಡಿಯೇನು? ಮದರಂಗಿಯ ಗೌಡ ಒಳ್ಳೇವನು ಅಂತಾರಲ್ಲ. ಕುದುರೆ ಇಲ್ಲ ಅಂದರೆ ಅವನೂ ಎಲ್ಲರ ಹಂಗಾದ. ನಿಮ್ಮ ತೋಟಕ್ಕೂನು ನುಗ್ಗಿರತದೆ ನಮ್ಮ ಕುದುರೆ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ. ಶಾರದಮ್ಮನ್ನ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿಕೊಂಡು ತೊಂಡುಮೇಯ್ದು ಸಾಲ ತೀರಿಸ್ತದೆ' ಎಂದನು. ರಾಮಾಶಾಸ್ತ್ರಿ ನಕ್ಕು ಮುಂದರಿದನು. ಗೌಡನು ಕೆರೆಯ ಆಚೆ ತೋಪಿನಲ್ಲಿ, ಅದರಾಚೆಯ ಮಾಳದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ತಿರುಗಿ ಸುತ್ತ ನೋಡಿ ಊರ ಕಡೆಗೆ ಮರಳಿ ತಿರುಗಿದನು. ಆ ದಿವಸ ಯುಗಾದಿ, ಎಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕು, ಎಂದು ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಅವನಿಗೆ ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಹೇಳಿದ್ದಳು. ದಸ ಬೆದರದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಹಾಸಿಗೆ ಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಪ್ರಾಯಶಃ ಎದ್ದ ಒಡನೆ ಸ್ನಾನ ಮುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಚಿರತೆ ಬಂದು ಅದು ತಪ್ಪಿತ್ತು. ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸ್ನಾನ ಮುಗಿಸೋಣವೆಂದು ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇಗನೆ ನಡೆದನು. ಊರಮುಂದೆ ಬರುವ ವೇಳೆಗೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ತೈನಾತಿ ಜವಾನನೊಬ್ಬ ಅವನನ್ನು ಎದುರುಗೊಂಡನು. ಗೌಡ ಅವನನ್ನು 'ಏನು ಮೂಕಣ್ಣ, ಹಬ್ಬದ ದಿನ ಬಂದೆ' ಎಂದನು. ಜವಾನ "ಈ ಸಲ ಸುಬೇದಾರರು ಯುಗಾದಿ ಬೆಲ್ಲ ಕೊಡೋದಕ್ಕೆ ಗುರುಸಂದ್ರದ ಪಟೇಲ ಬೆಲ್ಲ ಕಳಿಸ್ತೇನೆ ಎಂತ ಹೇಳಿದ್ದ. ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿದ ಬೆಲ್ಲ ಶಾನುಭೋಗರ ಮನೇಲಿ ಇಟ್ಟರು. ಶಾನುಭೋಗರು ತಿಳೀದ ಹಾಗೆ ಮನೆ ಪ್ರಸ್ತದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಬಳಸಿಬಿಟ್ಟರಂತೆ. ಹತ್ತು ಮುದ್ದೆ ಬೆಲ್ಲ ಕಡಮೆ ಬಂದಿದೆ. ಶೇಕದಾರ್ರು 'ಎಲಾ ಮದರಂಗಿಗೆ ಹೋಗಿ ಉಗ್ರಪ್ಪನವರ್ನ ಕೇಳಿ ಹತ್ತು ಮುದ್ದೆ ಬೆಲ್ಲ ತೆಗೆಸಿಕೊಂಡು ಬಾ ಅಂದರು'" ಎಂದನು.

ಗೌಡನು 'ಹೌದಪ್ಪ, ನಮ್ಮ ಊರು ಚಿಕ್ಕ ಊರೇ, ನಮ್ಮ ಸರತಿ ಬೆಲ್ಲ ಕೊಡೋದೇ ನಮಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗ್ತದೆ. ಬೇರೆಯವರ ಸರ್ತಿಗೆ ಏನು ಮಾಡುವುದು' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ 'ಹತ್ತು ಮುದ್ದೆ ಸಾಕೊ. ಶೇಕದಾರರಿ ಗೇನಾನ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇಕೊ,' ಎಂದನು. ಸೇವಕನು 'ಅದೆಲ್ಲಾ ನಿಮ್ಮಿಷ್ಟ, ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಯದೆ' ಎಂದನು.

ಗೌಡನು ಊರೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತನು. ಅಲ್ಲಿ ಬಂದ ಯಾರನ್ನೋ ಕರೆದು ನಾಲ್ಕು ಕುಳಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿ ಅವರನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಬರಹೇಳು ಎಂದನು. ತ್ರೈನಾತಿಯವನು ಚಾವಡಿಯ ಒಂದು ಕಡೆ ಕುಳಿತನು. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ರಾಮಪ್ಪನೂ ಚಿನ್ನಪ್ಪನೂ ಕೂಗಾಡುತ್ತ ರಂಪುಮಾಡುತ್ತ ಚಾವಡಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದರು. ರಾಮಪ್ಪ 'ಇಕೊ, ಗೌಡರು ಇಲ್ಲಿಯೆ ಇದ್ದಾರೆ. ಹೇಳು, ನ್ಯಾಯ ತೀರಿಸಲಿ' ಎಂದನು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ರಾಮಾಶಾಸ್ತ್ರಿಯೂ, ಪುರೋಹಿತ ಶ್ಯಾಮಭಟ್ಟರೂ ಚಾವಡಿಗೆ ಬಂದರು. ಗೌಡನು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ್ದ ಕುಳಗಳು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಬಂದವು.

ರಾಮಪ್ಪ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ತಮ್ಮ ನ್ಯಾಯದ ಮಾತನ್ನು ಎತ್ತಿದರು. ಗೌಡನು 'ಸ್ವಲ್ಪ ಇರಿ' ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿ, ಸುಬೇದಾರರು ದಾನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ಮುದ್ದೆ ಬೆಲ್ಲ ಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂದೂ, ಶೇಕದಾರ್ರಿಗಾಗಿ ಎರಡು ಮುದ್ದೆ ಕಳುಹಿಸುವುದು ಚೆನ್ನ ಎಂದೂ ಹೇಳಿ ಆ ನಾಲ್ವರೂ ಮೂರು ಮೂರು ಮುದ್ದೆ ಬೆಲ್ಲ ತರಬೇಕಾಗಿ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿದನು. ಅವರು ಸುಮ್ಮನೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಸರತಿಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಯಿತು, ತಿರಿಗಿ ಇದೇನು ಸುಲಿಗೆ, ಎಂದು ಗೊಣಗಿದರು. ಗೌಡನು ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತನಾಡಿ ಅವರು ಎರಡೆರಡು ಮುದ್ದೆ ತರಬೇಕೆಂದೂ ತಾನು ನಾಲ್ಕು ಮುದ್ದೆ ಕೊಡುವುದಾಗಿಯೂ ಇತ್ಯರ್ಥ ಮಾಡಿದನು. ಮುನಿಯನನ್ನು ಕರೆದು 'ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ನಾಲ್ಕು ಮುದ್ದೆ ಬೆಲ್ಲ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಬೆಲ್ಲದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಆದಮೇಲೆ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು 'ನೀನು ಕೊಡ್ತೀಯಾ ಅಂತ ಇವರು ಮಾತಿಗೆ ಮುಂಚೆ ನಿನಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸ್ತಾರೆ' ಎಂದರು. ಪುರೋಹಿತರು 'ಗೌಡ ಅವರಂತೆ ನಡಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಊರನ್ನೂ ಅವರು ಬಾಳಿಸ್ತಾ ಇದಾರೆ. ಮುನ್ನೂರು ಗ್ರಾಮದ ಧಣಿಗಳು ಈ ವರ್ಷ ಮದರಂಗಿಗೆ ಬಾವಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಎಲ್ಲಾ ಊರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟರೆ? ಊರವರೇ ಬಾವೀ ತೆಗೀಬೇಕು ಎಂದರೆ ಹತ್ತು ಮುದ್ದೆ ಬೆಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಆಗ್ತದೆಯೆ?' ಎಂದರು. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು 'ಮುನ್ನೂರು ಗ್ರಾಮದ ದಣಿಗಳು ಬಾವೀನ ತಮ್ಮ ಸಂಬಳದಿಂದ ಮಾಡಿಸಿದರೇ? ಸರ್ಕಾರದ ದುಡ್ಡಿನಲ್ಲಿ

ಮಾಡಿಸಿದರು' ಎಂದರು. ಗೌಡ 'ಸರ್ಕಾರದ ದುಡ್ಡು ಬಂದು ನಮ್ಮೂರ್‍ರಲ್ಲಿ ಬಾವಿ ಆಗಬೇಕಾದದ್ದು ಏನಿತ್ತು? ಮೋಡ ಏಳ್ತದೆ. ನೀರು ಹೊತ್ತು ನಿಲ್ತದೆ. ಗಾಳಿ ಎತ್ತಲಾಗಿ ಬೀಸಿ ಅದನ್ನು ಒಯ್ತದೋ ಅತ್ತಲಾಗೆ ಬಂದು ಸುರೀತದೆ. ಗಾಳೀನ ನಮ್ಮ ಕಡೆ ಮಾಡಿಕೋಬೇಕು. ಹತ್ತು ಮುದ್ದೆ ಬೆಲ್ಲದ ಮುಖ ನೋಡಿ ಧಣಿಗಳನ್ನ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳೋದೆ' ಎಂದನು. ಆಮೇಲೆ ಚಿನ್ನಪ್ಪನನ್ನು ಕುರಿತು 'ಏನಯ್ಯ ಚಾವಡೀಲಿ ಕೂತು ಮಾಡಿದ ನ್ಯಾಯಾನ ನೀ ಒಬ್ಬ ಮುರಿದೆಯಂತೆ. ಊರು ಹ್ಯಾಗೆ ಬಾಳೋದು' ಎಂದನು. ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ತಾನು ಹಾಗೇನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ, ಮುನಿಯ ತನ್ನ ಗದ್ದೆಗೆ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ನೀರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸದೆ ಮರೆತಿರಬೇಕು, ಎಂದು ಸಾಧಿಸಿದನು; ಮುನಿಯನು ಇದು ತೀರ ಸುಳ್ಳು ಎಂದು ಒದರಿದ ಮೇಲೆ, ಕಟ್ಟೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಎಲ್ಲೋ ಹರಿದಿರಬೇಕು ಎಂದು ಸೂಚನೆ ಮಾಡಿದನು; ಮುನಿಯನು ಇದೂ ಸುಳ್ಳು ಎಂದ ಮೇಲೆ, ತನ್ನ ಆಳು ಎಲ್ಲಿಯೋ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ನೀರು ಬಿಟ್ಟಿರಬೇಕು ಎಂದು ತಪ್ಪನ್ನು ಅರ್ಧ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಗೌಡನು 'ಇದೆಲ್ಲ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಮಾತಾಯಿತು. ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಮಾಡಿದ ನ್ಯಾಯಾನ ಒಬ್ಬ ಬೇಸಾಯಗಾರ ಮುರೀಬಹುದಾದರೆ ಚಾವಡಿಯಾಕೆ?' ಎಂದನು. ಚಿನ್ನಪ್ಪ 'ಚಾವಡಿಯಾಕೆ? ರೈತರ ಮನೆ ಮುರಿಯೋಕೆ' ಎಂದನು. ಗೌಡನು 'ಯಾಕಯ್ಯ, ಬಹಳ ಮಾತನಾಡ್ತೀ' ಎಂದನು. ಚಿನ್ನಪ್ಪನಿಗೆ ಈ ವೇಳೆಗೆ ಕೋಪದಿಂದ ಬುದ್ಧಿ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗಿತ್ತು. ಅವನು 'ಯಾತರ ಗೌಡಿಕೆ ಇದು, ಮುಟ್ಠಾಳ ಗೌಡಿಕೆ. ತನಗೆ ಮೂರೆಕರೆ ಬೆಳೆಗೆ ನೀರು ಬೇಕು. ರಾಮಪ್ಪನಿಗೆ ಎರಡು ಎಕರೆಗೆ. ಆದರೂ ಒಂದು ದಿನ ತನಗೆ, ಒಂದು ದಿನ ರಾಮಪ್ಪನಿಗೆ ಎಂತ ಗೌಡ ನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದ್ದ. ಇದು ಹ್ಯಾಗೆ ಸರಿ? ರಾಮಪ್ಪನಿಗೆ ಗೌಡನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಬಂಧ ಇತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಗೌಡ ಪಕ್ಷಪಾತ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಗೌಡ, ಗೌಡ ಅಂತ ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸುಲಭ. ಗೌಡಿಕೇನ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಕಷ್ಟ,' ಎಂದನು. ಗೌಡ ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದನು. 'ಗೌಡಿಕೆ ನೀನೇ ಮಾಡುತೀಯೇನಯ್ಯ?' ಚಿನ್ನಪ್ಪ: 'ಅದು ಯಾರು ಹೇಳಿದರು?' 'ಅಲ್ಲ ಮತ್ತೆ

ಐದು ದಿವಸದ ಹಿಂದೆ ಎಲ್ಲರೆದುರಿಗೆ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಈವತ್ತು ಪಕ್ಷಪಾತ ಅಂತೀಯಲ್ಲ. ನನ್ನ ಗೌಡಿಕೆ ಮುಟ್ಟಾಳ ಗೌಡಿಕೆ ಆದಮೇಲೆ ನೀನೆ ಮಾಡಬೇಕು ರುಸ್ತುಂ ಗೌಡಿಕೆ.' ಈ ವೇಳೆಗೆ ಶಾನುಭೋಗರು ಬಂದು ಈ ಮಾತು ಆ ಮಾತು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿದರು. ಚಿನ್ನಪ್ಪನೊಂದಿಗೆ ತಾವು ಮಾತನಾಡಿ ಕೊನೆಗೆ ಅವನಿಂದ ತನ್ನ ಮಾತು ತಪ್ಪು ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಸಿದರು. ಗೌಡನನ್ನು ಕುರಿತು ಸಿಕ್ಕಾಬಟ್ಟೆ ಮಾತನಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗಿ ಗೌಡನು ಕೊಡಬೇಕಾದ ನಾಲ್ಕು ಮುದ್ದೆ ಬೆಲ್ಲವನ್ನು ಚಿನ್ನಪ್ಪನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನ್ಯಾಯವಾಯಿತು. ಗೌಡನು 'ಇವನು ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ನಾಲ್ಕು ಮುದ್ದೆ ಬೆಲ್ಲ ನಾ ಇವನಿಂದ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಾ? ಸುಬೇದಾರರು ಬೆಲ್ಲಾನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನಮಾಡ್ತಾರೆ. ಆ ಪುಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಸಿ ನನಗಿರಲಿ. ನಾನು ಈ ಹೊತ್ತು ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಇಲ್ಲಿ ಬೆಲ್ಲ ಹಂಚೋಲ್ಲವೆ? ನಮ್ಮದೇ ಬೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲೂ ಹಂಚಲಿ' ಎಂದನು. ಎಲ್ಲ ಮಾತೂ ಆದ ಮೇಲೆ ಊರಿನ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ರಾಮನವಮಿಯ ಉತ್ಸವ ದಲ್ಲಿ ಪಾನಕದ ಸೇವೆ ಚಿನ್ನಪ್ಪನದು ಎಂದು ನಿರ್ಧರವಾಯಿತು.

ಈ ವೇಳೆಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ಮುದ್ದೆ ಬೆಲ್ಲ ಚಾವಡಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಗೌಡನು ತೈನಾತಿಯವನನ್ನು ಕರೆದು ಇದನ್ನು ಲೆಕ್ಕಕೊಟ್ಟು ಊರ ಇಬ್ಬರು ತರುಣರ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿ ಅವನ ಹಿಂದೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅವರು ಹೊರಡುವ ಮೊದಲು ಶೇಕದಾರರಿಗೆಂದು ಕೊಟ್ಟ ಎರಡು ಮುದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣದನ್ನು ತೈನಾತಿಯವನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಅವನು 'ನಾನು ಕೇಳೋಣ ಅಂತ ಇದ್ದೆ, ನೀವೇ ಹೇಳಿದಿರಿ' ಎಂದು ಸಂತೋಷ ಪಟ್ಟನು; ಬೆಲ್ಲವನ್ನು ಹೊರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದನು.

ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು 'ಇದರಲ್ಲಿ ಸುಬೇದಾರರಿಗೆ ಸೇರೋದೆಷ್ಟೊ, ಬಿಡೋ ದೆಷ್ಟೊ' ಎಂದರು. ಪುರೋಹಿತರು 'ಜೇನು ಹಿರಿದೋರು ಕೈನೆಕ್ಕದೆ ಇರ್ತಾರೆಯೆ? ಇವನಿಗಿಷ್ಟು, ಶೇಕದಾರರಿಗಷ್ಟು ಆದಮೇಲೆ ಉಳಿದದ್ದು ಸುಬೇದಾರರ ಮನೆ ಮುಟ್ಟುತದೆ' ಎಂದರು.

ಶಾಸ್ತ್ರಿ 'ಮುಟ್ಟಿತೊ ಇಲ್ಲವೋ ಉಗ್ರಪ್ಪ ಏನೂ ಕೇಳೋ ಹಾಗಿಲ್ಲ' ಎಂದರು. ಶಾನುಭೋಗರು 'ಉಗ್ರಪ್ಪ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಬಿಡೋದಿಲ್ಲ. ತಿರಿಗಿ

ಸುಬೇದಾರರನ್ನ ಕಂಡಾಗ, ಬೆಲ್ಲ ಅಷ್ಟೇನು ಹಸನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಒಳ್ಳೇದು ಕಳಿಸ್ತಾ ಇದ್ದೆ, ಅಂತಾನೆ. ಆಗ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತೆ ಮುಟ್ಟಿದ್ದು ಇಲ್ಲದ್ದು' ಎಂದರು.

ಗೌಡನು ಮೆಲ್ಲನೆ ನಕ್ಕನು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ಗೌಡನ ಮನೆಯಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ಬಂದು ನೀರು ಕಾದಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಗೌಡನು ಪುರೋಹಿತ ನನ್ನು ಕುರಿತು 'ಭಟ್ಟರೆ, ಬೇಳೆ ಬೆಲ್ಲ ಮನೆಗೆ ಬಂತೊ' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಪುರೋಹಿತರು 'ಬಂದಿರಬೇಕು, ನಾನು ನೋಡಲಿಲ್ಲ' ಎಂದರು. ಗೌಡನು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ 'ಎಲಾ, ಮನೆಗೆ ಓಡಿಹೋಗಿ ಭಟ್ಟರ ಮನೆಗೆ ಬೇಳೆ ಬೆಲ್ಲ ಹೋಯಿತೆ ಅಮ್ಮನ್ನ ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಬನ್ನಿ' ಎಂದನು. ಅವರು ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ತಾಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಓಡಿ ಬಂದು 'ಆಗಲೇ ಕಳಿಶಿದರಂತೆ' ಎಂದರು.

ಶಾನುಭೋಗರು ಆಮೇಲೆ ಊರಿನ ಕಂದಾಯದ ಮಾತನ್ನು ಎತ್ತಿದರು. 'ಎರಡು ಕಂತು ಮುಗಿಯಿತು. ಇದು ಮೂರನೆಯ ಕಂತು. ಹದಿನೈದು ಕುಳ ಬಾಕಿ ಬಿದ್ದಿದೆ. ಈ ಸಲ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕು' ಎಂದರು. ಗೌಡನು ಅದು ಯಾರೆಂದು ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾರು ಇದ್ದರೆ ಅವರನ್ನ ಕರೆತರಬೇಕೆಂದು ನೀರಗಂಟಿಯನ್ನ ಅಟ್ಟಿದನು. ಅವರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಜನ ಬಂದರು. ಅವರಿಗೆ ಶಾನುಭೋಗರು ಲೆಕ್ಕಹೇಳಿ, ಅವರು ತೆತ್ತಿದ್ದ ಹಣಕ್ಕೆಲ್ಲ ವಿವರ ತಿಳಿಸಿ, ಮಾತು ಮುಗಿಯುವ ವೇಳೆಗೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾಯಿತು. ಇದೆಲ್ಲ ಆದಮೇಲೆ ಶಾನುಭೋಗರು 'ಅಯ್ಯ, ಗೌಡರು ಹಬ್ಬದ ದಿನ ಕರೆಯುವುದು ಬೇಡ ಎಂದರೂ ಕರೆದು ಈ ಮಾತು ಮುಗಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಈ ಸಲ ಕಂತು ತೆರದೆ ಇದ್ದರೆ ಕಚೇರಿ ಯಿಂದ ನೋಟೀಸಾದೀತು ಜೋಕೆ' ಎಂದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ರಾಜಪ್ಪ 'ಅದೇನೋ ಸರಿ ಅನ್ನಿರ, ನಮಗೆ ನೀವು ಉಗಾದಿ ಮಾಡದೀರ ಇದ್ದರೆ ಸರ್ಕಾರ ನಿಮಗೆ ಉಗಾದಿ ಮಾಡ್ತಾರೆ. ಲೋಟೀಸ್, ಗೀಟೀಸ್ ಆಗೋದಕ್ಕೆ ಬಿಡಬೇಡಿರ' ಎಂದನು.

ಗೌಡನು 'ನೋಟೀಸ್ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕಂದಾಯ ತೆರೋಕೆ ಮದರಂಗಿ ಏನು ಮಾದಾವರ ಆಯಿತೆ? ಒಂದು ನೋಟೀಸ್ ಆದರೆ ನನಗೆ ಈ ಗೌಡಿಕೆ ಬೇಡ' ಎಂದನು.

ಗೌಡನು ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಎಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಏನೋ ಕೂಗಾಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂದೂ ಗೌಡ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂದೂ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಆಗಲೇ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಗಂಡನು ಬಂದೊಡನೆ ಅವಳು 'ಏನು ನಿನಗೆ, ಹಬ್ಬ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲವೊ? ಊರೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬ. ತಲೆಗೆ ಈಸು ಎಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಮಿಂದು ಹೋಗುವುದು ಬಿಟ್ಟು ವರ್ಷದ ಗೌಡಿಕೆಯೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ದಿನಕ್ಕೆ ಮುಗಿಸಬೇಕೊ? ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ಕಾದವೆ. ಅಪ್ಪಾಜಿ ಬರಲಿ ಅಂತ. ಹೊತ್ತು ನೆತ್ತಿಗೆ ಏರಿತು' ಎಂದಳು.

ಗೌಡ 'ನಾ ಏನ ಮಾಡಲಿ. ಬೆಳಗಾಗ ಎದ್ದು ಚಿರತೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಆಮೇಲೆ ಮುನಿಯ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಮೇಲೆ ದೂರು ತಂದ. ತೈನಾತಿ ಮೂಕ ಬೆಲ್ಲ ಅಂತ ಬಂದ. ಶಾನುಭೋಗರು ಬಾಕಿ ಮಾತು ತಂದರು. ಅಂತು ಇಂತು ಚಾವಡಿ ಬಿಡೋದು ನಡುಮಧ್ಯಾನ ಆಯ್ತು' ಎಂದ.

ಹೆಂಡತಿ 'ಅದೇನು ಆ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ನಿನ್ನ ಪೂರಾ ಬಯ್ದನಂತೆ. ನೀನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ಯಂತಲ್ಲ. ಬೇಕು ಅಂದೋರು ಬೈಬಹುದೋ ನಿನ್ನ ಗೌಡಿಕೇನ?' ಎಂದಳು.

ಗೌಡನು 'ಬೈಯೋವಾಗ ಬೈದ, ಆಮೇಲೆ ತಂಪುಮಾಡೋಕೆ ಒಪ್ಕೊಂಡ. ರಾಮನವಮಿ ಪಾನಕ ಈ ಸಲ ಅವನದು' ಅಂದ.

ಹೆಂಡತಿ 'ಹಂಗಾದರೇನು, ಒಂದು ಪಾನಕ ಪಣ್ಯಾರ ಮಾಡೋರೆಲ್ಲ, ಗೌಡನ್ನ ಒಂದು ಸಲ ಬೈಬಹುದು. ಒಳ್ಳೆ ಗೌಡಿಕೆ ಇದು' ಎಂದಳು.

ಗೌಡನು 'ಉಗಾದಿ ಮಜ್ಜನ ನೀ ನನಗೆ ಮಾತಿನಾಗೆ ಮಾಡ್ತೀಯೋ, ಎಣ್ಣೆ ಗಿಣ್ಣೆ ಹಚ್ತೀಯೊ?' ಎಂದನು.

ಹೆಂಡತಿ ಈ ವೇಳೆಗೆ ಒಂದು ಕಡೆ ಮಣೆ ಹಾಕಿ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. 'ಅಕೊ ಅಲ್ಲಿ ಮಣೆ ಹಾಕಿ' ಎಂದು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಅರಿಸಿನ ತಂದು ಅಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿಂತಳು. ಗೌಡ ಬಂದು ಮಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತನು. ಗೌಡಿತಿ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಕೈ ಅರಿಸಿನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಗೌಡನ ತಲೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನಿಟ್ಟಳು. ಮಥೆ 'ಮಾತಿನಾಗೆ ಮಜ್ಜನ ಮಾಡಿಸೋದು ಅಂತೀಯಲ್ಲ. ಯಾವೋನೋ ಚಿನ್ನಪ್ಪ ಬೈಬಹುದಂತೆ ಕೈ ಹಿಡಿದ ಹೆಂಡತಿ

ಬೈದರೆ ಕೂಡದಾ? ಬೇಕಾದರೆ ನಾನೂ ತಂಪುಮಾಡಿಸ್ತೇನೆ' ಎಂದಳು. ಗೌಡನು 'ಬುದ್ಧಿಕೆಟ್ಟ ಯಾವನೋ ಮುಟ್ಠಾಳ ಬೈದ ಅಂತ ನಾನೇನು ಮಾಡೋಕಾಗ್ತದೆ' ಎಂದನು. ಗೌಡಿತಿ 'ಏನು ಮಾಡೋಕಾಗ್ತದೆ, ಗ್ರಾಚಾರ ಬಿಡಿಸಬೇಕು. ಎಷ್ಟು ಅವನ ಪೊಗರು, ಗೌಡನ್ನ ಬೈಯೋಕೆ? ಯಾಕೋ ಕತ್ತೆ ಅಂತ ಚಂಪೆಗೆ ಎರಡು ಕೊಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು' ಎಂದಳು. ಗೌಡನು 'ನಮ್ಮೊಗ ನನ್ನ ಕೆನ್ನೇಗೆ ಹೊಡೆದಾಂತ ನಾನೂ ಬದಲಿಗೆ ಹೊಡೆದರೆ ಆದೀತಾ. ಮೊಗ ಹೊಡೆದರೆ ನಾ ತಡಕೋತೀನಿ, ನಾ ಹೊಡೆದರೆ ಮಗ ತಡದಾತ?' ಎಂದನು. ಗೌಡಿತಿ 'ಚಿನ್ನಪ್ಪನ್ನ ನಿನಗೆ ಯಾವ ಹೆಂಡರು ಹೆತ್ತಳು' ಎಂದಳು. ಗೌಡನು 'ರೈತ ಕೋಪಮಾಡಿ ಗೌಡ ಕೆಡೋಲ್ಲ, ಗೌಡ ಕೋಪಮಾಡಿ ರೈತ ಉಳಿದಾನೆ? ಹಬ್ಬದ ದಿನ. ಬದುಕಿಕೊಳ್ಳಲಿ ಬಿಡು' ಎಂದನು. ಆಮೇಲೆ ಮಜ್ಜನ. ಇದಾದ ಮೇಲೆ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಯೊಂದಿಗೆ ನಿಂತು ದೇವರೆದುರಿಗೆ ಧೂಪ ಹಾಕಿ, ನಾಲ್ಕು ಮನೆಗೆ ಬೆಲ್ಲ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಿಸಿ, ಅಯ್ಯನವರು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಬೇವಿನ ಚಿಗುರು ಬೆಲ್ಲ ತಿಂದು, ಊಟಮಾಡಿ ಗೌಡನು ಕುಳಿತನು.

ಒಂದು ಗಳಿಗೆ ಕೂಡಲಿಲ್ಲ. ಊರ ತಳವಾರ ಬಂದು ಗೋಮಾಳದಲ್ಲಿ ದನ ಮೇಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಂದು ಚಿರತೆ ಬಂದಿತೆಂದೂ, ದನ ಕಾಯುವ ರಂಗ ಹೋಗಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ದೊಣ್ಣೆಯಿಂದ ಹೊಡೆದನೆಂದೂ, ಅದು ಸತ್ತಿತೆಂದೂ ಹೇಳಿದನು. ಚಿರತೆಯ ಹೆಣವನ್ನು ಚಾವಡಿಯ ಮುಂದೆ ಹಾಕಿದ್ದರು. ಗೌಡನು ಅಲ್ಲಿ ಹೋದನು. ಊರ ಜನವೆಲ್ಲ ಸೇರಿತ್ತು. ವರ್ಷದ ಮೊದಲ ದಿನ ಚಿರತೆ ಸತ್ತಿತೆಂದು ಜನರ ಸಂಭ್ರಮ ಹೇಳತೀರದು. 'ಗೌಡನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಾಗಲೇ ಅದರ ಕೆಲಸ ಮುಗೀತು' ಎಂದು ಮುನಿಯ ಹೇಳಿದನು. ಮರಿಯಪ್ಪನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದದ್ದು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೇ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಗೌಡ ಎದ್ದು ಹೋಗಿ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಾಗ ಚಿರತೆ ಪೌಳಿಯ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿತ್ತೆಂದೂ, ಅದರ ಎರಡು ಕಣ್ಣು ಎರಡು ಪುಷ್ಯರಾಗದಂತೆ ಮಿನುಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದೂ, ಗೌಡನನ್ನು ಕಂಡು ಅದು ಹೊರಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಿ ಓಡಿ ಹೋಯಿತೆಂದೂ ಊಹಾವಂತನಾದ ಪಿಳ್ಳಪ್ಪ ಆಗಲೇ ಕಥೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದನು. ಪುಷ್ಯರಾಗ ಹೇಗಿದೆಯೆಂದು ಮುನಿಯ ಕೇಳಿದ. 'ಆ ಚಿರತೆ

ಕಣ್ಣು ನೋಡು ಅದರ ಹಂಗಿರ್ತದೆ' ಎಂದು ಪಿಳ್ಳಪ್ಪ ಹೇಳಿದನು. ಮುನಿಯನು 'ಸತ್ತ ಚಿರತೆ ಕಣ್ಣು ಏನು ನೋಡೋದು ಬಿಡಪ್ಪ' ಎಂದನು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ರಂಗನನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದೂ ಹೊಗಳಿದ್ದೇ. ಚಾವಡಿಯ ಕೆಳಗೆ ಒಂದು ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಅವನನ್ನು ಕೂರಿಸಿ ಅವನ ಎಡದ ಕಾಲಿನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಚಿರತೆಯ ತಲೆಯಿರುವಂತೆ ಅದರ ಮೈಯನ್ನು ಎಳೆದುಹಾಕಿ ಅವನ ಜೊತೆಯವರೂ ಊರ ತರುಣರೂ ಅವನನ್ನು ದೊಡ್ಡವನನ್ನು ಮಾಡಿ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೌಡನು ಬಂದಾಗ ಜನ ಅವನಿಗೆ ದಾರಿ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಚಿರತೆಯನ್ನು ಕೊಂದು ರಂಗನು ಪಡೆದಷ್ಟು ಮರ್ಯಾದೆ ಚಿರತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದನೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಗೌಡನಿಗೂ ಬಂದಿತ್ತು. ಗೌಡನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ರಂಗನಿಗೆ ಚಿರತೆಗೆ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿದರು. ಮೆರವಣಿಗೆ ಪಕ್ಕದ ಎರಡು ಊರುಗಳಿಗೂ ಹೋಗಿಬರಬೇಕೆಂದೂ ಆಮೇಲೆ ಸರ್ಕಾರದ ಇನಾಮು ತರುವುದಕ್ಕೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಚೇರಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದೂ ಏರ್ಪಾಡಾಯಿತು. ಚಿರತೆಯ ಮೆರವಣಿಗೆ ಪಕ್ಕದ ಊರಿಗೆ ಹೊರಟಿತು.

ಗೌಡನಿಗೆ ಸಾಕಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಚಿಕ್ಕಂದು ತೆಳ್ಳಗೇ ಇದ್ದನು. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೋವಿಯಿಂದ ಒಂದು ಚಿರತೆಯನ್ನು ಕೊಂದು ತಾನೂ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆಗ ಅವನ ಮೊದಲ ಮಗ ಎರಡು ವರ್ಷದ ಮಗು. ಈಗ ಆ ಮಗನಿಗೆ ಹದಿನಾರು ವರ್ಷ ಆಗಿತ್ತು. ಗೌಡನಿಗೆ ಮಧ್ಯ ವಯಸ್ಸು. ಹೊಟ್ಟೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ಇಂಥ ಮೈಯನ್ನು ಎರಡು ಗಂಟೆಯ ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಜೀವಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟವೆಂದು ಅವನಿಗೆ ತೋರಿತು. ಮೆರವಣಿಗೆಯ ಅಷ್ಟು ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟ ಪಡದೆ ಇದ್ದದ್ದು ಎಂದರೆ ಚಿರತೆಯ ಹೆಣ ಒಂದೇ. ಈ ಭಾವ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮೂಡುತ್ತಿರಲು ಗೌಡ ಮನೆಗೆ ಬಂದನು. ಅವನ ತಾಯಿ ಅವನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಿಸಿದಳು. 'ಹಬ್ಬದ ದಿನ ಅಂದರೂ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡೋದು. ಎಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳೋದು ನಡು ಮಧ್ಯಾನ. ಚಿರತೆ ಬಂತು ಅಂತ ಈ ಬಿಸಿಲಾಗೆ ಊರು ಮೆರೀಬೇಕಿತ್ತೇ? ಹೈದನ್ನ ಕಳಿಸಿದ್ದರೆ ಆಗತಿರಲಿಲ್ಲವೇ' ಎಂದಳು. 'ನಿನ್ನ ಮಗ ಒಣಗತಾನೆ ಅಂತ ನೀ ಸೊರಗತೀಯ,

ನಾ ಹೋಗಲ್ಲ ಅಂತ ಹೈದನ್ನ ಕಳಿಶಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಸೊಸೆ ಸುಮ್ಮನಿರೋಳೆ? ಗಾಚಾರ ಬಿಡಿಸಿರೋಳು' ಎಂದು ಗೌಡ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಲಗಿಕೊಂಡನು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಪುರೋಹಿತ ಶಾಮಭಟ್ಟರು ಗೌಡನನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಗೌಡನು ಭಟ್ಟರಿಗೆ ಮಣೆ ಹಾಕಿಸಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ತಾನೂ ಕುಳಿತನು. ಭಟ್ಟರು 'ಏನು ಉಗ್ರಪ್ಪ, ಸಾಕಾಗಿದೆಯೆ,' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಗೌಡನಿಗೆ ಸಾಕಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. 'ಏನು ಅಂಥದೇನೂ ಇಲ್ಲ, ಏನು ಬಂದಿರಿ ಹೇಳಿ, ಸಂಜೆಗೆ ಓದೋಕೆ ಏರ್ಪಾಡಾಗಿದೆಯಲ್ಲ' ಎಂದನು. ಭಟ್ಟನು ಒಂದು ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಂದಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಗೌಡನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ಮಾತನ್ನು ಎತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಕುಚೇಲನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಭಟ್ಟನು ಕಥೆಯನ್ನು ಮೊದಲುಮಾಡಿದ ಒಡನೆಯೇ ಮನೆ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ಬಂದು ಗೌಡನ ಸುತ್ತ ಕುಳಿತರು. ಗೌಡನ ತಾಯಿ, ಗೌಡಿತಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲೆ ಕುಳಿತರು. ಭಟ್ಟನು ಹೇಳಿದ ಕಥೆ ಅವರಿಗೆ ಹೊಸದಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಹೊಸ ತಾಗಿದ್ದರೆ ಬಹು ಕಿರಿಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ. ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಕೇಳಿ ಮರೆತಿದ್ದ ಕಾರಣ ದಿಂದ ಹೊಸತಾಗಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಏನಾದರೂ ಕತೆ ಯಾರಿಗೂ ಹಳೆಯದು ಎನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣನು ಎಂದಿಗೂ ಹೊಸಬ, ಅವನ ಕಥೆ ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ನೂತನ. ಶಾಮಭಟ್ಟರು ಕುಚೇಲನ ಕಥೆಯನ್ನು ಸಾವಧಾನ ವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿರಲು ಮಾದಾವರದಿಂದ ದೇವಾಲಯದ ಅರ್ಚಕನು ಬಂದನು. ಅಂದಿನ ಸಂಜೆಗೆ ಮುದರಂಗಿಯ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ನಡೆಯಬೇಕು. ಅದು ವಾಡಿಕೆಯಂ ಗೌಡನಿಂದ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು. ಶಾಮಭಟ್ಟನು ಕಥೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದನು. ಸಂಜೆಗೆ ಪಂಚಾಂಗ ಶ್ರವಣ ವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಾಗಿಯೇ ಆರಂಭಿಸಿದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಇದಾದ ಮೇಲೆ ಅರ್ಚಕನಿಗೆ ಪೂಜೆಯ ಸಾಮಗ್ರಿ ಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಕೆಲಸ. ಗೌಡಿತಿಯದು ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಡಿತದ ಕೈ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಚಕನು ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಗೌಡನ ಎದುರಿಗೇ ವಸೂಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇದೆಲ್ಲ ಆಗುವ ವೇಳೆಗೆ ಹೊತ್ತು ಇಳಿಯುತ್ತ ಬಂದಿತ್ತು. ಗೌಡನ ತಾಯಿ ಅವನಿಗೆ 'ಹಬ್ಬದ ದಿನ, ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಬಾರದು' ಎಂದಳು. ಗೌಡನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಬೇಕು, ಆದರೆ ದಾರಿಯಿಲ್ಲ. ಎದ್ದು ಅವನು

ಚಾವಡಿಯ ಕಡೆ ಹೊರಟನು. ಚಿರತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಇದ್ದ ಹಿರಿಯರಾದ ಊರಜನ ಕೆಲವರು ಬಂದು ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಜೊತೆಗೆ ಕುಳಿತರು. ಈ ಮಾತು ಆ ಮಾತು ಆಡುತ್ತ ಸಂಜೆ ಆಯಿತು. ಊರಿಗೆ ದನ ಬಂದವು. ದನಕಾಯುವ ಹುಡುಗರ ಆನಂದದ ಕೂಗಾಟ ದೂರದಿಂದಲೇ ಕೇಳಬಂದಿತು. 'ದೇವರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಊರ ದನ ಉಗಾದಿ ದಿವಸ ಚಿರತೆಗೆ ತುತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಗೌಡನ ಪುಣ್ಯ' ಎಂದು ಹಿರಿಯರೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದರು. ಇದು ಪ್ರೀತಿಯ ಮಾತೆಂದು ಗೌಡನು ಬಲ್ಲನು. ಆದರೂ ಅವನಿಗೆ ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷ. ಅವನೂ ಜೊತೆಗೆ ಕೆಲವರೂ ಕೆರೆಯ ಕಡೆ ಹೋಗಿ ಕೈಕಾಲು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ದೇವಾಲಯದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದರು.

ಪೂಜೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತೇ ಆಯಿತು. ಊರ ಯುವಕರೆಲ್ಲ ಚಿರತೆಯ ಹಿಂದೆ ಹೋಗಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಬರಲೆಂದು ಕಾಯುವುದರಲ್ಲೇ ಕಾಲ ಕಳೆಯಿತು. ಗೌಡನ ಮನೆಯ ಉತ್ಸವವಾದ್ದರಿಂದ ಯಾರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಮುಗಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಬಿಟ್ಟರೆ 'ನಮ್ಮ ಗೌಡ ನಡೆಸುವ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಬರೋದು ಬೇಡ ಅನ್ನೋ ಪರದೇಶಿಯೆ ನಾನು' ಎಂದು ರಾದ್ಧಾಂತವಾಗುವುದು. ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಕಾರಣದಿಂದ, ಪೂಜೆ ಮಂಗಳಾರತಿ ಮುಗಿದು ಚರುಪು ಹಂಚಿ ಎಲ್ಲಾ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೊರಡುವ ವೇಳೆಗೆ ಹೊತ್ತೇ ಆಯಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಬೇಗನೆ ಊಟ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಪಂಚಾಂಗ ಶ್ರವಣಕ್ಕೆ ಚಾವಡಿಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೊರಟರು.

ಪಂಚಾಂಗ ಶ್ರವಣ ಅದಷ್ಟು ಹೊತ್ತು. ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಪುರುಷನ ವರ್ಣನೆ, ಮಳೆ ಬೆಳೆ ಹೇಗೆ ಎಂದು ವಿಚಾರ, ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ರೈತನೂ ತನ್ನ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಕೇಳುವುದು, ಇಷ್ಟು ಆಗುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವಯಸ್ಸಾದವರು ಆಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೌಡನು ಇನ್ನು ಹೋಗಿ ಮಲಗಬೇಕು ಎಂದು ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಎದ್ದು ಮನೆಗೆ ಹೊರಟನು.

ಪುರೋಹಿತನು, ತನಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ದವಸ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಎಂದು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೇಳಿ, ಗೌಡನ ಹಿಂದೆಯೇ ಬಂದನು.

ಗೌಡನು 'ಏನು ಭಟ್ಟರೇ, ಏನಾದರೂ ಹೇಳುವುದಿತ್ತಾ' ಎಂದನು.

ಭಟ್ಟನು 'ಹೌದು, ಉಗ್ರಪ್ಪ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಹೇಳೋಣ ಎಂತ ಬಂದೆ, ನಿನಗೆ ಸಾಕಾಗಿತ್ತು. ನಾಳೆ ನಾಡಿದ್ದು ಹೇಳೋಣ ಅಂದರೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಯವಳು ಹೇಳ್ತಾಳೆ, ಹಬ್ಬದ ದಿವಸವೇ ಕೇಳಿ, ಬೆಲ್ಲ ದಾನ ಮಾಡಿದ ದಿನವೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ದಾನಮಾಡಲಿ ಅಂತ. ಅದೂ ಸರಿ ಅಂತ ಈ ಹೊತ್ತೇ ಕೇಳೋದಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೇನೆ' ಎಂದನು.

ಗೌಡನು 'ಆಗಲೇಳಿ, ಇದಕ್ಕೇನು? ಎಷ್ಟು ವರ್ಷ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ?' ಎಂದನು.

ಪುರೋಹಿತನು 'ಆಯಿತಪ್ಪ ಹತ್ತು ವರ್ಷ. ಹೋದ ವರ್ಷವೇ ಮೂರೆಳೆ ಹಾಕಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಬೆಳೆ ಚೆನ್ನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಹ್ಯಾಗೆ ಕೇಳೋದು ಅಂತ ಸುಮ್ಮನಾದೆ. ಈ ವರ್ಷ ಮಾಡದೇ ಇದ್ದರೆ ತುಂಬ ತಪ್ಪಾಗ್ತದೆ. ಹುಡುಗ ಬೆಳೆದುಬಿಟ್ಟ. ಬ್ರಹ್ಮೋಪದೇಶ ಇಲ್ಲದೆ ಕೆಟ್ಟಾನು ಅಂತ ಭಯ. ಏನು ವೇದ ಹೇಳದೆ ಇದ್ದರೂನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಎಂದಮೇಲೆ ಒಂದು ಗಾಯತ್ರಿಯಾದರೂ ದಿನಾ ಹೇಳದೆ ಇದ್ದರೆ ಏನು ಸಾರ್ಥಕ?' ಎಂದನು.

ಗೌಡನು 'ಅದುಂಟು ಭಟ್ಟರೆ. ಹುಡುಗ ಕೆಡೋದು ಹಂಗಿರಲಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹೈದ ದಾರ ಇಲ್ಲದೆ ಇರೋದು ಊರಿಗೆ ಒಳ್ಳೇದಲ್ಲ. ಮಾಡಿ ಬಿಡಿ. ನಾಲ್ಕು ಜನ ಸೇರಿ ಹೆಂಗಾದರೂ ನಡೆಸ್ತಾರೆ' ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನೆಲ್ಲ ಆಡುತ್ತ ಇವರ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಭಟ್ಟನು 'ಹೊತ್ತಾಯಿತು ಬರ್ತೇನೆ' ಎಂದು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟನು.

ಗೌಡ ತೊಟ್ಟಿಯ ಪಕ್ಕದ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದನು. ಹೆಂಡತಿ ಎಳೆಯ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಅಂಗಳದ ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಮಲಗಿದಳು. ಗೌಡನ ತಾಯಿ ಆ ಮೊದಲೇ ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಸಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದಳು. ಮಗ ಬಂದು ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದೊಡನೆ ಬಂದು ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತಳು. 'ಏನಪ್ಪ, ವರ್ಷ ಬಂತು. ಈ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಮುಗೀಲಿ ಕೇಳೋಣ ಅಂತ ಇದ್ದೆ. ನಾ ಕಣ್ಮುಚ್ಚೋ ಮೊದಲು ನನ್ನಾಸೆ ನೀನು ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು' ಎಂದಳು.

ಗೌಡನು 'ಆಗಲಿ, ನಾಳೆ ಮಾತಾಡೋಣಂತೆ, ಅಮ್ಮ' ಎಂದನು. ತಾಯಿ, 'ನಾಳೆ ಯಾರೋ, ನಾಯಾರೋ. ಹಬ್ಬದ ದಿನ ಈ ಹೊತ್ತೇ

ಆಗಲಿ ಅನ್ನು. ಹೈದ ಎದವಿದಾನೆ. ಹುಡುಗಿ ಚೆಂದಾಗದೆ. ಕುದುರೆ ಮರೀ ಹಂಗೆ ನಡೀತದೆ. ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಅವಳ ಅಣ್ಣನ ಮಗಳನ್ನ ತರ ಬೇಕು ಅಂತಾಳೆ ಅದೋ ಕಡ್ಡೀ ಇದ್ದ ಹಂಗದೆ. ಈಗೇನಾದರೂ ನನ್ನ ಮಾತು ಅಂತ ನೀ ನಡಿಸಿದರೆ ನಡೀತು. ತಪ್ಪಿದರೆ ನಾ ಹೋದಮೇಲೆ ಇದಾಗೋಲ್ಲ ಹೋಗೋಲ್ಲ' ಎಂದಳು. ಗೌಡನ ಹೆಂಡತಿ ಅಂಗಳದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದವಳು 'ಹಬ್ಬದ ದಿನ ಹೋಗೋ ಮಾತು ಬರೋ ಮಾತು ಆಡುತ್ತ ಯಾಕ ಅಮಂಗಳ ನುಡೀತಿ. ನಿನ್ನ ಮಗ ಎಂದಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನ ಮಾತು ನಡೆಸಿದಾನ ಹೊರತು ನನ್ನ ಮಾತು ನಡೆಸಿದ್ದು ಎಂದು? ಅಮ್ಮ ಮಗ, ಮಗ ಅಮ್ಮ. ನನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಮಗಳು ಕಡ್ಡಿ ಆಗಲಿ. ನಿನ್ನ ಮೊಮ್ಮಗಳು ಚೆಲುವಿ ಇರಲಿ. ನನ್ನ ಮಗಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಹೆಣ್ಣು ಬರಲಿ ಅಂತ ನನಗಿಲ್ಲೇನು? ನಿನ್ನ ಚೆಲುವು ಬೊಂಬೀನೆ ತಂದು ಮಾಡು, ಯಾರು ಬೇಡಾ ಅಂದ್ರು. ಅಣ್ಣ ಕೇಳ್ವಾಗ ನಿನ್ನ ಹಠಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂಗಾಯಿತು ಅಂದರಾಯಿತು, ಕಟ್ಟಿಕೋ ಕೀರ್ತೀನ' ಎಂದಳು.

ಮುದುಕಿ 'ಏನಪ್ಪ ನಿನ್ನ ಹೆಂಡರೂ ಒಪ್ಪಿದಳು, ನೀನೂ ಊ ಅಂತೀಯೋ' ಎಂದಳು.

ಗೌಡನು 'ಆಗಲೇಳಮ್ಮ, ನಿನ್ನ ಸೊಸಿ ನಿನಗೇನು ದೂರಾನಾ. ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಮಗಳು ಅಂತ ನೀನು ಅವಳನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡಿ; ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಮಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅಂತ ಅವಳೂ ಅಂದಳು. ನೀ ಬೇಡ ಅಂದರೆ ಅವಳು ಬೇಕು ಅಂದಾಳ' ಎಂದನು. ಗೌಡನ ತಾಯಿ 'ನನಗೆ ಈವತ್ತು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿದ್ದೆ ಬರ್ತದೆ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಎದ್ದು ಪಡಸಾಲೆಗೆ ಹೋಗಿ ಮಲಗಿದಳು.

ಅತ್ತೆ ಅತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಲೆ ಗೌಡಿತಿ ಗಂಡನ ಬಳಿ ಬಂದು ಕುಳಿತಳು. ತನ್ನ ಮಡಲಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಎಲೆ ಅಡಕೆಯನ್ನು ಗೌಡನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಳು. ಗೌಡನು ಅದನ್ನು ಮೆಲ್ಲುತ್ತ 'ಬೇಕಾದ ಹುಡುಗೀನ ತಗೊಳ್ಳೋದು ತಗೊಳ್ತಾ, ಅಣ್ಣನ ದೂರಿಗೆ ನಮ್ಮಮ್ಮನ ಒಡ್ಡಿದಿ. ನೀ ಒಳ್ಳೆ ಚದುರಿ' ಎಂದನು.

ಗೌಡಿತಿ 'ನಾ ಬೇಡ ಅಂದ್ರೆ ನೀ ತಂಗಿ ಮಗಳ ಬಿಟ್ಟೇಯು? ಎಲ್ಲಾ ದೂರು ಅಮ್ಮಗೆ ಬೇಡ ಅಂದ್ರೆ ನೀ ಅರ್ಧ ತಕೊ' ಎಂದಳು. ಗೌಡನು 'ನಿನ್ನ ಪಾಲೂ ನನಗೇ ಇರಲೋ?' ಎಂದು ಆಟಕ್ಕೆಂದು ಅವಳ ಕೆನ್ನೆಯನ್ನು ತಟ್ಟಿದನು. ತಂಬುಲದಿಂದ ಉಬ್ಬಿದ್ದ ಆ ಕೆನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಆ ಏಟು ಬಹು ಮುದ್ದಾಗಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಇವರು ಹೀಗಿರಲಾಗಿ ಉಗಾದಿಯ ರಾತ್ರಿ ತಂಪಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು.

1045–58. ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರವರಾದ
ಸಿ. ವಾಸುದೇವರಾಯರವರು ಮುದ್ರಿಸಿರುವರು.

## ಶ್ರೀನಿವಾಸ ರಚಿತ

ಕೆಲವು ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳು
ಬಿನ್ನಹ (ಗೀತೆಗಳು)
ಶಾಂತಾ (ಸಣ್ಣ ದೃಶ್ಯ)
ಸಾವಿತ್ರಿ ( ,, )
ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳು
ಸಾಹಿತ್ಯ (ಉಪನ್ಯಾಸ)
ಅರುಣ (ಪದ್ಯಗಳು)
ಸುಬ್ಬಣ್ಣ (ಕತೆ)
ವಿಮರ್ಶೆ ೧, ೨, ೩, ೪ (ಲೇಖನಗಳು)
ಉಷಾ (ಸಣ್ಣ ದೃಶ್ಯ)
ತಾಳೀಕೋಟೆ (ಐತಿಹಾಸಿಕ ದೃಶ್ಯ)
ನಾಲ್ಕು ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳು
ಕನ್ನಡದ ಸೇವೆ (ಭಾಷಣ)
ಮಂಜುಳಾ (ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಶ್ಯ)
ತಾವರೆ (ಪದ್ಯಗಳು)
ಕರ್ಣಾಟಕದ ಜನತೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ
ಚೆಲುವು (ಪದ್ಯಗಳು)
ಶಿವ ಛತ್ರಪತಿ (ಐತಿಹಾಸಿಕ ದೃಶ್ಯ)
ಯಶೋಧರಾ (ನಾಟಕ)
ಮಲಾರ (ಪದ್ಯಗಳು)
ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರು
ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳು ೪, ೫, ೬
ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ
ತಿರುಪಾಣಿ (ಗೀತಪ್ರಧಾನ ನಾಟಕ)
ಕರ್ಣಾಟಕದ ಜನಪದಸಾಹಿತ್ಯ
ಕಾಕನಕೋಟೆ (ದೃಶ್ಯ)
ಆದಿಕವಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ
ಗೌಡರ ಮಲ್ಲಿ (ಪದ್ಯ ಕಥೆ)
ರಾಮನವಮಿ ,,
ಮೂಕನ ಮಕ್ಕಳು ,,
ತಾಯ್ನುಡಿಯ ತಮ್ಮಡಿ (ಭಾಷಣ)
ನವರಾತ್ರಿ ೧, ೨, ೩, ೪, ೫ (ಕಥನ ಕವನ)
ಚಿತ್ರಾಂಗದಾ (ಭಾಷಾಂತರ)
ಸುನೀತ (ಪದ್ಯಗಳು)
ಪ್ರಸಂಗ (ಲೇಖನಗಳು)
ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳು ೭, ೮, ೯, ೧೦
ಚೆನ್ನಬಸವ ನಾಯಕ (ಕಾದಂಬರಿ)
ಮನವಿ (ಗೀತೆಗಳು)
ಪೂಜನ (ಮುನ್ನುಡಿಗಳ ಸಂಕಲನ)
ಚಿಂತನ (ವಿಚಾರ)
ಮಾಸತಿ (ದೃಶ್ಯ)
ಅನಾರ್ಕಲಿ ,,
ಚಿಕವೀರ ರಾಜೇಂದ್ರ
ಕನ್ನಡ ಲೆಂಕ (ಭಾಷಣ)
ಆರು ಸಣ್ಣ ಕತೆ
ಹ್ಯಾಮ್‌ಲೆಟ್ } ಭಾಷಾಂತರಗಳು
ಚಂಡಮಾರುತ } ಭಾಷಾಂತರಗಳು

(ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ)

Popular Culture in Karnataka
The Poetry of Valmiki
Short Stories (4 Vols.)
Subbanna (Story)
Rabindranath Tagore

---

ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳು ದೊರೆಯುವ ಸ್ಥಳಗಳು :—

ಜೀವನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ, ಬಸವನಗುಡಿ, ಬೆಂಗಳೂರು
ಸತ್ಯಶೋಧನ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರ, ಕೋಟೆ, ಬೆಂಗಳೂರು
ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರೆಸ್, ಮೈಸೂರು ರೋಡು, ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ
ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಾಂಡಾರ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ
ಕನ್ನಡ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ, ರಾಯಚೂರು